

Баянғали
Әлімжанов

ШЫҒАРМАЛАРЫ

XXIII

Баянғали Әлімжанов
Bayangali Alimzhanov
Баянғали Алимжанов

ШЫҒАРМАЛАРЫ
WORKS
ПРОИЗВЕДЕНИЯ

XXIII том

*Өлең, жыр, поэмалар - жиырма тілде.
Стихи и поэмы на двадцати языках.
Poems - in twenty languages.*

Нұр-Сұлтан 2022

УДК 821.512.122
ББК 84 (5Қаз)
Ә55

Баянғали Әлімжанов. ШЫҒАРМАЛАРЫ. – Нұр-Сұлтан:
ЖК «Сотниченко Е.В.», 2022
Т.23: – 2022. – 460 б

ISBN 978-601-302-125-6

ISBN 978-601-80909-0-5

Ақын, жазушы, драматург, жыршы, манасшы, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері Баянғали Әлімжановтың Шығармалар жинағының 23 – томына поэтикалық туындылары жиырма тілде жинақталып отыр. Негізінен, әр тілге әр түрлі шығармалар аударылған. Тағы бір ерекшелігі – әлем халықтарына, түгел түрік елдеріне арналған өлеңдері де бар. Адамзатқа үн қатқан қазақ ақынының ізгі жырлары дүниеге қанатын кең жаяр деп үміттенеміз.

Баянғали Алимжанов. Произведения. 23- том. Стихи, поэмы. На двадцати языках. В 23-м томе Собрания сочинений поэта, писателя, драматурга, акын-импровизатора, сказителя, манасчи Баянғали Алимжанова собраны поэтические творения на двадцати языках. В основном, на каждый язык переведены разные произведения. Она интересна еще и тем, что сюда включены стихи о многих странах мира и о всех тюркских народах. Надеемся, что путь доброжелательных стихов казахского поэта, обращенных к человечеству, будет широким и светлым.

Bayangali Alimzhanov. Works. 23 volume. Poems. In twenty languages. The 23rd volume of the Collected Works of the poet, writer, playwright, akyn-improviser, storyteller; manaschi Bayangali Alimzhanov contains poetic creations in twenty languages. Basically, different works have been translated into each language. It is also interesting because it includes poems about many countries of the world and about all Turkic peoples. We hope that the path of the benevolent poems of the Kazakh poet, addressed to humanity, will be wide and bright.

УДК 821.512.122
ББК 84 (5Қаз)

ISBN 978-601-80909-0-5 (Том 23)
ISBN 978-601-302-125-6 (жалпы)

© Б. Әлімжанов, 2022

ENGLISH LANGUAGE АҒЫЛШЫН ТІЛІ

BAYANGALI ALIMZHANOV

I am a son of a Kazakh

Devoted to the steppe people, I am
Devoted to my native land, I am
You may think I'm rather strange,
But I'm a good son of the Kazakhs, I am!

Oh yes, sometimes I will up and leave –
Countless times, would you believe?
Do you think that's what I really want?
So many life styles you can barely conceive!
But I don't care to be in an another's head.
No, I'll go my own way, don't be deceived!

My kin maybedevils for all i know.
But they're friends to me;it gets me so!
In Allah's name, my dombra came
Quivering soft and humming low,
And my ancestors filled my nightly dreams
And my tiger guard paced to and fro.

Let water forever fill your springs!
Let your hearthfires glow through everything!
Never bend nor yield your path,
Even when life is hard and leaves you nothing!
Let your life be long and always worthy,
Like the endless ballads Kazakhs sing!

Let the steppe song liveforever on!
Let your kids absorb it all day long,
For when I see their faces glow,

My heart brims like the sun switched on.
And I'll spread this joy to all the world
Like a swallow flying on and on.

Translation by John Farndon
Баянғали Әлімжанов. Қазақтың баласымын.
Аударған Джон Фарндон

Like wandering clouds

Like wandering clouds, your soul drifts on,
But so quickly all your past is gone!
Where now's that boy by the apple tree
Who reached for the sky so far beyond?

Like those brave riders from days gone by
We in our childhood saddle lie.
'Where are you going, and what's ahead?'
We ask clouds that pass on through the sky.

Sometimes we weep like falling rain;
Our tears a drizzling mist again.
But is there really a secret truth
That we behave as clouds, or is that vain?

There's sureness in the infinite blue,
But the caravans of clouds scoot through.
A cloudless sky is blank and sad –
Clouds' shapes paint the sky for you.
As they float off over the horizon,
They bear your greetings with them too.

Translation by John Farndon
Баянғали Әлімжанов. Көшкен бұлт. Көңіл.
Аударған Джон Фарндон.

Have you got a friend?

A man complains he has no friend
But is a lack of friendship really the end?
Aren't drifting clouds and spring birds quite enough?
Can't the great world of life be your friend?

True friendship is a gift of the land.
And though its uplifting winds aren't yours to command

Even so, despite everything,
The earth is your friend – do you understand?
So ask yourself, when it comes down to it,
Have you ever truly offered your hand?

So do not weep because you feel alone;
If you're by yourself, the fault is your own!
If you cannot give your heart to the land,
Then you'll never see the love it has shown.

Translation by John Farndon

Баянғали Әлімжанов. Досың жоқ па...

Аударған Джон Фарндон.

World full of mysteries

Don't rage so much at life, my friend –
If you give up on it, how can it mend?
And don't give way to grief all day
Or you might lose all faith in the end.

Open your heart's palace just for a while –
What's the worst can come if you smile?
But if you laugh at things too much
Buffoonery becomes your style.

No need to head each beck and call
No need to bow to each and all
Bending all the time like this,
You might end a hump back half as tall.

Don't puff out your chest too far –
When you lie down it will look bizarre.
Don't let a froth of lies go to your head –
What if the bubbles all burst in the jar?

Don't fritter your energy on and on –
What will you do when it's all gone?
And don't give way to reckless abandon
Or sin may be natural before you're done.

Don't lose time blessing your lovely face –
What will you do when sickness takes its place?
And don't fawn and pander to everyone
Or your true love will sink without a trace.

If you swap your beating heart for gold
What will sustain you when you're old?
As long as you sustain belief in yourself
You can enter the other place poor, I'm told.

I don't say it all will be a breeze,
Nor that every meal will please.
Life offers you both pain and joy
And the richest feast of mysteries!

Translation by John Farndon

Баянғали Әлімжанов. Жұмбаққа толы дүние..

Аударған Джон Фарндон.

Wings

Each one of us was with born with wings,
But we don't all learn to fly.
The falcon soars and swoops and swings,
But the rooster barely sees the sky.

Some sell their feathers off for riches,
Making pennies from a plume or two.
Some use them as a broom for ditches
To just sweep the backyard rubbish through.

Some get lost as they head for the sky –
Smothering, snorting, blocking the sun.
Their wings ensnare others before they fly
Tangling, fumbling with everyone.

And there were those who once were gifted
Whose promise might have taken them up and away
But their wings were smashed before they lifted.
And their time is past, sad to say.

And there are those who recognize
And relish and savour many things,
Who understand where the sadness lies
In souls that could never use their wings.

Translation by John Farndon

Баянғали Әлімжанов. Қанат.

Аударған Джон Фарндон.

Life is interesting...

If you think upcalmly,
Life is enoughinteresting,
Stays funny next day,
Somethingyou angry today.

Life is amazing, and modest,
As the gift of God,
Only by humandeed,
Spoilseverythingby hand.

Be thankful for everything,
Have a good time,
Do not be upset too much,
Laugh and have fun.

Life means chapter
Everyone thinks on their own,
Sacreda tragedy?
Or a laughter holy?

*Translation by Bakhtygul Makhanbetova
Баянғали Әлімжанов. Өмір қызық...
Аударған Бақтыгүл Маханбетова*

Waves and clouds

Curly waves leap over,
The wind blows in the clouds,
When a hurricane strikes,
The waves hit the shore,
The clouds are flying.

A thick cloud of steam,
Refilled as water.
The tide was turned.
Accepted in its own way,
Everything in nature.

Do not go astray from your own way,
Everything in time,
Will come true,

Obey or do not obey,
This is the law of nature!

*Translation by Bakhtygul Makhanbetova
Баянғали Әлімжанов. Толқын мен бұлт.
Аударған Бақтыгүл Маханбетова*

Brook and lake

My sheer clean brook,
Do you go down the river?
Flowing slowly from afar,
The river is getting muddy?!
Absorbed easily by that mud,
Is the stream crying quietly?

Why are you in a hurry to the lake?
My absolutely pure rills!
Can you stay at the stream start?
With the swaying green reeds
Why do you want to go so far?
I do want to cry with you, please!

*Translation by Bakhtygul Makhanbetova
Баянғали Әлімжанов. Бұлақ пен айдын.
Аударған Бақтыгүл Маханбетова*

Eternal duty of the poet -
Awakening of human kindness!
The world is saved by, only if sunshine
Lights of grace and mercy always!

*Translation by Bakhtygul Makhanbetova
Баянғали Әлімжанов. Төрттаған.
Аударған Бақтыгүл Маханбетова*

White hair, white peak

Kilimanjaro!
In the heart of the continent, a snowy peak stands.
How came you to be in these tropical lands
Where skis are made from baobab and bamboo?
Does the black pearl's curse roll from your hands?

The chill, blue ice abuts the sky,
And even the stoutest hearts will sigh.
Yet on the vertiginous mountain's back,
An eighty-two year old man is climbing high.

He's here to learn great freedom's name.
What does he care for fortune or fame?
His Albion home's cast far behind –
An English lion in the lion's game.

The strongest can fall in the tropical quest –
Their spirits crushed by this challenging test.
But he'll be the exception to the rule –
And prove his heart pounds yet in his breast.

But this was never just bravado – no,
He trained hard for success for a year or so.
He was determined to conquer the great white peak
And gaze on the world from the mountain snow.

His four score years have swift flown by –
A life of truth, with no taint of a lie.
And his zest for life remains undimmed.
He's climbing still, still climbing high!

Yet it's as if he's carrying stones up there,
Moving heavily, whispering a prayer.
But he'd rather die here than down below,
And he savours each breath of the mountain air.

He grips the rock with a downward glance,
Panting heavily as he shifts his stance.
No room at all here for any mistake;
The smallest slip and he's gone – no chance!

But the sullen stones are cold and strong.
They've stood firm and resisted for so long.
But the old man clings resolute to their face
To show that this is where he belongs.

His hands are trembling with the years
And the wind is whistling in his ears.
Yet his mind is filled with a dizzying thrill
And his eyes shine bright with happy tears.

You were born with a view of life in sight.
So never step backwards from the fight.
Confront its challenges to the very end
And strive on for its greatest height!

Translation by John Farndon
Баянғали Әлімжанов. Қария мен қарлы шың.
Аударған Джон Фарндон.

Ode to Claressa Shields

For Claressa Shields,
Two-time Olympic boxing champion
and undisputed female light middleweight champion

Claressa!
You learned so young that life is full of tests.
It was as though your little heart had been broken in two.
The world was then so cruel – a heavy stone that would not
move.
But the world began to listen
When it heard the sound of your iron fists!

Those cruel early blows were not enough
To break this small but heroic girl – instead they would make her
tough.
She decided to fight for her life, for her dream,
And became a shining light for the next generation.

You were still a child, and in a rush to take on the world.
But the fires of cruelty singed your wings before you could fly.
The girl whose little heart holds so much love,
Would soon also be known for her fists!

She learned the cruel truth of combat while she was still so young,
And took all hardships in her stride, always meeting them head on,
And now the whole world rises to their feet to applaud
Claressa Shields, as she stands at the very top.

You are an inspiration – you give people new strength,
Your petite frame contains such grace and power.
Accepting and mastering the laws of our great sport,
With your gloves you have conquered the world!

With bravery you have forged a noble path,
You have reached the top, and achieved boundless success.
I dedicate this poem to you from the great steppes, far-away,
I shake your strong hand,
And send the greatest respect from the bottom of my heart.

*Translated from Russian by Jonathan Campion
Баянғали Әлімжанов. Шилдестың шыңы.
Аударған Джонатан Кампеон.*

Tashenov's Star *Poem*

Blizzard white, winter hard, thick snow,
The north glistens gold, but the men of the steppe
Melt the ice with breath's stubborn flow.
The steppe forges deep minds and souls of flame.

Casting back our gaze through the history of our land,
So many of our native sons went nobly to their graves,
Sons of Alash in their hundreds, crying out *uran*,
Set out against their enemies, the white hot Dzungar blades.

Now a people, now a nation, they fought hard as they could,
Against gendarme and treachery, they vowed to give their lives,
The homeland of our ancestors running red with blood,
Their foes in untold numbers drawing in on every side.

Cannons cracked and thundered raining shot down in a storm,
Ages, eras, epochs shaken to their very core,
To defend our native soil, every sabre gladly drawn,
May the spirits of our forefathers be praised forevermore.

In those distant days of subjugation,
When the White Tsars gave neither shield nor aid,
High functionaries harried our nation,
The less shame they felt, the more riches they made.

They took tribute from district and oblast alike,
And those who paid most were the first to advance,
Lawlessness, tyranny brought terrible strife,
And despots and rogues ruled the vast steppe expanse.
Then Soviet power and iron-willed red leaders,

Brought yet more days of toil and fear,
They wanted to mark up the steppe with their pencils,
And with scissors make swathes of our land disappear.

Word of the Soviets spread mile and verst,
Of their tireless advance, their unwavering force,
Of their plans for the Virgin Lands in the year of the horse.
That year, fifty-four, as their campaign took shape,
In a place where bewitching wild stallions ran free,
Tractors now ploughed up the earth in their wake.

Great achievements, epochs of lyric and verse,
Soviet people in one single destiny bound,
Yet a troubled time too, a time of despair,
The virgin lands' pride, honour, history, stamped into the ground.

Sacred graves toppled, torn down without pity,
Our ancient mausoleums and cemeteries razed,
Our ancestral faith, mother tongue, childhood ditties,
Wrapped in barbed wire, abandoned, decayed.

When the iron ploughshare rent the earth,
Blood poured from Kazakh hearts, though none paid heed.
One day their souls will heal again,
Let the heart hold out, the wounds repair.
In the name of truest friendship, every deed.

They turned the steppe's black earth upon itself,
Our Virgin Lands now called a *Krai*,
Iron cleaving ancient roots with stealth,
As they wolf down the golden *karavai*!

Then they set their sights on five Kazakh oblasts,
Five oblasts of our North: for Russia, a gift.
What people would endure such a thing without protest,
Who, except Kazakhs, could ignore such a rift?

With the strong lies the power, our forbearance be blessed,
Our people are locked in the Soviet chain.
Five oblasts, the cream of our nation, no less,
A third of our whole noble steppe, our great plain!

The Soviet Union was ruled by the old,
Khrushchev's bald pate would glimmer and glisten.
He called the Kazakhs to Moscow to meet, they were told,

Not for fun, but to state his ambition.

In our Council of Ministers, Tashenov was Chair,
Khrushchev met him with a pat on the back:
“You and I we are brothers, all we have we must share,
Land and water, together there’s nothing we lack”.

All our people were subject to the Secretary’s power...
“The plough churns up the steppe, from morning to night.
Our sickle will harvest its fruits, grain for flour.
Why not make your great North, your Virgin Lands Krai,
Part of Russia, bring together our people, just like you and I?

So here we all are, awaiting your verdict,
Kunaev himself will have to agree,
The matter is settled, please sign and confirm it.
It’s all above board, we just need the decree!”

Jumabek’s and Nikita’s was the warmest of friendships,
Together who knows what they might have achieved?
The Kazakh felt joy at events they attended,
At their table, toast after toast was received.

Many times, chest to chest, they’d shared an embrace,
Directives from Moscow were never ignored,
But the words uttered now had a new, bitter taste,
Black clouds were amassing, there was trouble in store.

“The Kremlin’s a fortress, the heavens its peak,
I’ve followed your orders, I’ve stayed loyal and true,
You’re in charge, but forgive me, now I must speak,
I won’t let my homeland be riven in two...

I’m spoiling your mood, but your words took their toll,
In what you have said there’s no sense whatsoever...
The Republic of Kazakhstan will always be whole,
Its land, its waters shall remain so forever!”

“This narrow-eyed Kazakh isn’t listening to me,”
Khrushchev thought going red, getting angry...
But Tashenov held fast and did not retreat,
Became a *batyr*, channelled Alpamysh, Koblandy.

All the same, Khrushchev let out a terrible roar,
Shook the Kremlin like thunder and rattled its walls.

“All this land belongs to the U-S-S-R,
Where would you be without this union of ours?
If you don't do as I say, let me be quite precise,
I'll strike you low, become your foe, make you pay such a price!
I'll shackle you in irons, leave you rotting in a cell,
Then, with all my might, I'll split your head in two as well.

Now Khrushchev struck the table, as he often used to do,
And those around fell silent as pure fear filled the room.
No one dared to gasp or moan, the tension only grew,
As all around wished silently for the torment to be through.

The ears of the Secretary whitened with rage,
The Committee struck hopelessly dumb,
Then Jumabek roared, like a tiger in a cage,
Fists clenched, and ready for a scrum:

“You can chop me into pieces, boil me alive,
Throw me on the bonfire, roast me, rip out my insides,
Smash my bones to pieces, turn my entrails into swill,
But I will not be subjugated to your tyranny, your will.
I won't surrender one small patch of Kazakh land to you,
Don't dream of doing such a thing, don't dream of it...We're
through!”

Not a soul had ever challenged Khrushchev till that fateful day,
Face to face no word of protest ever came his way,
Heads were always nodding, yes the only word they'd say,
So Jumabek's outright dissent, his failure to obey,
Came like a whip across Nikita's back: now there'd be hell to pay.

“What's this all about? What's all this nonsense for?”
Said the Secretary, then he clenched his iron jaw.
The UN rostrum knew the power in Khrushchev's heavy fists,
He'd been known to slam them down in fury at moments such as
this.
His comrades simply shook their heads,
“You're right...” they meekly said,
How could anyone object? They'd lose their every privilege,
Better to keep quiet than to offer up resistance.

The Secretary sounded off and thundered red with rage,
Why couldn't things be like before, why did they have to change?
Lightning seemed to fill the air, like sabres flashing bright,

Then swinging down to sever heads, no easing off in sight...

“I’ll make you suffer till you see the error of your ways,
Your comrades won’t acknowledge you, they’ll simply turn their
backs,
We’ll bring you down like decadent elites from bygone days,
A bad dream, that’s all you were to me, you damn Kazakh...
Your words aren’t worth a thing to me, you’re nothing but a pawn,
I’ll pass the decree myself from Moscow, like you were never
born!”

When Khrushchev flew into a rage,
The Atlantic froze in fear,
Half the world had seen him in a fury on the stage,
A whirlwind or a djinn?
It wasn’t always clear.

The group closest to Khrushchev,
Tried to gauge the situation,
They stood stock still and bowed their heads,
In fear and trepidation.

Like arrows through the Kazakh’s chest,
Came the words: “Keep quiet...”,
The voice of fear, its hushed behest:
“Keep your head down, you’ll get through it!”

Had he obeyed right there and then,
And let the matter rest,
As a paragon of valour,
They’d have pinned a star upon his chest.

Propaganda would have sung his name,
He’d be known across the nation,
They’d have praised him to the skies, the snake,
Without the slightest hesitation.

But to defend his land, his home,
Jumabek fought without fear,
He championed the steppe alone,
Jumabek, our great Batyr!

“I’m the child of a Kazakh, son of our native steppe,
My voice will carry far and wide, cross continents and seas,
I’ll take you to the Hague, I’ll tell them at the Court of Justice,

How you'd like to tear apart our land and then the pieces seize,
Like a colony, you vampire, to do with as you please!

Of land God gave the Kazakhs a more than ample share,
And we will not surrender it to thunder or to threat,
Our earth will catch inside your throats, drive you to despair,
Then in your gullets harden and weigh you down like lead!"

Khrushchev was offended by this gesture of defiance,
But why get so upset? Times were changing after all.
Everything was ready, he'd been counting on compliance,
Had Jumabek said yes, they'd be friends just as before.

And then five of Kazakhstan's oblasts,
To mighty Russia would have to submit.
By Tsarist weapons they couldn't be mastered,
But one signature and that would be it.

Now the oblasts were out of his clutches,
Khrushchev cursed Jumabek in disgust,
He harried him, hounded him, accused him of infamies,
Vowed to ruin him, turn him to dust.

As those dark clouds were amassing above,
Not one Kazakh stood fast by his side,
Those who bootlicked him when times were good,
Said in spite: "Look how you went awry..."

But the Batyr didn't vanish or break,
He lived his life as he had till that moment.
We can't expect the cats, curled up warm beneath the stove,
To understand the ways of the tiger in repose,
And so Jumabek drew strength to the end of his days,
Dreaming the freedom of Alash, the end of our woes.

We are bearers of a history passed down from age to age,
Legend after legend, wound upon its reel,
And time's lasting judgement, magnanimous and sage,
Reveals the worth of each of us at the height of our ordeal.

Tashenov's feat stands higher than any,
He is our honour's flame, our pride.
He faced down the fearsome Secretary,
He saved our land, for you and I.

Had Jumabek thought of himself,
It would have spelt catastrophe,
Ours no more the Kazakh steppe,
Nomad, forest, mountain, lake,
Lands mighty as the sea:

Gone Kokshetau, Burabay, Akmola-Astana,
Kyzylzhar, Pavlodar and so too Kostanay,
Gone the Baiterek tower,
Gone the Virgin Lands Krai.

The greatest of achievements are all by fate begotten,
A life gifted to the Motherland was our Batyr's great reward.
He is etched into our history, he'll never be forgotten,
His achievement was colossal, his immortality assured.

Though he served the party loyally,
His heart beat a Kazakh rhythm.
Now Tashenov, a shining star,
Burns bright in the sky of freedom!

** Uran (kaz.) - call, cry, motto.*

*Translated from Russian by Robin Munby
Баянғали Әлімжанов. Жұмабек батырдың жұлдызы.
Аударған Робин Манби*

**РУССКИЙ ЯЗЫК
ОРЫС ТІЛІ
RUSSIAN LANGUAGE**

БАЯНГАЛИ АЛИМЖАНОВ

Благодарность

Принимая предписание Всевышнего,
Будь благодарен и наслаждайся рассветом,
Не печалься на тревоги бытия,
Будь решителен, коль поднял в небо знамя,
Говори судьбе: «Спасибо и на этом!..»

Наслаждаясь каплей утренней росы,
Свету солнечному благодарен будь.
Вот вдохнул ты полной грудью воздух,
Сколько раз тебе придется так вдохнуть?

Благодарен будь же дню, за каждый вдох,
Благодарен будь за пищу, за уют, за кучу книг....
Благодарен будь тревожной темной ночи.
Благодарен жизни будь за каждый миг...

*Баянғали Әлімжанов. Шүкірлік.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Кочующийся облака. Душа.

Словно моя душа в небе плывут облака,
Жизнь промелькнет, остаются воспоминания,
Увидев седоволосого старика,
Кто угадает в нем мальчика,
Чьи велики были мечты и желания?

Он подражал героям сказаний,
В детстве на сенокосе, лежа, глядел в небо,

Белые облака, откуда вы, какие земли покинув,
Куда теперь вы плывете, в былль или в не былль?
Бывало, что черные тучи лили потоки воды,
Потом улетали, пушистые, белые...
И люди, как облака, живем от мечты до мечты,
Похожи ли на облака мы, хмурые, смелые?

Баловни вы небес бескрайних, похожи на лебедей,
Сегодня скопилось вас много, а завтра ни одного...
Небо без облаков, словно земля без людей,
Кочуют в небесах, огромный мир кочевой...

Кочуют облака, украшая небо собой,
Отвозят от нас приветы таким вот способом странным.
Ответ будем долго ждать, объятые синевой,
Торопятся облака к далеким народам и странам.

*Баянғали Әлімжанов. Көшкен бұлт. Көңіл.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Звезды моего детства

Кто знает, как измерить бесконечность?
Я фантазировал...
Мечтал... На землю падал ниц,
Небо и Землю измеряя каждый день...
Не сосчитал я, не измерил эту вечность...
Но понял – нет конца и края – нет границ.

О, безграничность, я – твоя частица!
Как я измучился от мыслей тяжелых,
Что за вселенной множество вселенных...
Кричит моя душа и ввысь стремится...

А это только ветерок весенний,
Он много тайн пригнал, меня запутав,
И в паутину бытия закутав,
Чтобы не вырвался я за предел вселенной...

О бренный мир!
Пространство, мирозданье...
Дана нам жизнь, чтоб воспринять мечту,
К которой я стремлюсь, лелею, чту...
А мира стройное, величественное зданье –
Галактика,

И космос,
Звезды – они как детское мое мечтанье...
И все постичь нельзя, неумоги...

Я страстно был влюблен вот в эти звезды...
Когда я пас коней в ночи степной,
Я эти звезды чувствовал душой,
Мир освещая, висли в небе света гроздь,
Они мне были родственны, и я для них – родной!..

Луны не видно, степь, ночная муть...
Не спится мне, пофыркивают лошади,
Над нами Млечный Путь, сиянье звездной площади...
Как к звездам улететь, и где он – путь...

Мерцают звезды капельками плазмы...
Их очень много, всех не сосчитать.
Вот звездочка упала... Ах ты! Разве
Им можно падать? Смысл их – сиять!

И мне казалось, что они меня зовут...
А утром я прощался с сожаленьем...
И до сих пор они во мне живут,
В моем вот сердце их местоположенье...

Весь мир едва влез в мое сердце,
Все эти квазары, метагалактики, созвездия.
Пол века уж прошло... Все было в детстве,
Так, видно, началась во мне поэзия...

Шум города не утихает ни на миг,
И по ночам мне не хватает воздуха...
Над нами звезды, но почти не видно их,
Они другими стали, мои-то звезды.

Скорей всего, я изменился, я...
И нынешние дети не такие.
Кто тайны неба раскрывает вновь, друзья?
И часто ль смотрят в небо дети дорогие?

О звезды ясные, янтарные, в степи моей родной!
О звезды детства моего, моей мечты!
Вы ищете ль меня в степи ночной?
Я, маленький, руками тянулся до звезды!..

*Баянзали Әлімжанов. Бала күнгі жұлдыздар.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Мир полон тайн

Не теряйте в жизни надежду
Ведь отчаянье путь в никуда.
Напролет предаваясь унынию
Иссякает вера твоя.
Храм души, нараспашку оставив,
Пребывание радости в чём?
Изо дня бездумная праздность
Лишь обесценит тебя.
Не склоняйтесь повсюду напрасно,
Приклоняться негоже в пути.
Стоит раз позволить прогнуться
И горбатым остаться грешим.
Хвастовством ничего не достигнуть
И гордыню умерить должны.
Всё, что поверхностно
- лживо.
Все обольщенья - пусты..
Неуёмность и всеокрушимость-
Нет пользы от мощи такой.
Водрузив прегрешения тяжесть
Не протянешь с ношей такой.

Не беспечно ль ли самовлюбленность?
Самодовольством везде и во всем
Растратить не стоит усилий
- истинную красоту.

Как страх одолеть в тревоге?
Замкнуться,
уйдя в себя?
Трусливо в норе пребывая,
Изводить напрасно себя?

Да, мир полон тайн и загадок,
и в каждом явлении суть.
Вновь и вновь на пути открывая
всех глубин нам постигнуть дано ль?

*Баянғали Әлімжанов. Жұмбаққа толы дүние.
Перевод с казахского Дидо.*

Нет друга...

Нет друга у нас, - ходим в горькой печали,
Кто мог бы стать другом, что разом пропали?
Великая жизнь, чем тебе не подруга,
Облака кочевые, весной птицы с юга?

Истинная дружба – благословление,
Ветерка поддержка, сила, дуновенье...
Несмотря на проступки, деяния, дела,
Разве не дружба, что держит тебя земля?
Других обвиняя, подумай сперва,
Ты сам, смог, стать другом, душой ни кривя?

Нет друга, не плач, и обид не держи,
Нет друга, себя, только в этом вини.
И если другим дать не можешь тепла,
Душе не проси, у людей ты добра.

*Баянғали Әлімжанов. Досың жоқ па...
Перевод с казахского Дина Ораз*

Крылья

Человек бескрыл не бывает,
Крыльями всех создатель наделяет.
Сокол реет в небесной дали,
Петуху лень взлететь с земли.

Кто-то толк находит для себя,
От продажи пуха и пера,
Некто веник сделав из крыла,
Сор весь выметает со двора.

Вольно крылья не расправить, не взмахнуть,
Друг для друга преграждает путь,
Сколько соколов взмыть в небо не смогли,
Прыгая, судьбу бескрылых обрели.

Одаренным, появившимся на свет,
Выпадает бремя испытаний, бед.
- Вот взлечу, - мечтают они, - хватит сил,
Только время их лишило перьев с крыл.

У тех кто добился всех благ бытия,
Различные вкусы и ценность своя.
Кто поймет всю скорбь, печаль крыла,
Не сумевшего подняться в небеса!

*Баянғали Әлімжанов. Қанат
Перевод Дина Ораз*

Загадка гор, покрытых ночью...

Песня Гёте, влюблённого в ночь,
В ком откликнется эхом, точь в точь?
Но уже другим языком
Станут петь, коль молчать невмочь.

К «Тёмной ночи» свой ключ подбирай,
Вслед за Лермонтовым – Абай.
Все мы разные, ночь одна,
Дело путника, знай, шагай!

И в пределах любой страны
В ясном свете ничьей луны
Гор, покрытых ночною мглой,
Тщетно ищем разгадку мы.

*Баянғали Әлімжанов. Түн басқан таудың жұмбағы...
Перевел Сергей Жилин*

Чудесное состояние

Только стоит встретить тебя,
Мир волшебным покажется вдруг.
Мы пока не одна судьба,
Но сердец слышен перестук.

Напустить бы мне слов туман,
Как я маюсь, когда один.
Так не мучай меня, сама
Всё пойми по глазам моим!

Вроде рядом со мною ты,
Но далёко как солнца шар.
И цветут по земле цветы,
И оттаивает душа.

Это просто смеёшься ты
Или дождь по степи прошёл,
И душа такой чистоты,
Будто неба лазурный шёлк.

*Баянғали Әлімжанов. Ғажайып күй.
Перевел Сергей Жилин*

Единственные

Меж людьми порой расстояния,
Только ищут они друг друга.
Меж луной и землёй сияние,
А летать им всегда по кругу.
У творцов на всё мудрый есть ответ,
Но любим из них лунный свет воспет.

Как неповторим этот вышний свет,
Всё единственно на земле под ним –
Душа человека одна,
И создатель один,
Да не должен делать зла,
Единственный единственным!

*Баянғали Әлімжанов. Жалғыздар.
Перевел Сергей Жилин*

Испытание жизни

А душа давно больна
Сумасшедшим временем,
Ядовитой кровью мир
Вдруг заполнил вены мне.

В каждом чёрный человек
Пробуждает ярость,
Что ни делай, всё равно
Победит усталость.

Как же хочется сломать
Глупость, ложь, коварство,
Но кому когда, скажи,
Помогло бунтарство!

Злоба сокращает жизнь,
Жалко быть просителем –

Лишь достоинство храня,
Выйдешь победителем.

Будь же чистою, душа,
Эшафот ли, подиум –
До последнего свою
Выводи мелодию!

*Баянгали Әлімжанов. Өмір сынағы.
Перевел Сергей Жилин*

Невада – Семипалатинск. Напевы комуза.

Бомбы стали историей и закрыт полигон,
Песнь о мире слагают акыны.
Знает только Иртыш, сколько трав полегло,
Чтобы праздник шумел этот ныне.

И в движении общем Невада – Семей
Осознал мир важнейшее дело.
На комузе о завтрашнем счастье людей
Нам играет киргизская дева.

Мы склоним свои головы, скорбно молча,
Пред отравленной этой землёю,
Где всем миром воздвигнут курган как свеча,
Чтобы всем нам в ладу жить с собою.
Чёрный камень навек стань могилой войны,
Домовиною чудища злого,
А комуз вместе с плеском иртышской волны
Будто в детство уносит нас снова.

Струны нежно красавица тронет и вот
Тени красных холмов будто тают.
Это красное солнце прошло небосвод
И тюльпаны в степи расцветают.

Но и ночью мерещатся, чудятся мне,
Завлекают как будто Стожары
Звуки струн той красавицы, даже во сне
От военных спасая пожаров.

*Баянгали Әлімжанов. Невада-Семей.
Қомызшы қыздың күйі.
Перевел Сергей Жилин*

Библиотекарь

Где царит первозданная тишь и близка
Нам святая для книги обитель,
Кладезь мудрости здесь и связали века
Время в тысячи призрачных нитей.

В Храме том опалает святая искра,
Сердце канет в творенья великих,
А поможет хранитель сокровищ – сестра,
Посвятившая жизнь свою книге.

Светят очи её добрым лучиком вам,
В них прочтёте надежду, интригу,
Благонравный читатель внимает словам,
И листает раскрытую книгу.

Пусть сокровище книг библиограф хранит,
Мудрость в каждом здесь прячется слове,
В пожелтевших листах – лет минувших гранит
Сохраняется снова и снова...

Гимн служителям книг благодарный поём
Милым женщинам. Взгляд их лучистый,
Здесь особенный мир в светлом Храме земном,
И прекрасен их труд бескорыстный!

Тут с портретов и книг лица классиков – ряд
Смотрят каждому в душу пытливо,
Тут духовность живёт и герои царят,
И читатель бывает счастливым...

*Баянғали Әлімжанов. Кітапханашы
Перевел Александр Головки (г. Ессендуки)*

Задача во сне

Учителя, мои учителя,
Мне снятся иногда...
И молоды они, как вешняя земля,
А я – ребенок, и мои года

Лишь начали свой счет,
Со сверстниками балуюсь, играю,
А школа старая – нам теплое гнездо,

Учиться в ней – почет,
Быть маленькой звездой
Я в ней стараюсь.

Но вот, стою я у доски,
И ничего не понимаю,
И умираю от тоски,
Решения не знаю.

Бегут мурашки по спине, по темени,
Я покраснел, решения задачи
Не вижу уже очень много времени,
Никто мне не подскажет на удачу...

Но я-то ведь учился хорошо,
И почему не смог найти решения?
Задумался, напрягся,
Подумай же еще...
И тут я просыпаюсь от волнения...

Что за задача трудная была?
Как сакраментальный вопрос бытия.
Не решить ее, просто умножая и деля,
Ежели не подскажете вы, мои учителя!

*Баянзали Әлімжанов. Түстегі есен.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Памятники

Когда солнце заходит,
Удлиняются тени предметов,
Они ростом равняются,
Выстраиваются по рангу в цепь.
Вот и памятники
Будто бродят в округе этой,
Гоняясь за призраками,
Безумством и благоразумием
Наполняя вечернюю степь...

Человека, пока он жил, испытывала,
Жизнь сжимала в тисках,
Устремилась в небо душа,
Вереща, как птичка, вечерняя.

А теперь не может грустно вздохнуть,
Заклоченная в гранитных камнях,
Или, в бронзу отлитая,
Застыла на веки вечные.

И зачем приковали их к камню,
К постаментам,
Будто мало их в жизни связывали
Незаметно...

*Баянғали Әлімжанов. Ескерткіштер.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Мир каждого человека

У каждого человека
Внутренний мир – при нем...
В сердце,
В сознании,
Есть свое видение.
Другие не могут войти в него, как в дом,
То, что он пережил, это лично его, при том,
Мысли и чувства, радости ли, обиды ли...

И от того, что он пережил несчастья,
Или счастьем
В его полноте наслаждался,
Он может жизнь свою
Разделить на части,
И этими часами, минутами, секундами
Ни с кем не поделиться.

В мир чужой не заглянешь,
Там внутри ничего не возьмешь,
Заблудишься, в бездну канешь,
Потеряешься – там все чужое сплошь.
Так чудесно устроил бог,
Чтоб ты в мир чужой заглянуть не смог.

Этим отделены от тебя
Даже твои родители,
Люди другие, дети,
Товарищи-друзья...
Доверяете сокровенное,
Но доверье это вы видели?..

Посреди бескрайнего мира
Только ты – и другим внутрь тебя нельзя...

Небо и земля делятся
Тонкой линией горизонта,
Синее море качается волнами
В уголках твоих точных глаз.
Весь этот огромный мир
Отдан тебе в подарок,
Если ты сможешь
В душе своей поместить как раз!

Тайну этого дела
Мы никогда не познаем,
Не поймем до конца,
Не почувствуем, не осознаем.
Под солнечными лучами
Из черной земли произрастаем,
И истины простой
Все равно не понимаем:

Мир создан для любви,
Для счастья, для благополучия.
Мы почему-то все это неправильно воспринимаем,
Мы высокомерно властвуем, растаптываем, пытаем,
То, чем по воле случая
Сами же с рождения обладаем?!

*Баянғали Әлімжанов. Әр адамның әлемі.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Океан и печаль

В кораблике легком спускаюсь вниз по реке,
Суденышко утлое нынче мое обиталище, мой дом.
Закутавшись в облака, как в паруса, налегке
Доберусь я до океана, плыву в пространстве седом...

Я поделюсь с ним болью, он должен меня понять,
Когда он поймет меня, во мне вдруг погаснет печаль...
Отчего мы такие подлые, несчастные... \на кого пенять?\
Почему мы такие, скажите, отчего нам себя не жаль?

Вот я грустный пришел к океану, а он оказался грустнее...

Кто же его так обидел, бросив грязь в его светлые волны?
Можно ль душу мою излечить, и кому все понятно, виднее,
Если дальше уплыть по воде, будет ли также больно?..

Но куда бы ты ни убежал, не уйдешь от себя самого,
Вот он берег чужой, ты ступил на неизвестную землю...
Жизнь одна осталась там, за океанскою синевою,
Небо связывает тебя с ней, энергию твою приемля.

Это небо синее –
Остается с тобой навсегда – веры нет вернее...
И никто не возьмет на себя груз твоей судьбы,
Лишь в тебе твои силы великие, только в тебе, поверь мне!..

*Баянғали Әлімжанов. Мұхит пен мұң.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Подними голову

Если споткнулся вдруг,
То сильно не грусти,
Вставай, отряхнись, мой друг,
И дальше, вперед иди.

Падали и до тебя,
Поднимались, ношу тащили.
Боль, униженья терпя,
Рвали рубашки и жилы...

Всех героев знает народ...
Упал, обнимая землю.
Земля под тобою, под...
Пока тебя не приемлет...

Бери пример с журавлей,
С криком парящих в небе,
Уж листья желты, на земле
Лежат, перед взмахом в небыль.

Они, может быть, ждут весну,
Весь сад покрывает изморозь вся,
Готовятся к зимнему сну,
Все, кто устал, кто выдохся.

Печаль может душу разесть,
Тревоги, переживания,
Они будут, пока ты есть,
Пока у тебя есть желания.

Вставай, поднимайся, твердо
Встань на ноги, вот оно – зло,
Вначале ему повезло,
Так бей его прямо в морду...

Когда капкан его сцапал,
Волк волей свободы гоним,
Отгрыз напрочь бедную лапу,
И с тем возвратился к своим...

А если плакать и ныть,
Обидеться, боль не терпеть,
Сгорит все, и жизни нить
Порвется, как ржавая цепь.

Сейчас ты в расцвете сил,
Скалы, горы свернешь,
Раз цель себе провозгласил,
Так сам к ней придешь, дойдешь.

Так... Голову подними...
Все силы зажми в кулак...
Вокруг вопят... Подлый миг...
Крик людей, лай и визг собак...

Свет надежды горит, нелегки
Шаги твои: «...восемь... девять...»
Судьбу самому надо делать...
Повыше держи кулаки!..

*Баянғали Әлімжанов. Басыңды көтер...
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Белый снег

Белый-белый снег идет...
Хлопьями,
Как совесть, чист...
Кружатся,

Садятся незаметно, медленно.
Я по улице иду один,
Душа поет,
Настроение отменное...

Ах, моя душа, сегодня ты
С небом и землей,
Едина биенья сердца частота.
Слились, как близнецы...
Белый-белый снег,
Кем ты порожден?
Из каких лучей такая чистота?
Кто такого счастья кузнецы?

Ветхий, запыленный
Устаревший мир
Снег очистил в этот славный день.
А не хочешь мой друг,
Возвысить душу,
В небо улететь,
Туда, за облака,
Даже в дальний космос,
Чтобы потом
Возвратиться к нам,
Воплотившись в снега
Снежинки, хлопья, белые космы...

*Баянғали Әлімжанов. Атақ қар.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Номер и жизнь

Знает только бог,
Позволив беспредел любителей...
Люди ж презирают
Гордыню, что чрезмерна,
И делит победителей
На первых,
Вторых
И третьих...
Обозначив так, начали они
Нумерацию истории бессмертных...

Почему так быстро
Мы привыкли к нумерации,

Осудив пороки,
Приговор высокий,
Жизнь не вмещается ни в срока, ни в сроки...

Миллионами
Гнали людей на погибель,
Душили газом,
Жгли,
Не оставляя зерен на колосках,
Уничтожал все вокруг победитель,
Глотал,
Глодал,
Творил историю,
Надеясь
Застрясть в веках.

С ними сражались герои,
Плача от несправедливости,
Истины нет на свете,
У правды руки оторвав,
Все началось еще с Трои,
Отцов,
Матерей,
Дедов,
Бабушек пронумеровав.

Оракулы кричат в микрофоны,
Творится всемирный разгул,
Счетчики сбились со счета,
Жир им мозги затянул,
Реклама со времени «она»,
Купила основы закона,
В первых рядах иерархи,
Олигархи, монархи –
Прячутся за частоколом дул.

Нумерацией
Измерено наше время,
Поезда, вагоны нумеруют,
Номера концлагерей Гулага...
Считать по головам людей –
Плохая примета у казахов.

Во имя справедливости вечной,
Поймите, мир безграничен,

Где б не был ты,
В Москве иль Риме,
Есть истина человеческая,
Каждый человек – единственный,
Первый, неповторимый.

*Баянғали Әлімжанов. Нөмір мен өмір.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Ты не меняйся никогда

Когда тебя впервые встретил я?
Вот мысленно обзираю жизнь,
Жизнь прожили до этого вот дня,
Отдал тебе я часть своей души...

Прекрасная моя, как солнце ты,
Я утром разглядел тебя, с рассветом...
С ума меня свела, той вешней красоты
Был образ, словно призрак, и при этом

Была видна в тебе и стать, и род,
Ты – благородная происхожденьем,
Наполнив душу светом, будто кислород
Глотал я свет, охвачен вождельем.

Мой светоч ты, пришедшая весной,
Где те лучи, где свет, любимый мной,
В одно мгновенье все исчезло, той порой,
Мгновеньем тем живу я, боже мой!

И в каждом слове слышались стихи,
В глазах играли солнечные лучики,
А вечерами, под луной, тихи,
В глаза твоих играли эти лунчики...

Как быстро пролетела жизнь, так быстро,
Что не заметила моя душа, как прежде молода!..
Я изменился, но в глазах все те же искры,
А ты не меняйся никогда!

*Баянғали Әлімжанов. Сен ешқашан өзгерме.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Корни

Воспевали поэты,
Восхищались красотами
Борового,
Я свидетелем был
Происшествия простого, земного,
Вдруг упала сосна от сильного ветра,
Ее корни росли меж камней,
Комель не удержал это дерево,
Наверх вылезло много корней.

Хоть упала сосна,
Продолжала она зеленеть,
Корни в землю вцепились,
Неся к веткам сочную снедь,
Я впервые увидел,
Как прижалось к земле это дерево,
Оставаясь зеленым,
Оно вечнозеленое ведь!..

Оно верило в то, что
Вернется счастье из тьмы, издали...
Никакие ветры и беды
Оборвать корни те не смогли,
Один длинный, витиеватый,
Но мощный корень
Через камни, разбив их, прошел,
Добрался до родной черной земли...

И какой бы тяжелый груз
Не пришлось бы тебе поднять,
Под какими бурными вихрями времени
Не пришлось бы тебе стоять,
Где бы ни был, чтобы вокруг не творилось,
Корни милой родной земли –
Твой отец и мать!

*Баянгали Әлімжанов. Үзілмеген тамыр.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Зимний лес Кокше

Трещит мороз суровый, холод сильный,
Трещат от снега, ломаясь, деревьев ветви синие,
Плывут вершинами куда-то сосны ввысь,
Их кроны с облаками переплелись, все в иное.

Мороз и голод выгоняют из логова зверей,
Следы ночные на снегу отчетливо видней,
Идет охотник по следам, охота – его страсть,
Следы читая, словно книгу, и нет письма верней...

Вот белка к звонкому стволу прижалась тесно,
Сосна гудит, зверек услышал эту песню,
Матерый волк ступает мягко в сугробах синих,
В снегу от лап его печать, роспись известна...

Пугливый заяц под сугроб, под одеяло
Забился, скрылся, здесь его и не бывало...

И не поймешь, откуда вдруг такая сила
В ничтожной птичке, что вдруг дробью лес огласила,
Клюв дятла долбит в ствол сосны,
И как будто жизнь леса в этом звуке!

*Баянғали Әлімжанов. Көкше. Қысқы орман.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Старик на снежной вершине

«Килиманджаро – покрытый вечными снегами горный массив, высотой в 19 710 футов, как говорят, высшая точка Африки. Племя масаи называет его западный пик «Нгайэ-нгайя», что значит «Дом бога». Почти у самой вершины западного пика лежит иссохший труп леопарда. Что понадобилось леопарду на такой высоте, никто объяснить не может...»

*Эрнест Хемингуэй.
«Снега Килиманджаро»*

Килиманджаро!
Вершина снежная на жарком континенте,
Откуда в тропиках снега и льды?
И черные жемчужины при ярком снежном свете
Летят на лыжах из бамбука и баобаба, бороздя следы.

Ледник на пике синий смотрит в небо,
Пугая холодом отважных... Не смотрим вниз...
Сюда однажды леопард забрел, пятнист...
И вместе с нами поднялся к вершине,
чего здесь раньше вовсе не было,
Восьмидесятидвухлетний альпинист...

Не попусту он путешествует по миру,
Решил прославить свое имя на весь свет?
Туманы Альбиона скинув в сырой квартире,
Английский лев забрел на черный континент.
Допрыгнул бы и до луны, да прежней прыти нет.

Он не шутил с вулканами, с экватором,
Огонь в груди повел его на доблестный пример,
И до того известен был суровым он характером,
Он испытал себя, и доказал, что старость – не барьер.

Его вели долг чести, воля честности,
На тренировки он потратил каждый жизни час,
Чтобы с вершины ледяной увидеть мир и окрестности,
Стоит старик и ухмыляется на нас...

Пусть восемьдесят лет прошли, как миг один,
Пусть жизнь обманчива и лжива, и краток век.
Он брэнной жизни вольный господин,
И по скале отвесной, вертикальной ползет он вверх!

Как будто камень тяжкий на плечах,
Он медленно ползет, молясь всевышнему творцу...
Назад пойти... Но это вниз... И боль и страх
Ведут вперед, к вершине, к началу, не концу...

А если умереть, так лучше уж на высоте...
Подъем зажал его, словно тиски,
Завис под камнем, руки, ноги уж не те,
Скользнет нога, и застучит в виски...

Он сам, как камень, крепок и могуч,
Он камня холодней, он крепче стали...
Цепляясь за веревки, почти лишившись чувств,
Я и старик взошли и на вершине встали!

Дрожали ноги, мы переживали сладкий миг,
И ветер бьет в лицо, шумит в ушах,

И радуется миру бешеный старик,
И улыбается счастливо, огонь в его глазах.

И ты не леопард, а бранный человек,
В какой живешь дыре на этом свете...
Ты знай, не только низ, а есть еще и верх,
Возьми свою вершину, их много на планете!

*Баянғали Әлімжанов. Қария мен қарлы шың.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

Дунай

Дунай,
Дунай...
Дуние-ай!*

В густом лесу исток его,
Крался меж скал, меж камней родник,
Разлился вширь, как море - волшебство,
Способный неба ученик!

Он в дружбе с десятью народами,
Безостановочно течет вперед,
Наполнен не одними водами,
Богатство в нем не знает счет.

Днем солнце плещется в волнах,
Ночами на волнах – Луна,
Весь мир ночной в прекрасных снах,
Качает колыбель-волна.

Качают волны в тугаях
Стволы задумчивых деревьев,
Сережки виснут на ветвях,
Как на ушах весенних дев...

Течет великая вода,
Неся народам жизнь и лад,
Порывы ветра иногда
Энергию твою смирят.

Над той зеркальной водой
Забудешь о своих печалях,
Сквозь десять стран поток речной

Течет, не исчезая в даях.

Дунай, мы знаем, голубой,
Жизнь расцвела на берегах,
В десяти странах он, родной,
Одна любимая река.

Дунай,
Дунай,
Дуние-ай!

**Дуние (древне тюрк., каз.) – жизнь, мир, вселенная.*

*Баянғали Әлімжанов. Дунай.
Перевел Орынбай Жанайдаров.*

АБЫЛАЙ ХАН И КЕРЕЙ ЕР ЖАНИБЕК (легенда)

Веря только в бога одного, Аллаха великого,
Тача сабли об скалы, под луною клинками кликая,
Львы-батыры казахские собирались вокруг
Абылай хана, клянясь клятвой, ураны* выкрикивая.

Много славных батыров погибло в сражениях,
Много бед претерпели дети Алаша, были и поражения,
Все приблизить хотят счастливый канун?
И в одном бою погиб конь лихой под Абылаем,
Пикой в бок был сражен незабвенный верный скакун.

Хан упал с коня, закачался его гордый флаг,
И вся жизнь перед ним промелькнула за миг, вот ведь как.

Абылая, который стал пешим, едва встал он с колен,
Собрались окружить калмыки, захватить его в плен.

Из-под лошади выбрался хан: «Одолеет казахов враг,
Вот и жизнь позади...» - стал уж думать Абылай, сделав шаг.

Но выдерживает испытанья герой, а верблюды – тяжкий вес,
В пылу битвы не до разговоров, мысль об одном,
Смелый хан смерть увидел лицом к лицу, как она есть,
И уже приготовился лично сразиться с врагом.

И от злости лицо покраснеет, взревет в тоске,
И страшнее смерти для джигита гордость и честь,
Видя, что жизнь хана повисла вдруг на волоске,
Тут послышался возглас: «Алдияр!** Я здесь!..»

Это Ер Жанибек, батыр, совсем юный джигит,
Он из гущи сражения вырвался, к хану спешит,
Спрыгнул он с коня своего, предлагая хану,
Жеребца – донена**, испытанного, как щит.

«Оседлайте скорей!», - Жанибек хану говорит, -
Люди ждут вас, вам трудный путь еще предстоит!..»
«Сам останешься пеший?..» - ему отвечает хан,
«Что судьбой предначертано, то увижу!» - сказал джигит.

Хан сказал: «Я поспешно убежать один не смогу,
Я достичь должен цели, но не ценой любой.
Как спасаться, товарища бросив врагу,
И трусливым прослыть не хочу, я не такой!»

Жанибек при этом потупил свой огненный взгляд,
Потом прямо сказал: «У каждого свой чин и ряд,
Такой хан, как вы, необходим нынче народу,
Я помру, так бабы новых батыров вам народят!

На казахов со всех сторон надвигается беда,
Так спасите от бедствий народ, на века, на года!»
«Не уйду, - отвечает Абылай, - я буду сражаться,
Биться рядом с тобой мне не составит труда».

Жанибек же ответил: «Не позволю попасться в плен!
Сам вас здесь зарублю, контайше оставлю лишь тлен...»

Уа, господин, от того, что и я, и вы
Здесь сегодня погибнем, будет мало толка,
Народ останется без головы,
С ума сойдет от тяжелой молвы,
И я, и вы не исполним долга.

Если хотите спасти народ,
Нашей земле дать прирост и приплод,
Так вперед, на коня, поспеши,
Жанибек – твой товарищ от всей души!»
С такими словами герой Жанибек
Хана в седло подсадил... «В набег! –

Крикнул коню, и по крупу кнутом
Ударил зверюгу в порыве крутом.
А кнут у него был из тобылги,
Давай! Вождя нашего сбереги.
Достаточно было удара той плети,
Помчался жеребец быстрее ветра.

Не оставляя на земле теней,
Стрелы стремительной быстрей, точней,
Копыта параллельные звенят,
Ударят в грунт, там искорки горят,
Разгорячен и лют, как в гневе бес,
Не трогая кустов, седых ветвей,
Не задевая белых ковылей,
Не вырывая из земли корней,
Взлетел, как птица, белый жеребец!

Взлетел, как ветер, белый жеребец!
Судьбу народа, хана, государства,
Историю и жизнь степного ханства,
Взял на себя хан, как берет отец,
Взлетел под небо белый жеребец!

Храня казахский каганат,
Натянут, строен, как канат,
Заложник племени Алашей,
Спася Абылаю честь, как говорят,
Унес собою достоянье наше,
Из пасти бешеной валялись клочья пены,
Не дав врагам коснуться даже его тени,
В единый миг отдав все силы здесь,
Взлетел над степью белый жеребец!

Две его ноздри, как меха, широки,
Два его легких пышут, глубоки,
Пегас так крыльями махал,
Тулпар воздушный в небе мчал,
Долину миновал и лес,
Всю душу в этот бег отдал,
Летел над степью белый жеребец!

И через тучи черный дым,
Прорвался он прыжком одним,
Дух поддержал, крут, как гора,

Земля толкнула вверх – пора!
Спасая жизнь хана Абылая,
От смерти лютой прочь взмывая,
Промчался белый жеребец!

И развернулся Жанибек к врагу,
Поднялся на вершину ближней горки.
Любой силен над пешим, втопчут в грунт,
Поиздеваются, как смогут, с толком.

И одинокому – обороняться только
Приходится, кругом вражье, калмыки,
Увидев, что один, к нему, как волки
Тут устремились, направляя пики.

Но Жанибек джигит был не простой,
От крика шерсть врагов легла ничком,
Когда калмык ударил булавой,
То Жанибек отбил удар щитом.

Потом схватил врага за длинный чуб-бунчук,
С коня швырнул под ноги, словно шапку,
В пыль бросив, придавил, убил, как шавку,
И на коня его воссел, победных полон чувств...

Когда под ним вновь оказался сильный конь,
В глазах батыра вспыхнул злой огонь,
И кто в степи теперь сильнее его?
И выкрикнул уран-призыв Ер Жанибек,
В джигита силы Небо - Тенгри влило с синевой...

И поддержали Жанибека духи мести,
Он торгаутов крепко бил, месил, как тесто,
Из окруженья вырвался на волю,
У правого колена хана занял место...

О прошлом знаем множество легенд,
Они нужны, сокрыта в них история...
Пускай прошло бессчетно много лет,
Мы вспоминаем, в назиданье, часто споря.

Смерть была рядом, но не размышляя,
Коня отдал по-рыцарски степной боец...
Благополучно вырвались, спасли великого Абылая
Батыр и его белый жеребец.

И вот красуется на пике белый вымпел крепкий,
Не ради славы, ради жизни, будущей свободы.
Благодарю за подвиг наших славных предков,
Не о себе ведь думали, а о народе.

*Уран (каз.) – призыв, клич (обычно имя предка героя или название рода)

**Алдияр (каз.) – господин, правитель.

*** Донен (каз.) – четырехлетний жеребец.

*Баянғали Әлімжанов. Абылай хан мен керей ер Жәнібек
Перевел с казахского Орынбай Жанайдаров.*

ПОЭМЫ

Звезда Ташенова

Поэма

Белый буран, зима крепка, плотен снег,
Сверкает север, как золото, но упрямо
Лед растопит дыханьем степной человек,
Степные парни умом глубоки, их души, как пламя.

Если в историю заглянуть подальше, за экран,
Ради земли родной погибли сотни сынов,
Сыны Алаша шли против врагов, крича уран*,
Против джунгарских сверкающих жарких клинков.

Стали народом, стали страной, сражались крепко
Против жандармов, их обмана, клялись родной степью,
Красной кровью окрасилась земля наших предков,
Врагов было много, надвигались они плотную цепью.

Гремели пушки, ядра швыряя, словно мячи,
Перетряхивались эпохи до самых корней и основ.
Защитили родную землю сабли-мечи,
Тысячи благодарностей духам дедов!

В те далекие времена несвободы,
Не находя защиты и помощи у белых царей,
От чиновников в орденах страдали народы,

Те брали богатства и не стеснялись роли своей.

Районы и области им дань платили безусловно,
Кто больше платил, те становились всех первой.
Терпели от пришлых самодурство и беззаконие,
Кому не лень, те хозяйничали на просторах степей.
И вновь наступили тяжелые дни беспокойные
От власти советской, от несговорчивых красных вождей.
Они хотели карандашом степь расчертить,
Чтобы ножницами отрезать части земли твоей.

Слава о них гремела за километр, за версту,
Они были вперед беспокойно устремлены.
В год лошади началось освоение целины.
В тысяча девятьсот пятьдесят четвертом году,
Там, где носились вольные волшебные скакуны,
Гусеницы тракторов рвали грунт на ходу.

Великий труд, великие эпохи поэмы
Объединили советский народ судьбой одной.
С другой стороны – большая беда, такое время,
Что в землю втоптали гордость и честь, и историю той целиной.

Бульдозеры сносили святые могилы,
Разравнивали древние кладбища и мавзолеи,
Религию предков и язык твой родной и милый
За колючей проволокой спрятали, не лелея...

Когда железный лемех взрезал земляной грунт,
Из сердец казахов лилась кровь, никто не заметил....
Когда-нибудь заживут раны души,
пусть выдержит сердце, спрятав под грудь...
Во имя истинной дружбы делалось все это...

В огромной степи перевернули черную землю,
Стала Целина называться – Целинный край,
Железом взрезали древние корни, не медля,
Готовы сожрать миллиардный золотой каравай!

Тогда и задумали пять областей нашего Севера,
Пять областей казахских отдать России...
Какой народ молча стерпел бы, веря - не веря,
Кто, кроме казахов, мог молча стерпеть такое насилие?

У сильного - власть, благослови терпение наше,

Томится народ на железной советской цепи.
Эти области прекрасны, как сливки в чаше,
Третья часть всей нашей огромной степи!

Советским Союзом руководил старший в народе,
Сверкала лысина Хрущева гениально.
Он позвал в Москву казахов, на совещанье вроде,
Конечно, не для угощения, а специально.

В то время Ташенов был у нас Предсовмина,
Его Хрущев приветствовал, похлопав в спину:
«Нам ли что-то делить, мы же братья, у нас все едино,
Земля – одна, вода одна, все как по чину».

Власть секретаря распространялась на народы...
«Плуг взрывает устаревшие степные породы.
Серпом золотым мы соберем плоды и зерна природы,
Я вам предлагаю присоединить Север – Целинный край,
К России, что совсем объединить наши народы.

Вот только ваше постановление мы все ждем,
Вынужден будет подчиниться сам Кунаев,
Вопрос решенный, ваша подпись сегодняшним днем...
Все по закону, занести на бумагу мы желаем!»

Был Жумабек с Никитой в больших друзьях,
Много дел интересных могли бы сделать вдвоем...
На многих праздниках от души веселился этот казах,
Много шуток, тостов прошумело за общим столом.

Много раз они обнимались грудь в грудь,
Задания центра исполнялись без колебаний.
Но у этих слов совсем иная возникает суть,
Черное небо нависло на плечи – час испытаний...

«Кремль – дворец, подпирающий небеса в зените,
Я много раз заданья ваши исполнял лично сам.
Вы – руководитель, ваше слово – закон, но извините,
Как я могу родную землю делить по частям...

Я настроение вам испорчу, я тоже устал,
И справедливость в ваших словах не виднеется...
Всегда единая республика Казахстан,
Ни земля, ни вода у нее не делится!»

«Не слушается меня этот узкоглазый казах», -
Хрущев покраснел, разгневался, хотел уже в крик...
Но Ташенов не отступил от того, что уже сказал,
Он стал батыром – дух Алпамыса и Кобланды
вселился в него тот трудный миг.

И все же Хрущев разразился громким криком,
Качнувшим башни Кремля громом великим!

«Вся эта земля принадлежит Эс-эс-эс-эру,
Что бы было с вами без нашего Эс-эс-эс-эра!
Если не выполнишь сказанного, я тебя к примеру,
Всего лишу, стану врагом твоим, дам высшую меру!
Закую в наручники, в кандалы, спрячу в тюрьму,
Плешь пробью на голове, я тебя пройму!»

И Хрущев ударил по столу, как бывало,
Окруженье его в сильном страхе молчало.
«Охни» иль «ахни», тут же тебя, как ни бывало...
Молчи и мечтай, чтоб гроза миновала.

И молчали члены ЦК, словно онемелые,
А уши Хрущева в гневе были белые-белые...
И тут Жумабек, как тигр, рывкнул в голос,
Сжав кулаки, едва сдержав кулаки свои смелые:

«Можешь меня разрубить на части, сварить живьем,
Брось на огонь, изжарь меня, испытай огнем,
Кости мои раздробь, пепел развей,
Не подчинюсь самодурству твоему, воле твоей,
Земли казахской я не отдам ни кусочка,
Пусть и не снится такое тебе, не снится!.. И точка!»

Хрущеву до этого никто и никогда не возражал,
Лицом к лицу не противостоял, не протестовал,
И головы, осуждая, не качался овал,
Так что ответ, что Жумабек вдруг прокричал,
Словно камчой резанул Никиту, такой, значит, скандал.

«Это что же за такие дела, откуда?»
Зубы стальные сцепил генсек покуда,
Кулаки огромные, в ООН трибуну крушили еще...
Вот и показал нрав крутой свой Хрущев,
Его товарищи лишь покачали головами,
«Правильно говоришь...» - они прошептали,

Как возразить?... Тут же лишишься всего,
Шума б не было, успокоить надо его...

Шумел, гремел во всю красный, от злости, красный секретарь,
Очень хотел, чтоб все было как когда-то, встарь,
Казалось, молнии сверкали, словно сабли,
Готовы головы снести, еще не ослабли...

«Ты пострадаешь очень сильно, поймешь свою ошибку,
Многие теперь не узнают тебя, не подадут руки,
Бросим тебя вниз, как швыряли грамотных слишком,
Я тебе теперь лишь присниться могу, вот какие вы, казахи...
Что мне твои слова, ты же кукла тупая,
Я сам издам указ из Москвы, тебя и не вспоминая!»

Когда гневался сильно Хрущев,
Атлантика замирала в страхе,
Полпланеты помнили гнев его слов,
То ли вихрь он, то ли джин, однако.

Группа самых - самых к нему близких
Замерла, исхода ждут,
Страх – велит стоять им низко,
И не до восторгов тут.

Будто стрелы в грудь казаха
Врезались: «Будь же потише...», -
Будто шепчет голос страха:
«Голову склони пониже!»

Если б подчинился, тут же
Без шумов и без скандала,
Как пример великих мужеств,
На груди б звезда сияла...

Зашумела б пропаганда
О тебе, великой личности,
Вознесли бы тебя, гада,
До небес без всякой лишности.

Ради земли своей родной,
В сраженье вышел Жумабек,
Один ради страны степной,
Батыр бесстрашный Жумабек!

«Я ведь сын казаха, дитя родной степи,
Мой глас услышат четыре океана, весь мир,
Я на вас подам в Гаагский международный суд,
Что вы хотите проглотить нашу землю, вампир,
По частям, как колонию свою,
И будет вам пир!

Наделил бог казахов землю щедро,
Теперь не подчинимся ни угрозам, ни громам,
В ваших глотках застрянет земля, как цебра,
Камнем в горле встанет глыбой огромной!»

Так Хрущев обиделся на Ташенова,
Но чего ж обижаться, времена уж менялись...
Подготовлено было все вплоть до решения,
Жумабек мог добро дать, тогда б и обнялись...

И тогда пять больших областей казахских
Оказались бы в подчиненье у великой России,
Не смогли подчинить их оружием царским,
Одной подписью все б решилось всесильной...

Так Хрущев не смог отнять у казахов их области,
Жумабека он костерил, обвинял в разной подлости,
Стал преследовать, гнать, снял его с доброй должности,
Хотел так изломать судьбу, сравнить с плоскостью...

И когда сгустились над ним темные тучи,
Ни один казах не вступился, не заступился,
Тот, кто бегал за ним в дни, когда был могучим,
Теперь злобно шептали: «Вот тебе, оступился...»

Не сломался батыр Жумабек, и не сгинул,
В жизни также участвовал, как и прежде,
Кошки, что под печкой грелись, подмигивая,
Не поймут жизни тигра, сомкнувшего вежды...
И всю жизнь придавали силы ему
Мечты о свободе Алаша, о великой надежде...

Нам досталась история древняя-древняя,
Много разных легенд, великих преданий.
На суде у великого мудрого времени
Выясняется, кто есть кто в года испытаний.

И Ташенова подвиг стоит особняком,

Он – огонь нашей гордости, нашей чести пламя.
Он – один вышел биться с могучим секретарем,
Он – один нашу землю спас для нас с вами...

Если б он, Жумабек, думал лишь о себе,
Мы б, казахи, попали б в великое бедствие,
И лишились бы мощных, как море, степей,
Гор, лесов, озер, рек, кочевий естественно...

Кокшетау, Бурабай, Акмола-Астана,
Кызылжар, Павлодар, Кустанай
Стали б чьей-то землей, и наша страна
Оказался б без Астаны – байтерека Целинный край.

Лишь судьба приводит к великому подвигу,
Ради Родины жизнь отдать – счастье батыра.
Он пополнил историю, она его помнит,
Этот подвиг высок, он известен всему миру,

Был солдатом партии авторитетным,
Его сердце ради казахов стучало в свой ритм.
Ташенов – одна из звезд нынче очень великих,
Ярко в небе свободы горит!

*Баянғали Әлімжанов.
Жұмабек батырдың жұлдызы.
Перевел с казахского Орынбай Жанайдаров.*

КОСМИЧЕСКИЙ КАЗАХ

Поэма

Всевышний создал Землю, Небеса, и Вечность,
И расселил людей в горах, в степи, в лесах,
У каждого другой язык, другая внешность,
И все глядят, вздыхая, в бездну, в небеса...

У каждого народа путь свой исторический,
Любовь к высоким небесам сильнее голода и жажды хлеба,
Кричали могикане в небо кличем истерически,
Шумеры мысленно стремились в небо.

В бессмертных мифах эллины смешали быль и небыль,
Сожгли Икара, что стремился к Солнцу,
Мы – тюрки – поклонялись Тенгри - богу Неба,

Волк сизогривый в небо выл, надеясь – отзовется...

Коня сизого, коня белого - лучших коней,
К звезде Полярной привязали, как к колу,
В фантазиях взлетали в небеса сотни людей,
Но было небо недоступно, незнакомо, одиноко, голо...

Луну и Солнце почитали кочующие степняки,
Детей воспитывали в уважение к Небу.
Душа казаха, как скакун, и быту вопреки,
Во снах бродила среди звезд, страдая немо...

Горит огонь, очаг пылает, а в юрте есть тундук,
Куда уходит дым, вращаясь, в небеса,
И тайны космоса мозг будоражат, друг,
Дрожат во время старта космодрома степные корпуса...

Взлетали многие в степи, не раз слагалась песнь,
Не раз об этом сообщали торжественную весть,
За тридцать лет полетов орлов в глубокий космос,
Хотя б один казах мог полететь бы здесь!?

За каждой ракетой след горячий, огневой,
Космический полет приносит пользу ль нам с тобой?
И вот настал черед казаха, дождались все же мы,
Девяносто первый год, тревожный, боевой.

Осталась позади эпоха зависимости, бед,
И победила песнь свободы, что зрела столько лет,
И положил дитя казахов на теплые ладони
Любимый шар земной, роднее нет для него планет!
Такое не могло присниться и Аттилле,
Чтоб Землю обзреть, свернешь затылье...

Дождь сплетен каменных утих, грозивший градом,
И правда в небо вознеслась, она за все награда.
Навстречу солнцу он идет с открытою улыбкой
Вчерашних гуннов сын, потомок степных номадов.

Народ – свидетель героизма великого, Тохтар,
Ты проложил дорогу в небо, наш дорогой Тохтар!
И все страдания несчастных, небесных гордых тюрков,
Твой подвиг возместил, ты дал им небесный этот дар!

Он силен и миролюбив,

Добр, грозен, ласков и учтив,
Таким он был всегда,
И героизм, наверняка,
У всех героев во все времена,
Был, как у этого степняка!

Ладони крепкие, как лопаты,
А пальцы мощные, как трубы.
Телосложением в два обхвата,
Высокий, внешне даже грубый.

И самолет – сверхзвуковик
На палубу сел точь-точь, впритык...

Вокруг текла морская гладь,
Что иногда бывает гадкой.
Ему еще лететь, лететь,
До полюса... Без дозаправки?

И норы спрятал океан,
Сошлись характерами двое...
Закрепка в воздухе... Чьим облакам
Могло привидеться такое?..

Хватает в небе дивных тайнств,
Не дрогнет сердце, пульс - ровный,
Преодолеть барьер пытаюсь,
Готов он, телом тренированный.

Подобен он титану Атласу,
Что подпирает небесный свод!
Почет ему и слава, Первому,
Тем радуется родной народ!

Его прославив, льются в небо песни,
Кочевник побывал в открытом космосе!
А Волков, Фибек, - спутники, не тесно,
И не в обиде они в тесном МКС*...

История была полна обид,
Народы быстро забывают про обиды.
Для дружбы недостаточно орбит?
И где еще дружить, кроме орбиты?

Там, на земле, мы воевали с немцами,

Здесь, в космосе, летим втроем – три брата...
Казах и русский, немец – значит, с песнями
На землю возвратимся мы обратно.

И шлюпка на троих теперь одна,
Точней корабль, бороздящий бесконечность.
А космос – он огромен, тишина
На всех одна, а за бортом – лишь вечность.

А ночью снится степь и аргамак
Тебя несущий к горизонту в невесомость...
Под голову огромный свой кулак
Ты подложил и крепко спишь, на совесть.

И светом радости наполнен разум,
Полет за небо и великая свобода,
Народ и ты, вы совершили разом –
Два подвига – святее нет народа!

Степь называем мы родной землею,
А это горы, реки, ковыли, поля,
В бездонном космосе осеннею порою
Летит твой сын, о, Матушка Земля!

Прекрасны зеркала озер,
Прекрасен птиц взлетевших хор,
Прекрасна степь, простор прекрасен,
Степь тянется до самых гор,

Прекрасен этот дивный мир,
И вдруг в него приходит зло,
Народам вновь не повезло,
Мир смят под черной тучей зла,
Все скрыли пепел и зола!

В бескрайнем небе голубом
Весна цвела, вдруг грянул гром,
Там горизонт сгорел цветком,
Там взрыв принес печаль и зло,
Народам вновь не повезло,
Пятнадцать бесов над землей
Взметнулись пеплом и золой,
От боли взвыл народ земной.

Пришла великая печаль,

Из космоса на нас взгляни,
Зола закрыла степь, как шаль,
Радиоактивность искони...

Руками создан этот ад,
Детьми великого Адама,
В степи испытан «термояд»,
От взрыва сохранилась яма...

О, этот бедный бренный мир!
В него пришли мы и теперь
В нем жить обидно, дыр-квартир
Скорей плотней закройте дверь!

Не обижайтесь на себя,
Все это создали вы сами,
Живите, эту жизнь терпя,
Не голосите... Голосами

И плачами, слезами горькими
Накличете нам новых бед,
Изобретатель бомбы в Горьком
Не спит ночами, сердцем сед...

Изранена Земля – Мать всех...
Когда же кончится злой век?

Вдруг бедная Земля не стерпит
Всех наших подлостей, насилия?
Все многократно терпят степи,
Боль спрятав внутрь, в тело синее...

Прости нас, Мать-Земля, прости,
С пути мы сбились, сбились с ног,
И жизни истины – просты,
Земля – для всех, для всех и бог!

Один ты к цели не придешь,
Лишь вместе выживешь, гуртом.
Разрушит монстр – цунами-дождь
Твой одинокий теплый дом.

О, человечество, тысячелетья
Горишь в войне без смысла, без исхода,
Людей стегая бешеною плетью,

Уничтожая бытие народа.

Раз грабить, так уж грабить до конца,
Играть с судьбой, как на кокпаре с тушей,
А убивать, хоть мать, хоть и отца,
На корм их мухам, на небеса их души!

Таких героев взять бы и на станцию,
В открытый космос, пусть любясь пустотой –
Вдохнут немного пустоты,
Великое бездушное пространство,
Точнее, безвоздушное – ничто!..

Жизнь только на Земле, даже букашки
Гораздо совершенней пустоты...
Из космоса глядите в мир – и ваши каски
Вам опротивеют... Так истины просты...

И это не простая пропаганда,
От всех болезней вылечит пространство!
Об этом знал мудрец великий Ганди,
Армстронг, вернувшись, принял мусульманство.

Творец Всевышний! Прими наши покаяния!
А кто не верит, пусть клянет себя.
Который век мы только смерть и кликали,
Забрызгав кровью континент, и боль терпя.

Остановись, о человечество, остановись!
У белых, черных, желтых – кровь одна...
У всех людей – одна на свете жизнь,
Нет превосходных рас, всем равная цена.

В глазах кровавых искоркою бес
Мелькнет, и человек не исправим,
И эскимос, имея в жизни вес,
Себя считает выше белых – херувим!

Я понимаю, что закон природы
Не изменить, и все, что есть – мое,
О равенстве людей твердят народы,
Протоколов подписаны крутые своды,
Но каждый о себе твердит свое...

Не надо попусту сходить с ума,

Что мир наполнен миллиардами людей,
А если б опустела вдруг Земля,
Кому ты нужен будешь, лиходеи!

И твой народ не выше всех других,
Не надо унижать людей чужих,
Не превосходят нас другие страны,
И у всех девушки красивы... Странно...

Не надо ненавидеть инородцев,
Тебе ж достаточно твоих уродцев,
Считай себя вершиною, горою,
Ведь все одно – могила тебя скроет.

Вот и не тщись, и, раздувая самолюбие,
Превыше неба быть не сможешь, даже прыгая...
Все в человеке, приведу сравненье грубое,
Перенапряжешь себя, ногой напрасно дрыгая...

Не принижай чужих народов место
В истории цивилизации людей,
Доказывая про свое, хоть лопни- тресни,
Но шею береги свою, и не болей...

Зачем чужие горести нам, грешным,
И неужели нет других проблем, забот?
За что нам в подчиненье быть, беспечным?
А эти вправду нация господ?

Я – казах, ты русский, он вот – немец,
У каждого родина по своему сильна...
От того, что кто-то там велик, как эскимос иль ненец,
Не уменьшатся народ твой иль страна.

И причины бед больших – недоразумения...
Мы – казахи, ни над кем не властвовал казах,
Это не от слабости или неумения,
Просто мы устроены именно так.

Сам скажи, а каково это – превосходить?
Подчинять, глушить, топить, гнобить?
Умножая зло, губить других, другого,
Друга будущего, дорогого!

Мы же все на корабле одном,

Наш космический корабль – Земля!
Сдать бы бомбы все на металлолом,
Золотой пшеницей засеять все поля!

Потому не жди от друга, от врага
Подлости, и не печалься зря.
Голову задрав, в небеса гляди, нам дорога
Мирная вечерняя заря.

В сердце не пускай ни горечи, ни зла,
Не накапливай пустых обид,
Поросла травой атомная зола,
В небе вычерчено множество орбит.

В небе проживают ангелы и духи?
Кто они – не знает о них человек,
В небе сила мощная, вере иль науке
Изучать придется их в грядущий век.

Есть к чему стремиться, к красоте, к гармонии,
Красиво ночью небо геометрически,
Лишь в грозу сверкают яростные молнии,
Да грома грохочут эпично гомерически!

Не кичись богатством, накопленным имуществом,
Не стремись других подчинить себе,
Среди братьев равных нет преимущества,
Богатство, как хомут, повиснет, быть беде...

Будем воспевать равенство и дружбу,
В жизни нет заманчивей ничего,
Дружба – это здорово, и она к тому же
Среди народов вечное естество.

Мы очень уважаем другие народы,
Особенно тех, кто более нас числом...
И ты к казахам относись по-доброму, свободы
С добра начинается общий дом!

Не надо угрожающе глядеть на других,
Не надо презирать чужую дорожную пыль,
Мы – все дети Космоса, частички вечности,
И каждый миг складывается в истории быть!

Космос открывает новые страницы

В истории Земли, Луны, Мироздания.
Обняв двух друзей, на степных зарницах,
Тохтар приземлился, выполнив задания.

Свежие, вольные степные ветры,
Напомнив о себе, с силой загудели,
Небо, Космос – настоящее чудо,
Но лучше всех запахи родной земли!

**МКС – международная космическая станция.*

*Баянғали Әлімжанов. Ғарьш қазағы. 2001 г.
Перевел с казахского Орынбай Жанайдаров.*

СУДЬБЫ НА ТАКСИ (поэма)

1

Садись же, спутник,
Рассказывай, куда ты держишь путь?
Ты мой ровесник,
А может чуть младше, старше?
Садись, садись...
Что дашь, стодится денежка на что-нибудь,
Я вижу, твой карман не слишком толст,
Других не краше...

И ты ведь не чужой,
Да, между прочим, все мы - братья,
Готов весь мир обнять я,
Покоя не найдя, надеясь раздобыть богатство,
Аулы бросив, перебрались вот в города,
Мы – общество таксистов – не беда,
Дорога каменная – наша жизнь и братство.

Такси!
Такси!
Кричим с обочины мы каждый день,
А не кричишь, не зарабатываешь тупой копейки.
Никто не любит суеты и копошений мелких.
Поймешь когда-нибудь,
Что все мы – жизни отраженье, ее тень,

Бывает, что поспоришь с пассажиром ради денег,

А иной раз так довезешь бесплатно,
Кто зарабатывает, тот ведь не бездельник,
Но человечность не продажна, вот и ладно.

Не ставь в вину,
Что стар автомобиль,
Не то, чтобы железо,
Стареет сердце, устает и настроенье...
За жизнью сладкой я гоняюсь,
Дорог глотая пыль,
Чтоб жизнь в корне изменить и непременно.
Чтоб сократить дорогу,
Заведем, что ль разговор,
Тогда послушай мой рассказ, попутчик временный.

Кто только не садился,
И кто не ездил в такси со мной,
Такси для многих лучше, чем свой дом,
Расскажет правду о себе любой,
То, что другим не сообщит притом.

Возил я важных и напыщенных господ,
Что не хотят платить, сжав кулаки, и не проси.
Возил и тех, кто убегал из-под... вот-вот,
Мужниных криков и проклятий прочь в такси...

Вот из чужих домов бегут мужчины,
Проклятья вслед, измене есть причины.
Бегут и женщины, размазав краску на лице,
В такси расскажут о муже-подлеце,

Вот молодая со стариком седым
Связалась ради денег, не иначе,
Сквозь зубы цедит сигаретный дым,
Смеется или плачет?..

Мы видели и тех, кто в сильной спешке,
Готов был заплатить таксисту
Больше таксы втрое,
И в даль стремился укатить, не мешкая,
Потом благодарил, словно героя,
И деньги грудой отдавал,
Купюры сверху нормы клал...
Бывает и таковская история...

Однажды
Подсела девушка одна,
Тиха, скромна...
Слегка пьяна...
В зубах пылает сигарета,
И сразу видно кто она,
И что за штучка эта...

Полные щеки,
Красива весьма,
Молодая стерва,
Гибкая, как стерлядь,
Разговор начала сама.

Человек – интересен,
Чем бы не был занят он,
Начнет вдруг с песен,
Или устроит крик, трезвон,

Все расскажет таксисту,
Незнакомому человеку, вообще-то...
И я не пойму простой истины,
Почему происходит это?!

«Агай* - сказала она, -
Вы не смотрите на меня строго,
О чем вы думаете, глядя на дорогу?
Вы принимаете меня за родственницу - сестренку,
Наш народ любит родственников найти...
Жизнь - материя очень тонкая.

Я многим простила,
Там где нельзя людям простить,
Я уже остыла,
Я сыта людьми,
И жизнью жестокой.
Я – вольная птица, я – гулящая, и это не тайна,
Одна из тех, кто на улице Саина...

Для денежного мешка
У нас все готово, ведь так,
А для бедняка –
Бедность, сумасшествие, пропади, мудаки.

Такое время

Властвует над нами, научило,
Мы – невезучее племя,
Ради денег
Все продай, что есть,
Отдай и совесть и честь!»

Тут я, хмыкнув, прервал ее:
«Как жить без чести,
Это очень не хорошо!»
Она промолчала,
Окуталась дымом,
Даже всхлипнула еще...
Внутри нее что-то екнуло, е-моё,
О чем задумалась, приключение ты мое?..

Тут вдруг сказала:
«Я приехала, куда мне надо...»
Вышла из машины лениво,
Неуверенно стоит на ногах, не крепко...
Я тоже вышел, ожидая свою оплату,
Она глаза подняла,
Засмеялась, воззрившись на меня.
«Нечем мне заплатить, нет у меня и слепой копейки,
Если хочешь – возьми натурой – вот она я!..»

Тут она уперлась руками в капот,
Юбку задрала,
Подготавливая «заход»,
Я испугался,
Это что еще за чудеса,
Даже отшатнулся,
Надеясь, что одумается эта коза...

Она стрельнула словами,
Как из пулемета,
«Нет у меня ничего, все, что есть, возьми.
Мы все продаем кому-то кого-то иль что-то,
Ты продаешь такси,
Я же – себя, за сладостный миг...»

Стоит, не стесняясь ни темноты,
Ни округи, ни ясной луны,
Соблазняет...
«Так подготовься, действуй, что ли...
Не каждый день такое бывает,

В том нет твоей вины,
Да и кто откажется, оказавшись поневоле,
Один на один...пойми,
Ну, если не можешь...
Тогда все ясно,
Пойду!»

У женщин много всяких приемов,
Хитростей разных не мало...
Задела гордость мужскую выходка эта,
Я вдруг вскипел...
И вступил в сражение это, прекрасное где-то...

Когда я пришел в себя, огляделся вокруг,
Взял себя в руки, стал таким, как и прежде...
В темной ночи исчезла девушка вдруг,
Я же остался один – разорван круг,
Я ж говорил ей о чести, о совести,
Как же я сам вступил на путь без надежды...

Это есть жизнь,
Тысячи случаев, скользких путей,
Несчастную душу, как муху, гоняет черт.
Ты ровным путем идешь, и тут вдруг вот,
Собьет тебя с истины
Кучей немислимых затей.

И не дает мне покоя до сих пор,
Будто я насильник какой или вор,
Душу гложет, грудь раздирает, до самой крови,
Мнится мне призрак девушки той,
Исчезнувшей, шатаясь, в темноте ночной...
Вот такой случай,
Не простой....

**Агай – обращение к старшему.*

2

Итак, мой путник...
Ехать нам, похоже, еще долго?
Ты внимательно слушай мои слова.
Если не высказаться,
То не сократится эта дорога,

Если не высказаться,
Несчастное сердце не разорвется едва.

То да се...
Машин на свете больше людей,
Так и норовят въехать тебе прямо в бок...
Сев на иномарку, мы довольны, достигнув мечты своей,
Импордное старье покупаем, влезает в долг.

Хоть и старенькая, но мчится быстро моя «Тойота»,
Ее не обгонит ни волшебный конь - тулпар,
Не жеребец,
Ни атан-верблюды.
Такое время...
Иначе разве бросил бы на рынок кто-то
Эту «Тойоту»,
Из какой страны,
Откуда ее пришлют?..

Кто-то скажет так,
Другой - все поймет иначе.
Сами себе сейчас оценивают правду люди.
Похоже, ты недавно приехал, за удачей,
Рот – один,
Ушей – двое,
Слушай, с тебя не убудет.

Человек взлетел,
До Луны добрался, собрался на Марс,
С человеком компьютеры соперничают в счете...
На черном асфальте случалось всякое, много раз
В историях разных я побывал при моей работе.

Однажды подседа ко мне женщина с множеством сумок,
Видно, отоварилась, с базара набрала вещей,
Села-расселась свободно,
Даром, что с шумом,
Вздохнула, отерла пот со лба,
Непосредственная, простая, вообще...

«Свадьбу скоро сыграю, -
Сказала она – моя первая радость!
Бог мне дал сына и дочь, я счастьем горю...
Таких детей, такое счастье и сладость
Нет у других на земле, я говорю!..

Их отец умер очень рано,
Не хуже других я их вырастила, подняла, довела...
Сын вдруг сказал, что хочет жениться...
Тем залечил мои раны...
Дома сидеть я не смогла,
Свои начала делать, значит, дела.

Вот и решила поделиться радостью
С вами, с людьми...
И теперь бегаю,
Будто в огне горю...
Чтоб провести, как должно, долгожданный праздник,
Пять миллионов в банке взяла кредит, говорю...»

Душой открыты,
Сверкают, как солнечный восход,
Наши казахи добродушны и наивны,
Не обменяю их ни за что на другой народ,
Золотом осыпьте,
Не откажусь от степняков моих дивных.
Раз встрепенулся,
Так и рассыплет сотню щедрот,
Вот и женщина эта сидит,
Говорит,
Тарахтит невинно...

«Чтобы соседи не смеялись, не болтали лишнего,
Чтобы завистливые люди подавились злобой своей,
Все собрала,
Подытожила,
Чтобы родственники про все слышали,
Всех превзойти хочу на этой свадьбе детей,
Звезд приглашу, чтобы пели лучшие песни,
Все деньги потрачу-растрачу, хоть ты тресни!»

Наш народ чист душой и мыслью возвышен,
Но не гневите гордыней бога, природу,
Она так возбудилась,
Что чуть не пробил у машины крышу,
Наконец-то, вышла, говоря громогласно и гордо.
Шумная женщина добралась-таки до цели искомой,
Сумку за сумкой извлекла, понесла до дома.

Я покачал головой этой женщине вслед,

Бывает всякое,
Дочь – уйдет к чужим, сын – прекрасный семьи оплот.
Но вот зачем же влезать в долги на несколько лет?
Как ни говори, не понимает этого наш народ.
Возьмут кредит, и всю жизнь платят его,
Ярмо на шее, и за душой ничего!

Да и ладно...
Домой приехал к вечеру,
Дети, семья,
То да се,
Чаю попил.
Телевизор включил, все равно ведь делать нечего,
На одном из каналов женщина та...
Я про нее вам говорил...

Только нет в ней прежней энергии, прежней прыти,
Погасли очи,
Не сверкают, как раньше огнем.
Девушка-корреспондент рядом с ней, поймите,
Рассказывает о происшествии, что было днем.

Помощи у ТВ
Просит бедная женщина,
Плачет – рыдает,
Ей слово дали, она в голос кричит,
Пять миллионов тенге,
Что на нее были навешаны,
Она потеряла,
Вот чем обернулся проклятый кредит...

Квартиру она заложила на эти деньги,
Теперь ни денег,
Ни жилья,
И ни свадьбы.
Слезы льет, в голос ревет,
Обращаясь к людям, бедная, серьгами тенькая...
Не помнит, как потеряла, видно сразу, не врет...

Просит телезрителей,
Пусть вернут за вознаграждение,
Если кто найдет ее потерю,
Она щедро вознаградит.
Надежда еще в ней жива, еще в эти мгновенья
Она живет, во что-то верит,

Не оборвалась надежды тонкая нить...

Но кто в наше время возьмет и вернет такую сумму?
Она себя обманывает перед всеми...
Разговор закончен, экран погас, как будто умер...
Я в негодованье пришел,
Разгневался сильно... Крапивное твоё семя...

Кровь закипела, я был зол, словно вулкан:
«Зачем тебе нужен был этот проклятый кредит.
Теперь лишишься всего, кредиты – это обман,
Бесплатен лишь сыр в мышеловке, и тот - смердит...

Нет счастья тем,
Кто хочет быстро разбогатеть,
Эй, ты, дура! За волосы б тебя оттащить!
Мода,
Мода
Жить богато, во всем успеть,
Куда мозги твои успели улететь,
Где была голова твоя?
Ну что за тоска!

Ты же прекрасно знаешь цену этой жизни,
Разве трудностей не было до этого у тебя?
Сколько ни говори, не слушаетесь,
Оттопырив губу капризно,
Делаете все по-своему, для себя... Под себя...

Ты же хотела, все, что накопила
Раздать-расшвырять...
Швыряй теперь...
Тебе, женщина, так и надо, за что купила,
За то и отдашь,
Все теперь потеряешь, уж мне поверь.

Ты нашла, что искала, и таких, как вы,
Жалеть не надо, и потому
Одна останешься, на устах у злой молвы,
Без подруг, без друзей,
Того и гляди, угодишь в тюрьму!

Кое-как я себя успокоил, себя за волосы оттащав,
На следующий день отправился на работу,
Обшарил машину свою, всю обыскал,

От багажника, понимаешь, и до капота...

Вижу, лежит мешочек под сиденьем задним,
И что тут скажешь
На злосчастную эту судьбу...
Видно ногой задвинула в угол, дура, да ладно...
Да и забыла про эту самую дорогую дорбу*.

**Дорба – мешочек.*

Я мешочек открыл...
Пачками пять миллионов!..
И считать не надо...
Банковские... Обсчитаны. Черт возьми!
Деньги лежат, хозяина ждут «пять лимонов»,
Кто найдет, тот и хозяин перед людьми!..

Я взволновался...
Мысли скачут в голове, как жеребцы...
Я деньги спрятал, и поехал по своим делам...
Вот как хорошо,
Можно взять судьбу под уздцы,
Можно найти примененье этим деньгам...

Вороватый голос мне тихо шепчет замысловато,
Чужими деньгами не дойдешь до своей мечты...
Что с тобой будет?
Стыд в душе говорит виновато,
У людей же беда, а ты тут при чем?
Разве ответственен ты?

У человека – беда,
Хоть она не из твоего рода,
Целый день ездил то туда, то сюда.
На телевиденье узнал адрес, ну ты, морда,
Сидит дома бедная, бледная,
Будто ждет смертного суда...

Сама себя клянет, проклиная,
Ничего не видит, чего говорит и что ест, не понимает...
Увидев меня, почуяла что ли, поняла ли,
Как с неба свалился,
Или вынырнул из под земли...
Двумя руками схватила деньги, обняла ли,

Глаза блуждали и ничего понять не могли...

Долго так сидела, приходя в сознание, бедная баба:
«Один лишь скелет от меня остался,
Как не умерла?..» –
Произнесла голосом очень слабым,
Заплакала, облила слезами мешочек, -
Такие дела.

Наконец, пришла в себя,
Засверкала очами, поблагодарила,
Белоснежный платок,
Завернув в него перстень, мне подарила.
«Братец мой родной!» –
Меня назвала, до автомобиля сама проводила.
Поцеловала, и я ее чуть коснулся веком...
И полетел, как птица, вновь обретшая крылья,
Какое счастье почувствовать себя человеком!

3

Эй, мой спутник!
Заболтался я, похоже,
Что же делать,
Если грудь полна речью,
Не подумай, что болтун я, спаси нас боже,
Сыт, обут, одет, нет проблем
Иль бытовых противоречий.

Наши жизни интересны и трудны,
Не клянусь судьбу,
Были солнечные дни, были грозы и ливни.
Эта вот дорога – моей жизни длинный путь,
Еду я по ней
До последней, значит, линии.

Я ведь тоже выделялся
Из замкнутого круга...
Получил образование высшее...
Я один из тех специалистов, кто неспроста
Скот пяти аулов собирал в округе,
Разводил четыре разновидности скота.

Скот ревет,
Хоть считай его поштучно, или не считай,

В пастбищах не помещался, выходил за край,
Но чудовищем, сжиравшим все подряд,
Рынок вдруг явился
В наш несчастный край.

Сколько было преступлений и злоупотреблений
В наших-то аулах,
Всего не сосчитать,
И наш скот, стада и косяки, в мановение мгновений
Превратились в дым и пепел,
Сгорели от тоски...

Потерял сознание, впал в депрессию народ,
Сколько лет мы собирали аульное богатство...
Все ушло, словно в песок вода, так все течет,
Развалились вмиг колхозы,
Вот ведь гадство...

И народ остался горевать в степи,
Ну а мы родимый дом развалили...
И ушли, как псы,
оторвавшись от цепи,
В города ушли, жизнью беженцев зажили...

Брали в долг и в кредит у хороших людей,
Пояса затянули,
Окунулись в мир рыночный, странный,
Стали предпринимателями, мир этот лихий,
Чем вы думаете,
Торговал я рыбой, привозя ее из Зайсана.

Так ли, сяк ли,
Освоили, значит, рынок, тогда
Были трудности, были вещи весьма интересные,
Иногда прибыль шла, как весной вода,
И журчала,
Утоляя жажду, текла, как могла,
Разливалась широкою песнею.
Мы старались,
Все вкладывали во имя труда,
И вот выправились,
Встали на ноги, мы - бизнесмены известные.

Да, везло нам,
Наладили нужное дело,
И идеи

Оттуда, отсюда шли к нам,
Но везенье не всегда, как хотели,
Иногда – ничего,
А иной раз – деньги мешками, счета нет мешкам...

И везенья час
Вдруг пришел и ко мне,
Зацепилось одно за другое,
И пошло мое дело по всей стране,
Да что там страна,
Оказалось оно – мировое!

И как будто широкий проспект перед нами
Вдруг открылся,
Посыпались деньги дождем,
Одно дело с другими сходилось делами,
И идеи сплетались
В направленья одном.

На весь мир рассказали, чтоб поверил он нам,
О нашей удаче,
О том, что мы есть,
До сих пор в ушах моих эхо тех реклам,
Сообщений, и музыка, сладкая, складная песнь...

Стали первыми,
Вышли вперед...
Но, однако,
Оказалось обманом
Счастье казаха...

Слушай, путник!
Ты внимательно слушаешь,
Это мне нравится,
Благодарному слушателю особый почет...
Во вранье нету пользы ни на медный грош...
Никому не рассказывал, и тут не соврет
Твой водитель, знаю, ты все поймешь.

Все пустое,
Бренное,
И это не просто красивое слово,
А на самом деле ведь так.
Для кого-то существуют условия,
Для других их нет никаких, и ни как...

Собирался я выехать из гаража...
Вдруг – удар,
Схватили меня, потащили,
Как козла на кокпаре, какие-то люди...
Притащили, бросили, не пощадили,
Без суда, без следствия, не объяснили
Почему, зачем, что с о мною будет...

Была группа их, кто в форме, кто-то без формы...
Когда я в себя пришел и глаза открыл,
Надо мною нависли несколько рыл,
Главный был в генеральской форме.

Подчиненные генерала здоровые бугаи,
Вида страшного мордороты.
Понял я, что дни сочтены мои,
Но кому умирать-то охота?..

Зубы в золоте,
А глаза холодны у генерала,
Начал он говорить,
Так, наверное, волк произнес свое: «Что ж,
Вот, дела твои плохи,
Ты уж понял все по началу,
Подчинишься мне,
Или же тут же на этом месте помрешь.

Ты сейчас распишешься
На бумагах, что тебе дадут,
Нам отдашь весь свой бизнес,
А иначе тебе «капут»,

Мы оставим тебе квартиру,
Машину, семью не тронем,
Будешь жить, как все в мире,
Но от бизнеса – посторонним...

Подготовим бумаги,
А ты пока здесь полежи,
Наберись «отваги»,
Обдумай все, не спеши.

Через несколько наших дней
Мы вернемся к тебе, все решим.
Под охраной наших парней
У тебя закрытый режим...

И ушли они,
Генерал и парни его...
Они гору б могли
Опрокинуть, такая в них сила.
Сапоги их гремели по железному полу...
У меня же не останется ничего...
Я для них меньше пешки –
Со мной поступили так подло.

Уходя, посмотрел он
Насмешливо на меня,
И поправил картуз
С генеральским околышем, с венчиком...
Я же в страхе лежу,
В доме темном ни окна, ни огня,
В темноте нахожусь, бедным птенчиком...

Так прошло много дней...
Матерился я, плакал, рыдал...
Это ж подлый налет,
Захватили неожиданно, врасплох...
Много раз приходили они,
Но я не подписал
Ни единой бумажки,
Хотя стал уж здоровьем плох.

Как бороться с той мафией?
Как коррупцию победить?
Не поможет здесь магия,
И сил таких не нажать.

Стал слепым, словно крот,
В темноте один.
Как семья моя?
Что в стране?
Кто-то ищет меня?
Знает кто обо мне?

Что творится на божьем свете?
На несчастной этой планете?
Кто за это ответит?
И в один из дней
Вновь пришел генерал,
Было дело, кажется, в декабре...
Предо мной бросил кипу бумаг.
«Время вышло твое, понял?»

Я тебе вовсе и не враг...

На работе тебя не ищет никто,
А семью твою не слышит никто.
Объяснили народу,
Что ты сбежал,
Стырил много денег,
И за кордон...
В общем, ты на свободе, -
Генерал тут заржал, -
Обладал чувством юмора он.

Мы домашним твоим сказали,
Чтоб они тебя не искали,
Что объелся ты до отвала,
За границу убег с младшей женой,
Ведь покоя тебе не давала,
Пока ты не расстался с родною страной...

И теперь каждый день проклинаят тебя
Твои дети родные и любимая жена...
Ты же тут лежишь, униженья терпя,
Что ж, кричи, вопи... Какого ж рожна...

Мы все сделали, как положено, как оно есть,
Никто не узнает, умником окажись,
Напоследок скажу:
«Подписывай, сохрани свою честь,
Отдай бизнес, обменяй его на свободную жизнь!

Твоя жизнь, твой быт
Никому не нужны, мы все сотрем.
Кто кого нынче ищет? Ты уж всеми забыт.
Как подпишешь, свободу тебе вернем!..»

И тогда я сломался,
Все подписал,
От всего отказался,
От денег, от бизнеса,
Все отдал, про себя проклял их,
Но что просили, все отдал,
Пожелал на них кризиса...

Стал я бедным, как все, но живым,
Буду рядом с детьми, с женой...
И растаял бизнес, как дым,

Из элиты я стал
Человек простой,
Иногда лишь к страданиям моим
Сны тревожной идут чередой...

Нет в словах моих выдумки или вранья,
Испытанье тяжелое я прошел.
Может, где-то ошибся,
Так «чур» на меня,
Слишком ли загордился,
Когда жил хорошо?

До костей все ж достали те муки меня,
Крепко в сердце застряли те испытанья.
Иногда люди спрашивают среди белого дня,
Что ты носишь в себе какую-то тайну?..
Но легко ли носить это в душе, что всего странней,
Если это было в твоей родной стране?

Так отбросил я прочь позади все печали,
Впереди, я надеюсь, есть прекрасные дни,
Вот таксистом стал,
Жму на педали,
Вот – дорога моя,
Вот он – руль,
Мы свободны, одни...
Я не продал себя,
Душу сохранил,
Мусульманин, по крови
Казах – полон сил!

До свиданья, мой друг,
Расправь крылья и ты,
Добирайся до дома,
До своей мечты.
Иногда эта жизнь ставит нам вопросы,
Все течет в пути,
Жизнь сама, как такси,
Кто-то просит подбросить,
Кто-то хочет сойти.

*Баянғали Әлімжанов. Таксидегі тағдырлар. 2010ж.
Перевел с казахского Орынбай Жанайдаров.*

Авторские подстрочники некоторых не переведенных на русский язык стихов

Родник и река

Мой чистый прозрачный родник,
Впадает в реку?
А текущие издалека,
Большие воды мутные?
И поглощенный грязным течением,
Мой родник тихо плачет?

Зачем торопишься к большой воде,
Мой чистый, родимый родник?
Остался бы у истока своего,
Расцвели бы зеленые поросли вокруг?
Почему ты так любишь даль?
И мне хочется плакать... Жаль!

Осень и птицы

Как ты, милая?
По дороге людской,
Мы тоже дошли
До осени жизни, ой-ой-ой!
Посмотри на небо,
Птицы улетают,
Соблюдая порядок,
Одна за другой.

Я тоже чуть не улетаю,
Когда слышу птичьий крик.
Когда они машут крыльями,
Пролетая над степью.
И остаюсь невольно на холме,
Машу им рукой...
А птицы улетают,
Чтобы вернуться весной...

Я сын казаха добродушный

Мечтающий о гармонии человечества,
Посвятивший все наилучшее родному народу.
Хоть и фантазер большой, но безвредный,
Я тоже сын казаха, добродушный!

Жил неплохо, иногда испытывал трудности,
Надо ли говорить обо всем до мелочей?
Подражания достойных, удивительных,
Как столпы, в мире немало личностей.
Но я не претендую ни на чью вершину,
У меня свой путь человеческий...

Не делающие зла в мире,
Люди добрые мне родственны.
Веруя Аллаху, говорил честно, взяв домбру,
И ни перед кем не пасовал.
Мне снились великие предки,
И тигр хватал когтями мою спину!

Пусть не высыхают чистые родники,
Пусть не угасают зажженные огоньки.
Не сгибайтесь, опустив руки,
Под тяжестью жизненных вопросов.
Пусть будет долгим и содержательным ваша жизнь,
Как льющаяся казахская песня!

Да поет вовеки, непрерывно степь,
Да растут дети, слушая эти песни.
Когда я вижу сияющих людей,
Мое сердце наполняется светом.
И чтобы умножить этот свет, миру,
Раздаю я, как ласточка доброты!

Обида

Почему мы такие обидчивые?
От обиды - много бед,
За каждую обиду жертвуем по брату,
И мы разрознены,
Рассыпаны, как куропатки на лугу.

Обидевшись,
Неожиданно, просто так,

Ворошаем прошлое,
Умножая мстительную гнев.
Грыземся,
Обжигая близких.
Разве в эту жизнь,
Явились мы с обидой?!

Стараясь угодить,
Ублажить другого,
Люди зря,
Тратят жизненные силы.
Путаются
В своих мелких обидах,
Обидами
Опутывая друг друга.

Знающие это,
Коварные злодеи,
Стравливают добрых людей.
Из за мелочных обид,
Возмущается гордость,
И меняем великие дела на мелкие склоки!

Если от обиды,
Горит душа,
С горечью пройдет жизнь,
Подумай.
Свою обиду,
Сам первым и прости.
Чтобы процветала
Земля, Родина, Народ!

Победа и Поражение

Победа и Поражение,
Издравле близнецы,
Надвигаются пески,
Отступает море.
Когда нет мудреца,
Горланит горлопан,
В отсутствии тигра,
Жиреет кабан.

Победив кого-то,
Сломав его гордость,

Не будет настоящим,
Завоеванное счастье.
Все идет по череду.
Сегодня победил
Придет однажды,
Время поражений.

Считая себя исключительным,
Стараясь всех превзойти.
Разрываясь, растаптывая,
Чужие гордости.
Останешься одиноким.
И горя не миновать,
Ударит тебя судьба,
И рассыпешься вмиг!

Твои атаки,
Цена жизни другого.
Твои торжества,
Печаль другого.
И друг друга,
Побеждать, принижать,
Разве в этом,
Смысл жизни?!

Утверждая, что без борьбы,
Жизни не бывает.
Уничтожая друг друга,
Проливая кровь.
Человечество разве,
Достигло мечты?
Растаптывая другого,
Не возвысишься никогда.

Победишь кого-то,
Говорят, прославишься.
Разве человек,
Человеку не брат?
Победив кого-то,
Хочешь господствовать?
Разве бог дал тебе,
Такое право?!

Человек человека,
Должен ценит как себя,

Не унижать,
А уважать достойно.
Если прозорлив,
Додумаешься, поймешь:
Победитель - ты,
Побежденный тоже ты!

Предал друг...

Предал друг, которому искренне верил?
Это неожиданно ранило душу?
И смеялся он над тобой, когда ты споткнулся,
И злорадствуя, бросал в тебя камней?

Слетев с седла, упав с коня,
Обняв землю, ты лежал и рыдал?
Нашел человека, слушающего,
И понимающего твою глубокую печаль?

Что с тобой, разве можно так раскисать,
Кто тебя поддержит от души, вытащить?
Предки не сбились с пути, не сворачивали,
Хоть враги кололи и подкалывали беспощадно.

Жизнь иногда достает все таки,
На многое открывает человеку глаза.
А ты поблагодари друга, что показал,
Каков он на самом деле, сам!

Ты не понял урок судьбы,
Не вздыхай, что обманулся, обжегся.
Что бы ты поделал, если этот друг,
Предал тебя посреди пожара войны?!

Доверив ему, ты с ним пошел бы в разведку,
В разгар боя окружили бы тебя враги.
Одного тебя, раненого, в степи,
Оставил бы он, вот была бы досада!?

А что, если бы он выстрелил тебе в спину,
И закатилось бы рано твое солнце...
Так что, не переживай даже сейчас,
Если друг, вдруг стал врагом и лает на тебя!

Настоящую дружбу считай жемчужиной,

И не обманывайся блеску побрякушки.
Да радуйся, что избавился живым, здоровым,
И даже не переживай из за дешевки!

Не кипятись

Не кипятись из за мелочей,
Вспылишь, то терпишь поражение.
Посмейся над ними,
Посмеешься – победишь!

Собака лает – ты не лай,
Полаешь – станешь собакой.
Если не сворачивая с пути,
Идешь, значит, переступил.

Если горит душа из за козни,
Ярость обуревает – не поддавайся.
Не надо вступать в схватку с глупцом,
Вступишь, дашь себя победить!

Если гневаешься из за подлости,
Все равно не сбивайся с пути добра,
Ответив коварством на коварство,
Не бери вечный грех на себя!

Жизнь – испытание, вопросов – много,
Найди ответ спокойно.
Создатель знает и воздаст сам,
Каждому по заслугам!

Врач

Беспокоен человек...
Прожигая жизнь, по миру бродит,
И поздно думает о покаянии и здоровье.
Из милосердия к людскому роду,
Врачей создал творец, наверное.

Сохранившим верность честной клятве,
Добровольно посвятившим себя лечению людей,
От врачей мы требуем мгновенного спасения,
От собранных годами различных болезней.

«Каким же будет завтрашний день?»

Когдаходишь в больницу с дрожью, переживая.
Тебя встречает спокойно, здраво,
Светлый человек, в белом халате, улыбаясь.

Когда все внимание уделяет только тебе,
Ты почувствешь его ангельское пожелание.
Кажется, вылечивает и придает силу душе,
Луч доброты в глазах врача!

Радует душу теплый взгляд,
Оживает последняя надежда.
На кончике иглы врача,
Висит, о, стольких людей, судьба!

Они ищут верное лечение от тысяч болезней,
Не жалеют добрые помыслы от людей.
Не давая угаснуть, сохраняют огонь жизни...
Вы тоже берегите сердце врачей!

Меч и плуг

Громыхающий, неуклюжий,
Пашет землю плуг кривой.
Меч - совершенный красавец,
Взмахнешь, и нету людей.

Святой меч, заговоренный,
Друг героя, защитник страны.
В беспокойные, смутные времена.
У кого есть кинжал, тот и выживал.

История меча, бродившего по миру,
Пролитая кровь, море сказаний.
Путь плуга – воловьи шаги,
Вспаханная земля, посеянное зерно.

Поэты героического духа,
Воспевают вдохновенно меч.
О плуге, трудяге святом,
Трудно найти достойную речь!

Удивительны людские измерения,
Почему считается верно,
Меч, проливающий кровь,
Лучше плуга, сеющего зерно?

А задумайся, ведь правда,
Плуг - близкий друг человека.
В музеях меч – на почетном месте,
Вот плуг лежит у порога.

Острый меч – сеет смерть,
Сеет жизнь плуг кривой.
Но никто не хочет быть плугом,
Все считают себя саблей стальной!

Меч задирист, заносчив,
Много бед от него порой.
А ведь сеющий зерно жизни,
Плуг же настоящий герой!

Жизнь интересна...

Если подумать спокойно,
В жизни все интересно.
То, что тебя злит сегодня,
Завтра просто смешно!

Жизнь прекрасна и проста,
Подарок создателя.
Все портит, усложняя,
Поступки людские.

Будь благодарен судьбе,
И старайся жить весело.
Не кипятись, не кичись,
Лучше смейся весело!

Она такая многообразная,
Вывод у каждого своя:
Жизнь – трагедия святая ?
Или смех добротная?

Время

Мы зря переживаем,
Что время проходит.
А что было бы, если остановилось?
Может и к счастью, что проходит?

Трудясь, создав значимое,
Особенное, новое по форме.
Ты должен пробежать,
Свой марафон...в норме!

Двустигиие

Если понимаешь душу человека, то все добрые,
Начинаешь дергать, становятся недобрыми!

Прекрасное покидает душу,
Когда возобладает гордыня!

Мы идем к концу, понятно,
Но неизвестно, куда придем?!

Тревоги мира беспокоят меня.
Волнует ли мир мои тревоги?!

Человек устремляется к свету,
Невзирая на конец света!

Трехстигиие

Рот - такой бесстыжий...
Чего не скажет в злобе?
Чего не ест при голоде?

Четырехстигиие

Главное для человека - вера и ум,
Надо собирать знания и энергию в себе,
Сохранит спокойствие – от суда, благодарность – от огня,
Обуздавший дурной нрав и изменные желания - герой.

Добро делай бескорыстно, и не кичись этим,
Не плачь, что тебе не оплатили.
За добро требовать отплату грех большой,
Знай, что есть такое назидание предков!

Никогда ничего не делай чрезмерно,
Все хорошо в меру, разумно,
Даже лекарство чрез меру станет ядом,
Если не поймешь это, то пожалеешь в жизни!

Кто виноват раздору? Язык виноват,
Не уймется, ищет, раскапывает недостатки.
А если рот на замке, никаких бед,
Слово – игла, а душа слишком ранима!

Загрязняя, отравляя твой родник,
Отходами, мусором забрасывая твой луг,
Поливает гнилыми словами вонючий рот.
А ты все пропускай мимо ушей – вот!

Те, кто под видом историзма,
Ворошают сплетни прошлого,
И возбуждают старые страсти и вражду,
Безумцы, копающиеся в мусорной свалке!

Нет рамки, соразмерной мере жизни,
Она течет непрерывно, неумолимо.
Не тужись, стараясь оценить все,
Жизнь не вмещается в твое мерило!

Пробуждать добрые чувства людей -
Вечный долг поэта.
Если спасет мир, то только спасет,
Свет милости и милосердия!

Пятистишие

Начертанный Малевичем, знаменитый «Черный квадрат»,
В черную краску, вперившись, что поймет брат?
Зачем ломать голову, беспокоить душу,
Там ничего нет, резвые скакуны не выскочат...
Нам близки краски природы, степь и запахи трав!

Ну, что же, друг мой, трудно быть добрым?
Делать что-то для кого-то лень?
Так не делай, не говори...
Ничего плохого,
И будет светлым каждый твой день!

*Подстрочные переводы
с казахского на русский язык
автора Баянгали Алимжанова.*

IDIOMA ESPANOL
ИСПАН ТИЛИ
SPANISH LANGUAGE

BAYANGALI ALIMZHANOV

DON QUIJOTE Y EL MOLINO

1. Al escuchar por primera vez
el nombre de Cervantes,
ni me di cuenta de que era español,
ya lo siento.

¿Caballero o caudillo,
un héroe de aquellos tiempos?
Yo no preguntaba
y tampoco nadie me lo explicó.

2. Un *batyr*¹ suele vencer a todos
y es cuando gana su gloria.
Esperando algo así del Quijote
nos pusimos a leer... ¿Pero qué pasa?
Teniendo a nuestro Alpamys invencible,
¿ese héroe para qué nos sirve?

3. Un verdadero héroe defiende su tierra
y echa a los enemigos que la atacan.
Lucha por su patria sin miedo
ni a la muerte, ni a los monstruos.
Pero no como ese...
el tonto, idiota Don Quijote
con su caballo moribundo,
fanfarronea, atrapando el viento.

4. “¡Qué tu sueño te empuje,
qué te lleve adelante!

¹ Batyr – significa “héroe”, “guerrero” en lenguas túrquicas. Los batyrs son personajes históricos y mitológicos, cuyas hazañas se relatan en el folclore nacional de los pueblos túrquicos.

¡Desmonta montañas,
toma fortalezas,
destruye muros!
Pero no podrás desmantelar
el molino de la vida,
tú también eres un Quijote.
Parece que Cervantes
se está burlando de nosotros.

5. Los populistas listos
puede que se pongan tristes
al escuchar que la Historia
y sus aspas del molino imparables,
aunque chirrían, siguen moviéndose.
El viento del Tiempo las gira.
Retuerce, corta las vidas,
trocea sin parar,
y se vuelve a repetir
el Pasado.

6. Las aspas del molino
siguen girando.
La humanidad está atada a ellas.
Luchan y se pegan los Quijotes
intentando salvarse,
pero al final desaparecen
como granitos,
devorados por el molino.

7. Cada uno tenemos delante
nuestro molino.
Los vientos y huracanes
hacen girar las aspas.
Se giran sin parar, chirriando,
y no conocen ni cansancio, ni hartazgo.

8. Es más, se juntaron también
las maldades y astucias
de todo el mundo,
y levantaron sus molinos.
Lo hicieron con picardía
Dejando el frente abierto para Don Quijote,
soñador inofensivo,
luchador incansable
contra la violencia y el mal.

9. Luchan, compiten,
preparan sus trampas,
crean falsos valores,
esas tonterías postizas
y joyitas deslumbrantes,
que le engañan a uno.
Da igual, seas melancólico o frenético,
el molino imparable del destino
lo acibera todo,
no deja nada.

10. No se sabe cuántos granitos
tiene el molino de cada uno...
¿Podía presentir Don Cervantes
quién, cuándo y cómo rellenaría el granero?
El sentido de este giro infatigable
que suena y no deja de sonar
es un enigma para nosotros,
eterno misterio.

11. Pero también algunos Don Quijotes
vagamundeansin preguntarse
por el sentido de la vida.
Anhelando riquezas y poder,
buscando la fama,
atraídos por llamativos escaparates,
se dedican al quijoteo.

12. ¿Y si todo el mundo fuera
como Sancho Panza?
Qué locura...
¿Habría más armonía en el mundo?
Parece ser que sin Quijotes,
ingenuos y generosos,
que cabalgan el viento y persiguen su fantasía,
habría menos movimiento, pero...
¡Vaya aburrimiento!

Traducción al castellano: Anna N. Novikova
Баянғали Әлімжанов. Дон Кихот пен дүірмен.
Аударған Анна Новикова.

La vida llena de misterios

No te decepciones tan fácil con la vida.
¿Qué vas a conseguir perdiendo la esperanza?
Cultivando tristeza días y noches
Se puede perder hasta la fe.

Si vives como si todo fuera festejar y divertirse
Al final te vas a encontrar sin nada.
Vagueando días y noches
Es tan fácil perder el rumbo, el sentido de todo.

Resiste los golpes de la vida,
Agachar siempre la cabeza no ayuda para nada.
Todo lo contrario, acabarás encorvado,
Cargado de falta de voluntad.

Arrogancia y alarde son pecados.
El fanfarroneo te lleva a un callejón del cual no sales,
Y esa burbuja en un momento se estalla
Porque se basa en mentiras.

La fuerza incontrolable
Puede destruir todo en tu camino.
Te marcharás de esta vida como pecador
Haciendo daño a otras personas.

Pasarás tu vida en vano
Admirando tu propia belleza.
Y si la belleza de tu alma desaparece,
Es un desperdicio de ti mismo.

El pánico, cuando el miedo te come,
No te va a ayudar.
Cuando te encierras
Es como secarte por dentro.

Hay que vivirlo todo en esta vida,
Tanto las pruebas de felicidad como de dolor.
Pero es difícil descubrir el sentido de la vida –
Es todo un misterio para nosotros.

Traducción al castellano: Anna N. Novikova

Баянғали Әлімжанов.

Жұмбаққа толы дүние. Аударған Анна Новикова.

NO HAY AMIGOS

Cuando alguien sufre diciendo que no tiene amigos, le quiero preguntar:

¿Es que las amistades dignas han desaparecido por completo?

¿Y por qué no crees que esta vida maravillosa puede ser tu amiga?

¿O este cielo azul, o los pájaros que han vuelto del sur?

La verdadera amistad son las personas que no te hacen daño.

Es cuando el viento sopla y te da fuerza,

Pese a todo lo malo que hayas hecho tú.

¿Crees que lo que la tierra te mantiene vivo, no es amistad?

Antes de acusar a los demás, dale una vuelta:

¿Es que tú mismo has sido un buen amigo?

No llores, culpando a todos por estar solo, sin amistades.

El único culpable puedes ser tú mismo,

Mientras no seas capaz de regalar calor humano,

No pidas a nadie esa luz.

Traducción al castellano: Anna N. Novikova

Баянғали Әлімжанов. Досың жоқ па?

Аударған Анна Новикова.

LAS ALAS

Nadie nace sin alas,

Se las dan a todos.

Pero mientras el aguila vuela,

Al gallo le da pereza.

Unos acumulan beneficios

Vendiendo plumas.

Otros hacen una escoba de una ala,

Y hala, ¡A barrer el patio!

Cuántos halcones habían intentado

Abrir las alas y remontar el vuelo hacia arriba.

Pero cuántos se quedaron en tierra impotentes

A pelearse y a saltar como si no tuvieran alas.

El destino le manda pruebas

A una persona fuerte, con talento.

Cuando al final llega a ser tarde volar,

Parece que la vida le ha quitado sus alas.

Cada uno tiene sus preocupaciones
Y no es fácil entendernos y entender la vida.
Nadie comprenderá la tristeza de alguien
Quien no supo volar.

*Traducción al castellano: Anna N. Novikova
Баянғали Әлімжанов. Қанат
Аударған Анна Новикова.*

PALE Y PELÉ

¡Brasil! Un país enorme, tierra infinita.
¡Quién no conoce el río Amazonas!
De pequeños nos llegaban desde lejos
los nombres de Garrincha y Pelé.

Los niños aman el balón y ven el fútbol como arte.
Yo también siendo niño jugaba de sol a sol.
Los mayores me elogiaban: ¡Pali², pali!
¡Este es un pale³! ¡Verdadero Pelé!

Tantos zares no consiguieron cumplir sus sueños,
no lograron conquistar toda la tierra con la espada.
¡Pali, pali! ¡Qué artista es el pale Pelé!
Abrazó toda la tierra con su arte del balón.

El Maracaná orgulloso, incomparable
glorifica el balón manchado por todo el mundo.
Los chavales embrujados por el balón
Aspiran a realizar sus sueños.

Veo cómo brillan los ojos de los jóvenes
que buscan su suerte con la pelota,
y vuela sobre el planeta
el balón lanzado por Pelé.

*Traducción al castellano: Anna N. Novikova
Баянғали Әлімжанов. Пеле мен пале
Испан тіліне аударған Анна Новикова.*

² Pali – en idioma kazajo es una expresión de admiración y elogio, se usa para animar y aplaudir, algo similar a “¡Olé!”.

³ Pale– en kazajo literalmente significa “catástrofe”, “daño”o “problema”. Sin embargo, en el sentido figurado se usa para decir que alguien hace algo muy bien, es un verdadero maestro en algo.

LANGUE FRANCAISE
ФРАНЦУЗ ТИЛИ
FRENCH

BAYANGALY ALIMZHANOV

LA VIE PLEINE DE MYSTÈRES

Ne te dépêches pas être déçu de la vie
Qu'est-ce que tu reçois si perds l'espoir
En chagrinant les jours et nuits
Il est possible de perdre défi nitivement la foi

Interprétant la vie comme la gaieté
Tu n'auras rien à l'automne de la vie
Trahirant les jours et les nuits de l'oisiveté
Tu perdras le sens de la vie

Ne cèdes pas aux coups du sort
Tu ne t'aides pas en inclinant la tête
Faut pas longtemps pour devenir courbé
En se pliant et exprimant l'aveulissement

L'arrogance et l'orgueil sont un péché
La vantardise t'amènera à l'impasse
À son fond, il y a des mensonges
Tout cela peut éclater en un tournemain

Détruit tout sur ta chemin
Énergie et force inextinguible
Dans le péché, tu quitteras cette vie,
causer de la souffrance aux gens

En admirer sa beauté
Tu peux gaspiller ta vie
Perdre la beauté d'intérieur
Ayant gaspillé moi-même inconsidérément

En panique, ébouriffé par la peur,
Tu ne peux pas t'aider.
Quitter à chaque fois
En vain toi-même tu vas te sécher

Tout dans cette vie doit être vécu à travers
les essais de joie et de douleur
Mais le sens de la vie est difficile à comprendre
Pour nous, elle est couverte en secret.

Баянғали Әлімжанов. Жұмбаққа толы дүние.

PAS D'AMI...

L'homme souffre sans un ami
À la recherche d'un voisin de l'esprit
une vie incroyable c'est une bonne amie,
nuages dans le ciel bleu, les oiseaux du sud ?!

La vraie amitié est l'objectif de beaucoup,
Coup de vent donnant la force
N'accuse pas tout le monde, pense,
As-tu été toi-même un ami fiable?!

Ne pleure pas, en accusant tout le monde pour l'absence d'un
ami,
Accuse-toi de ne pas l'avoir tout près
Tu ne pourras pas donner de la chaleur aux gens du quartier,
Ne leur demande pas la lumière de soleil!

Баянғали Әлімжанов. Досың жоқ па?

AILES

L'homme n'existe pas sans ailes
Les ailes sont données à tout le monde,
Aigle plane haut dans le ciel
Coq paresse de voler

Après avoir déplié le commerce,
Les uns reçoivent un profit
mettant la maison en ordre
les autres balayent la cour avec les ailes.

Combien de faucons ont essayés
déployer ses ailes, prenant leur vol
Cependant, ils sont restés ainsi,
sur le terrain pour galoper comme sans les ailes

Le sort envoie des épreuves
Pour les gens talentueux et forts
Il est trop tard pour voler
La vie les a privés des ailes

Les intérêts sont différents pour tout le monde
C'est pourquoi il est difficile de comprendre la vie
Personne ne comprend le chagrin
De celui qui n'a pas pu grimper le ciel bleu

Баянғали Әлімжанов. Қанат

中国人
ҚЫТАЙ ТІЛІ
CHINESE

巴亚呢加力 阿力木占欧夫

生活充满了神秘
不要对生活感到失望
如果你失去了希望，你会得到什么
全日和夜晚悲伤的话
可以完全失去信心
生活感知为一种乐趣
在晚年，改落得一场空
日夜玩泄
你会失去生命的意义
不要屈服于命运的打击
你不能低头帮助自己
没多久就成了一个弯腰
弯曲，表达懦弱
倨敖he傲慢是一种罪孽
吹牛会导致你引入死胡同
其核心谎言在于
所有这些都可能一眨眼间破灭
你的路上一切
会被难以抑制的能量和力量摧毁
在罪中你将离开这一生，
给人们带来痛苦
欣赏自己的美丽
可以消耗 生命
失去深处的美丽

轻易消耗尽自己
限入张惶，掘松在恐慌中，
你不能帮助你自己。
每次都神思
徒然你让自己枯竭
这辈子的一切都需要经历
快乐和痛苦的考验
但生活的意义很难理解
对我们来说，它是保密的。

Баянғали Әлімжанов. Жұмбаққа толы дүние.

没有朋友...

一个人没有朋友会难受
寻找在精神上的近人
一个令人惊叹的生活是否不会当你的朋友吧，
蓝天上的云彩，南方的鸟儿呢？！
真正的友谊是许多人的目标，
给力的风吹一吹
友谊使地球保持着
不要责怪每个人，想想，
你自己是一个可靠的朋友吗？！
不要哭，责怪大家你没有朋友，
责备自己为什么在你旁边没有他
你不能给附近的人散热，
不要要求他们阳光！

Баянғали Әлімжанов. Досың жоқ па?

翅膀

不存没有翅膀的人
翅膀被赋予每个人，
鹰在天空中高耸
公鸡懒惰起飞
在将交易展开后，
有些人会获得一笔利润，
把房子整理

有些人扫荡院子。
有多少猎鹰被尝试过
舒展自己的翅膀
但是，他们仍然如此，
在地面上像无翼的驰骋
命运发送测试
给有才华，有力的人
飞行已经太迟了
生活剥夺了他们的翅膀
每个人的兴趣都不同
很难理解是因为
无法爬上天蓝色的悲伤
不明白任何人！

Баянғали Әлімжанов. Қанат

العربية Arab тілі Arabic

بايانغالي أليمانوف

العالم ملؤه أسرار

لا تفقد الأمل يا صاح
فاليأس مسدود سبيله.
ولا تنغمس في الأتراح
كي لا يتلاشى الإيمان.

ما نفع الفرحة والبهجة
إن لم تكن الروح في المعبد؟
لا تتقاعس بتهاون
واحفظ قيمتك كانسان.

دع الطأأة بلا سبب
واشمخ على الدرب.
إن انتثيت عبثاً تارة
فقد تبقى أحدياً دهرًا.

دع التكبر، لن تصل بالتفاخر للهدف.
كلّ سطحيّ زائف وكلّ إغراء خال.
اكبح جماح الغضب فالتهور لن ينفع.
ثقل الذنوب عبءً على الكاهل لا يحتمل.

الغرور استهتار فلا تختال ولا تتعالى
ولن تفقد ساعتها حق الجمال.

لن تنتصر على المخاوف
منطويا على النفس
كالجرذ في الجحر
للمنيّة منتظر

العالم ملؤه أسرار ولكل بينة مغزى
وهل لنا بالغوص مرارا
بلوغ عمق الأعماق؟

ترجمها الى العربية ياسر العاقل

Баянғали Әлімжанов. Жұмбаққа толы дүние..
Аударған Ясер Акель

لا يوجد صديق

الانسان بدون صديق يتعذب
وعن الأقرب بالروح يبحث
الحياه المذهلة لماذا ليست صديقتك
الغيوم لبدت السماء الزرقاء والطيور للجنوب ترحل!

الصدقة الحقيقية هي مُبتغى الكثيرين
الرياح الهوجاء تمنح القوة
وعلى الصداقة تقف الارض
لاتلوم الجميع، فكر
هل كنت أنت نفسك صديقا يمكن الاعتماد عليه؟!

لا تبكي وأنت تلوم الجميع لعدم وجود صديق لديك،
اتهم نفسك فقط لأنك غير موجود بقربك
وإن كنت لاتستطيع أن تعطي الدفاء للناس من حولك
لا تتطلب منهم نصيحة شمسية!

Баянғали Әлімжанов. «Досың жоқ па?»

الأجنحة

لا يكون إنسان بلا أجنحة
فلدى الجميع توجد أجنحة
النسر يطير في الأعالي
أما الديك فهو يتكاسل عن الطيران

عندما يُباع الريش
يحصل أحدهم على ربح
ويقوم بترتيب المنزل
ويقوم الآخرون بتطيب المنزل بالجناح

كم صقر حاول
أن يفرد جناحيه ويطير إلى الأعالي
ولكن هكذا بقوا
على الأرض يقفزون مثل أولئك الذين لا يملكون الجناح

يرسل القدر الامتحان
للناس الموهوبين والأقوياء
ويتأخر في الطيران
أولئك من فقدوا الأجنحة

الاهتمامات عند مختلف الناس مختلفة
من الصعب فهم الحياة
فالذي لم ينجح بالصعود إلى السماء الزرقاء
لن يفهم الحزن أبدا!

Баянғали Әлімжанов. «Қанат»

Өлеңдердің арабша аудармасын әдеби өңдеген - жазушы Мағди Халим Әл Мысри.

Литературная обработка переводов на арабском языке – Мағди Халим Аль Мисри

مجدي حليم المصري - المعالجة الأدبية للترجمات بالعربية

**TÜRK DİLİ
TYPİK TII
TURKISH LANGUAGE**

BAYANĖALİY ÄLİMĖANOV

Yer Ana, Yoldan Şaşma

Şu engin göĖe,
Bakarım niye dalarak,
Sıkılır ruhum
İçin için hep yanarak.
Deryayı geçen
Kayıkça yalpalayarak
Düşle giderek
Ne sezip bildin bir bak?

Gizli, görünmez,
AĖır oyla¹ sır bükerek,
Sessizce ezen,
Yüz şüphe gönle girerek,
Sonsuz uzaya,
Bengi biricik sualin,
Cevabı için
Bakarım niye düşünerek?

Asırdan asır...
Uçarıdır sanırsın an,
AĖlaktır zaman,
Ne de karmaşıktır tasan.
ÇıĖrışiverdi
Neden tutaraĖı olan,
Yer Ana sana,
Geldi mi hatar² hiç yoktan?

¹ Oy: Düşünce. (Çev.)

² Hatar: Tehlike. (Çev.)

Yer Ana,
Bizi,
Alıp sırtına dönerek,
Gezersin göğü,
Göbeğin Gün'e bağlı tek...
Kıyametin de
Zevali mi geliverdi?
İnsan oturur,
Çaresizce düşünerek.

Acep ne olur
Yok olup da giderse yer?
Belki de durur
Patlama ve savaş yer yer!
Kavga etmeden
Anlama zamanı geldi,
Bize ortak tek
Biricik Tanrı,
Biricik Âdem,
Bir tek Yer!

Yer Ana, bitip
Yıprandı mı sinirlerin?
Duraksız zaman
Geçti mi önüne senin?
Yakıp yıkarak,
Yok edip
Bozarak,
Yiyip yutan
Deliler şimdi
Kazdı mı senin de kabrin?

İşini senin
Nasıl bitirir bu kullar?
Yukarıdan bakan
Kayrası sonsuz Tanrı var!
Hayır dileyip
Ne olursa olsun hâlin
Allah'tan buyruk
Gelene dek yer,
Dayan, yalvar!

Merhametlisin...
Bağrına bastın Ay'ı da,
Salma ne olur

Sabi balanı kaygıya!
Rahmani nurdan
Yaratılmıştın Yer Ana,
Bağışla bizi,
Affet de yolundan şaşma!

2012.

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir

Баянғали Әлімжанов. Жер-Ана, жолдан айныма...

Қазақшадан аударған Ашур Өздемiр.

Biz Türk'üz

Aslımız, neslimiz, soyumuz Türk'tür,
Türk oğluyuz, birdir kökümüz bizim.
Ortaktır sırrımız, dertlerimiz de,
Aynıdır şarkımız, türkümüz bizim.

Altaylardan yayılmışız cihan'a;
Ötüken ateşli yurdumuz bizim.
Diz çökmedik asla yağı düşmana
Uygur, Özbek, Kazak adımız bizim.

Yıldız gibi indik kutlu göklerden,
Güneşi tuğ yaptık mızrağımıza.
Kartal gibi çöktük düşman üstüne,
“Türük” dedi Tengri ilk atamıza.

Kutsal Gökbörü'nün Türk oğulları
Bir bayrak altında toplansın yine.
Bir araya gelsin ulu milletim.
Dönsün kardeşlerim görk Ötüken'e

Çevirenler: Abdulvahap Kara – İmdat Avşar

Баянғали Әлімжанов. Түгел түрік баласы.

TÜRK

Hayır-dua alarak ulu atalarından,
Altaylardan koptu Türk, dilde fetih narası,
Tutuşurken ak-kara, yeryüzünde savaşa,
Vatan oldu Akdeniz, Karadeniz arası...

Dünyanın merkezini, ikiye böldü yolu,
Duduramadı onu; kar, kış, fırtına, dolu...

Bütün Türk yurtlarını koruyan odur şimdi:
Yüksek ruhlu; kadim yurt Anadolu

Bir ülke ki hedefi bayrak gibi yükseltmiş
Gelecek nesilleri, yürüyor aynı yoldan;
Haykırıyor dünyaya, “biz de varız” diyerek
Türk milletinin güçlü ülkesi İstanbul’dan...

Avdargan: Abdolvahap Kara

Ölendetken: İmdat Avşar

Баянғали Әлімжанов. Түрік

Ben Kazak’ım

Tanırsınız beni Kazak’tır adım,
Nice azapları gark oldum evvel.
Çektim Gökbayrağı ülkeme yine,
Acunda hür Kazak olmak ne güzel!

Dostuma dost, düşmanıma amansız
Bir Kazak’ım merhametli Müslüman.
Okşadım her zaman mazlum başını,
Bana sığınmıştır her darda kalan.

Geniş bozkırlarda ata ocağım,
Ozanlar dilinde kutlu sözlerim.
Anayurttan gurbete göçen boyların
Turan elde birliğini özlerim.

Nice büyük göçe tanık bu bozkır,
Sönmesin meşalemiz ebedi yansın!
Tarihe şan versin Türk’ün destanı
Özgürlük bayrağı hep dalgalansın!

Баянғали Әлімжанов. Қазақ

Çevirenler: Abdolvahap Kara – İmdat Avşar

TÜRK NAĞMESİ

Anadolu

Düşende Kazak,
Yazgının kara yoluna,
Dolaşıp varmış,

Altay'dan Anadolu'ya.
Kandan deryalar geçip yorgun
Varanda atan, başka yer,
Anadoluca³
Sığınak oldu mu anaca?

Ayazca zaman
Sıkınca ürkmüş Kazak.
Arkarca⁴ ağan,
Sisli şüpheyle çarpışarak.
Aşıp dağlardan,
Buzlardan sağ kurtularak,
Bulmuş öz vatan,
Kandan kardaş Türk'ten ancak!

Kucağını açıp
Karşıladi Kazak kandaşın,
Tekmil Türk eli,
Bin alkış sana kardaşım!
Kökünü bulmuş
Bütün soyu Turan'ın,
Tanıyıp balbalın,
Süreğini yolunu atanın!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Анадолы.
Қазақшадан аударған Ашур Өздемiр.

Akdeniz'in Engini

Ufka uzanıp
Gerinip yatan gök deniz,
Hayale binip
Yüzüp ucuna yetseniz,
Ruh hâletiniz,
Huzur ve sükûn bulur mu,
Derinden görüp geçseniz.

Yerorta deniz,⁵
Merkezi yerin deyince
Kazığa benzer,
Çakılmış sağlam derine,

³ Anadolu gibi.

⁴ Arkar / arqar: Dağ koyunu. (Çev.)

⁵ Kazaklar Akdeniz'i "Jerorta teñiz" olarak adlandırır. Bu ise Rusça "Sredizemnoe more"den doğrudan çevrilerek elde edilmiş olmalıdır.

Mekâna sığmaz,
Coşkun sonsuz âlem yine,
Nasıl sığarsın,
Bir damlayla bir şiire?

Türk'ün türküsü
Tün boyu çalar burada,
Kulağın verir,
Dünyadan gelenler ona,
Kıyıya vurup
Ak köpük saçan gök dalga,
Haddini aşır
Gitmez, bilir coşamaz da!

Değişir deniz,
Bin kez ışığıyla günün
Hislenir gönül,
Müthiş sonsuz resim, bütün...
Dünyaya sığmaz
Uçsuz bucaksız bir gücü,
Kabını bulup
Sıgdırmış Tanrı, bir düşün!

Tuzlu su nasıl
Tertemiz, berrak...
Ele alırım,
Denizden kuvvet,
Arayan cana ebeden,
İnsana kuvvet
Bağışla, esen Akdeniz,
Ortası yerin
Bek durursa yer de esen!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Ақтеңіздің айдыны.
Қазақшадан аударған Ашур Өздемір.

Belek'in Yeşil Fistanı

Giyinmiş yemyeşil fistan,
Canım Belek, meşhur mekân.
Belenden aşan yiğitler,
Belek'tedir ne ararsan.
Verir imiş tek bir günde,
Bir yıla yetecek imkân.

Temaşa eyler hayretle,
Türk kavağını, kök salan.
Bir gören daha unutmaz,
Belek'in bu yeşil fistan.
Kıyıda yüzer hayalle,
Derine bakar durmadan.
Gömgök denizin dibinden,
Arar belge, geçmiş zaman.
Görürüm sarı bozkırca,
Serabı bulutla oynayan.
Gelirim yine özlersem,
Akdeniz, çalkanıp duran!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Белектің жасыл желегі.
Қазақшадан аударған Ашуур Өздемiр.

Geceleyin Deniz

Karanlık tünde Akdeniz,
Soluyarak hiç durmadan,
İç geçirse çok derinden,
Kaskatı kesilse bir an.

O dipsiz güç devinerek,
Deniz göğe yekinerak
Patlar dalga hislenerek.
Yükselir dolunaya dek.

Kurşun ahenk gürleyerek...
Yer gök bütün titreyerek
Denizin tün nefesini,
Hatırlarım günlerce tek!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Түнгі теңіз тынысы.
Қазақшадан аударған Ашуур Өздемiр.

Deniz Taşları

Denizden çıkan küçük taş,
Yurdun neredir arkadaş?
Oynaya oynaya suda,
Dalgayla olan pusattaş,
Yapayım desen hususi,

Elle bu yapılmaz, yoldaş.

Ne denli güzel,
Şaşkınım!
Dibini süzdüm kıyının,
Bin bir türlü renk uzlaşmış,
Ustadır doğa,
Oylandım,⁶
Sırrını söyle küçük taş,
Nerede, nasıl yontuldun?

29 Temmuz-6 Ağustos 2018 Türkiye, Akdeniz,
Antalya, Belek. -- 29 Ekim 2018, Astana.

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Теңіз тастары.
Қазақшадан аударған Ашур Өздемiр.

Kazak Balasıyım

Özleyen barışını insanların,
Adamış öz yurduna yoğun varım,
Hayali çok olsa da ziyanı yok,
Ben de saf bir balasıyım Kazak'ın!

Bazen tok, bazen oldum aç ve çıplak,
Gerek mi boşuna hepsini saymak?
Keşke ben de böyle olsam diyecek,
Dünyada pek az kişi vardır ancak,
Hiç kimsenin yerinde gözüm yoktur,
Kendi zirvem vardır benim çıkacak!

Kötülük yanaşmamış şu dünyada,
İnsanlar iyicil akraba bana,
Allah der hak söylerim dombıra⁷ alsam,
Gadirle kimseye taraftar olmam,
Düşüme girip ulu atalarım,
Kaplanlar sırtımı sıvazlamış arkamdan!

Su eksilmesin duru bulaklardan,

⁶ “Oylandım” sözcüğü burada “düşündüm” anlamında kullanılmıştır.

⁷ Dombıra: Bağlamadan küçük, iki telli, mızrapsız çalınan Kazak millî çalgısı. Kazak kimliğinin simgesi sayılır. (Çev.)

Od gitmesin tutuşmuş çıraklardan,⁸
Belin bükülmesin, baş eğilmesin,
Dirliğin yüklediği soraklardan,⁹
Hem uzun hem anlamlı olsun ömrün,
Kazak'ın yırı gibi taraklanan!

Bengilik yırlasın bozkır durmadan,
Yırın dinleyerek büyüsün balan,
Görünce güler yüzlü kişileri,
Apak nur sanki yüreğime dolan,
Çoğalsın diye o nuru dünyaya,
Serperim kırlangıcın kanadından!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Қазақтың баласымын.
Қазақшадан аударған Ашуур Өздемiр.

Çocukluğumun Yıldızları

Sınırını kim bilir sonsuzluğun...
Hayal ettim...
Yeri, göğü,
Günü ölçtüm...
Yetemedim sonuna, tüm duyduğum
Sonsuz evren...
Bir parçasıyım onun!

Yüklenip sendeledim oy¹⁰ çilesin,
Gitmesem de,
Bildim sırrın nicesin,
İnler ruhum bir çıkış arayarak,
Kıskacından çıkamaz beşeriyetin.

Beşeriyet...
Ah dünya,
Dünya yalan,
Ömür sürmek...
Bu mudur tek hayal olan?
Benim ruhum bengi mana arıyor,
Galaksiden,
Uzaydan,
Yıldızlardan.

⁸ Çırak sözcüğü burada “çırağ, kandil, ışık” anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

⁹ Sorak burada “sorun” anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

¹⁰ Oy burada “düşünce, fikir” anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

Hayranım yıldızlara
Küçüklükten,
Yılık güderek bozkırda gezerken,
Yıldızlarla ruhum arasındaki,
Yakınlığı nasıl hissetmişim ben?

Aysız gece,
Bozkırda
Uyku kaçır,
Pıskırmakta uzanmış yatan atlar...
Esrikçe bakardım Samanyolu'na,
Uçmak isterdim yıldızlardan yana.

Göz kırpan yıldızlar
Ne de çok idi,
Yer damlayacak kadar güzeldi,
Çekip alacakmış gibi kalbimi,
Çağırırdı ısrarla göğe beni...

Kıymazdım veda etmeye tan atarken,
Sebepsiz yere ağlardım içimden,
Sığsa derdim
Bütün evren kalbime,
Sıgmazsam da ona her ne kadar ben!

Yarım asır geçmiş,
Ömür kervanı...
Hiç dinmez şehrin feryat ve figanı,
Soluk keser gecenin cereyanı,
Artık yıldızlar dahi başkacadır,
Ben mi değiştim yoksa,
Kaçırdım anı?

Bizim gibi mi bugünkü çocuklar,
Gök sırrın sezer mi,
Sezmez mi onlar?..
Benim temiz, dupduru yıldızlarım,
Kim bilir, bozkırda bu dostu arar?..

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Бала күнгі жұлдыздар.
Қазақшадан аударған Ашур Өздемір.

Acayip Hâl

Karşılaşınca seninle,
Acayip bir hâl doğuyor,
Biz hissediyoruz sade,
Tek ikimiz anlıyor.

Söylemek gerek olsa da
Söz bulmak zordur o anda,
Ay'ım beni zorlamadan
Söylemeden anlasana...

Alazlanır nur yüzünde,
Köşek gibi gözün parlar,
Yalabıyınca gözün de,
Erir gider ruhum yanar.

Nazla gülsen şıkır şıkır,
Canlanır ruhum yeniden,
Sanki yağmur sonrası kır,
Temizlenir dünya hemen!

*Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Ғажайып күй.
Қазақшадан аударған Ашур Өздемiр.*

Sen Hiç Değişme

Senin yüzünü ararken,
Ömrü fikirle ölçtüm ben,
Seninle geçen günlere,
Candan can verdim, bir bilsen.

Gün ışığı gibi görklüm,
Ağaran tanda görmüşüm,
Aklımı başımdan aldın,
Hayalce birden gördüğüm!

Yüzün ne kadar soyluydu,
Gözün ne kadar odluydu,
Sanki dolun ayı yuttum,
İçim şavklarla doldu.

Nisanla gelen ışığım,
Hep ışığını aradım.
Kaybolup gittiğin zaman,

Asra bedeldir bir anım!

Yır oynayan sözlerde,
Nur oynayan gözlerde,
Ayla birlikte dönen,
Paha biçilmez kezlerde,¹¹
Ömrün uçup gittiğini,
Sezdi mi deli gönül de,
Ben değişip gitsem bile,
Sen hiçbir zaman değişme!

*Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir Баянғали Әлімжанов.
Сен ешқашан өзгерме. Қазақшадан аударған Ашур Өздемiр.*

Yanıp Tutuşma

Yanıp tutuşma basite,
Yanıp durursan bitersin,
Gülerek bak elindeyse,
Bir yengiye de yetersin.

İt ürürse ürüme sen,
İt olursun ürürsen,
Kervanı geri çevirme,
Geçersin durmaz yürürsen.

Hine canın acımasın,
Canın çıksa da aldırma,
Ahmakla baş etmek için,
Ayağa çelme çaldırma.

Zalimliğe öfkelenip,
Kerem kayradan ayrılma,
Zulme karşı da zulmedip,
Bengilik kederde kalma.

Hayat sınav,
Sorusu çok,
Sabırla bul cevabını,
Kendi bilir Yaradan Hak,
Zeval ile sevabını!

*Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Күйiн нiсiне.
Қазақшадан аударған Ашур Өздемiр.*

¹¹ Kez burada “zaman, vakit” anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

Kaldır Başını

Düşsen de yüzüstü,
Vazgeçme,
Kalk ayağa,
Silkin,
Kendine gel
İleri yürü daha,
Senden önce de
Bundan daha ağırını
Kaldırmış
Erlere varlığını bilir halk da.

Yıkılıversen
Doğrul bir dönerek yerde,
Turnadan örnek al,
Uçar öter tepende,
Bak, yaprakları
Hışırdarak düşerken
Bahar için
Gülmez mi ağaçlar yine?

İçini kemirse
Kaygı tasa kurt gibi,
Kendi kendini
Yiyip durma diri diri,
İnat ederek
Niye dimdik durmayasın,
Ayağın yiyip
Faktan çıkan kurt misali?

Ağlak, ezik,
Mızımız, iradesiz olursan,
Dertlenir içinden
Yanarsın boşa oddan,
Taşı sıksan
Su çıkaracak şu çağında,
Ne oldu da,
Ümidini kestir hayattan?

Kaldır başını,
Yürekli ol da bin ata,
Ürüyün bütün itleri çığırt bir daha,
Tevekkül et,
Baş eğ yazgının yazdığına,

Sür atını,
Sönmez çırağ umuda doğruca!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов.Басыңды көтер...
Қазақшадан аударған Ашуур Өздемiр.

Bulak ile Göl

Tertemiz dupduru bulak,
Kendini nehre atar mı?
Uzaktan gelen akarak,
Göl suyunda çamur var mı?
Çamurda da yutularak,
Bulağım sessiz ağlar mı?

Göle böyle neden ivdin,
Tertemiz dupduru bulak?
Gözede kalsan olmaz mı,
Gök kamışın salınarak?
İrağa tutsun gibisin...
Ben de ağlayacağım bak!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов.Бұлақ.
Қазақшадан аударған Ашуур Өздемiр.

İkilikler

Ruhu anlarsan tüm insanlar iyi,
Ruhuna değersen döner kötüye!

* * *

Güzellik kaçır gönülden,
Görünüverince kibir!

Üçlük

Ağız dediğin canavar,
Acıklanınca ne demez,
Acıktığında ne yemez?

Dörtlükler

İnsana en gereklisi ahlak, akıl,
Bünyene bilge, güç toplamayı bil,
Korur sabır yargıdan, şükür oddan,
Kötü huydan nefsi arıt, batur ol!

* * *

Katiyen hiçbir işte aşma hadden,
Tadında her şey hoş, tatmayı bil sen,
Em de ağı olur haddi aşarsan,
Bitersin hayatta idrak etmezsen!

* * *

Kişide kerem hissi uyandırmak,
Bengilik işidir şairin,
Dünyayı kurtarır ancak ve ancak,
Işığı seviyle keremin!

Beşlik

Hayırlı olmak zor mu, dostum gerçekten?
Erinir misin sormaya hâlin özgenin?
Peki, öyleyse etme kimseye kötülük,
Kötü söz söyleme...
O vakit belki ışıklı olur her günün!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Қостаған. Үш, төрт, бес таған.
Қазақшадан аударған Ашур Өздемiр.

ABILAY HAN İLE KEREY ER CANIBEK¹²

Destansı Efsane

Sığınarak Yaradan bir Huda'ya
Taşta kılıç zağlayıp tutan aya,
Kazak'ın aslan gibi baturları
Ant içip yoldaş olan Abılay'a,
Cana kıymasa azatlık yolunda,
Alaş'ın¹³ derdi büyük, bahtı kara!
Ölmüş hakanın atı bir savaşta
Ağılı kargı girip koltuğuna.

¹² Abılay Han: 1771-1781 yılları arasında hüküm sürmüş Kazak hanıdır. Kalmaklara karşı savaşta büyük başarılar kazanmış, Çin ile Rusya arasında denge siyaseti yürütmüştür.

Kerey: Orta Cüz boylarından biridir.

Canıbek / Jänibek: Kalmaklara karşı savaşmış Kazak baturlarından birdir. Doğum yıl belli olmayan Er Jänibek 1792 yılında ölmüştür. Orta Cüz'ün Kerey boyuna mensuptur.

Er Jänibek'i Kazak Hanlığı'nın kurucularından olan ve 1473-1480 yılları arasında hüküm sürmüş Jänibek Han ile karıştırmamak lazımdır.

¹³ Alaş: Burada Kazaklar anlamında kullanılmıştır.

Hakan düşmüş, sallanıyor bayrağı,
Dünya başında fir döndü bayağı,
Kazak'ı murada erdiremeden
Gözüm açık giderim dedi acı,
Bir anda yaya kalan Abılay'ı
Bir öbek Kalmık¹⁴ sardı firdolayı.

Dayanır buğra yüke, er sınava,
Fırsat yoktur vuruşta bağırmaya,
Yüz yüze geldi ecelle cesur han,
Durdu kanlı alanda karşılamaya.

Ölümden de güçlü namus er için
Öfkeden uzadı sakalı belgin,
Bıçak sırtındayken hanın kaderi
Bağırdı biri, devletlim ata bin!

Baktı, genç Canıbek, kara pehlivan,
Kaçmamış bu kalabalık düşmandan,
Atlayıp atına yöneldi hana
Çekti kır atı önüne soluğan.

Hanım, atı alıp sefer et dedi,
Yolunu gözlemekte millet dedi,
Yaya mı kalacaksın diyen hana,
Göreyim ne yazdıysa kudret dedi.

Han dedi "Ben sıvışıp gidemem,
Maksada kaçıp pusarak yetemem,
Yoldaşı yağıya verip kaçarak,
Çalı pusmuş bedbahtı ad edemem."

Canıbek gözünü -esrarla dolan-
Dikerek dedi "Değildir o zaman,
Sencileyin han gerek şimdi ele,
Ben ölürsem er doğar bir kadından!

Kazak'a saldırı var dört bir yandan,
Kurtar halkını bu kötü zamandan!"

¹⁴ Qalmaq / Kalmak: Moğol uluslarından biri olan Kalmaklar veya Kalmıklar, on yedinci asrın başından itibaren başta Kazakistan olmak üzere birçok yeri istila etmiştir. 1723 yılında başlayan büyük Kalmak / Congar istilası sırasında Kazak ulusu büyük bir felaket yaşamış, yalnızca topraklarını kaybetmekle kalmamış, yüz binlerce evladını da yitirmiştir. Rusya'nın da desteğini alan Kalmaklardan kaçan binlerce Kazak komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır.

“Gitmem!” dedi Abılay “Savaşırım,
Ben seninle omuz omuza şimdi.”
Canıbek “Bırakmaktansa kontaycıya¹⁵
Bizzat ben öldürürüm seni!” dedi.
“Ey devletlim, ikimiz
Birden ölsek yeğ olmaz,
Başsız kalsa Kazak’ın,
Aklı gider, el olmaz,
Eli düşünürseniz
Yer bizimdir dersiniz
At bin dedi!” durmadı
Canıbekçe can yoldaş
Destek verip hakanı
Kır dönene¹⁶ bindirdi,
Deh hayvan, haydi deyip
Bakıp duran döneni
Davulga¹⁷ sap kamçıyla
Sağrısına bir vurup
Ele doğru gönderdi.

Hanı baktırmadan yere,
Gerilmiş yayca bir kere,
Geniş basıp toynağını,
Ayağı yere değmeden
Kuş gibi uçtu kır dönen.
Hanlığı ile Kazak’ın
Ulusunun da yazgısın
İnce boynuna yüklenip
Yükselerek uçtu kır dönen.
Kağanlığını Kazak’ın,
Emanetini Alaş’ın
Saldırgan vahşi düşmana
Vermeden uçtu kır dönen!

Burun deliği şişerek,
Akciğeri genleşerek,
Ağzından köpük saçarak,
Canı da sanki çıkacak
Yanıp da çıktı kır dönen.
Katmerli kara bulutu,
Yarıp da çıktı kır dönen.
Kara dağ gibi ervahı
Abılay gibi bir hanı

¹⁵ Kontaycı / Qontayşı: Kalmık hanına verilen ad.

¹⁶ Dönen: Üç yaşını bitirip dört yaşına giren at.

¹⁷ Davulga / tobilgi: Keçisakalı, erkeçsakalı.

Bir ecelden sağ salim
Alıp da çıktı kır dönen.
Canıbek düşmana dönmekte şimdi
Bir tepenin başına çıkıverdi,
Yayanı ezip geçmek isteyerek
Süngüler karşılar cesur yiğidi.
Çevresini çepeçevre saranlar
Yağlı kılıcından yere serildi,
Bir Kalmak gürz ile vuruverince
Kalkan ile durup karşılık verdi.
Tak diye tutuverip perçeminden
Atından tüy gibi yere devirdi.
Ağnatıp da toprağa küt ettirip
Atına kadim düşmanının bindi.

Yügrük at da değince bacağına
Bozkırda engel yok batur oğlana.
Uran salıp¹⁸ gazaplandı Canıbek,
Gökten bir kuvvet koşuldu canına.

Aşkın imiş ervahı Canıbek'in,
Darıca saçmış Torgut'un¹⁹ askerini.
Kuşatmasını çakalların yarıp
Has veziri olmuş han devletlinin...

Efsane olmuş belgesi geçmişin
Çok gereklidir bunlar bizim için.
Ecelin ağzında iken kendisi,
Kim verir atını da der ki al bin?
Sağ salim Abılay Han'ı kurtaran
Baturun niyeti, gücü dönenin!

Erlikle ak kargıya tuğ bağlayan,
Haykırmayan almak için ünle san,
Kurban olayım ruhuna atamın,
Önce elini düşünmüş her zaman.

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Абылай хан мен керей Ер Жәнібек.
Қазақшадан аударған Ашур Өздемiр.

¹⁸ Uran salmak / uran saluw: Boyun veya uruğun uranını yani siloganını söyleyerek bağlamak. Savaşlar-
da ve tehlike anında boyun uranı söylenerek uranın ruhundan yardım istenir.

¹⁹ Torğawıt / Torğut: Moğol soylu etnik öbek. Torğawıtlar, Tawekel Han zamanında Kazak Hanlığı'na
bağlı idiler. 1627 yılında İdil boyuna göçtüler. Bugün Moğolistan'ın Kobdo bölgesi ile Doğu Türkistan'da
yaşamaktadırlar.

UZAY KAZAK'I

Hak Teala yeri göğü yaratmış,
Her milleti bir köşeye dağıtmış,
Dili başka, rengi başka hepsini,
Hayretle gök asumana bakıtmış!²⁰

Türlü türlü olsa da serüveni,
Göğe muhabbet asla sönmedi,
Mohikanlar göğe uran²¹ attılar,
Sümerlerin fikri göğe yöneldi.
Hiç ölmeyecek mitlerde Yunanlar,
Göğe uçmak yolunda yanmış idi,
Göktürkler Gök Tanrı'ya tapınırdı,
Göğe bakarak ulurdu gökbörü.
Gök boz atı ile ak boz atı koşarak
Hazineye bağlamıştı gökteki,
Hayalen gökte yüzmesine rağmen
Türk'ün eli ancak göğe yetmedi!

Saygı göstermiş Alaş,²² Gün ve Ay'a
Yükseği göstermiş daim oğluna.
Gök dönenen²³ de yüğrük Kazak gönlü,
Dolaşıp durmuş yıldızdan yıldıza.
Keçe evde od ile alazlanan
Feza sırrı afsun yapmış aklına.
Uçamadı kendi lakin, ne çare,
Uzay üssü kurulsa da yurduna!

Kimle uçup kim konmadı bozkıra,
Saysan ne fayda, saymasan ne fayda?
Otuz yılda yiğitlerin içinde
Bir Kazak yok, kim inanır acaba?!

Kıpkızıl od, ziyan kalır izinde,
Uzaya uçmak faydalı mı bir de?
Nihayet geldi Kazak'a da sıra,
Bin dokuz yüz doksan birin güzünde!

²⁰ Bakıtmak, burada batırmak anlamında kullanılmıştır.

²¹ Uran: Slogan.

²² Alaş: 1. Eski Kazak boylarının ilk kurduğu birlik, Kazak adından önce kullanılan genel ad. 2. Kazak, Kazak milleti. 3. Halk, millet, el. 4. Kazak boylarının eskiden kullandıkları uran (slogan). 5. Milliyetçi Kazak aydınların yirminci yüzyıl başındaki bağımsızlık hareketinin adı. 6. Alaş adının öncelikle 7. Türklerin ortak adı.

²³ Dönen: Üç dört yaşına girmiş at.

Kaldı geride kul olduğun dönem,
Galip geldi sonunda ilim, ülkem.
Avuçlarına aldı Kazak oğlu,
Attila'ya ram olmayan Yer'i hem!

Taş bağrın boran da diniverdi,
Ayca açık gerçek göğe yükseldi.
Gün'e doğru günce gülerek gelir,
Gün'den doğmuş yiğit Hunların nesli!

Börülüğünü halk gördü Toktar'ım,²⁴
Göklere yol açıverdi Toktar'ım!
Çoktan beri Göktürk'ün gasp edilmiş
Haklarını alıverdi Toktar'ım!

Hem zeki hem gayretli,
Şefkatli ve heybetli,
İdi herhâlde böyle,
Baturları dünyanın
Bugünkü ve evvelki!
Elleri kürek gibi,
Parmağı bilek gibi,
Sesten hızlı uçakla,
Konu gemiye gerçek.
Denizi kirletmeden,
Geçip Buz Denizi'ni,
Uçtu Kuzey Kutbu'na,
İkmal yaparak gökte,
Yüreği tir etmeden,
Güçlükleri yenerek.
Saygınlığa belendi,
Üzmeden öz elini.
Kahraman Atlas gibi,
Göğü omuzlayarak
Tutan bir direk sanki!

Göğü dolaşarak büyük iş etti,
Göçerleri âleme biliş etti.
Bozkırca yüreğiyle sevindirdi,

²⁴ Toqtar Äwbäkirov, ilk Müslüman ve Türk gökmendir. 1946 yılında Kazakistan'ın Qarağandı iline bağlı Qarqaralı ilçesinde dünyaya gelen Äwbäkirov aynı zamanda bilim adamı ve askerdir. 1988 yılında havada iki kez yakıt ikmali yaparak Kuzey Kutbu'na gidip gelen ilk Sovyet uçmanı oldu. 2 Ekim 1991 tarihinde Soyuz TM-13 uzay gemisiyle Bayqoñır'dan uzaya uçmuştur. 1989 yılında uçak gemisine MiG-29k savaş uçağını başarıyla indirdi.

Yoldaşları Volkov ile Fibek'ti!²⁵

Kırgınlığa gerek yok, geçti geçen,
Niye öç alacaksın başka elden.
Yeryüzünde savaşan Alman ile,
Rus, Kazak bile uçtu göğe yerden!

Alman ile Rus'a yoldaş olarak,
Bir gemide uçtu uzaya Kazak.
Bu sefer özgedir, yolu geniştir,
Uzağı düşünür gerçek er ancak!

Buluştı kartal gibi dostlarıyla,
Kucaklaşıp işe girişti sonra.
Issız bozkırda atla çapar gibi,
Uzayı gezip gelmekte Toktar da!

Nur dolmuş yüreği ile aklına,
Göz attı okyanus, ova, dağına.
Sonsuz büyük fezada süzülerek
Kendi yolunda gidiyor Yer Ana!

Engin derin su ne güzel,
Suyun buğusu ne güzel,
Uzayıp giden gen dala,²⁶
Dağdaki orman ne güzel!
Bu denli güzel dünyayı
Çarpışan kinle öfkenin
Kara sisi boğmuş el el!

Sonsuz, berrak gök ne kadar,
Sanki bengilik bir bahar,
Elin uzatıp dalarak
Gepgenç ölen Munluk²⁷ da var.
Yerin bitmez çekişmesi
Eri de inletmiş zar zar!

El kurumuş, yutmuş eri,
Dağ olan dövüşle savaş,
Bakınca uzaydan beri
Darı da olmaz, arkadaş!

²⁵ Toqtar Äwbäkirov'a uzay yolculuğunda Rusyalı Aleksandr Volkov ile Avusturyalı Franz Artur Viehböck eşlik etmişti.

²⁶ Dala: Bozkır.

²⁷ Muñlıq / Munluk: Muñlıq-Zarlıq adlı Kazak aşk destanının erkek kahramanı.

Kan dökerek kasap gibi,
Kişiođlu birbirini
Acımadan yedi baş baş,
Ah dünya, ah fâni yalan,
Suçlayarak her insanı
Bu hayata gücenerek
Etmeyin ah ile efgan!
Figan artarsa, kızışır sa nizalar,
Yar Ana'yı bu durumlar yaralar.
Kaldıramaz onca çoru,
Zorbalığı, yavuzluğu,
Hilebazlığı, yozluğu.
Gamlanıp da Yar Anamız,
Sonsuzluđa yönelerek
Yanıp giderse ne olacak, yahu!

Tanrı ortak, Yer ortak, Gün de ortak,
Birlikte çekilen dert yeđni ancak.
Yalnız kendi mi ermek ister murada,
Ortak evi viran eden her alçak!

Odda alevde yandın da bengilik,
Yok mu oldu aklın, bu ne delilik?
Sıradan ve bilgece tek gerçek,
Ey insan, çift yol var önünde bildik!

Ya yeryüzüne saygıyla sığarsın,
Ya birbirinin canına kıyarsın!
Başkalarıyla birlikte ölürsün,
Ebediyen hayatı yok kılarırsın!

Oyup, altüst edip, yakıp tamtakır,
Beştaş oynarsın, ettin kuru bakır!
Gözlerine gök sinekler üşüştü,
Birbirini ađlattı nice batır!²⁸

Baturları bir gemiye bindirsek,
Bir zaman gök asumanda gezdirsek.
Uzaydan Yer'e bir vakit baktırıp
Kavganın gereksizliđin sezdirsek!

Boş a öğüt vermiş deđil bir kere,
Yüce gerçeđi söylemiş bizlere.
Ay'a konan Armstrong şu fezadan,

²⁸ Batır: Batur, bahadır.

Tövbe edip Müslüman indi yere!

Tövbe, çok tövbe gerek bize bugün,
İmana hasret, tövbesizler bütün.
Asırlarca kasap olup kan saçtın,
Dur ey insan, elverir öldürdüğün!

Ak, kızıl, konur, yeşil renk aldık,
Yad ellere bilendik, korku saldık.
Kendimizi üstün görüp özgeden,
Hiç utanmadan baskı kurar olduk!

Kana sinmiş ezelden akılsızlık,
Huylu da huyundan vazgeçmez, açık.
Kibirli beyaz ırktan bu dünyada,
Eskimo üstün sayar kendin artık!

Zahir, tabii yasa bu ezelden,
Korkmuyorum ırkımdan ve renginden.
Akdi imzalasa dahi her millet,
Kendini üstün görmüş içinden!

Öfkelenme sen, varsın üstün görsün,
Başın diktir senin, bilakis övün.
Ne yapardın yoksul ve garip olsa
Senden başka cihanın halkı bütün!

Kendini küçük gören, millet değil,
Gayrıyı hor görmek çok yanlışır bil.
Üstün değil bir ulus bir ulustan,
Has millet kimsen değildir sefil!

Bakmayın birbirinize nefretle,
Üstün olamaz kimse hiç kimseye.
Kendini üstün görsen de özgeden,
Baskı yapma, ispata da yeltenme!

Canını koruyamaz geri duran,
Coşsan da aşamazsın asumandan.
Bütün bela insanın birbirine,
Başlar üstünlük ispatlamasından!

Hor görmeden başka halkın yerini,
Zor mu sevmek gerçekten kendini?
Onaylatacağım diye gayrıya,

Kırma kendi boynun ile belini!

Yazgı mıdır bela aramak kula,
Gayrıya haram mı hür hayat hâlâ?
Ben boyun eğmeye mahkûm olayım,
Sen ise hükmedeceksin, ne âlâ!

Sen Rus'sun, sen Alman'sın, ben de Kazak,
En kötü, en iyi değiliz ancak.
Ben büyüğüm, hükmederim demekten,
Başlıyor dünyada bütün harpler bak.
Bizim Kazak hükmetmemiş kimseye,
Söyle, senin bu hâlin ne olacak?
Birbirini işgal etmek hıyanet,
Hepimiz de bir gemideyiz elhak!
Tehdidi, savaşı bırakın artık,
Dünyadan barışla yemiş dermeye bak!

Bela arama dosttan hem düşmandan,
Tasalanma ve pusma hiçbir zaman!
Bet niyetten, basitlikten uzak dur,
Gözünü gökyüzünden alma ama!

Yad duyguyu kalbine sokmayıver,
Gönlünde kötülüğe kalmasın yer.
Yerlerde sürünme, gökyüzünü bak,
Bikarsan yerde kötülükten eğer!

Kimse bilmez, melek mi yoksa ruhlar,
Orada sonsuz güç, tertemiz nur var.
Temizlikle güzelliğe heves et,
Kan döke döke olma sakın hunhar!

Övünmeden zenginlikle, çoklukla,
Hükmeden birbirinize asla,
Kardeşçe barış içinde olalım,
Hamut takmadan boyunlarımıza!

Yaşayalım saygıyı yır ederek,
Hayatta yok bundan anlamlı gerçek.
Çın dostluk olur dünyada bengi,
Müsavi uluslar arasında tek.

Saygımız var bütün halklara kesin,
Dünya da Kazaklara hürmet etsin!

Gayrının azatlığına hürmetten
Başlar hakiki azatlık, bilesin!

Göz dikerek yurduna başkasının,
İzinsiz toprağına da basmayın.
Çocuklarıyız uzayın hepimiz,
Bengiliğın bir anıyız, apaydın!

Yer ile göğün açıp yaprağını,
Ay, âlemde döndürüp kırsrağını,
İki dostu -beşeri- kucaklayıp,
Kıra indirdi Toktar, uçağını!

İçini gıdıklar kokusu yelin,
Kokusudur özlenen yurdun elin.
Gök ve feza harika olsa da çın,
Hepsinden artıktır kokusu yerin!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Ғарыш қазағы. 2001ж.
Қазақшадан аударған Ашуур Өздемiр.

Taksidedeki Kaderler **(Destan)**

I

Gel yolcu,
Söyle nereye gidersin?
Akran mısın,
Abi, belki kardeşsin?
Bin hadi bin...
Verdiğine bereket deriz,
Farkındayım hâli nedir cebinin.

Yaban değiliz,
Hepimiz kardeşiz.
Yel önünde
Köyce göçüp gelmişiz.
Sürekli
Rızık peşinde koşarız,
Asfalttaki taksi denen milletiz.

Taksi!
Taksi!
Diye hep bağırırız,
Bağırmasak elimiz boş kalırız.

Anlarsın,
Hayat gailesi işte,
Kavgada yakınlarla da uzağız.
Çekişip kimisiyle akça için,
Bazen bedava götürüp atarız.
Almaktan kimse geri durmaz gerçi,
Biz insanlığı paraya satmayız.

Kusura bakma,
Eskidir araba.
Demir ne ki,
Eskimiş gönlüm, baba!
Düşmüşün tatlı umudun ardına,
Düzelir mi hayat diye acaba.
İki laf edelim de
Yol kısalsın,
Kulak ver, sessiz arkadaşım bana.

Kim binmedi,
Kim inmedi bundan,
Taksi kimilerine yeğdir handan.
Söylenmeyecek
Gerçeği söyleyip
Hiddetle
Taş gibi yumruğun sıkın,
Ağaları taşımışlığım da var,
Telaşla evinden kaçarak çıkan!
Yol yol yüzünü de gördük güzelin,
Ak saçlıya
Akçası için varan.
Aceleden aklını yitirmiş şaşkın
İnsan gördük,
Taşıt için
Vazgeçen onurundan.
Uzak yere kaybolmadan vaktinde,
Götürünce
Minnetle akça saçan!
Anlatırsan hikâye pek çok...
Bir gün,
Bindi bir kız,
Sallanarak...
Mest hâlde!

Cıgarayı oynatarak ağzında,
Anlattı hâlini hemen aslında.

Yuvarlak yüzlü,
Sevimli,
Sülün gibi.
Biraz sonra
Açtı ağzını o da.

İnsan tuhaf!
İyi bir iş bitirsin,
Gücenip
Çaresizce feryat etsin,
Yabancıya sırrın açar takside.
Anlamam
Neden, nasıl bileceksin?”

“Aka!” dedi,
“Bakarsınız gizlice,
İçiniz de doluyordur sevince!
Bacım diyerek yaklaşır ilk önce,
Bizim Kazak tuhaf millet fikrimce!”

Vazgeçtim de
Faydasız endişeden,
Yüz çevirdim
Doyumsuz yayından ben!
Kısrığım,
Seçkin kızlardan biriyim,
Sayga gibi saye bulan Sain'den!²⁹

Akçalıya
Bulunur taç ile taht.
Yoksa
Azdırır da ettirir feryat!
Zaman böyle
İtti, öğretti bizi.
Varını sat,
Arını sat,
Para yap!”
Sözünü kesip âdeta kükredim:
“Arsızlık iyi san değil
Ancak!”

Ses etmedi
Boz dumana gömüldü.

²⁹ Sain Sokağı, Almatı'nın büyük sokaklarından biridir. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra hayat kadınları uzun yıllar bu cadde boyunca durarak müşteri beklemiştir. (Çev.)

Hıçkırđı sanki,
Belki içinden üzöldü!
Bir ara işaret etti dur diye,
Anlaşılmaz,
Ne düşöndü, ne bildi?

“Geldim!” dedi,
“Geleceğımız yere,
Taksiden indi
Üşene erine.
Ben de indim ücreti almak için.
Göldü bana
Göz devire devire:
“Size verecek bir kuruş param yok,
Böyle alın ücretinizi işte!”

Elini kaputa dayayıp durdu,
Eteğİ dürdü,
Hazır bekliyordu.
İrkildim,
Kepazelik bu diyerek,
Sıçradım,
Canım çataktan kurtuldu.

Sözle vurdu
Kaşlarını çatarak:
“Bundan başka ne alacaksın benden?
Hayat dediğın, satın almak, satmak,
Senin taksin,
Benim benim mal ancak!”

Sıkılmıyor
Çevreden
Gece aydan...
Azdırıyor...
Diyor kımilda, davran!
Her gün geçmez böyle bir fırsat ele!
Söyle eğer,
Bundan mahrum kalırsan,
Kadın milletinin fendi az değıl,
Onura dokunur
Konuşaraktan.
Cinim tuttu,
Ne olacaksa olsun,
Başladı kız ile bir savaş o an!

Ayıkınca bakıp sağla soluma,
Dizginimi aldım yine elime.
Kara geceye sinerek gitti kız,
Kalakaldım, bomba düştü oyuma.³⁰
Namus üzerine nutuk çekerken,
Nasıl düştüm namussuzluk yoluna?

Hayat böyle,
Yolu eğri büğrü, kaygan!
Âciz ruhu inletir sıkaraktan.
Doğru yolda doğrucu ilerlerken,
Saptırır,
Dolapla dosdoğru yoldan.
Yüreğimi yakmakta garip bir şey,
Mağrur göğsümü dilip yararaktan.
Niye görünüyor giden kız
Sallanarak,
Karanlığa bataraktan!

II

Evet, yolcu...
Yol var mı biraz daha?
Değerlendir
Sözlerimi anla da!
Bazen böyle içimizi dökmezsek
Zavallı yürek
Yarılır bir anda!

Yığın yığın...
Çok araba insandan,
Böğründen çarpacak sanırsın her an,
Bayılıyorz ithal arabaya,
Getirip eski püskü dışarıdan!

Eskise de uçar gider Toyota'n,
Geçemez onu yüğrük at,
Tay, atan!³¹
Devir böyle işte...
Yoksa kalmıştır
Toyota
Hangi atandan,
Babandan?

³⁰ Oy burada "düşünce" anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

³¹ Atan "iğdiş edilmiş çift hörgüçlü iri buğra" demektir. (Çev.)

Kimi şöyle,
Kimi belki böyle der.
Kendini çınla³² gösterir milletler!
Gezip duran görmüş cana benzersin,
Ağır bir
Kulak iki
Dinleyiver!

Uçsa da
Uzay, Ay'a, Mars'a insan,
Varsa da bilgisayarlar yarışan,
Şu yollarda nice kader taksiyle
Gitmektedir uzaklara anbean...
Bir sürü çantayla bindi bir kadın,
Büyük bir kâr etmiş gibi pazardan.

Yayılarak yerleşti iyicene,
Üstünü başını ter bastı yine,
Sonra sohbeta giriverdi yekten,
“Düğünüm var.” dedi,
İlk heves işte!”

“Tanrı bir oğul, bir kız verdi bana,
Öyle çocuklar
Yok bütün dünyada,
Babaları genç yaşta vefat etti.
Büyüttüm,
Bir şeyi
Kem kılmadım da
Şükür!
Oğul evleneceğim dedi,
Çıktım ben,
Oturamadım odada.

Sevincimi halkla paylaşmak için,
Koşuyorum
Yanarak için için.
Bu sevinçli haberi kutlamaya
Bankadan beş milyon borç aldım ilkin!

Cana yakındır,
Samimidir elhak,
Temiz kalplidir malum

³² Çin “gerçek” anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

Bizim Kazak!
Kazak'ımı hiçbir zaman deęişmem,
Versen de tüm halkları toplayarak!
Biz coşunca
Kabımıza sığmayız;
Kadın da
Konuşuyor
Sır saçarak.

“Komşuların kovundan kaçmak için,
Kıskancın hasedini aşmak için,
Davet ettim
Zengin fakir
Demeden!
Yakınımdan,
Yöremden taşmak için,
Yıldızlara şarkı söyleyip toyda,
Bütün varımı bugün saçmak için!”

Olmak istersen
Temiz, açık millet,
Büyüklememek gerektir,
İdrak et!
Coştığı zaman
Taksim
Üstünü
Deleyazdı,
Durdu gücün nihayet.
İndi sonunda varınca evine,
Eşyasını sırtlanıp paket paket.

Baş salladım
İçimden üzülererek,
Kız yük, oğlan garip ise
Zordur pek!
Borç alarak düğün yapmak yanlışır
Deyip dursan da
Var mı dinleyecek?
Girerek ömürlük kıredilere,
Boynuna hamut geçirir millet tek!

Hülasa,
Akşamüstü eve geldim eve,
Çoluk çocuk
Mutlu, söz yok sevince.

Yiyip içip
Açtım televizyonu,
Bir kadın var kanalların birinde!

Yoktur pek de bir heyecanı lakin,
Sönüp gitmiş
Feri de gözlerinin.
Konuşuyor yanındaki muhabir,
Seziliyor bir soğukluk pek derin.

Yardım için
Gelmiştir sümük salya,
Sunucu da söz veriyor karıya!
Evi ipotek edip
Borç aldığı
Kaybetmiş
Tam beş milyon tengeyi³³ ya!

Zor konuşuyor,
Ağlıyor ekranda.
Gözyaşı sel,
Car ediyor tüm halka.
Nerede
Ve nasıl yitti bilmiyor,
Tahminen
Söylüyor, saçmalıyor da!
Bulan kişi getirirse
Ödül,
Hazır
Deyip ümit ediyor daha.
Bu devirde kim getirip verecek!
Ümit işte,
Kendini aldatmakta...
Bitti konuşma,
Haykırdım ekrana,
Cinim tuttu,
Öfkeden kudurdum ha:
Niye kiredi alırsın şan için,
Hazırınla
İnsanca yaşana!

Şükretmek yok,
Nankörlüğe baş koyan,
Ahmak!

³³ Tenge / teñge: Kazak para birimi.

Sürümeli seni saçından!
Homur,
Homur
Der, afsunlamış tamu,
Buhar olmuş beyin
Uçmuş başından,
Ömrün değerini bilir gibisin,
Nice zahmet çektin genç yaşından,
Çok deriz,
Anlamazsınız...
Neden?
Asice,
Kibirlice
Aşaraktan,
Varını yoğunu esirgemedi
Saçtın...
Ya, saçılmak nasılmış elan?

Sana kadın,
İyi olmuş gerçekten,
Hak ettiğini buldun
Sonunda sen...
Bundan dolayı
Acınmaz sizlere,
Rezil ol,
Dosta, düşmana ebeden!

Güç bela sakinleştim ondan sonra,
Sabah erkenden işime vardım da,
Gitmedi göz önümden çünkü o iş,
Arabamı araştırdım bir daha,
Torba duruyor koltuğun altında,
Peki, ne dersin,
Böyle bir yazgıya!
Ayağıyla tepe tepe bilmeden,
Önüne düşürüp tıkmış ileri ta...

Açıp baktım...
Beş milyon deste deste!
Bakakaldım
Milyonlara öylece,
Duruyor para gözü afsunlayıp,
Diyor sanki,
Al hadi,
Hadisene!

Aklım baştan gitti,
Hayrette kaldım,
Aldım da,
Yürüyüp gittim durmadım,
İyi oldu,
Bir işte kullanırsın,
Diyor uğru sesim de adım adım,
Kul hakkı ile alınmaz muradın,
Ne olacak,
Diyor yavaşça arım,
Yazık yahu,
Yazıktır biçareye,
Değilse de akraban ve yakınını!

Sarhoş gibi
Dolaştım tün gün öyle,
Zulmettim kendime,
Yürü, dur diye,
Adresini öğrendim de teveden,
Geldim, oturur beti benzi atmış,
Kargış diyor acımadan kendine,
Çıkasıca yaşlı gözlerim diye.

Görünce beni
Fırladı yerinden,
Yerden çıktı sandı,
Ya da düştü gökten,
İki eliyle sarıldı paraya,
Uzun süre gelemedi kendine,
Bittim tükendim ben dedi bir ara,
Şükürler olsun,
Ölmedim yine de!

Ayıktı,
Gözünü odca yandırdı,
Aklına geldi,
Alkışlar yağdırdı,
Düğölmüş
Apak ipek başörtüyü,
Muştuluk diye
Sevinçle kaldırdı.

Kardeşim dedi
Sevgiyle yürekten,

Uğurladı
Samimice gerçekten,
Kuşça uçtum...
Ne mutluluktur
Kendi
Kendini saymak,
İnsan sezerekten!

III

Ey yolcu,
Çok konuştum ben bilirim,
Ne yapayım
Dolup taşar yüreğim,
Pek bir gevezeymiş diye düşünme,
Sanma ki aç, çıplak, gamsız biriyim.

Yazgımız
Hem zor hem ilginçtir bizim,
Her şeyi gördü,
Kötü de
İyi de
Gözlerim,
Şu asfalt benim yolumdur ömürlük,
Koşarım
Görünür bir gün son çizgim.

Ben de okudum,
Yüksek eğitimim,
Ortaca birçok uzmandan biriyim,
Beş köyün hayvancılığına baktım,
Emek verip
Dört tülük³⁴ yetiştirdim.

Bağrısan mal,
İster say ister sayma,
Sığmadan dolaşırdı dağa taşa,
Canavar gibi yutarak her yeri,
³⁵Pazar geldi,
Bin kılıkla zamana.
Nice kötü işler oldu avılda,³⁶
Düşünürsen
Belki de sığmaz akla,

³⁴ Kazaklar dört evcil hayvanı yani deve, at, sığır ve koyunu dört tülük diye adlandırır.

³⁵ Pazar burada "pazar ekonomisi" anlamında kullanılmıştır.

³⁶ Avıl / awıl: Köy.

Sürüyle sığır,
Yılıkla at, benzin
Dumanı olup uçtu havaya.
Esrikçe boş dolaştı biçare halk,
Kaç yılda toplanan servet...
Hesapla!
Kuma dökülen su gibi tükendi,
Kolhoz bitti
Kaldı halk dışarıda...
Kara ormanca kara evi³⁷ yıkıp,
Hep birlikte geldik şehre sonunda!

Yardım istedik iyi insanlardan,
Diş sıkıp
Geçtik nice çamurlardan,
Dalıp gittik ticaret dünyasına,
Sattım balık da getirip Zaysan'dan.³⁸

Öyle öyle
Pazarı da öğrendik,
Külfeti de nimeti de denk bildik,
Bazen kazanç kar suyu gibi aktı,
Çekilince
Çöl gibi yokluk çektik.
Azmettik,
Ve emek çektik gayretle,
Yavaş yavaş
Biz de onup düzeldik!

Ya nasip deyip
İşi takip ettik,
Düşünüp taşınıp
Peşinden gittik,
Heyhat talih!
Bazen var,
Bazen de yok,
Talihim
Bana da en son rast geldi,
Sebepler hep sebeplere eklendi,
İlerlettim
Tüm dünyalık işleri!

Önümüzde geniş bir yol açıldı,

³⁷ Keçe çadırı, dolayısıyla geleneklik toplumu kastediyor.

³⁸ Doğu Kazakistan vilayetinde bulunan bir göldür. Gölün bulunduğu ilçenin adı da Zaysan'dır.

Para ise
Yağmurca bol saçıldı,
Art arda geldi bir iş diğer işle,
Fikirler yağdı,
Sağı solu aldı,
Tanıtımla
Tüm dünyaya nam saldı,
Kulağımdan gitmez hâlâ o patırtı,
İlkiz,
Öne çıktık...
Aldatıcı,
İmiş hepsi,
Havayilik,
Boş çıktı!

Ey yolcu,
Hoşnudum, söz anlarsın sen,
Anlayışlıya her zaman hayranım ben,
Hiç kimseye açmadığım sırrımı
Sana açacağım
Kulak verirsen!

Yalan,
İftira,
Kov diye cinlenme sen,
Yalan
Beş para etmez meta zaten?..
Sırtımdan vurdu bir gün birileri,
Arabalıktan
Çıkmak üzereyken...
Araca atıp
Kökparca³⁹ çekiştirip
Attılar bir zindana döverekten,
Bir öbek kişi
Bar idi başımda,
Gözümü açıp da
Ayıkınca ben.

Parlıyordu
Forması komiserin,
Hepsi zebella yanındakilerin,
Yalvararak baktım

³⁹ Kökpar: Atlı iki takım hâlinde oynanan, boğazlanmış oğlağın karşı takımın engellemelerini geçerek belirlenen noktaya ulaştırılması esasına dayanan milli oyundur. Kökpar oyuncusuna ise kökparcı / kökparşı denir.

Çaresizce ben
Söyle lütfen,
Kim ölmek ister dersin?

Korkunç yüzlü,
Soğuk gözlü komiser,
Söze girdi,
Cellat, can almak ister.
“Durum kötü,
Anlarsın söylemeden,
Şaşırmazsın
Çocuk değilsen eğer.

Çaren yok,
Sözüme razı geleceksin,
Karşı çıkarsan
Burada öleceksin.
Resmen
Bütün kâğıtları imzalayarak
İşlerini bize devredeceksin!
Evini
Ve de arabayı sana
Bırakıyoruz
Geçinip gidersin.

Belgeleri
Bir güzel
Hazırlayıp
Gelene dek yat burada...
Elersin,
Geçmiş günleri iyice düşünüp,
Kaderini de kendin belirlersin!”

Gittiler...
Dağ yıkacak sanki şiddeti,
Kara yere gösterdiler hiddeti.
Çizmeleri tak tak ederek yere,
Ezip
Yok eder gibi bu garibi.
Giderken
Alaylı alaylı baktı,
Şakağına
İndirerek kepini...
Korkudan
Titredi bütün bedenim,

Yok insana acıyacak hâlleri,
Karanlık evde kaldım rezil hâlde,
Bahtsızın
Acıyla geçti günleri!

Çaresizim...
Gücüm yok rüşvetçiye,
Dokuz ay eziyet çektim öylece.
Kulağım sağır,
Gözüm kör,
Mahrumum;
Ne oldu evde?
Yurtta?
İşte?
Yerde?
Geldi bir gün
Komiser patırtıyla,
Dondurucu çın ayazlı ocakta,
Önüme getirip bir top kâğıdı
Attı...
“Kaderini belirle al da!”

“İşte seni arayan arkadaşın,
Kim dinler ki homurtusunu onun?
Yaydık halka,
Sen çok para kaçırdın,
Yedin içtin,
Zapt etti seni hırsın.
Evine dedik;
Azdı zenginlikten.
Nefsine uyup
Delirdi büsbütün,
Kaçıp gitti dedik memleketten,
Genç oynaşın gönlünü etmek için!
Yağdırıyor âlâsını lanetin,
Çocukların,
Sevdiğin güzel eşin.
Bağırırsan da kör kuyudan çıkamaz,
Zincirlenmiş yarı ölü gerçeğin!
Her şeyi çözdük,
Düzenledik tekmil,
Kimseye hiçbir şey sezdirmeksizin.
Son sözüm şu:
İmzanı at,
Takas et,

İşinle,
Senindir ömrün, dirliğin.
Yok dersen yok ederiz seni hemen,
Kimse kimseyi aramaz, bilirsin!”

Sındım sonunda,
Pes ettim, baş eğdim,
Tüm servetten
Vazgeçtim,
Temizlendim.
Her şeyimi verdim imza atarak,
Hiçbir yere yok şikâyet niyetim.
Dımdızlak kalsam dahi sağ olayım,
Yanında çocuklarımın,
Bahtımın.
Görürüm
Elit olduğum günü,
Belli belirsiz,
İçinde ılgımın!

Yalan da yok,
Pişmanlık da yok bende,
Bu bir sınav,
Ağır olur, yeğni de.
Kim bilir,
Belki de asilik ettim,
Aşıp taşarak
Bıçkın günlerimde!
Ta kemiğime işledi bu horluk,
Bengi bun olarak kaldı gönlümde.
Kimileyin bana diyor insanlar,
Derin bir keder var senin gözünde.
Kolay mı bunca hakaret, zorbalık,
Oluyor öz yurdunda, öz ilinde?

Neyse, geride kaldı azap bütün,
Gelir mi diyerek o harika gün,
Taksicilik yaparım,
Ya tevekkül,
Yol da bende,
Dümen de,
Azadım.
Kanı,
Canı
Cehenneme satmayan,

Çok şükür,
Müslüman'ım ve Kazak'ım!

Elveda dostum,
Kırılmasın kanadın!
Gideceğin yere
Sağ salim varasın!
Bazen hayat dahi taksi misali,
Biri binip,
Biri iner durmaksızın!

Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Таксидеги тағдырлар. 2010ж.
Қазақшадан аударған Ашуур Өздемiр.

PANDEMI **Destan**

Pandemi

Salladı dünyayı korkunç söz:
Koronavirüs!
Pandemi! Pandemi!
Esip gürleyerek
Döktü ruhlara cehennemi.
Yaman şaşkınlıktan
Çil yavrusu gibi dağılan,
Kulların beynini
Esir etti hain bir hayal.
Pilanın, izlencenin
Ve tasarının hepsi kül oldu,
Uzaklaşırverdi
Düş ile hayal bir anda.
Başındaki talihi,
Dilindeki türküsü uçunca
İnledi ahali,
Dinginleşir gibi oldu ev yuva!
Dehşetli söylendi gezdi bütün âlemi:
Koronaviüs!
Pandemi! Pandemi!

Gafil Avlayan Deccal

Kapladı deccal,
Başladı büyük felaket.
Ar utanç nerede,
Akıl, bilgi ve feraset?
Zalimler elinde
Oyuncak bilim zulmet,
Âleme açtı,
Onulmaz derin yara, afet.

Vuhan'dan uçan
Ağılı ecel yayılıp gitti.
Elik yıkıldı,
Her şeyi yerle bir etti.
Gaflette saldıran
Tehlikeli illet, zulmete,
Yeryüzünde
Değildi hazır hiçbir millet!

Gelip tam böğürden
Böğüce⁴⁰ sokuverdi aniden,
Taçlı deccalden
Dirlik dehşete düştü hepten.
Varıyla yoğunla ticaret eyleyen
Cihan halkı külliye,
Dünyaya sığmadı
Can derdine düştü tamamen!

Zorlanan Dünya

Bitiverdi usuzluk debdebesi,
Başladı zevalde kader nağmesi.
Koskoca Rusya düşünceye daldı,
Şaşırdı dev Amerika ülkesi.

Battı ileri iller⁴¹ kızıl kana,
Bulamadılar bir yer sığınmaya.
Kaybetti insanoğlu kendisini,
Kırılınca ispanya ve İtalya.

Daralttı tüm dünyayı, dört bir yanı,
Pusturdu Türk, Arap, Hint ve İran'ı.
İnsanlığın akciğeri sayılan,
Boğdu Amazon'u, görklü ormanı.

⁴⁰ Böğü (Kaz. Büyü): Tarantula, kurt örümcek, iri zehirli örümcek. (Çev.)

⁴¹ İl sözcüğü burada ülke anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

Amerikalı tüm tüccar bilgeler,
Düşünüp taşındılar birer birer.
Gelişmiş bilimle, güçlü silahla,
Bir virüse karşı gelemediler.

Göçtü milyonlarca kişi dünyadan,
Derin derin düşündü akli olan.
“İyice azgınlaşan yeryüzüne,
Gökten bir ceza!” dedi kimi insan.

Akla ziyan kovu gördü hakikat,
Dedi “Çin’in bulduğu bir felaket!”
“Fabrikadan kazara çıkıp gitmiş,
Başımıza bela oldu nihayet!”

Birbirini suçladı insanlar da.
Bekledi ecelini kapılarda.
Kovidi kim çıkardı?
Niye? Niçin?..
Yanıtsız duruyor sorular hâlâ!

Daralan Bozkır

Gen dala...⁴²
Safdil halk...
İssiz, iyersiz...
Saflık iyi değildir,
Bilebilseydiniz.
Korunmadan
Açıkta duran ulusa,
Saldırır bela musibet engelsiz!

Bıktı halk, soluklanamadı,
İnledi,
Gördü hiç görülmeyecek illeti,
Bütün dünyayı karanlık bastı da,
Kaçıp bütün dirlikten tirilmedi.

Savruldu,
Buz çarpmış gibi dağıldı,
Kara toprak kaygıyla kansız kaldı.
İnsanlık bir yol ayırımına geldi,
Önünde ya ölüm ya dirim vardı.

⁴² Dala, bozkır demektir. (Çev.)

Gece boyunca işkence çektirdi,
Sabaha çıkmak tek mesele idi.
Yüz asarak tan atınca heyhat,
Nicenin söndü ışığı, ümidi.

Dehşete düştü millet, akli gitti,
Nice er ile yiğidi kaybetti.
Bilmedi nasıl baş edeceğini,
Bu, evvel görülmemiş bir illetti.

Bunaldı ruhları kaygı tasadan.
Tuttu her biri bir duldayı mekân.
Bu virüs görünmez hayalet gibi,
Dünyalık şeytanlardan yaratılan.

Kargaşa...
Tanımaz insanı insan.
Herkes can derdinde, herkes perişan.
Safdilin endişeden anladığı,
İnleyerek zalime sövmek her an!

Dolaşp durur sokaklarda millet,
Kardeşi için içi yanar elbet.
Bu bela nereden ve kimden çıktı,
Nasıl düştü başımıza bu afet?

Her şeyin takılıp gitmiş peşine,
Gelmez bela ve musibet zihnine,
Safdil hak canını kurtarmak için,
Hapsoldu dört duvar evin içine.

Evvel konukla eve kut gelirdi,
Korku ile kurt gelir oldu şimdi...
Gelecekte bir mucize bekleyen,
Çokmuş halkın göreceği belli ki.

Hastalandı güçlü kırallar dahi,
Sözü çok olsa da yok halkın hâli.
Toplum perişan, aklını yitirmi°,
Görünmez derde kalmamış mecali.

Yiğit yatar ağzından soluyarak,
Sudan çıkmış balıkça ağnayararak.

Aslan gibi yalından⁴³ heybet gitmiş,
Bozkırda yaşıyor halk ağlayarak.

Bozkırın ulusu da uğrusu da,
Çare bulamaz Yuhan belasına.
Başlar öne düştü, soluk olamadı,
Soluğu daralan öz ulusuna.

Mülâhaza

Kim buldu?
Kim yaydı?
Tehlike nereden?
Dünyaya kim savaş açtı gizliden?
Hani kim koruyacak ili, yeri,
Erlerin oyun eğlencede iken?

Ne kazandın aslanca kükremeden,
Konuşarak sabah akşam demeden?
Belaya karşı duracak birlik yok,
Ne fayda var ayda gezen bilgiçten?

Dünyayı titrettik diyenler bütün,
Sessizliğe gömüldü neden bugün?
Böbürleneler dahi bir lahzada,
Titremedi mi önünde virüsün!

Kurt gibi şişinen batur nerede?
Tanrıca dil bezeyen şair nerede?
Virüse de karşı duramayarak
Rezil oldu aklı, bilim, teknik de?

Dayanamayıp sayrılık yüküne,
Devrildi nice değerli kişi yine.
Kasılarak ata binen adamlar,
Yaramadı mı milletin işine?

Dayanak görse de halk hükümeti,
Naçar hükümetin aklı gitti.
Nice yiğitler vefat ettiler de,
Tabutlar taşça kapanmış beşikti.

Özge illere öykündün delice,
Hangi yüzle bu oyun, bu eğlence?

⁴³ Yal: Yele. (Çev.)

Bulaşıcı dert yayılır demedin,
Halk aklına da gelmedi böylece!

Kötü niyetliler kolayca aşar,
Sınırı niye açtık sonuna kadar?
Bozkıra da tümüyle girmiyor mu,
Salgınlar, bulaşıcı hastalıklar?

Küresel dert geldiğini dört yandan,
Neden düşünüp anlamadın o zaman?
Kendini koruyamayan garip halk,
Neye yarar zar zar ağlamak şu an?

İyi, kötüyü düşün korunacaksan,
Meçhul manevralara yoktur zaman.
Yine bela gelse halkı koruyacak
Nerede iş bilen, yetişmiş uzman?

Yurdu yabancı ederse viran,
Umursamazca içer misin ayran?
Bıraksa da gülüp oynasan keşke,
Ciğerini sıkıştıran zalim zaman!

Yıldızlar da elin iye, direği,
Bileği, aklı, fikri ve yüreği,
Ürküp esridi büyük küçük herkes,
Ekran oldu ömrüm özü, dileği!

Yaldızı her şeyden artık görerek,
Pirinç de öz de yaldızlanmış tek tek,
Parlatmak için boşa uğraşmışlar,
Güçlerini, akıllarını vererek!

Neşeli, coşkun bütün bir milleti,
Bir avuç kıldı bu virüs illeti!
Yok artık o kocaman bilgiler de,
Çaresiz hepsini eve hapsetti!

Devlet Kararı

“Zor zamanda bütün halk birlikteyiz,
Birlik olursak sarsılmaz temelimiz!
Dönmeyeceğiz karanlık basınca,
Ümitle yürüyeceğiz güne biz!

Bir anda bastırıp gelen felaket,
Bizden ırak ol, dünyayı da terk et!”
Başkan öncü oldu, halk destek oldu,
Virüs ile savaşa çıktı devlet!

Var gücünü vatandaş birleşerek,
Halk için bu cephede topladı tek.
Karantina, kara tün sırasında,
Esirgemedi halktan hiçbir kömek.⁴⁴

Yürekle gök bayrağı kaldırdılar,
Tek yumruk oldu gayretli baturlar!
Lakin görünmez deccal, dile kolay,
Yok oldu nice değerli hayatlar.

Hastan edeki Kapışma

İllete hem yakın hem uzak öldü,
Âlim, cahil, zengin ve uşak öldü.
Koronavirüs kurban seçmez asla,
Bakanıyla başkanı ortak öldü.

Daralınca nefesi de iyice,
Hastanın varacağı yer hastane.
Koronavirüs görmemiş hekimler,
Bulacaklar mı bu derde bir çare?

Yapıştı halkın ecel boğazına,
Kim em bulup deva olacak buna?
İntaniyeci İsabek Kozıbayev,
Başladı gizli yağıyla⁴⁵ savaşına.

Kut vardır parmaklarının ucunda,
El vermiş ulu ataları ona da.
Sıra dışı hekim bıkmaz insanları,
Ecel elinden kurtarmaktan asla.

Toplayıp herkesi izahat verdi:
“Güç yok mu bizde sinek kadar şimdi?
Sadık kalalım toptan andımıza!”
Hekimleri böyle yüreklendirdi.

“Zor zaman...”

⁴⁴ Kömek: Yardım. (Çev.)

⁴⁵ Yağı: Düşman. (Çev.)

Kurala uy!
İstersen uyma!
Hayat için neşeli ol daima.
Doğrulara güç versin yüce Tanrı,
Bizimledir Hipokrat, İbni Sina!”

Cepedeki Hekimler

Yükün ağırlığın bildi hekimler,
Var güçleriyle işe giriştiler.
İfa etmek için ant içti hepsi,
Alınlarına
Böyle yazmış kader!

“Dönmeyeceğiz
Hizmetten millete,
Savaşacağız
İle gelen illetle.
Ne yazık ki
Bilmiyoruz henüz biz,
Nasıl savaşmak gerektir bu dertle!

Göz açtırmadan sürekli saldıran,
Devle savaşacağız geri kalmadan.
Kanlı cephede yurt için kılıçla,
Askerce tanka dahi karşı duran!”

Savaşa virüs ile,
Başladı tabipler de,
Tanrı’ya sığınarak.
Dev ağzına ecelin
Atma insanı diye
Onuru buyurarak.
Üstü başı sımsıkı
Boğulsa da dözerek⁴⁶
Tepesinden akan ter,
Tabanına inerek.
Yeryüzünün yel kurdu,
Saldırdı sanki⁴⁷ bile.
Gepgenç kızlar, oğlanlar,
Kurban oldu il için
Biçer gibi gök ekin!

⁴⁶ Dözmek: Dayanmak, sabretmek. (Çev.)

⁴⁷ Bile: Birlikte, beraber. (Çev.)

Korku, Umut, Feryat

Telaşe...
Hastane,
Yürek ikircikli...
“Yaradan!
Koparma hayat ipini!”
Tanrı’yı sıkışınca anan millet,
Sessiz diler içinden yeğniligi,
Yüz yüze çarpışmakta illet ile,
Canlar yükle, sırtında getirdiği...

Ecelin çaresi yok,
Sebebi çok,
Dert ile devayı verir diye Hak,
Avluda salınıp durur tekmil halk
İçinde ümitle dehşet gezer ancak.
Hekimlere seğirtir sallanarak,
Bir çare arar ümitle bakarak.

İlkin güler yüzlü yumuşak hepsi,
Kibarca konuşur, tatlıdır dili.
Kaşları çatılıverdi hekimin,
Sığdıramadı onca sayrı kişiyi.
Hiddetlendi kalabalık da tekmil,
Ağzından öfke saçmakta her biri:

– Dinlemezsiniz, takmazsınız bizi,
Büyük görüyorsunuz kendinizi!
Bekletip tüm gün, bıktırılıyorsunuz,
Niye eziyorsunuz milletinizi?
Bir kâğıdı doldurmaya kaç saat,
Geçeneğe topluyorsunuz hepimizi!

Çalımla ileri geri gidersiniz,
Halkı değil kendinizi severiniz!
İlaç fayda etmeyip dert artınca
Bütün günahı bize yüklersiniz.
İnsanı tedavi etmekten daha çok,
Sessizce öldürmeyi bilirsiniz!

Düşünceni kötülüğe bileme,
Tedavi etsen şifa ol, em ver de!
Canını yakan derde deva arar,
İnlemekte yaşlılar da sabiler de.

Gözünle görüyorsun derdini,
Nasıl yatırıyorsun geçeneğe?

Yakını düşünürüz, yok keyfimiz,
Ecelden nasıl kurtaracağız deriz!
Gösteririz bir şey de olursa eğer,
Size de ceza bulmayı biliriz!”
Korkuttular kuyunu kazarız diye!
İt gibi internete yazarız diye!

Halkta en küçük şeyden ağlayan var,
Azıcık sürçünce düşüp kalan var.
Mecbur tutup bütün halkı asalakça,
Bağırarak ihtiyacını alan var.
Kötüleyerek milletin hepsini,
Ağzına geleni de konu'an var.

Doktor Katira'nın Cevabı

Sağlamdı karaağaç gibi Katira,
Sapmadan hiçbir alengirli yola,
Savaşa girdi görünmez kurt ile,
Başını alarak kaçmadı asla.

Hayır dua da almış atalardan,
Kazaklar yakın görmüştür her zaman.
Sevmiş Rus da, Alman da, Ukrayın da,
Katerina, Katya demiş yadsımadan!

İşini ise çok iyi bilirdi,
Edeple de edepliye gülerdi,
Soyluydu tepinene dik bakarak
Bedbahtın yüzünü sözle delerdi:

– Durun!
Niye tepinirsiniz söyle?
Durum bu...
Yer yok... Sığmazsınız her hâlde!
Çevreden duyduğunuz yalan söze
İnanıp da çemkirirsiniz böyle!

Ne yapalım?
Yer yoktur koğuşlarda!
Boşalır...
Beklerseniz...

Sabah tанда...
Geçenek şöyle dursun kabre tıkar,
Virüs bakar mı önüne ardına?

Suçlamada ne tez, ne mahirsiniz,
Yazgının yazdığına baş eęersiniz!
Gün varsa sağalırınız elimizden,
Vade dolduysa bizsiz de gidersiniz!

Bu bela geldi beklenmedik anda,
Yok elimizde mucize bir şifa.
İşe yarasa idi her tedavi,
Hiç kimse ölmez idi bu dünyada.

Kara bulut tutmuş her yeri, anla,
Halk bugün kaygıdan kan yutmakta.
Olmayınca ne verip ne yapayım?
Ciğerimi mi vereyim koparıp da!

Şikâyet edersin bizden her yerde,
Öne sürersin pek çok boş fikir de.
Anlına yazılmış ise bu ecel,
Bunda bizi niye suçlarsın bir de?

Bu yıl kırk dokuz yaşındayım ben,
Halk için oda mı gireyim hemen?
Bu virüs görünmez, çaresiz bir dert,
Ne fayda var dargınlıktan, öfkeden?

Kocam var benim de evde balam var,
Torun isterim, bitmez hiç arzular.
Senin gibi bir insandır hekim de,
Velakin kim dinler onu kim anlar!

Bühtana cevapsız baş mı eęeyim?
Balamı acaba görecek miyim?
Sağaltacağım diye başkaları,
Onlardan önce ben mi öleceğim?

Emeğim ölüm mü kalım mı acaba?
Urbam kefen mi olacak yoksa aba?
Feleğin çemberi dar, yolu uzun,
Kim bilir tör ve gör⁴⁸ kime nasip ola?

⁴⁸ Tör: Başköşe. Gör: Mezar. (Çev.)

Kim ölecek, hastalığı ağır can mı?
Yoksa onu tedavi eden ben mi?
Şen şakrak, sapasağlam gezen halkı,
Bir lahza perperişan eden mi?

Kardeşiz, aynı kandanız sen ve ben,
Sözüme inan, inanma istersen.
Çare yok elimizde bundan başka,
Diri diri beni gömsen şu an sen!”

Katira’ya öfke ile kin bitti.
“Yaşamak isteyenler, artık yetti!
Burada böyle toplaşmayın!” deyip
Hepsini dinlemeden ters yüz etti!

Yüzü kapalı, kat kat giyinmiş de,
Savaşım veriyor en ön cephede.
Em şöyle dursun, akli gider insanın,
Karşında inliyorsa bunca bende!

Çocukları merak ediyor yine,
Vaktiyle gidemiyor hiç evine.
Mekân tutup bir odada yaşadı,
Nefes almadı bir an hürcesine.

Tehlikeli sarmış suyu, gıdayı da,
Virüs almış her yeri, havayı da.
Vatsap ile teselli oluyor tek,
Görüyor kocayı da balayı da!

Alkış ile Kargış

Kaldıysa daha ekmeği yiyecek,
Can ezgisi sebepsiz mi bitecek?
Sağalıp hastaneden çıkanlar,
Dualar yağdırıyor cömertçe tek.

Gelip ağlıyor bir yakını ölen,
Doktoru, devleti kargıyor hemen.
Bengilik yaşayacak kişi yoktur,
Aklına bile gelmiyor öfkeden!

Kardeşinin sağlığını dileyen
Yakınları birleşiverir hemen.
Sağ salim çıkarsa alkış söylerler,

Ölürse sövüp sayarlar hep birden.

Evvel halk “Çoğun gönlü gölce!” derdi.
Boz bulanık akan sel gibi şimdi.
Dedikodu, söylenti ve tartışma,
İnternette yelce esti gürlledi.

Kötülediler...
Vardı küfre kadar.
Bütün iyileri kötü saydılar.
En ufak şeyde internete koşar,
Ne diyeceksin, insan işte bunlar!

Yaslı Canın Kargışı

Boz it yarsın ödünü,
Çok it yesin etini,
Kovid yesin ciğerini,
Her şeyini zemmetsin halk,
Kapkara kılsın betini!⁴⁹

Nefesin bitsin daralsın,
Bütün damarın yarılsın,
Bir nefesçik hava için
Nasıl sıkıştıysa kardeşim,
Sen de öyle sıkışasın!

Ciğerin hep deşilsin,
Ömrün erken kesilsin.
İyilerin içinden,
İsmin hepten silinsin!

Sağ Kalan Canın Alkışı

Daralmasın nefesin,
Kazançlı olsun işin.
Alkışı halkın kalkan olsun,
Kargış kılıcını çevirsin.
Uzun olsun ömrün senin,
Göresin ömrün görkemini,
Hayal gibi apak suda,
Havayla dolsun yelkenin,
Hem saygın hem yüksek olsun,

⁴⁹ Bet: Yüz.

Bugünden de ertenin.⁵⁰
Dönüşsün bütün gerçeğe,
Çocukluk masalın senin!

Ak önlüklü aziz can,
Saadet yolun açılsın,
Alkışıyla bu halkın,
Allah'ın nuru saçılsın!

Sokakta

Dünya altı üstüne gelmiş gibi,
Beş kuruşluk maskeye bağlanıverdi.
Maske yüzünden ayırt edilmiyor,
Uğru mu?
Sarhoş mu?
Ünlü kişi belki!

Halkın süngüsü birden düşüverdi,
Bizi kim yönetiyor der gibiydi.
Başladı yası da kâra çeviren,
Maskeli rezillerin de geçidi.

Kargaşa...
Akla karayı zor ayırmak.
Depolanır ilaç çuvalla ancak...
Millete öyle geliyor ki zordur
Sahtekârın taş kalesini almak.

Millete verilmedi ilaç bir tek,
İlaçsız genç yaşlı herkes ölecek.
Yeri göğü inletti halkın feryadı,
Yangın yeri oldu sanki her yürek.

İdareciler nihayet söz dinledi,
Kaydetti depolardaki her şeyi.
Perişan halka pahalı ilaç satan
Fırsatçılara haddini bildirdi.

Batsa da halk acısı insan olana,
Sahip değil çözüm için imkâna.
Maske takmak neden ağır gelsin ki,
Etini örtmeye alışan insana!

⁵⁰ Erten: Yarın.

Akıl fikir sonsuz ise ne kadar,
Ahmaklıkta da sınır yok, ne arar!
Bir delinin kuyuya attığı taşı,
Birleşse çıkaramaz tüm akıllılar.

Doğru mu kötölemek iyileri?
Zor zamanda koştu ileri geri.
Bir gün anlamadı millet başkentte,
Havai fişekle süsledi gökleri!

Erlerini millet elbet övecek,
Sıkışık zamanda nedir toy dernek?
Ahalimiz sıkıntıyla yaşarken,
Havai fişek fırlatmak ne demek?

Havai fişek demek altın saçmak,
Rüşvetin, çalmanın önünü açmak.
Yeri, göğü, bozkırı ağılayıp
Basıp çiğneyerek halkını kaçmak!

Yaslı halk görünce gökte toy ateşin,
Azgınlıktan nasıl nefret etmesin?
Karantinanın kapkara gecesi,
Sıyırdı sırtlanların da maskesin!

“Akçaları aklamak için attık!”
Dendi “Halkı yüreklendirir şadlık!”
Fişekler gökte patlayıp dururken,
Son nefesi nice can, yazık!

Hekim ile Hayal

Uzlukla
Üretse de hep bir şeyler,
İlaç yok...
İsabek'te kalmadı fer.
Devasız derdin şifası bulunur,
Hak Rahman gönderirse geç ya da er!

Çok kolaydır artık ölüm burada,
Kurban
Elli bin...
Belki daha fazla!
Ölümler çok ağır geldi Kazak'a,

Battı içinden çıkılmaz bir yasa!

Hayatın biterken bal bulağı,
Hoyratça kırılırken dal, budağı,
Savaşan gece gündüz kör deccalla,
Aziz canın da kalmadı çırağı.

Bilemedi düş mü?
Gerçek belki de...
Görür gibi oldu hafif bir gölge.
Dile gelmiş taçlı melun konuşur,
Dudaklarında alay vardır bir de:

Hayal:

İnsanı kurtarmak için,
Zahmetlere girer misin?
Bu virüsten çekinmezsin,
Gözü kara bir er misin?

Belki bilmezsin, ahmaksın,
Dirliğin de daraldığın!
Sardım tümünü dünyanın,
Ağılandı suyun, toprağın!

İsabek:

Sen kimsin?
Esrik misin, er misin?
Yağı mısın, yâr mısın?

Hayal:

Ben varım...
Ya da yokum...
Hayalim...
Yağı dersen yağyım,
Dost dersen dostum,
Belki de hiç kimse değilim!

Peki, sen kim oluyorsun?
Uğru musun, oğul musun,
Deli misin, er misin?
Bakterili başın ile,
İnsanım diye gezer misin?

İsabek:

Ben insanım!

Ruhum yüksek derinden,
Vazgeçmen hiç hekimlik yemininden!
İnsan için çıktım ulu savaşa,
Borcumu ödemeye öz erkimden!

Hayal:

Dünya sınırsız, derindir,
İnsanoğlu da bir tozan,
Hatta gözle de görünmez.
Tozanlığı da velakin,
Kendisince hiç bilinmez!

Namını duydun hayalin,
Yaydı dertlerin nicesin,
Öksürüp yere atarım,
Bırakmam kimseyi dingin.
Virüs gelecek diyerek,
Korkuyla geçer tünün günün.
Kime emdir, kime kuttur,
Boş ve yaldızlı sözlerin?
Kimden fayda var, hayır var,
Faydasız ahın, iniltin!

İsabek:

Hayat için oddan sudan geçerim.
Hastalıktan insanı korurum daim.
Ne Kovid'den ne de itten korkarım,
İnsanlık yoludur hep yolum benim!

Hayal:

Zerre kadar, görünmez yalan illet.
Dünyanın ucuna yelle varan dert.
Dünyanın yarısını alan han da
Cansız kurda yetmeden oldu hayalet!

İsabek:

İnsanın canı,
Kurdun soyundan yüksek,
Korkmam ölürüm,
En önde cenk ederek!

Hayal:

Olmayan şeye inanma,
Kendi kendine aldanma!
Basit bir söz can dediğin,

İnsansa tendir yalnızca!

İsabek:

Teni tabiidir insanın,
Harikası Yaradan'ın.
Ten yuvasıdır canımın,
Sarakaya alamazsın!

Hayal:

Pek tatlı ten dediğin,
Mekânı virüslerin.
Mikroptan yaratılır,
Mikrop olur geçersin.
Mikroba yem olursun,
Mikrop olur gidersin!
Belittir bilirsiniz,
Temeli bu dirliğin,
Mikroplardır pek belgin!

İsabek:

Tabii yaratılış, hepsi güzel.
İnsanın bedeni hepsine bedel.
Beden dirliğin temeli organdır,
Canıdır insanı da kılan özel!

Kurdunla korkutma ölürsün diye...
Hayatta göreceğim çok nasipse.
Tenimi yiyip bitirsen de hepten,
Eşsiz canımı yenemezsin yine de!

Hayal:

Kurt alırsa tenini,
Unutursun canını,
Adın ile sanını!

Dert sararsa bedeni,
Unutursun kendini,
Baban ile anneni!

İsabek:

Tenimiz tabiatın en güzeli,
Tarihtir bunun en iyi delili.
Birbiri olmadan dirlik edemez,
İnsan zaten can ve tendir besbelli!

Unuttuđu için bunu çok zaman,
Ne yapacağını bilemez insan.
Mutlu olur bulunursa kişide,
Sağlam bir ten ile ışıklı bir can.

Bizim işimiz bedeni sağaltmak,
Emlemek⁵¹ baş, yürek, karın, el, ayak.
Ten ve can birlikte sağ olsun diye,
Herkes canını sağaltmalı ancak!

Bedene dert yayılınca emledim,
Ten ile canı bir gördüm her daim.
Vakti gelirse tenden uçup çıkar,
Can ölmezse ben de ölü değilim!

Hayal:

Zahmetle bir şeyi dile dolayıp
Bengilik arıyorsunuz, ne ayıp!
Hepsi yalan...
Tanrı da yok,
İman da yok,
Can da yok,
Yoğalmaz
Mikroptur tek baki, ne garip!

İsabek:

Azazil'e⁵² afsunlanma,
Güzel sözlere aldanma.
İmansız hayat, hayat mı?
Anlamsız tanrısız dünya!

Eskir demişler demir de,
Geçmez o yasa da gönle.
Sürekli kaynayıp duran
Ömrün anlamı ömürde!

Can bengidir, asla ölmez!
Bütün kurtlar evrendeki,
Toplanıp gelseniz dahi,
Cana gücünüz denk gelmez!

⁵¹ Emlemek: Tedavi etmek. (Çev.)

⁵² Azazil: Şeytan. (Çev.)

Hayal:

Can dedin, aklandın insanım diye,
Övündün güvenip ebediyete.
Lakin canı elinde tuttun mu sen,
O kadar elden geçirdin teni de?

Dirliğin sırnı ararsınız çok şeyde;
Suda, havada, bitkide, gökte ve yerde...
Hayat dediğin doymaz, koca bir karındır,
İnsan bakteridir, birbirini yer sade!

İsabek:

Azdırmak ister,
Azazil söze inanmaz.
Gözle görülmez,
Ele alınıp tutulmaz,
Havadan gelir
De havaya uçup gider.
İnsanın canı
Hakk'ın verdiği
Bir emanet, göğe sığmaz!

Can sade iyilik diler,
Emanet canı kişiler,
Kurtulmaz kuma gömerek,
Kudurgan cine vererek!

Hayal:

Düşünürler gevezelik ederler,
Sıradan kişiler canından bezer.
İnsanı kırmak için çıkarılan,
Virüs ise bütün âlemi gezer!

Kıral virüs sarmış âlemi bütün.
Dirlik bakteri kaynıyor gördüğün.
Makro evrende ne ararsın, akılsız!
Mikro âleme bağlı yazgın bugün!

Kurtaramaz kurşun geçirmez zırhlar,
Kurt zaferi, tabutlar katar katar.
Âleme hükmedecek bundan böyle,
Bakteri üreten fabrikalar var!

İsabek:

İnsandaki bu maske ağızlığı,
İmansızlar yaptı bu yavuzluğu!
İmansız bilim, bilgi faciadır,
İnsancıl bilgin yapar kılavuzluğu!

Hayal:

Sorumluluğu kime vereceksin?
Bu zor günde kime güveneceksin?
Makroya el uzatan kodamanlar,
Mikroya yem olacak, göreceksin!

Nice kavim, ulus geçti dünyadan,
Geçip gitti de kalmadı şöhret şan.
Ömür ve tarih kaybolan zaman tek,
Yelde savruldu hiç iz bırakmadan!

İsabek:

Dirlik dediğin bir aldanış mıdır aslında?
Bütün tarih uçup gider mi zaman rüzgârla?
Her şey anlamlı vaktinde, us yeter mi buna?

Ölüm mü varacağı yer, son durağı ömrün?
Kaygı ve umut birlikte, razı olmaz gönlün.
Boşuna mı cenk, direniş, dökülen ter bütün?

Batan günün yeniden doğacak bir tanı var,
Her nesne öz zamanında, öz yerinde manidar.
Bilmek kolay değil, çözülmeli muammalar!

Boşa değil ümidi, hayali insanların,
Yok olmadı göğe uçan ruhu ataların.
Bir şeyler var lakin biz bilmiyoruz esrarın.

Hayal:

Ey insan!
Keşke ileri gitmesen!
Geç değil, her şeye baştan başla sen!
Bakteri bütün dünyaya hükmeder,
Ondan kurtulamazsın ebediyen!

İnsanın kendisi virüs gerçekte,
Bunu lakin bilmez henüz bilim de!
İnsanın her yerinde bakteri var,
Damarlarında, karnında, beyninde!

Can yok, tenden ibaretsin sen zaten!
Baş eğ, bakteriye ram ol istersen!
Tanrı say da taçlı deccal virüsü,
Diz çökerek mikroplara tapın sen!

İsabek:

Ayrı ayrı tanrı arayıp yeni yol açan,
Nice insan var, inanmış canları saptıran.
Çeşit çeşit kerametleri delil göstererek,
Tanrı yaparlar hayalden, elleriyle tunçtan.
Ey insan, yalnız imandır kalen, sığınağın,
Korur beladan, musibetten, şeytanda!

Hayal:

İnsanlığını, imanını,
Kurnaz bilim yenmedi mi?
Ecelinle deccalını,
İlim bulu vermedi mi?

İsabek:

Çare bulmaz imansız can,
İmanlı can olmaz nobran!
Akıl ve ilim şaşırmaz,
İman, kayra olsa yaran!

Düşüncesi beşeriyetin,
Çıkar yüksek zirvelere.
Yardımla ilim Rabbin,
Deva bulur tüm dertlere!

Hayal:

Başka yol kalmadı, ne yazık,
Yok olacaksınız, çok açık.
Hakikati arıyorsanız,
Mikroba boyun eğin artık!

İsabek:

Zulüm yetse de
Ağzında köpük saçarak,
Zamanı bozan
Şeytani oylar⁵³ coşarak,
Kasırga gibi
Esse yel gibi koşarak,

⁵³ Oylar: Düşünceler. (Çev.)

Şu garip canım
Ağlayınca hıçkırarak.
Korur fakiri,
Bengilik kâmil imanım!

İblis efsunlarsa,
Melun, kulağa fısıldarsa,
Ürperir ten, canın,
İrkilir arkan ve ayağın.
Tırpanı şeytanın,
Kemirgen kurt gibi,
Sinir uçlarında oynarsa.
Saklarsa da bugün,
Aklar ertesi gün,
Bengilik ve kâmil imanım,
Bengilik kalem ve korganım!⁵⁴

“Ya Allah!” dedi
İsabek geldi kendine,
Silkinip kartalca,
Geri döndü tüneğine.
Ayıkıp güzelce,
Allah adın söyleyince,
Birden düşüverdi,
Devindi gölge hayal de!

İsabek'in Yakarışı

Ya Allah! Rahman, Rahim!
Yurdu⁵⁵ da sen yarattın,
Kurdu da sen yarattın...
İnsan kılıp insanı,
Yeryüzüne dağıttın!

Garip halkın yerini gör,
Gamlıların ilini gör!
Ey Yaradan, yâr olursan
Ağırlık nasıl yeğniler,
Derdi veren dahi sensin,
Yaradan, emini sen ver!
Daraldı halkın soluğu,
Genişlesin bir nefesler.
Ölüme henüz ivdirme,
Ömür ver bize, ömür ver!

⁵⁴ Korgan: Hami, koruyucu. (Çev.)

⁵⁵ Yurt sözcüğü burada halk anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

Heyecan: İsabek ile Katira

Ak gömlek giyen,
Kuğu gibi apak canlar,
İnsanlar için
Aslanın ağzına varanlar.
Tam kopacakken
Bağlayan ipini ümidin,
Deccal elinden
Canı sağ salim alanlar.

Göğsünü gerip
Görünmez düşman derdine.
Kılıç misali berk
İnsan için yeminine.
Er veyahut geç,
Dert geçeceğini bilse de,
Erkiyle gidip
Cephenin düşer ateşine.

Us gitti halktan,
Şaşıp kaldı önderlik.
Çatışıp durdu,
İnsanlık ile bendelik.
Soluğan halka,
Ümitle bakan çevreye,
Hekimden özge,
Kim destek olur şimdilik?

Katira:
Kemikten geçip
Yürek yandırdı gördüğüm.
Ciğeri sönüp
Soluksuz canın söndüğün.
Canımı verip
Ağır kargış yüklenerek
İstemem ölmek,
Kimseyi böyle emlemek!

Söver habire,
Suçsuz babam da annem de!
Ben neden sessiz
Boyun eğeyim deliye?
Cihanda kim var,

Dört başı mamur oturan,
Beklenmedik hâlde,
Görünmeden gelen derde?

Oğlanlardan değil,
Umar mı medet, halk kızıdan?
Hep birlikte yerip
Niye tutar yakasından?
Ben değilim halkın
Burnuna virüsü tıkan,
Ciğerini oda verip
Ölüm soluğu yutturan!

Altında kaldım
Sözünün atılmış okça.
İnsanım ben de,
Utanç var, akıl, his hakça.
Dersin belki de,
Karşı çıktın ettiğin anda.
Gideceğim...
Yorulduğum...
Bitti dayancım da.

İsabek:
Endişelisin,
Halkım esen olsun dersin,
Dürüştür işin,
İşine göre paran yok.
Acı da olsa
Hayatın çınını⁵⁶ söylersin,
Debelenirsin,
Destekleyecek adam yok!

Hemen gücenen,
Birbirine öçlenen,
Sitemle yöneten,
Baskı yaparak deliren,
Ansızın esriyen,
Ciğerini sürüyen halk,
Yem oldu kurda,
Ciğeri yanıp delinen.

Varamayız bir yere,
Sitem ve nazla böyle.

⁵⁶ Çın: Doğru, gerçek. (Çev.)

Sitemkâr toplum,
Yanıp gider bir demde.
Ciğeri sönüp
Ülkemiz yıkılmaz mı,
Cepheyi bırakıp
Gücenip gitsek biz de?

Katira:

Pek zorlandı halk,
Bu hastalık zamanında,
Elden geldiğince
Yardım ederim insana.
İstemem ancak,
Suçsuz günahsız olarak
Karalanmak
Ve kalmak ayak altında!

Tepinir niye,
Kabına sığmaz sinirden?
Talep eder yine,
Her şeyi yüksek perdeden!
Kimse kimseye
Hayatta mecbur değil,
Bunu bilmez mi,
Ağlak mıdır garipler tekmi!

İsabek:

Virüste can yok,
İman yok, fikir yok, kan yok.
Seçmez katiyen,
Çocuk, genç ve koca diye.
İnsanı emleyip
Eziyet çeken canlara,
Nasıl söylerim,
Gitme, kal burada diye?

Tatlı konuşmaya,
Anlatmaya vaziyeti,
Hâlimiz de yok ya,
Dimdik verecek hizmeti.
Devasız illet,
Aldı halkın aklını da,
Kurşun yedi sanki,
Hekime de oldu sirayeti.

Her gün sıra sıra
Kazılıp duran mezarlar,
Kederli zamana,
Tercüman oluyor onlar.
Ak önlük giyip
Göğe çıkan ak kanatlı,
En ön saflarda
Şehit düşen aslanlar!

Aziz insanlar,
Yeriniz tekrar dolar mı?
Ölmediniz boşa,
Ruhunuz bizi kolar mı?
Başımızı alıp,
Cepheden kaçarsak biz,
Düşün bir kere,
Yarın onlara ne deriz?

Katira:

Canavar deccal,
Tepemizde dönüp durur,
Zalimlik ne de
Kurnaz, illet kudurur.
Günlük güneşlik,
Devran yoktur bundan böyle,
Çaresiz yurdum,
Yaşarım her şeyi birlikte!

Bulursam çare,
Gaddar derdi yenerim ben,
Ecelim gelse,
Ölürüm hiç çekinmeden!”
Nazik kadının
Hislendirdi bu kararı,
Erkek adamın
Gücün durdu gözyaşları!

Fedakâr canlar,
Halkı dağ gördü gözünde.
Bütün insanlar,
Alkış yağdırdı özünde.
Zor çalışmalar,
Zayi olmadı emek de,
Nice hastalar,
İyileşti neticede!

Hastane: Ana ile Bala

Kaynayan kurdun,
Ağlayan halkın içinde
Dolaştı doktor,
Mermer bir heykelcesine.
Sıkışan cana,
Can olamadı yerindi de,
Görmüş müydü
Bunu, çin değil düşünde.

Anası ağlar,
Can çekişmekte balası,
Yardım edecek,
Gücü de yoktur dahası.
Teselli etti
Yumuşak sözle naçar:
“Yâr olsun Tanrı,
Çaresizlerin mevlası!”

Ne diyeceğini,
Bilemedi gamlı anaya.
Çocuk deyince,
Can kalır mıydı anada?
“Ciğerimi benim
Söküp al da, Doktor Hanım,
Takıver şurada
Soluşan yatan balama!”

Feda ederek
Yavrusu için başını,
Dökmekte ana,
Boğularak gözyaşını.
Lakin ne çare,
Can teslim etti yavrusu,
Sabaha karşı,
Bozlar ana, siler yaşını!

Bozkırın bilge
Sözünü hatırladı o an.
Göçebe batur
Göçtüğünde bu dünyadan,
Uçtu der imiş,
Eski Türk atalarımız.

Ölmez ki kişi,
Uçar göklere kutlu can!

Uçup Gidenler...

İnsanı ecel kuçanda,
Gövdeden canı çıkanda,
Uçtu dediyse atalar,
Ne demek istemiş?
Anla!

Ağlayarak ağıt düzme,
Ölümü öyle zemmetme.
Bu belki tekrar doğmaya,
Uçma zamanıdır göğe!

Yazısı sona erince,
Söner mi hepten geçenler?
Yürüyen bir meçhule,
Sessizce uçup gidenler?

Dönüşüp bengi ervaha,
Uçtular acep ne yana?
Dolaşır mı yoksa gökte,
Bakarak yerine yurduna?

Hastane: Kodamanın Babası
Geldi kabarak biri zengin.
Dedi “Tez babamı iyileştirin!”
Hekim şaşırđı ne yapacağını,
Hoş gördü tavrını da edepsizin.

– Gücü yok, dermanı yok bu sözlerin,
Depodaki ilaçlar kimin için?
Babamı kurtarmaya görün hele,
Biletini keserim hepinizin!”

– Katira kızınca fena olurdu,
Geçti bedeninden bir öfke odu.
Yaygaracı bedbahta dik dik baktı,
Ağzındaki maskeyi sanki yoldu:

– Bun oldu bu hastalık hepimize,
Aldatmam kendimi de seni de.
Ecelin elinden alırım diye,

Garanti de vermem hiç kimseye!”

– Canım yandığı için çemkiririm.
Babamı düşünüp ağlar ah çekerim.
Kafana sok; biz halkız, çoğunluğuz,
Burada sizi yerle bir ederim!

Çalım satarsın halkım diyerek sen,
Çokluğum diye bağırmışın hemen.
Peki, ya biz kimiz, halk değil miyiz?
Milleti bölmüşsün çemkirerekten!

Bu türünü de gördük deliliğin,
Kutlu kavramdır halk, ulus dediğin.
Yanınızdaki serseri sürüsünü,
Halk deyip halka hakaret etmeyin!

Şov yaparak tüm âlemi gezersin,
Bu mu ulaştığın mertebe senin?
İş mi öğretirsin homurdanarak,
Saklanıp da arkasına maskenin?

Seksen beş iyi yaş, bilmez misin sen?
Ne olur buna da şükür demezen?
Babanın hâli ortada, sen nasılsın,
Nasibin yok mudur ardan edepten?”

Katira kara kasırga estirdi,
Bu müstebide haddini bildirdi.
Koltukla getirtip seksen beşliği,
Özenle ak döşeğe yerleştirdi.

İhtiyarın Katira’ya Verdiği Sır
– Bir sırrımı vereyim sana, dinle
Çalışırken önemli mevkilerde,
Hava sağlayan tüpü kapatarak,
Nefesini kestim çok kimsenin de.

Zorla tapındırdım kendime âdeta,
Hasret bıraktım bir yudum soluğa.
Boğazını acımadan sıkarak,
Ciğerini patlattım çoğunun da.

Geçti ömür, bitti o devran ebeden,
Sağlamdım aşmış olsam da seksenden

Can dediđin tatlı, iyi bakasın bana,
Kupkuru kemik yığını deme sen.

Geçmişî hatırlarım yerinerek,
Dilerim dede olarak bir dilek.
Sen aç hava veren cihazı bizzat,
Bir yanlışlık olmasın, neme gerek.

Gelir başına büyüğe ettiđin,
Söylemiş bunu nice bilge bilgin.
Ecel elinden kurtarırsan beni,
Ođlum başından para döker senin!”

Korktuđu belliydi yüzünden bile,
Zor konuşur, savaşıır nefesiyle.
Bir şey söylemek güç böyle anlarda,
Katira dilini tutup sustu öyle.

Durup dururken de bođulmaz insan,
Zavallı canları avutmaz bir an,
Gelecek gençler mutlu olsun gibi,
Bir güzel söz dahi çıkmaz ağzından.

Kargaşa

Telaş, gürültü patırtı her günkü,
Böyle bir şeyi evvelce kim gördü?
Bir ara sürünerek dünkü kadın,
Gelip güç bela doktora göründü:

– Var mı çara yazgısına kaderin,
Yanına da varamadım kabrinin.
Bir ođlumun öldüğünü gördün dün,
Getiriyorum bugün de diđerin!

Bunlara gelen bela bana gelse,
Yeđdi senin yerine anan ölse.
Ađlayarak yalvarıyorum canım,
Kurtar şu çocuđumu mümkün hâlse!

Ana gözünden sel gibi yaş döker,
Katira'nın kalbi oldu besbeter.
Çaresiz kodamanın babasıyla,
Bir odaya yatırdı, bu da yeter.

Tüccar Ananın Katira'ya Verdiği Sır

Sasıyı satıp
Ruhu şeytana kiraladık,
Faydalı şey diye
Utanmadan halkı aldadık.
Yuhan'ın ağılı
Virüsü yetti, ardından
Ahmakça yıkılıp kaldık.

Zararlı şeyi
Aldatarak halka sattık,
Kârımıza bakıp
Doğruca pazara attık.
Benzeriz şimdi
Oltaya yakalanarak
Havasız kalmış
Çırpınan balığa artık.

Aldanıp kolay
Kazançtan olduk dört köşe,
Akilce söylenen
Çın söze çemkirdik sade.
Şasımış nesneyi
Düşünmeden sokup ile,⁵⁷
Damarını kesip
Ağıladık halkı bir de.

Pazarım bahtım,
Kuş uçsa da yandı dedik,
Boğaz yırtarak,
Canları yangına verdik.
Fedakâr idik,
Sokak sokak gezdik esrik,
Sitemkâr idik,
Sitemle işte derde girdik!

Ardını düşün,
Bakıver hele akılla,
Havayı kirletip
İnsan mahveden havayı da.
İsyân ederek
Haddi aşık ve muhtacız,
Bir yudum hava

⁵⁷ İl: Yurt, ülke. (Çev.)

Kıymetli altından daha!”

İşi bitmiş de
Tükenmiş artık çaresi.
İçi yanarak
Yerinir şimdi annesi,
Katira katı
Bir düşünceye daldı, ah
Kurtarır idi
Hepsini, yetseydi erkesi.

Seçim

Boğuldu yaşlıyla genç kızıl kana,
Yetmezler bu durumda bugün tana.
İki kişi...
Bir makine arada...
Durma,
Seçiver birini,
Risk al da!

Döndüremez giden göçü ihtiyar,
Gencin de ciğeri bitmiş, hep yanar.
Kaderin yazısına çare var mı?
On sekiz ile seksen beşi tartar.

“Hayatta bulmak gerek en iyiyi,
Çok yaşamış, görmüşsün sen her şeyi.
Ey geçmiş, yerinme de gücenme de,
Seçtim ben geleceği, on sekizi!”

Katira bunları dedi içinden,
Yandı şefkatli yüreği derinden.
Ağzından çekip aldı da ihtiyarın,
Çocuğa verdi oksijeni hemen.

Ciğere tatlı hayat yeli geldi,
Çocuk nihayet bir iç çekebildi.
Doktorların giydiği apak önlük,
Gözüne kefen gibi gelir şimdi.

Soluğu aldı zorlana zorlana,
Tutkal sürülmüş sanki dudağına.
Ses çıkaramadı, şöyle bir baktı.
Kefenler, ruhlar dolmuş odasına.

Çevresi bulanık ve kefen apak,
Nereden geldi bunca kefen ancak?
Delikanlı zorla soluk alıyor,
Hayatın serinliğini duyarak.

Göz görür yalandır bu fani dünya,
Ecelin ağzına varınca anca.
Bir oğlundan ayrılan bahtsız ana,
Sevindi birinin sağ kaldığına!

Ecelin Ağzında Feryat

“Kim etmez canı çocuğuna feda?
Ne çare, zıtlıklarla dolu dünya!
Ne dersin ‘Ölsün körpe çocuklar da
Ben sağ kalayım!’ diyen şu karlara?”

Layık mı gençler ölüp kalsın kartlar?
İnsan dünyada bunun için mi ya’ar?
Tevekkül edip giri’tim bu i’e,
İster suçlasın ister kinasınlar!”

Sıkıldı, zorlandı ten ile canı,
Ciğer söndü, rahat soluyamadı.
Biledi dalıp giden Katira’yı,
Omuzlarındaki yükün ağırlığı.

– Nerede babam güneş gibi gülen,
Daha dün şarkı söyleyen, eğlenen?”
Katira’ya geldi kodaman bağırarak,
Aç ayı sanki çamları kemiren.

– Çalışan sürekli makine gibi,
Kızınca kara taşı un ederdi.
Kara buğranın yok ya be hey kadın,
Görünmez bir kurda yem olacak hâli!

Yoktur onun yeryüzünde bir dengi,
Nasıl yem ettin kurda mübareği?
Öcümü elbet alırım, kana kan,
Kazık gibi yere çakacağım seni!

Zor yürüyordu, kalmış ter içinde,
Ciğeri sönmüş, tıkanmış nefesi de.

Bu zorbalığa çıldırdı Katira,
Pabuç bırakmadı bu kadar deve:

– Niye bana bağırırısın sen mundar?
Ben de insanım, kalbim, asabım var!
Şöyle etmedi, böyle etmedi diye
Yettiniz artık, çıkararak çingar!

Başı göğedeğen zebella mısın?
İnsanlardan özge ve âlâ mısın?
Kendi babam sağ kalsa bana yeter,
Başkası ölsün diyen bela mısın?

Felaketi artık gözlerin görsün,
Zamanı gelmiştir, iyice düşün.
Ana babana, köyüne virüsü,
Kendi ellerinle kendin götürdün!

Dağa kıra, düğün toya çaparsın,
Yerin dibinde eğlenceye varsın,
Kendin alırsın başına belayı,
Kendi dertlerini de kendin taparsın!⁵⁸

Durmazsın kuçmadan, tokalaşmadan,
Ağılanırsın ve ağılırsın her an.
Öz evine hastalık bulaştırdın,
Elinle ölüm bağışlarsın elan!

Korun derler, yarım kula edersin,
Sağlığın biter de güme gidersin.
Düğün düğün, dernek dernek dolaşan,
Garip halkım, niye böyle edersin?

Ne murat edersin boş boş gezmekten,
Ne vakit akıllı olacaksın sen?
Toplarsın dünyanın hastalığını,
Sağalt dersin yaygara ederekten!

Bela derdi yeryüzünden toplarsın,
Sağlığa bir kuruşu çok sayarsın.
Hastalık kaparsın da bir an gelip
Sağalt diye bizi neden zorlasın?

Gamsızlıktandır başına gelen,

⁵⁸ Tapmak sözcüğü burada bulmak anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

Bana atarsın bütün suçu neden?
Sizi sađalacađıma, vaktiyle
Bir pazarcı olsa idim keşke ben!

Bahtlı imiş ne kadar has baturlar,
Gökten medet diler, yağya çatar,
Maskesiz yüz yüze gelir cephede,
Düşmanını yastık kılıp da yatar.

Bizimki ise görünmez mahluktur,
Dün ü gün cenkteyiz, hâlimiz budur.
Kurda karşı ne yapardı, ya Rabbim,
Oda düşse yanmayan,
Suya düşse batmayan,
Ok dahi işlemeyen,
Kılıç da kesmeyen Alpamış Batur?

Bir körüz, boşuna kılıç sallayan,
Kılıç yiyip de ölmeyen düşmandan.
Savaşırız devasız bir illetle,
Gözle görülüp elle tutulmayan.

Gençlere dedikodu öğreterek,
Zevk eğlence peşinde koşarak tek,
Gezerdik sitem ederek hayata,
Ciğere işledi bak, mahvederek!

Şükretmeli, iyi yaşa yetmişti,
Kader yazıp bengiliğe gitmişti.
İstersen babanın diyeti için,
Kopar al, yanan ciğeri şimdi.”

Silkinin balta deđen ağaç gibi,
Ciğeri zırh sıkıyordu sanki,
Köh köh edip öksürünce Katira,
Adam nereye kaçsın bilemedi!

Denetçi: Kurban Olan Doktor

Kapkara oldu kodaman öfkeden,
Titreyerek diş gıcırdattı yekten.
“Babamı kasten öldürdü!” diyerek
Yukarıya şikâyet yazdı hemen.

Doktorlara saldırır millet böyle,
Yukarı dilekçeler gönderir de.
Denetçi geldiği zaman heyhat ki,
Katira bulunamadı yerinde.

Yetmişti ecel ona bile,
Vefat etti savaşırken virüsle.
Zor durumda kaldı denetçi dahi,
Bu vefatı ceza saydı kendine!

Birinin odu söndü, biri yandı,
Aracı doktor öteye yollandı.
Hastaneye emekleyerek giren
Talihli hasta ise diri kaldı!

Hastayla ecel arasına giren,
Yetersiz gaz makinesi yüzünden,
Gelmeze gitti nice nice hekim,
Yayıp üstündeki önlükten kefen.

Değişerek gelirmi^o kör deccal da,
Kesintisiz saldırırmış art arda,
Herkesten her türlü bulaşınca,
Ölürmüş doktorlar da tez arada.

Virüstür halk içinde şikâyet de,
Büyük dert var sessiz yürüyüşünde.
Tazim etti idare dahi ruhuna,
Denetime geldiyse de diri diye.

– Koğuyla gönlü yakar geçersiniz,
Böyle hangi murada yetersiniz?
Kovid'den hekimin kendi de öldü,
Ya şimdi suçu kime yüklersiniz?

Yetti ecel, garip oldu
Aziz can,
Bitti ömür...
Söndü ışık...
Gitti devran...
Şimdi kime yaslanacaksın ey halk,
Kime söveceksin bundan böyle oylan?⁵⁹

⁵⁹ Oylanmak burada düşünmek anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

Daralan Doktor

İsabek'e Gelen Kısan İleti:

“Babacığım özledik seni,
Özledin mi sen de bizi?
Dünyadaki en iyi
Baba sensin bizim için!”

“Elden geldiğince
Ödedim ben borcumu,
Evime gidince
Öpeceğim yavrumu!
Kalkıp da yerinden,
Kapıya yönelince
Kalakaldı birden
Kuru kuru öksürünce!

Oturdu da kaldı
Düşündü yerinerek.
“Durur bu meret dert
Ciğere yerleşerek!”
Yuhan'dan uçan,
Zuhan'dan çıkan ağılı kurt,
Gafil avladı ya,
Beni de alt ederek!”

Soluğu daraldı,
Kalbi ağzına tıklandı.
Bastırdı öksürük,
Ciğeri sanki söküldü.
Halkına dayak,
Gölgeli, ulu kavak,
İçini kemiren
Canavar kurttan yıkıldı.

İsabek'in Muhasebesi Birinci Tefekkür

Azabını İsabek'in tün gizledi,
Bilinci de bir gelip bir giderdi.
Göz önünü duman basarak,
Ara sıra güneş de çıkıverdi.

Yatarken ölüm dirim arasında,
Aziz can endişelendi ulusuna.

Çekişti rahmani ile şeytani,
Sararmış hasta canın şuurunda:

– Hayat memat sırrını bilir mi can?
Yapışır her ümitle şüpheye insan?
Güler yüzlü canlar daha demincek,
Gitti mi yiterek bengiliğe ceman?

Hayat açarını kim bulmuş fikirle?
Gider mi gül dünya dönüşüp küle?
Dirlik de bir oyun,
Her günkü gibi
Yer ana meşguldür günü devirle.

Yorulup şaşırın akıl pek yaman,⁶⁰
Şaşırın batur yaman, düşman bulmadan.
Kimden, neden korkarız, düşünün bir,
Gelecek ise bir gün ahir zaman.⁶¹

Ömür baht, yolun uzak, ölüm de hak,
Gama batarsan bağ bakımsız kalacak.
Son çizgiye varana dek devran sür,
Kendi anlamını ne, bulmaya bak!

İkinci Tefekkür

Onu bunu harlamak neye yarar,
Yüzü güler, göstermez içinde ne var.
İnsan zor,
Zaman fırtına,
Tanı sen,
Akıllı kim,
Kim delilikten uçar?
Her hâlükârda,
Kalacaksın yer altında,
Kıran var mı
Kader zincirini daha!
Ne gerek var bu kadar düşünmeye,
Sabah akşam tasaya bürünmeye?
Çok zor olur yeniden çıkmak ışığa,
Gam deryasına düşersen sürünmeye.

Harekettir hayatın kanunu,
Daim aynı.
Bul bakalım, âlemde ne var

⁶⁰ Yaman: Kötü. (Çev.)

⁶¹ Ahir zaman burada kıyamet anlamında kullanılmıştır. (Çev.)

Bunun gayrı?
Yüzlerce asır, bin yıllar nerede?
Yoğalmış...
Yıldızı gök yutmuş sanki,
Uykuya dalmış!

Dur durak bilmez, akar gider zaman,
Fırıldak,
Kanundur bu...
Bilse de insan,
Hep ağlak.
Yerinme boşa,
Geçiyor diye ömür,
Ne olurdu dursaydı zaman,
Bir an, bak?

Üçüncü Tefekkür

Her şey fani ve kanuni ömürde,
Kâh anlamlı kâh anlamsız gönülde.
Hiç kimse yoktur bengi yaşayan,
İnsan şöyle dursun, eskir demir de.

Doğmak ve ölmek, değişmez kanundur,
Dünyaya gelip gitmek, gerçek budur.
Kaç kere odu sönmüştür hayatın,
Kaç kez yandı, bu yaşam umududur.

Ey hayat, ağrı gibi pek acısın,
Yükün ağır, kara taşça katısın.
Hem oyun hem de zorluksun doyulmaz,
Ey hayat sevgi gibisin, tatlısın!

Kanundur, biliriz fakat ağlarız,
Bengilik anlamını arar yırlarız.
Çünkü bir insanız yahu insanız,
Kanuna ve kaideye sığmayız!

Çırpınır, meşru zamana baş eğmez,
Koşar safa ve doğruya eğlenmez.
Yekinir uzağa da uzaya da,
Hak vergisi can sığmaz âleme, bilmez!

Ölmeyiz kâmil iman ve ümit varken,
Baki âlemde sönmeyiz ebediyen.
Tanrı ruhu gövdesinde yer eden
İnsanız, kanuna uyalım ki neden?

Dördüncü Tefekkür

Düşünce âlemini araladı,
Bilgelerin sözlerini anladı.
Bengi ruh, ömrün anlamına dair,
Tanrıdan başka gerçek bulamadı.

– Fayda bulacağım diye dünyadan,
Nice yollara başvurur hep insan.
Yer anayı kazarak ve yırtarak
Debelenir lakin nerede zaman?

İnsan şuursuz mudur gerçekten de?
Sığınaksız mı şu sonsuz evrende?
Sonsuzluğun yanında sonlu mudur?
Çaresiz mi ebediyet önünde?

Hakikat var mı elde hazır, açık?
Cinlenip de delirmeyelim artık!
İnsan düşüncesi şaşırır daim,
Tanrı düşüncesi gerçek dânelik!⁶²

Her şey yasalıdır, ağlaman, gülmen,
Varsa kalbinde imanla güven.
Bu sonsuz ebediyet kaosunda,
Tanrıdır tek dayanağın katiyen!

Beşinci Tefekkür

Ölüm nereye gidecek,
Bizimle birlikte doğar.
Hayat bitap...
Gönül girdap,
Önem vermez buna zinhar.
Çile, gamı etme murat,
Doludur bunlarla çevren.
Ne geçer eline heyhat,
Feryat etsen ebediyen?

Canavar ağzı ecel de,
Peşimizde, sezer miyiz?
Özgelere gücenip de
İlimizden bezer miyiz?

⁶² Dânelik: Bilgelik, hikmet. (Çev.)

Kolay olmaz gelecekte,
Başı gelir gelecek de.
Görerek gelen belayı,
Durur musun taşça öyle?

Gelip de yere saçtı,
Kötü kurtla keneyi de.
Mikrop da yeni yurt açtı,
Bütün neslin bedeninde.

Baş edemedi bozkırda,
Vaden dolup gider misin?
Bu bele asalağı da,
Yır yırdayıp yener misin?

Düşünür mü acep insan,
Yaman yanını zamanın.
Zararını araştıran,
Var mıdır güçlü uzmanın.

Sözden özge işin var mı?
Denetleyen kişinin var mı?
Böcek, karınca saldırırsa
Güçlü direnişin var mı?

Altıncı Tefekkür

Baştan ayağa pusatını kuşan,
Yağmala, et birbirini peri^oan.
Ne bulursun bunda ey insan diye
Gök de sessizce
Bakar yukarıdan!

Dünya değil bir seyran yeri sade,
Yakıp yıkacak bir viran yeri de.
Sonsuz uzaydaki küçük gemimiz,
Durup kalsa ne yaparız bir yerde?

Hayalci de can ve maldan vazgeçer,
Tanrı arayıp diyar diyar gezer.
Elinden tutup gelmiş gibi tanrının,
Eski sözü yeniymiş gibi bezer.
Uymaz ona asla gerçek müminler,
Yürekteki iman nurunu sezer!

Tanrı senin yüreğinde, canında,
Akıl idrak, damarında, kanında.

Uğraşma yeni tanrı bulmak için,
Armağanı bu de Yaradan'ın da!

Karanlık taş zindan atılsa insan,
Işığı ister ümitle her zaman.
Yatırsalar pis balçığın içine,
Ümit kesmez ruhu nur ister yine.
Kan revan içinde kalsa kırgında,
İyiliğe ağar onun yüreği.
Zulmün pençesinde kaldığında da,
Şefkatle doludur onun yüreği.
Düşünüp de niçin böyle dersiniz;
Diyerek şaşırırsan dahi dön bana,
Bir kudret çağırır seni ışığa!
Kudretin işi ümit, inanç, kayra,
Tanrı'dan yayılan nur insanlığa!

Merhamet

Allah'tan yoksa insana merhamet,
Gelmiş diye say artık kıyamet.
İnsanları kardeşliğe çağıran,
Boşa gitmez bilgeler sözü elbet!

Kalmadı hekim kardeşler edilgen,
Uğraştılar vermemek için mezara.
Herkesi şefkatle tedavi eden
Aziz can ayıldı yedi gün sonra.

İsabek'in Yedinci Tefekkürü

Kaldırdı başını...
Yağdırdı ak alkışını.
Önünde hayal,
Ardında bıraktı acısını.
Dünyaya tekrar
Gelmiş gibi şaşkın idi:
Attı mı emin,
Işıklı tanım, nasılsın?

Özledim kırını...
Yavşanda kalan kulunu.⁶³
Çormuş, köyün
Unutmak hepten yolunu.
Hapiste kaldı
Saysız insan şehirde,

⁶³ Kulun: Altı aylığa kadar olan at yavrusu. (Çev.)

Kurttan korktular,
Saran Allah'ın kulunu!

El uzatıp göğe
Uçmak isterim hayale,
Uçmayan göğe,
Can var mıdır yeryüzünde?
Doruklara çıkıp,
Koyaklarda gezip erkin,
Yitmek isterim
Sık ormanların içinde.

Özlerim daim,
Issız, busarık bozkırı,
Atamın yırını,
Çağlardan gelen tınılı.
Özledim hepten
Ninemmin apak yağlığını,
Bulağın başı,
Balalık sabi çağımı!

Yel nasıl temiz,
Köl ne kadar duru,
Yüksekte nurlu Gün, Ay'ım.
Zeval gibi saldıran,
Üşüşen sorular,
Cevabını kimden sorayım?..
İyilik yolundan
Ayrılısak da cezalandırma,
Yâr ol da sen,
Güç ver bize, ey Tanrım!

25.07.2020-20.12.2021.

*Kazakçadan Çeviren Aşur Özdemir
Editör Rahime Özdemir
Баянғали Әлімжанов. Пандемия. \ поэма\
Аударған Ашур Өздемір.*

**AZƏRBAYCAN DİLİ
ƏZİRBAYЖАН ТІЛІ
AZERBAIJAN LANGUAGE**

BAYANQƏLİ ƏLİMCANOV

Biz türklərik

Biz türklərik! Yurdumuz bir, yerimiz bir!
Kökümüz bir, obamız bir, elimiz bir!
Birdir bizim sevincimiz, kədərimiz,
Nəğməmiz bir, ruhumuz bir, dilimiz bir!

Ötükəni vətən tutduq özümüzə,
Altaylardan dünya bələd izimizə,
Biz dik durduq, biz heç kimə baş əymədik,
Duran, Turan söylədilər onda bizə.

Günə nəğmə oxuyarıq səhər çağı,
Biz qartalıq, pəncəmizdə ovdur yağ,ı,
Çünki bizim atamıza türk demişlər,
Türk doğmuşdur gecələrdən gün sayacağı.

Biz bəşərin kökündənlik, əslindənlik!
Biz boz qurdun nəslindənlik!
Çiçəklənsin bu dünyada türk elləri,
Biz ərənlik, biz ki bahar fəslindənlik!

*Tərcümə: Ramiz ƏSKƏR
Баянғали Әлімжанов. Түгел түрік баласы.
Аударған Рәмиз Әскер.*

Azərbaycan

Xəzər ilə qol-boyundur Azərbaycan,
O vermişdir bu dünyaya şərəflə şan,
Ulu Türkün boy atan mərd oğulları
Hamı qardaş, hamı doğma, hamı bir can.

Bizə ortaq Qorqud atam, Qorqud dədəm!
Onun sirli qopuzunu dinlər aləm.
Alpamısla Bamsı Beyrək el uğrunda
Yer üzünün hər yerinə basar qədəm.

Dağ vüqarlı elim durur dağ yanında,
Nizaminin ulu səsi var canında.
Dilərək ki, dirək olub bir-birinə
Türk balası bir böyüsün məkanında.

*Tərcümə: Ramiz ƏSKƏR.
Баянғали Әлімжанов. Әзірбайжан.
Аударған Рәмиз Әскер.*

**O'ZBEK TILI
ӨЗБЕК ТІЛІ
UZBEK LANGUAGE**

БАЯНГАЛИ АЛИМЖАНОВ

Ўзбегим

Ўзбегим, - ўз оғамиз, қондош- жигар,
Сизнинг қишлоқ, бизнинг овул ётмас ахир.
Авлодимиз бўлинма деб ётар балки,
Тошкентда Тўле би ва шайх Шайхонтохир!
Ақли расо биладир сўз - ўқлигини,
Хар ишининг бошланиши чеклигини.
Адаб уқмас казоларни йўлга солиб,
Йуқотмаган ўз-ўзига беклигини!
Самарқанд, Бухоро, Тошкент - асосини,
Куйлар давр, аждодларнинг ўтли дили.
Чайқалмайди пойдевори Туронимнинг,
То бор экан, қалқондайин ўзбек эли!

*Қозоқчадан Ирода Мухамеджанова таржимаси
Баянғали Әлімжанов. Өзбек.
Аударған Ирода Мухамеджанова.*

Тугал туркий боласи

Туркийлармиз, баримизнинг тубимиз бир,
Туримиз, дилимиз ҳам тилимиз бир.
Сиримизу мунгимиз бирга бизнинг,
Дунёга жар солувчи куйимиз бир.

Ўтукан – қутлуғ ерни этган макон,
Олтойдан тикка ошиб ўтган экан.
Ҳеч кимга тиз чўкмайин ўтган экан,
“Тур”, ” турақ”, ”турк” аталиб кетган экан.

Қарши олди оқин халқ кунни кулиб,
Ёв келса қурон қушдай тутди буриб.
“Туркий” деб асл одамни атагандай,
Яркираб чиққандан сўнг тунни суриб.

Биз белгили одамзоднинг сиртлонимиз,
Мукаддас кўк бўрининг урпоғимиз.
Тугал турк болаларин бошин қўшиб,
Ўртамизга келсин сиртдаги дўстларимиз!

*Қозоқчадан Музаффар Аҳмад таржимаси
Баянгали Әлімжанов. Түгел түрік баласы.
Аударған Музаффар Ахмет.*

Қозоқ

Танийсиз, мен бир халқман, номим – қозоқ,
Ўтмишда тортдим талай оғир азоб.
Кўтардим кўк байроқни озод эл бўп,¹
Дунёда қозоқ бўлиш – қандоқ ажиб!

Қозоқман, мусулмонман мен меҳрибон,
Тўрдан жой кўрсатаман келса меҳмон.
Минг – минг юртни бағримга сиғдираман,
Манглайин силайман, яйраб кетар жоним!

Қенг дала. Шангроқли² уй – отамакон,
Йигит- қиз кую рақс-ла шоду хандон.
Турондан парвоз қилган лочинларнинг
Топишганин кўрмоқ – соғинч, армон.

Йўқолмас эл номуси, миллий туйғу,
Минг йиллардан ўтиб бут келар у.
Одамзодга руҳ берсин туркий куйлар,
Ҳилпират эрк байроғин абад -мангу!

*Қозоқчадан Музаффар Аҳмад таржимаси
Баянгали Әлімжанов. Қазақ.
Аударған Музаффар Ахмет*

¹ Бўп- бўлиб

² Шангроқ – ўтовнинг тепа қисми.

Дўстинг йўқми...

Дўстим йўқ деб куйинади кўп банда...
Дўст бўлгудай киши қуриб кетганми.
Дўст эмасми сенга манов завқли умр,
Кўчган булут, келган қушлар кўкламда.

Ҳақиқий дўст чин тилаги элингнинг,
Қувват берар майин саси элингнинг.
Андоқ-мундоқ эканингга қарамай,
Дўстлик чиқар кўтарилиб ердан ҳам,
Юртнинг барин айбдор қилмай ўйла-чи,
Чин юракдан ўзинг дўст бўп кўрдингми?

“Дўстим йўқ”, деб элдан ўпкалаб йиғлама,
Дўстсиз бўлсанг, ёлғиз ўзингни айбла.
Агар ўзинг беролмасанг элга нур,
Юрагингга элдан ёғду сўрама!

*Қозоқчадан Музаффар Аҳмад таржимаси
Баянғали Әлімжанов. Досың жоқ па...
Аударған Музаффар Ахмет.*

Шукроналик

Яратганнинг
Тақдирига кўникиб,
Наҳор тонгин
шукронасин келтиргин.
Ўткинчи ташвишларга бош эгмай,
Таваккал қилиб,
Олдинга интилгин!
Тонг шудрингин
Томчисидан завқ олиб,
Қуёш нурин
Табассум-ла кутиб ол.
Ер ифорин
Тўйиб ҳидлаб бор вужудинг-ла,
Ким ҳам билар,
Яна қанча умринг бор?!..

Ҳар бир ютум, нафас,
Соф ҳавога шукур қил,
Ҳар бир лукма
Таомингни неъмат бил.

Шукур қил, кўрганингга ёруғ кун,
Шукур қилгин кўрганингга қаро тун -
Тирикликнинг устунидир – шукрона!

*Узбек тилига таржима қилган Нигора Умарова.
Баянгали Әлімжанов. Шүкірлік.
Аударған Нигора Умарова.*

Ажиб ҳол

Сени қачон учратганим он,
Ажиб ҳолат бўлур намоён,
Буни фақат сезурмиз икков,
Англагаймиз дарҳол шу замон.

Сўз айтгум келур, бироқ,
Уни тополмам шу чоқ,
Жоним, бермагин азоб,
Наҳот мушкул сўз тушунмоқ?!

Чехранг таратганда нур,
Нигоҳинг ажиб товланур,
Дунёга тўлур ёғду,
Булардан қалбим тўлғонур.

Кулгинг жаранглар нафис,
Юрагим чулғар қувноқ ҳис,
Ёмғирда чайилгандек дашт,
Олам бўлар пок, бегард!

*Таржима қилган Нигора Умарова.
Баянгали Әлімжанов. Ғажайьит күй.
Аударған Нигора Умарова.*

Бошинг кўтар...

Қоқилдингми,
Асло ўкинма,
Ўрнингдан тур,
Чангинг қоқ ва
Янги куч-ла марра сари юр.
Сендан олдин,
Бундан зил юкни,
Кўтариб йўлни давом эттирган-
Мардлар борлигин эл билар..

Йиқилган бўлсанг,
Қоқилдим дея, ерни қуч,
Турналардан ўрнак ол,
Тепангда чарх урган, улар каби уч.
Япроқлар сарғайиб,
Қуруқшиб ерга тушмасми?
Сўнгра баҳорни кутиб,
Боғ ерин қоплаб, гуркирамасми?

Қалбинг кемирса,
Гўё қурт ташвишлар, таҳлика.
Ўзингни ўзинг
Асло тириклайин кўмилма -
Нега қатъият ила,
Барчасига қарши бормайсан,
Мисли бўри,
Қопқондан қутулишда оёғинг ғажолмайсан.

Агар йиғлоқи бўлсанг,
Кўнгли нозик ва ожиз,
Беҳудага куйиниб,
Адо бўлурсан ножоиз.
Навқирон чоғингда
Исканжа занжирин уз. Тўсиқ тошларни йўқот.
Сенга не бўлди -
Синиб, ўчмоқчимисан шу заҳот?

Бошинг кўтар,
Ўзинг англа, мин отга,
Орттингдан ириллаган итларга боқма.
Уларни улоқтир:
Тақдиринг қабул эт,
Дадил бор,
Ўчмас умид машъалин мақбул эт!

*Таржима қилган Нигора Умарова.
Баянғали Әлімжанов. Басыңды көтер...
Аударған Нигора Умарова.*

Ҳар инсоннинг олами

Ҳар бир инсоннинг
Олами бор ўзлигида ўзида -
Қалбида,
Онгида,

Кўзида.
Бунга жазм этиб киролмагай ўзгалар,,
Унда кечган
Тафаккури, ҳиссига.

Ўзинг танҳо чеккан қайғу,
Лаззатлардан
Ажралгач,
Ҳар фурсат-чун жавоб бордир,
Бирга келмас, пайти келгач.
Инсонни
Қудратли Эгам -
Яратмишдир жуда кўркам!

Сендан бўлак -
Ота-онанг,
Элинг,
Ҳатто фарзандларинг,
Сендан бўлак ёронларинг,
Ҳатто ишонган тоғларинг.
Ҳис қилинур танҳо неъмат -
Сен учун,
Чексиз олам ўртасида,
Яқдона, ўзинг- бир дона!

Осмон ва ер аро
Ажратилган чизик бор,
Кўм-кўк денгиз сувлари
Мавжланади жилвакор.
Қалбга-чи,
Жойлаштирсанг,
Жумлайи бутун олам,
Шу ерур сенга берилган - тухфайи мубҳам!

Олам ҳукмдорин сирин,
Англамасак, нетгаймиз,
Юксалмай кетгаймиз.
Қуёш нуридан олиб баҳра,
Яшнаб, кўкни қучгаймиз.
Олам яралган тўлсин деб ишққа,
Нега биз ружу қўйдик кибрга,
Уни эзиб, ерда топгаймиз?!

*Таржима қилган Нигора Умарова.
Баянгали Әлімжанов. Әр адамның әлемі.
Аударған Нигора Умарова.*

Уммон ва ҳасрат

Ўзан бўйлаб ўлкам кезгим келади,
Тез сузувчи кемачани этиб макон.
Баъзан булутларни қучгим келади,
Уммонга учиб бориб, ҳасратим
тўкишга топиб имкон.

Ҳасратим тушунурми ул кўм-кўк денгиз,
Гар тушунса, кетармикан аламлар?
Нега бунчалар зулмқормиз биз?
Нима учун бўлдик шунчалар?..

Мунғайиб борсам уммонга,
ўзи экан мендан кўра ғамгусор,
Покиза маконига ким гард қўндирмиш?
Уммон дардли қалбига наҳот малҳам бор,
Олисларга қочиб кетсанг, қидириб макон!

Қанча қочсанг ўзлигингдан қутулолмайсан,
Одам қадами етмаган манзилга борсанг ҳам.
Диққат бўлма, ўйла, акс ҳолда қутулолмайсан,
Сенга қувват бергувчи кўкка илтижо этмасанг!

Риёсиз, тоза ҳислар изласанг ва паноҳ,,
Топурсан қатъий эътиқод ичра ва иймон аро,
Тақдиринг юкини ҳеч ким кўтармас, эвоҳ,
Ўзингдан куч топурсан, ўзингдан ҳар чоғ!

*Таржима қилган Нигора Умарова.
Баянғали Әлімжанов. Мухит пен муң.
Аударған Нигора Умарова.*

Узилмаган илдиз

Саноксиз шоирлар томонидан,
Фахрланиб куйланган,
Бурабайдада кўрдим:
Ажиб манзара.
Унда ожиз ётар,
Қоратош устида қарағай ғўла.
Илдизи кўпорилиб,
Ерга қулаган.

Қулаган-у,
Қоядан учиб ерга етмаган.
Япроқлари
Қуёшдан қовжираб кетмаган,
Илк бор кўрдим, бундай
Дарахтни,
Ерни қучоқлаган куйи,
Безатмиш тош-тахтни!

Ишонгандек,
Қайтишин яна боғ бағрига -
Ўз ерига,
Ниҳол бўлиб қадалган.
Узилмабди,
Ерга томир отган илдизи,
Қора тошни ёриб ўтиб,
Ерга сингмишдир изи.

Қандай оғир юкни кўтармасин ул оғоч,
Зил-замбилми,
Вақт синовин,
Довулларни енгмиш бегумон.
Бўлсанг ҳамки сен йироқ,
Қандай ҳолатда бўлмагин, бироқ
Шуни бил - туғилган ерингдан
Илдизинг узма ҳеч чоғ!

*Таржима қилган Нигора Умарова.
Баянғали Әлімжанов. Үзілмеген тамыр.
Аударған Нигора Умарова.*

Тушдаги вазифалар

Устозларим
Баъзан тушимга кирар,
Нур таратиб,
Бўлиб аввалгидек ёш,
Мен-чи, бўлиб бола,
Тенгдошларим ила қувнаб,
Яйраб гўё илиқ ошён,
Юрармиз мактаб ичида қадрдон.

Дарстахта ёнида туриб,
Масалани ечолмам.
Уятдан лов-лов ёниб,

Бошимни кўтаролмам...
Дарҳол уйғониб кетиб,
Олурман чуқур нафас,
Яхши ўқир эдим-ку,
Нечук ечим топмадим абас?

У қандай масала эдиким,
Ечими суякка қадалган?
Менимча,
Ҳаёт-мамот масаласи,
Топмоқ даркор аниқ моҳият,
Асло жавоб тополмам,
Йўлни кўрсатинг, устоз,
Айтинг, бизга ҳаёт нени атаган!

*Таржима қилган Нигора Умарова.
Баянғали Элимжанов. Тўстегі есен.
Аударган Нигора Умарова.*

Ҳайкаллар

Қуёш уфққа ботганда,
Кўланкалар узаюр,
Бўйма-бўй саф тортишиб,
Ерда юргандек бўлур.
Орзу ортидан эргашиб,
Рақобатчилардек турар -
Оқиллик ва телбаворлик аро
Гўё аросатда юрар.

Тирик инсонга солиб изтироб,
Ўйлатар умр ўтаётганин шитоб,
Фалакка, кўк сари интилтирар,
Кўнгил қуши чириллар моҳтоб,
Валлоҳ, чуқур нафас ололмас,
Чунун тошдан етмиш макон
Ва мис-тош бўлиб қотмиш ул - шул он.

Нечун тошга айланишга этмишлар маҳкум,
Тирикликда каммиди
ташиганлари тириклик тошин?!

*Таржима қилган Нигора Умарова.
Баянғали Элимжанов. Ескерткіштер.
Аударган Нигора Умарова.*

Вақт

Бежиз надомат этармиз,
Вақт ўтмоқда деб кетармиз.
Тўхтаб қолсаб у нетармиз?
Бахтни сезмай ўтармиз?!..

Меҳнат қил, ҳаётинг ярат,
Хослигингга эътибор қарат.
Маррага етишинг шарт югуриб,
Ораликда из қолдир, нур қилиб!

*Таржима қилган Нигора Умарова.
Баянғали Әлімжанов. Уақыт.
Аударған Нигора Умарова.*

Нур

Наҳот, яхши бўлмоқ машаққат, дўстим,
Эзгулик қилиш қийинми, билмайин тиним?
Малол келса, сўйлама –
Қилма амали ёмон,
Шунда ҳар бир кунинг бўлар чарағон!

*Таржима қилган Нигора Умарова.
Баянғали Әлімжанов. Нур
Аударған Нигора Умарова.*

**MAGYAR
МАЖАР ТИJI
HUNGARIAN**

BAJANGALI ALIMZSAN

Kongur

Bár a Duna vidékéről származott,
Mindiga Kipcsák-pusztára vágyott.
Ősök dala szólalt meg a fülében,
Kazak-magyar rokonság a szívében.

Puszták szele ürömfű illatát hozta,
Duna mentén Kongurt elbódította.
Ősök rejtéje hatolthát lelkébe,
Vágyai emelték egészen égbe.

Lágy kongur dallam szóla: Kun Apostol!
Lágy kongur dallam lélekig elhatol.
(kongur a lagy dallam neve kazakul)
Őseink nyugodt énekét dalolta,
Mégis a világ lármája elnyomta.

Gyermekfejjel magasba bár hágott,
Gondolatai mélyére ki láttot?
Komor lett Kongurfiatal lelke,
Megszállta tán őthunok szelleme.

Szélnel sebesebben vágata pusztára,
Korán vagy későn jöt evilágra?
Ősei földjére hajtá vére Istvánt,
Testverkéntszeretem, mint Is-túgánt
(“köztünk született” kazakul)

Vére hívására kazak nyelvet tanulta,
És lelke párjául Ongajsát választotta.

Kobuz hangját, s bölcsek szavát vágyta,
Pusztát járva lelke nyugtát találta.

Évszázadok óta gyülemlett vágya,
Hogyan tudná elfolytani magába?
Őseitől kapta vágyat, lássátok!
Szülőföldért ha szót emelt, halljátok!

Hosszúévek teltek el, ő kivárta,
Eljutott hönvágott Kipcsák-pusztára.
Üröm, kumisz, nemez illatát érezte,
Dombra hangjára nyugodott bús lelke.

Mint réten vonuló lúd, zajosan szállott,
Ha el is ment, a pusztába visszavágott.
Ürmöt sírva szagolta, most ki bánja,
Ürmöt ha tapossa lovak patája?

Gyermeki vágyát mindenhol kutatta,
Könyveket, sárguló lapokat elolvasta.
Örök bölcsesség lett Mándoky bére,
Füves pusztán lelt ősei földjére.

Magyar nyelvre fordított Somfai Kara David

Баянғали Әлімжанов. Қоңыр.

Мажар тіліне аударған

Шомфай Қара Дәуім.

**КЫРГЫЗ ТУЛУ
ҚЫРҒЫЗ ТІЛІ
KYRGYZ LANGUAGE**

БАЯНГАЛИ АЛИМЖАНОВ

Кыргыз

Кыргызым, жан боорум, бир тууганым,
Кубанса, жүрөгүнөн нур тууганым,
Казак менен катар тура калган кезде,
Байкалбас айырмасы түр-тулганын.

Жомокчу жорго ыр менен жошулганда,
Комузчу сырдуу күү менен кошулганда,
Эскинин Энесайдан келген деми,
Жеткендей үзүлбөстөн кылымдарга.

Кыргызым, жылдызым деп асмандагы,
Айтылган асыл сөздүн дастан баары,
Асырып Ала-Тоодон «Манасты» айткан,
Түшпөсүн ак калпактуу баштан багы!

Которгон: Кадырали Конкобаев

**Невада – Семей.
Комузчу кыздын күүсү**

Полигон жаап, бомбаны жеңдик,
Акындар ырдап, Эртиске келдик.
Невада – Семей, акция өттү,
Калгандай орноп ааламда теңдик.

АКШ менен батыш, чыгыш да мунда,
Теңдик менен достук чыккандай чыңга.
Комузчу сулуу кыргыздан келди,
Брымды аалам дегендей тыңда.

Ууланган жерге башты да ийдик,
Шумдуктун сырын көкөйгө түйдүк.
Тажаалга каршы наалатты айтып,
Биригип колдон таш обо үйдүк.

Кара таш болсун тажаалдын үйү,
Сулуулук, өнөр адамдык сыйы,
Эртистин бою, эликтей кыздын,
Ээликтирип мени алып кетти күүсү.

Кыргыздын кызы комузун чертип,
Кырмызы кырлар кеткендей балкып,
Кызарган күн да уяга конду,
Кызгалдак толкуп, кымыздык аңкып...

Элестер түндө үркөрдөй болуп,
Абазы жанды өртөрдөй болуп,
Кээ-кээде жүрөм өзүмдөн өзүм,
Комуздун кылын черткендей болуп!

Которгон: Кадырали Конкобаев

Аппак кар

Кар жаап турат...
Бапалактап
Аппак таза сезимдей,

Калкып келип
Конуп жатат,
Конгону да сезилбей,

Рахаттанган абалдамын
Көчө бойлой
Жалгыздай,

Жан дүнүйөм
Жерим,
Көгүм,
Бир туташкан эгиздей.

Аппак карлар,
Кирсиз алар,
Кандай нурдан жаралган?

Жүдөп кеткен,
Тирчиликке
Мөлтүр болуп таралган,

Кээде досум,
Учуп кеткиң
Келбейби бул ааламдан?

Андан кийин,
карга айланып,
келбейби жерге кайрылгын?!

Которган Перизат Алмазова.

Жалгыздар

Аруу кыздай ашыгы менен табышкан,
Ай куйганда аппак нурун ааламдан.
Чексиздикте тунгуюктан сезгенип,
Жалгыз жерди курбу кылган алыстан.
Ай нурунан акыл-ойу козголуп,
Кыялданды канча назик даанышман.

Ай да жалгыз, жер да жалгыз, күн жалгыз,
Миң-миллион болсо да адам чың жалгыз.
Кудай жалгыз, кудай деген жан жалгыз,
Кастык кылбас бир жалгызга бир жалгыз!

Которган Перизат Алмазова.

Өмүр сынагы

Жанталашкан дүнүйө,
Жаралайт да жаныңды.
Ал жаранын уулары,
Аралаган каныңды.

Дүүлүгүп келип жиндерин,
Ызаадан ызаа жаралды.
Ок жыландай көрүнөр,
Тирчиликтин түрлүү сурагы.

Арамдык, алдоо, акмактык,
Келет баарын сындыргың.
Мындай болбоо тийиш деп,

Ай, ааламга чыңыргын.

Ачууга бойду алдырсаң,
Ажалдан мурун өлөрсүң.
Өмүрдүн сансыз сынагын,
Сабыр менен жеңесиң.

Сабыр кыл, тазарт жаныңды,
Денеңди, кубат, каныңды,
Бүткөнчө демиң ырдай бер,
Өзүңдүн өмүр ырыңды!

Которган Перизат Алмазова.

Бала күндөгү жылдыздар

Чексиздиктин кимдер билет ченемин...
Кыялдадым...
Жерди, көктү,
Күндү өлчөп келемин.
Бирок ага жете албай,
Бир сезгеним,
Чексиз аалам,
Мен сенин бир бөлчөгүң!

Аркаладым ой азабын, сенделдим,
Көп сырларды шамалдардан эстедим.
Чырылдаган чымын жаным шыпаа издеп,
Чыга албай чыρμοогунан пенделиктин.

Пенделик...
Дүйнө ай,
Чындап жалган,
Тирлик – өмүр...
Ушулбу нагыз арман?!
Менин жаным түбөлүк жай издеген,
Галактика,
Ааламдан,
Жылдыздардан.

Ынтык болдум жылдыздарга
Бала кезден,
Жылкы багып кезек менен, талаа кезген,
Жылдыздарым жанымдын арасында
Бир жакындык барлыгын кандай сезгем?!

Айсыз түн
Ай талаада
Уйку качкан,
Жылкыларым кишенелеп ышкырынган.
Эсимден бир үздүгүп Куш жолуна...
Учуп кетким келе берет жылдыз жакка.

Мөлт, мөлт эткен жылдыздар
Көп, көп эле,
Жерге агып кетердей,
Көркөм эле,
Өзөгүмдү сууруп алардай так,
Чакырышат,
Жан койбой, көккө мени.

Коштошомун таң атканда эч кыйбай,
Эмнегедир ичтен сызып ыйлаймын.
Сыйса дечү элем
Баардык аалам жүрөгүмө,
Сыя койбой ал мени кыйганадай!

Жарым кылым өтүптүр,
Өмүр деги...
Тыным албайт шаардын дүңгүрөгү,
Тынчтыгымды бузушуп түнгү илеби.
Жылдыздар да азыркы өзгөчөрөөк,
Же өзгөргөн менминби,
Ким билет?!

Бүгүнкүнүн балдары биздей бекен,
Көктүн сырын сезеби,
Сезбейт бекен?
Менин таза, мөп-мөлтүр жылдыздарым,
Бала досун талаадан издейт бекен?!

Которган Перизат Алмазова.

Манас ыры. Кыргыздан келген кат

«Жылдызга» конуп,
Жүргөндө чуркап,
Кыргыздан мага
Келип түштү бир кат,
Бир эмес, беш кыз

Кол койгон экен,
Масайа түштүк,
Конгондой бир «дарт».

«Сизди биз көрдүк,
Теледен дептир,
Арбагы Манас
Жебеген дептир,
Алкышын айткан,
Атасы үчүн
Кыргыздын кызы
Не деген тектүү!

Брдасаң өткүр
Өйдөлө дептир,
Алмамбет эрге
Окшойсуң дептир,
Манастын керек
Китеби болсо,
Биздерди издеп
Табыңыз дептир!»

Кыздары асыл
Саламы балдай,
Ажайып азил,
Адеби кандай,
Маржандай тизген
Тамгалар сыяктуу
Ыссык-Көл жактын
Обону бардай!

Жигиттер кандай,
Келишип алды,
Калжаңдап бир аз,
Күлүшүп алды,
Бирөөнү танда.
Калганы бизге
Дешти да бирден,
Бөлүшүп алды.

Сараңга теги
Сиңбеймин дедим,
Кыздарды бирок
Бербеймин дедим,
Беш кыздын баары

Бир гана жүрөк,
Жүрөгүн достун
Бөлбөймүн дедим!..

Түшкөндө бир күн
Ийгилик коштоп,

Бишкекке тарттык
Кордайдан ашып.
Жанымда Муса,
Жазушы досым,
Оргуган тоодон
Селдей бир ташып.

Тапкандай элек
Кагып бир эшик,
Ал үйдөн баары
Кетиптир көчүп...

Амалың канча,
Жыйырма жыл өттү,
Акырын жылжып,
Шамалдай болуп.
Кыргыздын мага
Беш кызы бирден,
Болгон деп ашык,
Мактанып коём.

Ак тилек куштун
Ак канатындай
Жаныңда өчпөс
От болчудай,
Почтамдагы жашикке.
Караймын кээде,
Бишкектен бир кат
Келип да калчудай!!!

Которган Перизат Алмазова.

Казактын баласымын

Адамдардын аңсаган жарашыгын
Арнаган туулган элге бар асылын,
Кыялдар көп болгон менен зыяны жок
Казактын мен да ак көңүл баласымын!

Кээде ток, кээде жүрдүм жүдөп-жадап,
Керекпи сөз көбөйтүп баарын санап?
Ой, тобоо мен да ушундай болсом деген
Инсандар көп адамзатта каалап-каалап,
Эч кимдин бийигин да талашпаймын
Өзүмдүн жолум жатат тарам-тарам!

Жалганда жаманчылык жарышпаган
Ак пейилдүү адамдар мага тууган,
Алла деп, ак сүйлөгөм домбура алсам.
Жалтактап эч ким менен коолашпагам,
Түшүмө кирип улуу бабаларым
Кармаган жолборсу жон аркаман!

Суу кетпесин мөп-мөлтүр булактардан,
От кетпесин тутанган чырактардан,
Бүгүлбөсүн белдериң бүкүрөйүп,
Аркаңа арткан тирликтеги сурактардан.
Узак да чексиз болсун өмүрлөрүң
Казактын өлөнүндөй кен өрүлгөн!

Түбөлүк ырдай берсин талаа тынбай,
Ырларын өсө берсин бала тыңдай.
Жаркын жүздүү адамдарды көргөнүмдө,
Жүрөгүмө аптак нурду толот сыйлай.
Ошол нурлар көбөйсүн деп бул дүйнөгө,
Себемиң карлыгачтын канатындай!

Которган Перизат Алмазова.

Эч качан сен өзгөрбө

Бейнеңди издеп мен сенин
Өмүрдү ойдо өлчөдүм,
Өзүң менен өткөргөн күндөргө
Жанымдын бердим бөлчөгүн.

Танкы күндөй ажарың
Агарган таңда көрүпмүн,
Эсимден кандай тандырып
Элес болуп кайдан жолуктуң?!

Сөөгүң кандай тектүү эле,
Көздөрүң кандай отту эле,

Жаныма шоола куйулуп
Жуткандай болдум чок деги.

Көктөмдө келген нурдайым
Нурунду таппай убарамын,
Жок болуп кеткен бир убак
Доорлорго татыр доодойум!

Ойногон ырлар сөздөрдө,
Ойногон нурлар көздөрдө.
Ай менен бирге айланган,
Ардактуум бир кездерде.
Өмүрдүн зуулап өтөрүн
Албырт көңүл сезгенби,
Мен өзгөрүп кетсем да
Сен эч качан өзгөрбө!

Которган Перизат Алмазова.

Манас менен Муктар Ауэзов

Кер заман,
Уюлгуган куюн болду,
Казакка,
Кыргызга да кыйын болду.
Жылында
Миң тогуз жүз элүү эки,
Бир шумдук
Фрунзеде жыйын болду.

Түрктү
Түбү менен чабабыз деп,
Тегинен
Ажыратып алабыз деп.
Шайланып келип өңчөй,
Кыйды, кытмыр.
Манастын ырын жоюп,
Жабабыз деп.

Буйрукту,
Ал заманда Маскөө берээр.
Карышкырдай,
Чабат анан кас, көөдөлөр,
Кошула кетти аларга
Жандай чаап,

Ичтен чыккан
Жылан тилдүү жаш»төрөлөр».

Жыйналышта олтурат,
Ар кыл киши.
Сөз алды майдай сары,
Алтын киши:
«Бул эпос
Бизге душман,байчылдыктын,
Улутчулдук,
Эскиликтин саркындысы»!
Андыктан,
Алыстоого тийишпиз!»деп
Каардуу болду сөзүнүн
Корутундусу.

«Карасак бул эпоско
Бааны берип,
Кан төгүп
Канжар кезеп жааны керип.
Качан да
Бүтпөй турган согушту айтып,
Какшанат манасчысы
Жаны кейип.
Бул өзү эмне согуш
Кимге каршы?
Ойлойлу
Биз саясий маани берип!

Советтик тарбияга
Үндөшпөдү,
Же бүгүнкү заманды
Гүлдөтпөдү.
Андыктан
«Манас» эми унутулса,
Ай кулап,
Өчүп калбайт күн көктөгү!»

Каарданып кеп айтып,
Кара булут тундуруп
Кара добул соктуруп,
Кызыл заман кысканда
Калың кыргыз шорлоду.
Окумуштуу уул-кызы
Ата ырын жат журттан

Жанын сала коргоду.
Далилдерин келтирип,
Тереңинен толгоду.
Канча айткан менен амал не?
Карышып келген кашкөйдөн,
Коргоо оңой болбоду.
Таш жүрөктүү башчылар
Кулакка илбей сөздөрүн,
Аякка басып кордоду.
Айтканыма көнөсүң,
Айдоом менен жүрөсүң!
Деп калыкты зордоду.

«Өз атаңдын өлөнүн
Мактаганды койгула!
Ашкере улутчулсуң деп,
Айып түшөөр мойнуңа.
Бу сөзүнөр желедей
Бууп коёр жолду да»

Деди бийлик кашкасы
Көпөлөктөй папкасы.
Коркутуп койду кыргызды,
Келгендей көө жапкысы
Казыктай жерге каккысы.
Түйүп алып кабагын,
Күчөтө түштү талабын.
Жыйынга келген казактан
Ай маңдайлуу Ауезов
Эске алып тарых сабагын,
Түнөрүп келген коопту
Жаны менен сезинип,
Элестетип бир өттү
Түрмөдө көргөн азабын,
Отуз жетинин шумдугун
Кыйратып кырган казагын.
Даанышман Акаң амал таап
Ойлогон мунун аманын,
Айла менен албаса
Түзөтүүгө дарман жок
Темир курчоо заманын.
«Анталап душман жан жактан
Бузук салса «Манаска»
Кантип буга каламын.
Жолумду тоскон алашка,

Кай бетим менен барамын?

Тамырын кыйса кыргыздын,
Казакты кошо кескени.
Шамы өчсө кыргыздын,
Казак та бирге өчкөнү.
Ата ырын өлтүрсө
Азып тозгон аз калык
Айдоого жүрөөр оп -оңой,
Түпкүрүндө ушу да
Көкөйлөрүн тешкени!»

Бир дабыш
Ар жагынан
Деди ыңгайлан,
Айкашсыз акыйкатты
Көрдүң кайдан,
«Манастан»өлсө кыргыз
Ажырабайт,
Мүмкүнбү ажыратуу
Жерди айдан?
Айкөлдөн айкын кубат
Сезинген соң,
Ар жагы
Жаратуучу бир кудайдан,
Руханий желдеттерге
Жалаңдаган
Ауезов жалгыз өзү
Берди майдан!

Кайран Мукаң кантсин ай,
Көз кор болуп башка элге
Эл турганда багынып.
Жоолорунун баары чоң,
Желмогуздай сары чоң,
Жан- жагынан жабылып,
Жанга зордук кылганда,
Кош өпкөсү кысылып,
Кош таноосу тарылып,
Кетчүдөй башы жарылып,
Кыйналып жаны турганда,
Айкөл Манас арбагы:
«Өлбө Муктар өлбө!- деп,
Бул кордукка көнбө!- деп,
Атаңдын ырын бербө!» - деп,

Колтугунан дем берип,
Көөдөнүнө жел берип,
Сөздүн жиги табылып
Сүйлөп кетти агылып!

Жаркырай берди ак маңдай,
Шаңкылдап берди ак таңдай,
Ар сөзү тунган акыл-ой
Атадан калган дастандай.
Сүйлөгөн сайын журт колдоп,
Асмандай берди асмандай!
Манчыркап келген Маскөөдөн
Майдай сары кашкөйдү
Айкөл Манас арбагы
Төбөсүнөн баскандай,
Берекеси качкандай,
Сөзүнө муяп Мукаңдын
Өзүнөн өзү шашкандай.

«Акылга салып карасак,
Адамзаттын ажайып
Албан албан өнөрү.
Чын өнөрдө жаттык жок
Бир биринин өбөгү.
Айкын чыгар баарына
Бир бирине дем берип,
Бирге өрлөп келери.
Аркы түбүн карасак,
Таберик кылган көөнөнү
Гректин кемел Гомери,
Гомеринден кем беле
Көчмөн элдин өлөнү?
Даанышман Шокан Манасты
Илиада, Одиссей,
Гомерге неге теңеди!?

Акыл ойдун кенчи бар,
Асыл ырда баары бар.
Жоголгон билим, жойкун сөз,
Эзелки ырдан табылаар.
Ала-Тоодон Алтайга
Кубаланган кыргыздын,
Сан кылымдык зары бар.
Туулган жерге туу сайып,
Жоодон коргоп мекенин

Туйлап аккан каны бар,
Чындык издеп жалгандан
Чыркыраган жаны бар,
Эсте жок эски замандын
Эзелки элдин тарыхы
Салт санаасы дагы бар,
Өлбөс руху калыктын
Дана ырдан табылаар,
Катмар катмар убактын
Калыңынан саралап,
Казынасын таанып ал!
Ала- Тоонун башынан
Чыркырап чыккан кенен ыр
Айга барып чагылар,
Жер бетинин көгүндө
Жылдыз болуп жагылаар.
Энчилеген бул сөздү
Элин сүйгөн эрендер
Бабаларын сагынар.
Атанын ырын унутуп
Канынан безген кагылаар,
Тообосунан жаңылаар.
Бар кубатын калыктын
Бир өзөнгө куйдуруп
«Манастай» ырды жараткан
Кыргыздын бүтпөс багы бар!»
Ушунтип сүйлөп кеп айтып,
«Сиздин да, мейман-деп айтып
Сөзүңүздүн жаны бар,
Ырасында «Манаста»
Байчылдык менен ханчылдык
Эскиликтин даамы бар.
Данын аарчып кабыктан,
Нуска жасап калыктык
Казынасына советтин
Кошуп койсок эгерде,
Жан дүйнөбүз жаңыраар!»

Кең акыл, кемел ойлуу,
Кең маңдайлуу,
Заматта унутулуп толгон кайгы.
Сөзүнө сүттөй уюп,
«Бали» деди.
Көрбөгөн көптөн бери
Эл мындайды.

Маскөөлүк
Мухтар демин байкап жатты,
«Ии,кудай!»
Деп калайык алкап жатты.
Ауезовко кайтараар жооп таппай,
Чоң сары үнсүз калды,
Чайкап башты.

Кыргыздын,
Байкап карап ерлерине,
Мактанып,
Манчыркады өз демине.
Акырын белги берди,
Дөө желмогуз,
Бир кыргыз
Чыкты сөздүн кезегине.

Бул өзү орусча окуп,
Орусча өскөн,
Тегинен тамыр үзүп,
Терс кеткен.
Эзелден
Оторлоонун адиси шол,
Безгенди,
Өз улутунан, өрүштөткөн

Жүрсө да
Жогор жактын кыйыны деп,
Калкына жакпай турган
Кылыгы көп.
Жылмакай жылтыр бетти
Журту айтат,
Баягы Көзкамандын
Сыныгы деп.

Жалпактап
Жат элдерге көзүн саткан,
Даңк үчүн,
Даража үчүн өзүн саткан.
Чулдурап
Шол Көзкаман түштү доого,
Атанын атын саткан,
Сөзүн саткан.

«Оозума
Каратам деп бар калыкты,
Жинденген жомокчулар
Жар салышты.
Айкөлүм аян берди
Деп апыртып,
Айылда
Айлуу түндө жаңшанышты.
Бул неткен көр ишеним,
Мынча убакыт,
Көзүн бууп
Адаштырган барча журтту?
«Манастан «
Аша турган баатыр жок деп,
Панислам,
Пантюкирстик дан салышты.
Айбаттуу кызыл аскер
Ааламды алган,
Ага тең келе албаган канча мыкты.
Жанында
Маркс, Ленин илиминин,
Манасыңар ким экен
Анча мыкты!?

Турандын
Эзелки ыр урааны экен,
Өчпөгөн
Улутчулдуктун чырагы экен.
Манасың миллион сап
Тегин эмес,
Кыргыздын
Ал экинчи кураны экен.
Манастын
Ырын ырдап тындаган эл,
Эч кимге
Башын ийбей турар экен.
Андыктан,
Тамырынан жою керек,
Советтин болсун десек
Турагы эсен!

Бул эпос
Башка журтту кордоп эзип,
Табын деп
Бир Манаска зордоп кетип,

Кыргызды
Айрыкча бир улук кылат,
Чыккандар ага каршы оңбойт дешип.
Ак калпак,
Аңкоо кыргыз адашыптыр,
Арбагы
Манас ата коргойт дешип.
А бизге жол көрсөттү
Компартия,
Улут деген.
Болочокто болбойт дешип!

Андыктан
Бириккиле алың барда!
Ураандап
Чыгарбастан ханыңды алга,
Кулабас совет калкы ушул күнү
Курчуган кайнап далай жалындарга.
Андыктан
Манас, Талас дей бербестен,
Илешүүгө
Улуу көчкө жолуң камда!
Биз сыяктуу
Келечекти көрө билсең,
Партия өркүндөтөн
Аны да аңда!»

Төмөн карап көпчүлүк,
Тым тырс болуп калганда.
Атып туруп бир жигит,
Салды ачуу айгайга:
«Даража менен даңкты кууп,
Дүнүйөнү кезипсиң.
Өз тилиңди унутуп,
Өз журтуңдан безипсиң.
Өрлөгөнүң ушулбу,
Өз элиңдин ашына
Өзүң ууну кошупсуң,
Өз атаңдын ырына
Өзүң шилтеп чокморду,
Ушул күнү Көзкаман
Өспөптүрсүң, тозупсуң!

Манас биздин атабыз
Каныкей биздин энебиз.

Алардын атын унутсак
Кандай күнгө келебиз?..
Атабызды жат көрүп
Атаны кайдан табабыз,
Апабыздан безинип
Апаны кайдан табабыз?..
Жер болобу Талассыз
Эл болобу Манассыз!?»

Токтот деп
Майдай сары сөзүн бөлдү,
Кыргызда
Намыс барын көзү көрдү.
Божурап кайдагыны
Сүйлөп кирди,
Болбосо да
Жүйөөлүү сөзү жөндүү.

«Эй жолдош,
Бура тартсаң
Курч каарыңдан,
Көк муздай көгөрсөңүз
Кышта турган.
Эртең сени чыгарып партиядан,
Аркы күнү алабыз кызматыңдан.
Айыпты азыр эле сен кетирген,
Органдар билип калса орун казып,
Жок кылып жибербесин
Жер бетинен!

Нетесин
Азап үйүп оз башына,
Не жетсин
Таңдын бейпил атканына.
Кутулам деп ойлобо аман-эсен,
Бир түшсөң
КГБнын капканына!»

Кайран эр
Үндөй албай ичтен тынды,
Кайрадан
Кытмыр жандар үстөм кылды.
Табалап кыргыздарга
Түшкөн күндү,

Жылмайып мыйыгынан
Үстөм күлдү:

«Жаккан соң
Жаңы заман жылдыздарын,
Безип тур
Эски ырдан уул-кыздарын.
Терс деп «Манас» ырын
Советке жат,
Биз эмес, айтууда го кыргыздарың!»

Өз уулу саткын болсо
Тил буулду,
Сатыл деп
Ушуларга ким буйурду?
Биз эмес айтып турган,
Өз балдарың,
Дегенде,
Эл оозуна кум куйулду.

Ушундай азыр болсо
Талашаар ким,
Анчалык керек кылбай
Парасатын.
Өстүрүү ичтен чыккан
Көзкаманды,
Көргүлө,
Оторчулдук саясаттын.

Ал кезде
Муну Мухтар айта албады,
Акыл менен жеңип чыгаар
Жол тандады.
Кайран Мукаң
Кара сөздү айландырып,
Билимге таяп туруп
Ой калчады.

«Зер салып
Байыркынын ырларына,
Айтайын акыйкатты,
Тыңдагыла!
Даана турат
«Манас» ыры бой теңдешип,
Ааламдык

Адабият кырларына.

Деңиздей
Тендеши жок
Таң калаарлык,
Эпос деп,
Кызыктырса жанга баардык,
Орустун
Кенен ойлуу окуганы
Манаска маани берген
Бар ааламдык!

Манасчы
Манас айтса
Жалындаар от,
Мазмунун талдап угаар
Аалым да көп.
Биздерге
Бүткүл аалам карап турат,
Советтер
Кандай чечим кабылдар деп!?

Өткөндү
Бүгүнкүгө талаштырба,
Наркын ал,
Жакшылыкка жараштыр да!
Кыянат болуп калаар
Күнөө таксак,
Марксты билбедиң деп
Манасчыга!

Турганда
Санжыргалуу карыяң тың,
Эпостун
Талдап кечип дарыясын.
Серептеп
Ашык кемин алып таштап,
Советтик
Жасаш керек вариантын!!!»

Жалааны
Жапкан жана жамгырлатып,
Чуулдап
Элдин башын даңгыратып.
Көзкаман дагы чыкмак боло берип,

Ордунан козголо албай,
Калды катып.
Сүйлөмөк тургай үнү чыкпай калды,
Кептелип тамагына,
Каны катып.
Эрбеңдеп эки колу
Баш калтырап,
Кеткендей моюнуна каргы батып.
Олтурган «Көзкаманды»
Ойлodu журт,
Манастын
Кетти го деп арбагы атып!

Кеңешин
Келтирген соң кемелине,
Көөнөнүн сүнгүп түшүп теренине.
Бар жыйын
Бир ооздон макулдашты,
Санашып
Ауезовтун беделине.

Бул айкаш
Ушундайча тамандады,
Аңыздай
Кечээки өткөн замандагы.
Казактын уулу ойчулу
Коргон болуп
Кыргыздын улуу ыры аман калды.
Кагышып
Калмак кытай жеңе албаган,
«Манасты»
Москва да жаба албады.
Бир туташ
Элдик нуска даярдалып,
Басылсын
Деген чечим кабылданды.
Кыргызча,
Казакча да орусча да
Эр Манас дүнүйөнү аралады.
Жаш казак,
Жаш кыргыздар, унутпайлы,
Мурунку
Бийик ойлуу бабаларды!

Которгон Азиз Биймырза уулу

Жумабек баатырдын жылдызы

Ак бороон, кышы катуу, кары калың,
Сол түштүк сары алтындай шору калың.
Чынардай муздак ташты жарып чыккан,
Уулдарынын ойу терең, жаны жалын.

Ой жүгүртсөң тарыхтын ар жагына,
Жер үчүн садагада мал-жаны да.
Аттанып Алаш уулу каршы чапкан,
Жунгардын жалактаган канжарына.
Журт болуп кырын таап жол бербеген,
Жашыруун генералдын жаңжалына.
Кыпкызыл канга батып ата-мекен,
Калың жоо чеп курса да жан жагына.
Замбирек зынк-зынк этип, топ жаадырып,
Замана асты-үстү болгонунда.
Кашкайып туулган жерди коргоп калган,
Миң алкыш ата-баба арбагына!

Жашырынып багынгандар заманында,
Айла таппай ак падыша амалына.
Кыйшык төш, чынжыр салган чоролордун,
Кундуу жерден тайып тамандары.
Айланып айдыңга түшүп берген,
Акчалуу алптардын аранына.

Кыйгач кылык көрсө да бөтөндөрдөн,
Кең талааны ээн-эркин мекендеген.
Казак тартты далай да дагы азап,
Кеңештин кеңешпеген көсөмдөрдөн,
Картаны карандаштап бирден сызып.
Кайчы менен жеринди кесем деген,

Мың тогуз жүз элүү төрт,
Жылкы жылы келгенде.
Қазақстан жеринде,
Тың игерүү башталды.
Ааламда мындай болбогон,
Мындай чоңдук көлөмдө.
Термелип кетти кең талаа,
Деп айтылды өлөн да.
Эрендердин эмгеги,
Бейнеленди өнөрдө.
Ыраазы болбой анан кантет,

Биз керемет дегенге.
Ишенип көзсүз эле көсөмгө,
Таш кудайга табынган.
Көңүлү сокур дүлөйгө,
Төбөсүнөн таштаган.
Алданып тыйын-тыпырга,
Карапайым эл тер төгүп.
Тозогун тарткан төмөндө,
Саналунун акылын.
Азапка кармап жүргөндө,
Көңүлдөн чыккан көп ойду.
Кууруп алып казанда,
Көжөдөй куйган табака.
Ушунун баарын көргөндө,
Сабырың сактоо оңойбу.
Сейрек чыккан алмазга,
Эрлердин чери таркабай.
Айланган берч кайгыга,
Аргымакты аксатар.
Туякка каккан бекемге,
Көлөмдү жанды оңдурмас.
Таманга кирген темене,
Басылбай койбос добушун.
Темирдей чеккен тарбайып,
Токтоп турса төбөндө.
Оңой эмес ойлосоң,
Тың игерүү денени.
Катмар-катмар кубулуш,
Көп сыр жаткан тереңде!

Жер-ааламга жайылып добуштары,
Алга карай тынымсыз баскан чагы.
Тулпардын туяктары тийген жерди,
Трактор чынжыр таман жанчылады.
Улуу эмгек, улуу дастан он сан улуттун,
Тагдыры бир арада табышканы.
Кып-кызыл кыянат го бир жагынан,
Тапталса Ата-Журттун намыстары!

Бульдозер бир сүзүп бейитинди,
Эстеликтер эскирген кыйратылды.
Эне тил, ата диниң кысым көрүп
Кылдай зымды тарткандай чыйратылды.

Бычак менен жер төшүн тилген кезде,

Казактын шорголоп каны да жүрөгүнөн.
Жан жарасы жазылса жазылар тек,
Чын достуктун кылтыксыз тилегинен!

Төңкөрүлүп кең талаа шыр айланып,
Тың өлкөсү – Целинный крайланды.
Түп тамырын темир менен коңторуп,
Жутууга түгөлү менен ыңгайланды.
Казактын беш облус сол түштүгүн,
Кошууга Орусияга чын ойлонду.
Бар бекен Казагымдан башка калк?
Кыңк этпестен көтөргөн мындайларды?

Күчтүүнүн жөн тандабайт үстөмдүгү,
Насибана назары түшкөн күнү.
Бул аймак бетке чыккан каймагындай,
Талаанын чалкар кең үчтөн бири!

Советтер союзунун эл агасы,
Жаркырап Хрущевтун дана башы.
Москвага казактарды чакыртыптыр,
Арийне, ичкенге эмес конок ашты.
Какканда аркасынан Ташеновту
Совминин Казакстан төрагасы:

«Бир боор таттуу-таттуу бололу да,
Жер орток, суу орток баарыбызга. –
Биринчи секретарың күлмүңдөп,
Сөзү өтүп турган далай элге. –
Эскиликтин соколоп тонун жыртып,
Орок менен достук данын оролук да
Сыздатпай сол түштүктү, созгулабай,
Орусияга туташ кошо коёлук да.
Сиздин гана кабылыңыз керек болуп,
Кантет эми көнбөгөндө Коноев да.
Бул өзү негизинен чечилген иш,
Мыйзамдаштырып кагазга алалык да!»

Жумабек, Никита менен дос-жар эле,
Баш кошсо көп кызыкты баштаар эле.
Арка-жарка аралашып, майрамдашып,
Азилдерди түймөгүнөн таштаар эле.
Таштабай сөзүн жерге, төш кагышып,
Тапшырган жумушун да коштоор эле.
Бирок ушул сөздүн жөнү бөлөк,

Иийндерин кара асмандай баскан эле.

«Көк тиреген Кремль заңгыр сарай,
Көнгөм эки айттырбай дагы далай.
Башчысыз сиз, сөзү мыйзам...Кечириңиз!
Бөлүп туруп тууган жерди берем кандай?»

Көңүл калса, амал канча эми мейли,
Адилет ойлорунуз көрүнбөгөн.
Бир туташ Казакстан республикасы,
Ар дайым жери, суусу бөлүнбөгөн!»

Тилимди ушул казак албады деп,
Хрущев кып-кызыл болуп долуланды.
Ташенов тайсалбады каарынан,
Кеткендей Алпамыс болуп, Кобланды.
Күмбөзүн Кремильдин чайкап кетти,
Башчынын ачуу айкайы чыңырылды.

«Жери эмеспи баарысы СССР дин,
Эс-сес-сер болбогондо өспөс элең.
Аткарбасаң ойума алгандарды,
Өлө өлгөнчө мен сага өчөшөрмүн.
Кишендеп, ооздуктап, торго камап,
Төбөндү төңкөрүп көп тешермин!»

Каарданып үстөлдү соккулады,
Унчукпай, көтөрүлдү, көп чыдады.
Ал кезде тырп этүүгө чама кайда,
Себепкерди бир ирет жок кылганы.
ЦК нын мүчөлөрү ичтен тынды,
Делдейип Хрущевдун кош кулагы.
Жумабек аткандай бир жолборстой,
Кып - кызыл кош кулакты тарткылады.

«Кыларыңды кылып ал, бышырып же,
Кактап отко тирүүлөй, түшүрүп же,
Кулатып сөөгүмдү, күлүмдү чач.
Көнбөймүн мындай корлук ишиңизге,
Казактын жерин кылга салам деген.
Ой кирмесин өң түгүл түшүнүзгө!»

Бетине эч ким келбеген,
Келмек түгүл бетине.
Чайкап башын көрбөгөн,

Мындай жооп башчынын.
Камчыдай батты этине,
«Бул кайдан чыккан жумуш», – деп
Чон азусу – курчуп,
Кырчып чайнап ар сөзүн.
Кандырып кулак кычысын,
Кырс мүнөз Хрущев.
Жолдоштор башын шылкыйтып,
Эмне десе дурус деп.
Туура эмес десе бир балээ,
Чыр-чатак чыгат, урус кеп.
Кызыл катчы каарман,
Ышкырып турат жылтылдап.
Кыйып түшөр кылыч болуп!

«Тартарсын заарын далай бул катанын,
Албайт- деп,- саламыңды бир катарын.
Өзүннөн төмөндөргө жалындырып,
Мен сага тек түшүндө сөз айтармын.
Куну жок куурчактын сөзүн кантем,
Өкүмдү Москвадан чыгартамын!»

Кыйкырганда Хрущев,
Атлантика бир оонап.
Чоочуркап жарты аалам,
Куюнбу же жинби деп?
Үрпүйгөн баштар уюму,
Топторго далай конуптур.
Үрөй кутун учурган,
Учкан сайын ураа деп.
Кадалгандай жүрөккө,
Уулу жебе учуп келип.
Шырыбаган сактын үн,
«Бас согуп карай кет!»
Көнүп калса карайлап»
Айгай жок да чарба жок.
Темир тагып төшүнө,
Даңазалап насыйкат.
Жар салып жалганга,
Ааламдык адам деп.
Ата-Мекен жери үчүн,
Калың казак ели үчүн.
Чымын жаны чырылдап,
Жалгыз чыкты майданга.
Жалаң төш баатыр Жумабек!

«Уулу элем казак деген бир атанын,
Төрт мухитти теренден туйлатармын.
Бутап баарын элдерди жутмакчы деп,
Мен сизди ай-ааламга чуулатармын!

Жер берген Кудай дархан казагыма,
Көнбөйт ал саткындыкка, мазагыңа.
Өтпөйт эч кимиң да өңгөчүңөн,
Таш болуп туруп калар тамагыңа»!

Хрущев Ташеновго кектенгени,
Тектүүгө кектенгени бекербе эле?
Оройун келтиргенде ороп келип,
Жумакең жарайт десе бүткөн эле.
Казактын беш облус ар тарабы,
Орусиянын кармаганына өтмөк эле.
Каарданып канча кылым тындырбаган,
Чарбаны бир калоодон иреттер эле!

Хрущев казак жерин ала албады,
Жер-көккө Жумабекти жамандады.
Куугунтуктап, кызматынан төмөндөтүп,
Кор кылууга сындырып амалданды.
Башына булт түшкөндө Ташеновго,
Бир казак арачы да боло албады.
Жумакелеп жүргөндөр сырт айланып,
Ошол керек өзүнө деп табалады.

Баатыр бирок сынбады, сына албады,
Тирчиликтин тизгинин бууй албады.
Меш түбүндө мышыктар көзун кыскан,
Угаарбы жолборсту камактагы.
Өмүр бою тургандай кубат берип,
Алаштын азаттыгы – улуу арманы!

Байыртадан кыйла-кыйла тарых калган,
Аңыз көп үлгү тутар алыптардан.
Таразасын убакыттын элеп-желеп,
Кимдин ким экендиги аныкталган.
Эрлиги Ташеновдун эң өзгөчө,
Оту болуп намыстын жанып калган.
Чайкашып жалгыз өзү жандан кечкен,
Казактын жерин аман алып калган!

Ташенов келишкенде баш корголоп,
Калар эле казак түбөлүккө бир уятка.
Орусиянын менчиги болуп кетер эле,
Тоо, токой, көлдөр, талаа, баш үйүң да.
Көкчөтоо, Бурабай менен Кызылжарың,
Акмола, Павлодар менен Костанай да,
Башканын босогосу болоор эле.
Бүгүнкү байтерегин – Астана да!

Улуу эрдикте тагдырын жолуктурган,
Эл үчүн кетүү бакыт болуп курман
Бийик ой, бийик сезим бойун бийлеп,
Даңктуу эл тарыхын толуктаган.
Партия салдаты болуп жүргөнү менен,
Жүрөгү казагым деп согуп турган.
Эң жарык жылдыздардын бири Жукең!
Азаттык асманында жанып турган!!!

*Баянгали Элимжанов. Жумабек батырдың жұлдызы.
Которган Перизат Алмазова.*

Аалам казагы

Асман, жерди Жаратканым жараткан,
Ар бир элди ар кыйырга тараткан.
Тили башка, түрү бөлөк баарын да,
Таарындырып көккө дагы караткан!

Түркүн-түркүн болсо дагы өткөнү,
Көкүрөктөн көк кумарлык өчпөдү
Көтөрүлүп могикиндар ураандап,
Шумерлердин ойу көккө беттеди.
Түбөлүктүү мифтердеги эллиндер,
Көккө учам деп жанып кеткен жокпу өзү.
Көк теңирге көк түрктөр табынып,
Көккө карап уулугандар көк бөрү.
Көк боз атты, ак боз атты оздуруп,
Казыгына аркандаган көктөгү.
Жүргөн менен кыялында асмандап,
Түрк колу бирок көккө жетпеди!

Айды, күндү ардактаган Алашым,
Бийиктерге балкый турган баласын.
Чаптырганда күлүк казак көңүлү,
Чарлап кетет жылдыздардын арасын.

Кийиз үйгө оттой бирге алоолоп,
Аалам сыры арбап турган санаасын.
Уча албады өзү бирок амал не,
Космодромго берсе дагы талаасын!

Кимдер учуп, ким конбоду талаага,
Каттап алып мейли сана, санаба!
Отуз жылча жүйрүктөрдүн ичинде,
Бир казак жок дегенге эл ишенеби?!

Кып-кызыл от, залал калган изинде,
Чексизге учуп пайда барбы түбүндө?
Айтоор эми келди казак кезеги,
Миң тогуз жүз токсон бирдин күзүндө!

Артта калды бороон болгон кор чагың,
Акыр жеңди ынтымактуу эл баарын.
Алаканга салды казак баласы,
Аттила да ала албаган жер шарын!

Тынып калып таш көөдөндүн көбүгү,
Чырылдаган чындык көккө чуркады.
Күндөй күлүп, күлүп күндү беттеген,
Күндөн туулган эр гунндардын урпагы!

Көк жалдыгын калкым көргөн Токторум,
Көккө жолду салып берген Токторум,
Көптөн берки көк түрктөрдүн кайтпаган,
Көп үлүшүн алып берген Токторум!

Кайраттуу да зээндүү,
Айбаттуу да мээримдүү.
Болгон чыгар ушундай,
Баатырлары ааламдын.
Мурунку менен кийинки!

Алаканы күрөктөй,
Манжалары билектей.
Добуштан ылдам учакты,
Дал кондурган кемеге.
Айдыңын тегиз кирдетпей,
Как жарып музду мухитти.
Токтоосуз учкан полюска,
Жанар май куюп асманда.
Табышмак жүрөк дир этпей,

Кыйындын жеңип далайын
Абройго бөлөнгөн
Туулган элин жүдөтпөй,
Атлас баатыр сыяктуу
Көк күмбөзүн көтөрүп
Кармап турган тиректей!

Көктү чарлап көкөй кести күү кетти,
Кең ааламга айтып жакшы тилекти.
Пейилинен кубандырып талаадай,
Шериктери Волков менен Фибекти!

Орун барбы таарынууга өткөнгө,
Табасың не өзгө журтка кектене.
Майдандашкан жер бетинде немис менен,
Орус, Казак учуп бирге көккө да!

Жолдош болуп немис менен оруска,
Бир кемеде учту казак намыска.
Бул сапардын жөнү бөлөк, жолу кең,
Ой жүгүртөр азамат эр алыска!

Кыран куштай достор менен табышты,
Кучакташып, эр парызын алышты.
Ээн талаада аргымактап чапкандай,
Токтор кезип келе жатат ааламды!

Нур куюлуп жүрөгүнө, санаага,
Көз жүгүртүп тоого, мухит, талаага.
Чексиз, түпсүз кең мейкинде калкып-ак,
Өз жолунда бара жатат Жер-Эне!

Айдыңы чалкар суу кандай,
Суудан учкан буу кандай.
Керилип жаткан кең талаа,
Тоого бүткөн нур кандай.
Ушунча сулуу дүйнөнү,
Чарпылган ачуу ызаанын.
Кара булуту буугандай!

Чексиз асман мөлтүр неткен,
Сыяктанат түпсүз көктөм.
Көз талдырып, созуп колун,
Муңдуу учур далай өткөн.
Жер бетинин бороондору,
Эрлерди да эңиреткен!

Элди курткан, элди жуткан,
Тоодой талаш каптаган.
Көз салганда чексиз жактан,
Таруудай да болбоду ай.
Колдон жасап, кан кайнатып,
Адам уулу бири-бирин.
Жалмады да аябастан,
О, дүйнө жалганы ай.
Күнөө тагып жан бүткөнгө,
Көп таарынып бул өмүргө.
Койгулачы зарлабай,
Зар көбөйсө балээлерге кабылып.
Жер- Энени жаралаган арман ай,
Көтөр албай анчалыкты.
Зулумдарды, жоолорду,
Аялоолукту, армандарды.
Күбүрөнүп Жер-Энебиз,
Чексиздике чер тартып.
Күйүп кетсе не болот ай, Аллам- ай!!!

Кудай орток, Жер да орток, Күн орток,
Көптөн көргөн улуу тойдон ким коркот?
Жетем дейби жалгыз өзү муратка,
Орток үйдү ойрондогон жин-шайтан!

От жалында өмүр бою жандың да,
Акыл-эсте бир жолу да тандыңбы.
Карапайым ары даана акыйкат,
Эй, адамзат, эки жол бар алдыңда!

Сыйлашуудан жер бетине сыясың,
Бир-бириндин желектерин кыясың.
Өзгөлөрдөн өзүң кошо кыйылып,
Түбөлүктүү тирчиликти жойосуң!

Омуруп, ойуп, оттоп эле тап-такыр,
Тартып жерди көк бөрүдөй ат чаптыр.
Үймөлөшүп көздөрүнө көк чымын,
Көрдө өкүрттү бирин-бири көп баатыр.

Баатырларды бир кемеге мингизсе,
Бир аз убакыт көк асманда жүргүзсө.
Аалам жактан жерге мүнөт каратып,
Көп талаштын керексизин билгизсе!

Жалган эмес насикатты текке айткан,
Жарды өзөк акыйкатты көпкө айткан.
Айга конгон Армстронг асмандан,
Айланып хак мусулманга ал кайткан!

Тобоо, тобоо, керек бизге көп тобоо,
Тобоосуздар ыйманыңды жоктоодо.
Канча кылым кыйыр болду кан сасып,
Кишилер эй, болбойбо эми токтоого?!

Ак, кызыл, коңур, жашыл түскө көчүп,
Жат журттарга көз алайтып, тиштендик.
Өзүбүздү артык санап өзгөдөн,
Уялбастан курман болдук үстөмдүк!

Синген канга ошол кезден эс билбес,
Сезим эски, эң байыркы эскирбес,
Алчаңдаган ак насилден ааламда
Артык өзүн санайт экен эскимос.

Табигаттын мыйзамдарын түшүнөм,
Түңүлбөймүн насилинен, түсүнөн.
Теңчиликке кол койсо да бар улут,
Өзүн артык санайт экен ичинен!

Боло берсин, андайларга жинденбе,
Бийикти эңсе, кубан кайра турганга.
Кантет элең шордуу болсо кембагал
Калкта бүткөн сенден башка жалганда!

Өзүн-өзү кор санаган эл эмес,
Өзгө журтту кекеткени жөн эмес,
Артык эмес бир элдерден бир элдер.
Чыныгы эл эч кимден да кем эмес!

Жек көрбөгүн бириң-бириң тиштене,
Же эчкимге эч ким болбойт жүк кеме,
Өзүңдү артык санасаң да өзгөдөн
Өмүрүңдө далилдөөгө күчөнбө!

Жаның сактап кала албайсың жазгандан,
Ашып түшүп кете албайсың асмандан,
Баардык балээ бир-бирине адамдын
Артыктыгын далилдөөдөн башталган!

Кемсинтпегин өзгө журттун орунун,
Кыйынбы ушул чын керемет болуунун?
Мойундатам деп жүргөндө башкага
Кайрылбасын, абайла өз моюнуң!

Балээ коолоп бешенеби пендеге,
Өктөмү жок өмүр жокпу өзгөгө,
Багынууга милдеттүүмүн мен неге,
Башкарууга тийиштүүсүң сен неге?!

Мен – Казакмын, сен-оруссуң, сен-немис,
Элдерденбиз бир-биринен кем эмес.
Мен уулумун багындырам дегенден,
Башталат баардык аалам силкиниш.
Биздин казак басынтпаган эч кимди
Өзүң айтчы кандай эми сендеги иш?
Бир-биринди жоолоп алуу кыянат,
Баарыбыз да бир кемеде – жердебиз,
Башкарууну токтоткунуң ээ жайсыз
Жер бетинен жарашып бир тер жемиш!

Балээ издебе касыңдан да, достон да,
Батпа муңга, жашыбагын, жасканба.
Жаман ойго ушактарга салынбай,
Улам-улам карап турчу асманга!

Жат сезимди жүрөгүңө өткөзбө,
Өз жаныңа кемчиликти көп тизбе,
Жамындыктан жабыркасаң жердеги
Жерди басып жатып калбай, көктү изде!

Жан билбеген периштеби, арбакпы,
Жарык, чексиз, таза нур бар ал жакта,
Тазалыкка, сулуулукка умтулчу
Кумар болбой кан төгүшкө, калжыңга.

Байлыгыңа бапыранба, ташынбай,
Багындырып бир-биринди басынбай,
Боордош болуп таттуу-таттуу жүрөлү
Байланган камыт болбой мойнубузга асылбай!

Биз жүрөлү сый-урматты ыр кылып,
Башка жол жок андан артык, түбөлүк,
Болот баары нагыз достук тек кана
Бир элдердин арасында өмүр кечкин түбөлүк!

Биз сыйлайбыз баардык элди ажайып,
Билгин, сыйла, урматтагын казакты,
Башкалардын азаттыгын сыйлоодон
Башталат чын мааниде азаттык!

Көзүң артып мекенине башканын,
Көз жүгүртпөй топурагын баспагын
Баарыбыз да баласыбыз ааламдын
Түбөлүк бир убактыбыз каш кагым!

Аалам - Жердин ачып жаңы барагын,
Ай, ааламды айландырып күлүгүн,
Кучактап баардык адамды - эки досун
Кең талаага конду Токтор кырааның!

Жан сарайын жаңырткандай жел жыты,
Кереметтей желден келген эл жыты,
Асман аалам чын ажайып болсо да.
Баардыгынан артык бейпил жер жыты!

*Баянгали Әлімжанов. Ғарыш қазагы.
Которган Перизат Алмазова.*

**TURKMEN DILI
TҮРКІМЕН ТІЛІ
TURKMEN LANGUAGE**

БАЯНГАЛИ АЛИМЖАНОВ

Түркмен

Огузың от йүрекли түркмени,
Овалдан әһли түркмен бир дилеги.
Трухмен, Турхоман хем атдаш болан,
Олар хем, бигана дәл, гырың или.

Ил үчин яссык гөрмән яр гулагы,
Бабалар багт тутан хер мукамын.
Тарихың галласындан гечипдирлер,
Бөкдүрип Ахалтеке аргамагын!

Догылан ер, доган дили сөйүп гечсең,
Шөхратың бейик болар чын бегенсең.
Яйнаян Гарагумда гахрыман ил,
Ровачлан, ашак бакма, бейик еңсәң!

*Баянғали Әлімжанов. Түркімен.
Тердјиме эден: Аман Көмекоғлы.*

ҚАРАҚАЛПАҚ ТУЛУ
ҚАРАҚАЛПАҚ ТІЛІ
KARAKALPAK LANGUAGE

БАЯНҒАЛИ ӘЛІМЖАНОВ

Қарақалпақ

Қандасым, қарындасым қарақалпақ,
Ишінде мың қалпақтың дара қалпақ,
Илесип булт пенен бирге көшкен журттың,
Бәрине мэкән болған дала жалпақ.

Әмудің толқыны менен өмір аққан,
Өңірден орда қурып, орын тапқан,
Келеди гөне гүмбездің гүмбирлисіндей
Қоңыр үн қоңыраулы Қоңыраттан.

*Баянғали Әлімжанов. Қарақалпақ.
Аударған Қоныс Жүсіп.*

Достын жоқ па...

Достым жоқ деп өкинеди көп бенде,
Дос боларлық кисі қурып қалғанбе?
Дос емеспе саған мынау уллы өмір,
Көшкен бултлар, қайтқан қуслар бәхәрде.

Нағыз дослық ақ тилеги елдіңде,
Қуат берер ескениде желдіңде,
Аңлайын мен бундайына қарамай,
Дослық шығар көтериу,й жердіңде.
Журттың бәрін жазғырғанша ойланшы,
Шын жүректен өзің дос болып көрдіңбе?

Достым жоқ деп елге өкпелеп жылама,
Доссыз болсаң тек өзінди гинәлә,
Өзиң егер бере алмасаң елге нур,
Жүрегиңе журттан шуақ сорама!

*Баянғали Әлімжанов. Досың жоқ па...
Аударған Қоныс Жүсіп.*

Қанат

Қанатсыз адам болмайды,
Бәрине қанат берілген,
Кыяда қыран самғайды,
Ушыуға қораз еринген.

Биреулер пойда табатын,
Қыздырып соқар саудасын,
Сыпыртқы етип қанатын,
Тазалар биреу ауласын.

Жаза алмай еркін қулашын,
Бир-бирин бөгеп қаққылап,
Қанаттар қанша ылашын,
Уша алмай кеткен шапқылап.

Дарынды тууған дүрлерге
Артады заман ауыр сын,
Ушаман деп енді жүргенде,
Жулынып биткен қауырсын.

Тиршиликтің тапқан жайлысын,
Талғамы қызық санаттың,
Ким уғар екен қайғысын,
Самғаусыз өткен қанаттың.

*Баянғали Әлімжанов. Қанат.
Аударған Қоныс Жүсіп.*

**ТАТАР ТИЛИ
ТАТАР ТІЛІ
TATAR LANGUAGE**

БАЯНГАЛИ ӘЛИМЖАНОВ

Татар

Яңгырый жирдә татарның даны,
Оча канатын жәеп жиһанга.
Тәрки галәмнең терәге итеп
Тәрки кавемнәр карыйлар ана.

Өзелми казакъ-татар дуслыгы,
Татарның бөөк йөргән базары.
Алашның тәүге китаптарын да
Кайнаткан мәшһүр татар Казаны!

Рәт чыгар казакъ-татар кушылса,
Барыр юлы да кыскарыр азак.
Жиңү байрагын кадаган Рейхстагга
Беренче булып татар һәм казакъ!

Иделне илем, жирем, ди, татар,
Бөтен заманда без бертуганнар.
Бүленмәс төрки йортның эргәсе,
Таш кирмән булып торганда татар!

*Баянғали Әлимжанов. Татар.
Рафис Корбан тәрҗемәсе.*

Чәк-чәк

*Тельман Елубай улы белән
Флүрә Таһир кызына*

Күтәргәндә үз башына тәңгәл өй,
Телаганның тормышлары көйләнде.
Чәк-чәк белән сыйлап торыр көн дә дип,
Татар кызы Флүрәгә өйләнде.

Күзне ачып йомган ара күк кенә
Бик тиз үтеп китә икән яшь чагың.
Тельман ага сорый инде кайда дип,
Кыз чагыңда көн дә биргән чәк-чәгең?

Әйтте жиңги, яхшы атлы егетсең,
Акыл-уең тап-таман, дип, буеңа.
Татарда, дип, китерәләр чәк-чәкне
Бер күчтәнәч итеп бары туеңа!

Калса да бу сүздән ачып авызын,
Агай сөйде жиңгәбезне өзелеп.
Һәрбер көне туй икән бит адәмнең,
Булса өйдә бәхет-байлык, тигезлек!

Бавырсак вә ит торса да табында,
Чәч-чәк сорап куйды кайчак шаяртып,
Ашый имеш аны бичә энесе
Һәм нагашы¹ Науан хәзрәт яратып.

Хәзрәтне казакъ иле искә алды,
Искә алып бер тарафка жыйналды.
Башын ватты, яңа язган китабын
Чыгарырга акча тапмый кыйналды.

Акча дигән бер кыямәт бүгенге,
Бөтен өмет өзелде дә бөгелде.
Хужалыкның терәтүгә калганы
Жиеншар² кыз Флүрәгә беленде.

Жәберне күп күргән ата-анасы,
Жиңгәбезне илтифатсыз димәгез:
Атабызның рухы өчен кирәкле
Акчаны тиз табып бирде жиңгәбез!

Китап чыгып, халыкта ул якланды,
Матур кыз да батыр кыз дип макталды.
Яхшы сүздән яхшы адәм нурланып,
Чәк-чәк белән йөрсен көн дә сыйланып!

*Баянғали Әлимжанов. Чак – чаги.
Рафис Корбан тәрҗемәсе.*

¹ Н а г а ш – анасы ягыннан ага тиешле кеше

² Ж и е н ш а р – бертуганының оныгы

Бер гомер

Татар аксакалы Назыйм Сәйфуллинга

Барырмын дип берәр чибәр кыз белән,
Ике кешелек купеда, хисләнеп
Утырганда, егет янына килеп
Бер карт керде дүрт сумкасын күтәрәп.

Сиксән яшьтә, кипкән саксаул сыман,
Исе китми гыйнвар суыкларына,
Туган аулын эзләп татар агае
Сәфәр чыккан карап Казан ягына.

– Назыйм атлы буламы, шигъри исемем,
Бары кызлар исеме бу казакъта, –
Дип әйтте дә, кысып күзен, шаяртып,
Куйды шунда картлач көлеп азактан.

– Нинди озын авыр юлга чыккансың,
Сагыш бармы йөрәгеңне сызлаткан?
Шыкырдаган суык кышта йортыңнан
Нинди хәсрәт сине юлга кузгаткан?

– Тере жанга – жир түгәрәк-куляса, –
Диде картлач мыек асты елмаеп. –
Кеше өчен туган жирдән кадерле
Берни юктыр бу жиһанда, мөгаен!

“Бер күрешү – бер гомер!” ни дигән сүз?
Чыгадыр ла күп күргәннән зирәк сүз,
Тәкъдир-талкы дигән шушы чын гомер,
Туган жирдән читсә үтсә – кирәксез!

*Баянзали Әлимжанов. Бір гұмыр.
Рафис Корбан тәрҗемәсе.*

**БАШКОРТ ТЕЛЕ
БАШҚҰРТ ТІЛІ
BASHKORT LANGUAGE**

БАЯНҒӘЛИ ӘЛИМЖАНОВ

Башкорт

Үткән тарихтары менән ғорурланып,
Тулкынланып телгә алам төркизәрзе.
“Баш йорт” һәм “баш бүре” тигән мәғәнәне
Аңлата бит “башкорт” һүзе тамырзары.

Көн дә үтер, кис тә булып, таңдар атыр,
Туғандаш ил шатланғанда кояш балкыр,
Башкорт һылыуының назлы тауышындай
Курай моңо күнелдәрзе арбап алып.

“Уфа”ны ла мин үзһенеп, “Өфө” тимен,
Якты өмөт булып сыға йөрәк һүзем,
Ирекһеззән “Өфө” тиһәм, бик шатланам,
Озакламай килеп етер язған көнөм!

Ата-баба йолаһына тоғро башкорт,
Сал быуаттар төпкөлөнән максат юллай,
Илдең иркен курсалаған сая башкорт,
Мәңге йәшәй бирһен башка милләт булмай!

*Баянғали Әлімжанов. Башқұрт.
Тәржемәсеге Әхәт Салихов.*

Күскән болот. Күңел

Болот менән бергәләшеп күңел дә күсеп бара,
Ғүмерзәр үтеп китһә лә, иштәлек булып кала.
Ак һакаллы бабай менән осрашқан сактарында
Кем уйлаһын, булған бит, тип, күккә кул һузған бала.

Бала сакта һузылышып ята инек болонға,
Окшай инек ул вакытта толпар менгән батырға.
Ағылған акһыл болоттан һорай инек күргәндә
“Һез кайзан киләһегез”, тип, “Ни көтә һеззе унда?”

Кап-кара болоттар кеүек яуа инек тупракка,
Күпергән болоттай осоп китә инек йыракка.
Беленмәгән сер бар микән әллә бына ошонда,
Без назландык иркәләнеп икһез-сикһез асманға,
Үзебез зә кайһы бер сак күрендек болот булып!

Каруандай тезелгән болот бөгөн бар, иртәгә юк,
Асман буйлап аға болот күк көмбәзен күркәмләп,
Болото юк күк йөзөнөң йорһоз илдәй кото юк.
Ағылалар ашығып алыстағы илдәргә,
Беззәң сәләмде еткереп, яуап алып килергә!

*Баянғали Әлімжанов. Көшкән бүлт. Көңіл.
Тәржемәсегә Әхәт Салихов.*

УЙҒУР ТУЛУ
ҰЙҒЫР ТІЛІ
UIGUR

БАЯНҒАЛИ ӘЛИМЖАНОВ

Уйғур

Уйғурниң роһи барғу әвладида,
Атидин мирас болған дутарида,
Қағанат тарихиниң изи қалған,
Кониниң Қәшқәрийә, Турпанида!

*Баянғали Әлімжанов. Ұйғыр.
Аударған Бақытжан Разиев.*

Достуң йоқму...

Достум йоқ дәп көйүниду көп бәндә...
Дост боларлиқ киши қуруп кәткәнму,
Дост әмәсму саңа мону улук өмүр
Көчкән булутлар, кәлгән қушлар көкләмдә?!

Һәқиқий достлуқ – ақ тилиги әлниңму,
Қувәт берәр қипаш чиққан шамалму,
Әвуниңға вә монуниңға қаримай,
Кәтириду зиминәсла достлуқниму,
Жут барлиғин яманлимай, ойлисаңчу,
Чин жүрәктин өзәң дост боп көргәнму?!

Достум йоқ дәп әлгә өпкиләп жиғлима,
Достсиз болсаң, пәкәт өзәнни әйиплә,
Өзәң әгәр берәлмисәң әлгә нур,
Жүригигә журттин қуяш сорима!

*Баянғали Әлімжанов. Досың жоқ па...
Аударған Бақытжан Разиев.*

Қанат

Қанатсиз адәм болмайду,
Барчиға қанат берилгән.
Қияда қиран пәрваз қип
Учушқа ғораз ерингән.

Бирлири пайда тапидиған
Қиздуруп мамуқ содисин,
Сүпүргә қилип қанитин
Тазилар бири һойлисин.

Ялмай әркин ғуличин
Бир-бирин торап, қақилип
Қанатлар қанчә илишип
Учалмай кәткән тақилип.

Талантлиқ туғулған инсанға
Артиду заман еғир жүкини,
Пәрваз қилимән дегәндә,
Бағлап қояр путини.

Паравән турмуш йолида,
Әқил-идрәк қолида,
Ким уқар екән қайғусин
Өркәшләп өткән қанитин!

*Баянғали Әлимжанов. Қанат.
Аударған Бақытжан Разиев.*

日本語
ЖАПОН ТИЛИ
JAPANESE LANGUAGE

(カザフ語からの和訳)
著者：バヤンガリ・アリムジャンノフ氏

題名：サオリとカオリ

世界レスリング選手権13連覇、オリンピック3連覇を成し遂げた吉田沙保里さん
オリンピック4連覇、世界レスリング選手権11連覇を成し遂げた伊調馨さん
侍の刀のような
サオリ、
美人の中でも美しい
カオリ、
全世界がうっとりして拍手する
地球と海、
海のマオリ（注①）！（注①：アオテアロア（ニュージーランド）にイギリス人が入植する前から先住していた人々である）

ジャガーのように
食らいつくサオリ、
ピューマのように
飛び掛るカオリ、
早い動きに、
驚き、
特別審判が高く評価した！

世界中で自分の国民の評価を高め、
沢山の女性が彼女らを見習う、
一人がオリンピックで3連覇した、
もう一人が4連覇を成し遂げた！

世界中に強い選手もいるが、
これだけの金メダルをレスリングで誰が獲得しただろうか？
オリンピックで6連覇を成し遂げた
クロトン出身のミロン（注②）だけを思い出す！（注②：紀元前6世紀頃に活躍したレスリング選手。古代オリンピックなどの全ギリシア的な競技会で連覇を記

録し、24年間も王座を守った。多くのレスリング優勝選手を輩出したマグナ・グラエキアのクロトン出身である)

負けたことがなく、
四半の世紀にわたり、
オリンピックで優勝し続けた、
毎日、雄牛を抱えて、
丘を上へ下へと駆け抜けた！

彼は男性だから、、、
でも、優しい二人の女性の、
高名が月まで届く、
世界中に
日本の魅力を広げて、
日本の国旗を
英雄的に掲げた！

試みを怖がらないで、挑戦に向けて、
英雄的に精神的に成長することは習慣になっている、
二人の成功は特別で、
世界中でどのレスラーも、
同じレベルに達したことがない！

相手を
そり投げるサオリ、
相手を
回転させるカオリ、
世界の美人が
マットの上でたたかった時に、
新たな踊りができたように見える！
基本政策において、
間違いをしたことのないサオリ、
憲法を受けたカオリ、
手を繋いだ二人の日本の美人に、
この詩を贈呈する！

サオリの
技は特別、
カオリの
力は特別、
顔と姿勢が素敵な美人！

人生の意義をレスリングに見つけ、
プロとして活躍している、
日本の女性レスラーのことが、
好きになり、
詩を作った！

Баянғали Әлімжанов. «Саори мен Каори»

МОНГОЛ ХЭЛ
МОНГОЛ ТИЛ
MONGOLIAN

БАЯНГАЛИ АЛИМЖАН

Монгол аяс буюу.
Абилсейтийн жудаг

Дуулиан цуутай, олныг баясгагч нэгний
Дуурсах алдрыг нь Айхановхэмээмүй
Зургаан тивийнхний аагтай барилдаанд
Золбоолог- тэнгэрлэг Айхановын од гийж,
Зууралдах гэсэн нэгнийг дүүгүүрдэн шидэж,
Чац бульдаа эрдэн өрөгчийг өехийдэн өнхрүүлж,
Дарагдамгүй мэхтийг ч давуулан хаяж,
Дайран довтлогчоос зайлан өвдөг шороодуулсансан
Тэртээх нэгэн хавар Монголыг зорьсон тэрээр,
Тэнхэл заан эрдэж, хүч тамираараа гайхуулжээ
Тиймээс өөдөөс нь тэмээ өргөсөн цуут бөхөө засав гэнэ
«Тэнэг хасагийг тэрийлгээд өг » гэж түмний зарим нь уулгална
Хав дөрвөлжин золгох нь хавтай бөхийн шинж биз ээ
Харин айж, хулчийх нь эрийн хийморьт муу биз ээ
Насаар ахимаг, чацаар илүүрхэх хашир арслан
Наанадаж барьцөгөлгүйхэн балинтай нь хутгах гэж,
Насан залуу нэгнийг нохой мордсон ч яах вэ гэх шиг
Наадмынхаа дэвжээнээ ихээ маадгар алхана
Аагт настай Айханов омог бардам, ахмад нөгөөд заль мэх их ээ
Он оны туршлага арвин, цолны эрэмбэ, олны дэм түлхүү
Олны шуранхай жигтэй, бөхөө дээдлэх Монголын заншил юм
Нас тогтож намба заасан тэрхүү домогт эр гэмээнэ
Бөхийн жудаг, буурь заахдаа угсраа олон мэхтэй гэнэ
Орсон буур шиг сүртэй, шавж дэвэх нь хэлэх үг алга аа

Бул төмрийг гурил шиг элдэгддэг болов уу гэмсүртэй ч,
Орь залуу Абилсейтийн зүрхний цучилд гал нэмэв
Бөх хүн бүдүүн өвсөнд гэдэгдээ хальтарч юу магад
Барихынх нь завдалгүй өсгийдөх минь ононо?!
Абил бодно, Үгүй,үгүй, алдас болж мэднэ шүү ?!
Ахмад бөхийг аархаж хаявал хурсан олон дургүйцэх биз
Жудаг ёсгүй жулдрай минь гээд яаж ч магадгүй..?!
Зулбасаг мэтсанаанд нь багтажахмад бөх уухиран дайрав
Мөргөлдөх бух мэт мөрлөцгөөхөднь хурсан олон шуугин тэвдэв
Өсвөр залуу начин өтөл кыраныг өмсөөд өргөлөө дөө
Өргөн дэвжээ хуйлран өлмий доор нь атирлаа даа
Өнөр түмэн нь амьсгаа даран хүлээх л үлдлээ дээ
«Алдчихна, аль эсвэл айхтар шидэх байх даа...» гэлцэхэд
Алдартай бөхийг өргөж боссон залуу эр харин ч хаясангүй
Агайга кыран мэт хөрст дэлхийд аяархан гэгч хөллүүлэв
Ард олон алга ташиж, хүнлэг Абилсейтийг магтан шагшицгаав,
Аугаа Чингисийгөргөсөн өрлөгТоорил хаан лүгээ адил юм, Абил

*Баянғали Әлімжанов. Әбілсейіттің көргенділігі.
Аударған: Сұраған Рахметұлы*

УДМУРТ КЫЛЭ
УДМУРТ ТІЛІ
UDMURT LANGUAGE

БАЯНГАЛИ АЛИМЖАНОВ

Уйысь валантэм гурезьёс...

Уйлы синмаськем Гётелэсь кырзанзэ
Кин валаз но лулаз ик пыртиз ?
Кукке зеч кырзан шедьтэ ас орзэ –
Одиг крезьгурысь кылдо сюрсьёсыз.

Гёте, Лермонтов но Абаймы
«Пеймыт уй» кылбурен тулкымто калыкез,
Мур малпан сайкато – шодимы,
Чурьёссы сюресэ келяло Вакытэз.

Ма кырзан – со визыл, пеймытэз но уллясь,
Со аслаз сиеныз дуннеез югдытэ.
Оз, оз шедь на тае ук валась –
Гурезьлэсь маизэ уй ватэ...

*Удмурт кылэ берыктиз Вячеслав Ар-Серги.
Баянғали Әлімжанов. Түн басқан таудың жұмбағы.
Удмурт тіліне аударған Вячеслав Ар-Серги.*

Улонлэн эскеронэз

Позись дунне – урмем но буйгасьтэм,
Туж вось каре лулэз,
Со яралэн урез – виись но умойтэм,
Пушке ик пычаса, сура вирез.

Инмын улзо ни дэймоньёс,
Лекан мылкыд жутэ вожпотонэз,

Нюжтисько ни, дырто кыйёслы укшасьёс –
Улоньсь юаньёс, чидатэк зибетэс.

Шузиез, аксымез, алдасез...
Котырысь ваньзэсты чужысал.
«Ноку но медам лу ини сычез!»-
Дуннелы ымтырос кеськысал.

Лек мылкыд ке vormиз огдыре,
Тон бырод дырыдлэсь но вазьгес,
Улонэд ке ялан жотырак эскере –
Сайкытэн ик vormод тон жоггес.

Я, кариськы сайкыт но тазаты лулдэ,
Вирдэ, быгытьёстэ но мугордэ...
Берпум шокчытозяд ас кырзандэ
Эн уреты – уть кылемзэ но улондэ.

Удмурт кылэ берыктиз Вячеслав Ар-Серги.

Баянғали Әлімжанов. Өмір сынағы.

Аударған Вячеслав Ар-Серги.

Огназьёс

Ас туганзэ шедьтэм нылаш сямен
Шуныт тылзэ кисьтэ инмысь Толэзь,
Огназ луэмезлэсь курдам музэн,
Со Музьемез сюрес юлтош карем аслыз.

Толэзь югытьёсын визь но малпан
Сайкатскизы. Визьмын бурдо адямиос
Утчаськизы но шедьтизы лобан...

Толэзь – огназ. Музьем – огназ. Шунды
Соос полын – огназ. Миллион полын
Адямиос но – огназы. Инмар но кемдыны
Луиз – огнын: оскись одигмо лул азын.

Медам вае вал куректон
Огез мукетъслы – огназьёслы...

Удмурт кылэ берыктиз Вячеслав Ар-Серги.

Баянғали Әлімжанов. Жалғыздар.

Аударған Вячеслав Ар-Серги.

«Невада – Семипалатинск».
Комуз гурла

Ворсазы полигонэз, бомбаез казынылизы,
Кырсаса Иртыш доры акынъёс лыктылизы.
«Невада – Семей» нимаса, кыл тупан ялизы,
Таре, дыр, дуннеын ог-огзэс яратны кутскизы...

Таре США но, шунды зардонын-пуксёнын
Ваньзы ярато ни, пе, ог –огзэсты...
Чебер киргиз ныл шудэ комузэн :
« Я, кыл ни, дунне, милемды!».

Ранзем музъемлы йыбырттим,
Лулын шодим та шимесэз,
Каргам убиръёсты. Вырйыл жутим –
Сьод-сьод изэн зибим вань юрзымез.

Сьось убирлэн карез изэн мед пачкалоз,
Нош Чеберлык – вань калыклы салам...
Иртыш ярдурын ныл кырзан чузьяськоз,
Веттаса нуылоз асьмедыз – весь азылань.

... Чебер киргиз нылмы шудиз комузэныз,
Артысь гордо выръёс, кожам, шуналлязы.
Шунды пуксе дораз быдэс питыреныз,
Лоскыт горд сяськаос эрки веттаськизы.

Чильпырало уйын бадзым кизилиос,
Лулэз вешалляло чебер, мусо гуръёс.
Куддыр мон ветлисько, шодса зэмос :
Чиньыосы улын жингырало комуз сиос...

*Удмурт кылэ берыктиз Вячеслав Ар-Серги.
Баянгали Әлімжанов. Невада Семей. Қомыздың үні.
Аударған Вячеслав Ар-Серги.*

Паймоно югдурын

Кукe тонэ шуак пумитасько,
Паймон кадь югдуре мон шедисько.
Тае шодском, бен, асьмеос гинэ –
Тае тодском ми кыкнамы гинэ.

Таче дырря уг яра вал чалмытскыны,
Таче дырря кулэ кылын гурлалляны...
Тон, мусое, эн курадзыт монэ,
Кылтэк гинэ тон вала вал монэ.

Кукe шундыяське тынад тусыд,
Чылкыт синъёс но чиляло, эсьма,
Вань дуннеез паськытатэ волмыт
Шунась лулы – дунне югма.

Кукe вераськиськод жингрес, шулдыр,
Вильмытскыса, лулы шумпотылэ.
Кырлуд сямен, зорем бере, бусьтыр
Котыр дунне чылкыт тазамылэ.

Удмурт кылэ берыктиз Вячеслав Ар-Серги.

Баянғали Әлімжанов. Ғажайыт күй.

Удмурт тiліне аударған Вячеслав Ар-Серги.

ҚАЗАҚ ТІЛІ KAZAKH LANGUAGE

БАЯНҒАЛИ ӘЛІМЖАНОВ

**EARTH. WATER. MOUNTAIN. FOREST.
ЖЕР. СУ. ТАУ. ОРМАН.**

Жер Ана, жолдан айныма

Тұңғыық көкке
Қараймын неге телміріп,
Мұңайып жаным
Мүжіліп іштей егіліп.
Мұхитты кешкен
Қайықтай жалғыз қалтылдап,
Қиялдап барып,
Не сезіп қайттың, не біліп?

Құпия, ғайып,
Зілмауыр ой мен сыр бүгіп,
Үн-түнсіз езген,
Көңілге күштеп жүз күдік.
Ғарышқа шексіз,
Мәңгілік жалғыз сауалдың
Жауабын іздеп,
Үңілем неге үздігіп!?

Ғасырдан ғасыр...
Қас-қағым сәттей зырлауық,
Жылауық уақыт,
Уайымың қандай шырмауық.
Шуылдап кетті
Шалығы барлар неліктен,
Жер Ана саған,
Төнді ме шындап бір қауіп?!

Жер Ана,
Бізді
Көтеріп ұшып, айналып
Кезесің көкті
Кіндігің Күнге байланып...
Ақырзаманның
Зауалы келіп қалды ма?!
Адамзат отыр
Амалы құрып ойланып.

Не болар екен
Құрдымға кетсе құлап жер?
Тиылар ма екен
Жарылыс, жанжал құлақ жер?
Ұрыса бермей
Ұғатын кезің болды ғой,
Біздерде бары
Бір ғана Құдай,
Бір ғана Адам,
Бір-ақ Жер!

Жер Ана, жүдеп,
Жұқарып жүйкең тозды ма?
Тұрлаусыз уақыт
Айналымыңнан озды ма?
Опырып, өртеп,
Қиратып,
Жойып,
Жалмаған,
Жындылар енді
Сенің де көрің қазды ма?

Түбіңе сенің
Қалайша жетпек мұндай құл?
Төбеден бағып
Рахымы шексіз құдай тұр!
Қайырын тілеп
Қандай да болсын қайранның,
Алладан бұйрық
Келгенше жерім,
Шыдай тұр!

Мейірбан едің...
Бауырыңа тарттың Айды да,
Батыра көрме

Баланы сәби қайғыға!
Рахмани нұрдан
Жаралып едің, Жер Ана,
Кеше гөр бізді,
Кешір де жолдан айныма!

Мұхит пен мұң

Өзенді бойлап өлкені кезгім келеді,
Мекен ғып біраз қауырсын қанат кемені.
Ақша бұлттарға орана кетіп кей-кейде
Мұхитқа барып мұңымды шаққым келеді.

Мұңымды шақсам, ұғар ма мені көк теңіз,
Көк теңіз ұқса, басылар ма екен өкпеміз.
Біз неге сонша күйешіл болдық, күйдіргі,
Неліктен, айтшы, осындай болып кеткенбіз?

Мұңайып барсам, мұхиттың өзі мұңды екен,
Айдынын лайлап, мұңайтқан оны кім екен?
Жанына дауа, дертіңе шипа болар ма,
Қашып барсаң да, қашықта жатқан мың мекен!

Өзіңнен өзің құтылам деме, қашсаң да,
Адамзат әлі ашпаған жерді бассаң да.
Алқына бермей, ақылға келіп, жүгінші,
Бойыңа қуат бойлатып құйған аспанға!

Іздесең пана риясыз таза сезіммен,
Табасың әуел иманнан, кәміл сенімнен.
Біреу кеп сенің көтермес тағдыр жүгінді,
Табасың күшті өзіңнен ғана, өзіңнен!

Дала үйлесімі *\ балалар өлеңі *

Аты қандай дала деген,
Ұйқасады данаменен.
Ақ селеуі ақ толқындай,
Үндеседі бабаменен.
Көз жетпейді шет-шегіне.
Өзен болып ағады өлең.
Ұқсайды бір ертегіге,
Үйлеседі баламенен.
Мен - даланың баласымын,
Дала деп ән сала берем!

Тау \ балалар өлеңі \

Жалғастырып жер-көкті,
Асқар таулар жарасқан.
Тік атылып аспанға,
Асқақ шыңдар таласқан.

Бұлт оранған көк шыңның,
Мәңгі мұзы мұнартқан.
Ағады ұлы өзендер,
Бастау алып мұзарттан.

Шағылысар күн шықса,
Аппақ қары жарқырап.
Сай-салаға құлайды,
Асау өзен сарқырап.

Ер жеткен соң аман-сау,
Шыңға біз де шығармыз.
Құйттай бала болсақ та,
Тау болуға құмармыз!

Орман жыры

Жұпар шашып,
Жұртқа құшақ айқарған,
Жасыл орман
Түгін тартсаң бал тамған.
Бір ағашқа
Ұқсамайды бір ағаш,
Жапырағы
Жер жаһанда жайқалған.

Құрма ағашы
Күрсінді де, ойлады:
«Құр қиялға
Қолым созып қайдағы,
Ербигенмен
Эвкалиптке жетпеспін,
Пальма болам,
Құрмасы көп, пайдалы!»

Болмағанмен
Жері нулы, ауа бап,

Аптап шөлді жарып шыққан,
Дауалап.
Серейгенмен
Болмаспын деп секвойя,
Саваннада
Мол жайылды баобаб!

Құрғақ, қуыс,
Қу қамыс деп бамбукты,
Қор санама,
Табиғатта заң мықты.
Нар қамыстай
Жарасыммен жаралған,
Жасырады
Қанша қамсыз жандықты!

Ағаш өссе жердің көркі,
Мәңгі хал,
Сұлулыққа арна күйді,
Әнді сал.
Тау сағалап,
Қасқаяды самырсын,
Су жағалап
Майысады сәмбі тал!

Иісімен
Мас қылатын баршаны,
Албастыны
Аластайтын аршаны,
Ардақтайды алаш жұрты,
Әрқашан,
Алмұрт, алма,
Шабдалы мен алшаны.

Қажып, талып,
Тұла бойды буса жын,
Құлазумен
Көңіліңе тұнса мұң,
Жаңғырасың,
Қуат алып, ширығып,
Саясынан
Қарағай мен шыршаның.

Жасыл әлем,
Жайнап тұрған жан-жағы,

Ағаштың да бар ғой кие,
Аруағы.
Жапырағы
Желпіп өтсе өкпені,
Бойға қуат,
Жанға шипа жаңғағы!

Қамшыға сап,
Қызыл қабық тобылғы,
Сауырынан
Сипай тартсаң шобырды,
Таралғыдан
Тартқылайды тораңғы,
Жыңғыл - талшық,
Сақтап қалар өмірді.

Талса қанат,
Қонған шымшық, торғай да,
Пана тауып,
Тал, терекке,
Бірғайға.
Табиғаттың
Сырын ұғып ағайлар,
Өз торғайын
Бірғай құрлы қорғай ма?

Ару қыздай
Ақ қайыңмен аралас,
Қарағайды
Кім ер жігіт санамас?
Мың ағашқа ұқсамайды,
Мәжнүн тал,
Қара нардай
Қайыспайды қарағаш!

Ел ерекше әспеттейді
Еменді,
Теңейді оған,
Өр мінезді беренді.
Ешкім әлі естіген жоқ,
Көрген жоқ,
Тірі еменді
Иіліпті дегенді!

Жұпар шашып
Сирек сирень төксе гүл,
Су бойлаған нарқамыстан
Жетсе уіл,
Тақыр шөлге
Тамыр жайып тарбайған,
Құм көшкінге
Тосқауыл боп сексеуіл!

Түскен жерін
Тесіп шығар түйіліп,
Үйеңкіден
Қобыз алған үйіріп,
Канадаға
Қанат жайған қазақтың,
Ай-әлемді
Ұйытатын күйін ұқ!

Жапандағы
Жалғыз ағаш киелі,
Оны кескен
Оңбай отқа күйеді,
Жалғыз өскен
Қарағашқа тимендер,
Тағдыр, тарих,
Талай сырды түйеді.

Жанға жайлы жасыл әлем,
Орман бар,
Қиял қуып,
Орман кезер армандар.
Адамзаттың
Игілігін келешек,
Ойласаңдар,
Орманыңды қорғаңдар!

**CHANTS OF THE WORLD. ӘЛЕМ ӘУЕНДЕРІ.
НАПЕВЫ МИРА**

**ENGLISH CHANT.
АҒЫЛШЫН ӘУЕНІ**

Қария мен қарлы шың

Килиманджаро!
Күйіп тұрған континентте қарлы шың,
Қалай біткен тропикаға, таңбысың?
Қарлы шыңнан қара маржан қарғи ма,
Сайлап бамбук, баобабтан шаңғысын?

Көк тіреген көкшіл мұзы бастағы,
Жүректіні сұсыменен жасқады...
Сеңгір таудың сеңсең бөркін кием деп,
Келді альпинист сексен екі жастағы.

Бостан босқа сабаз неге сабылсын,
Деді ме екен атым елге танылсын?
Альбионның түріп тастап тұманын,
Айға атылған арыстандай ағылшын.

Ойыныңды көтермейді от белдеу,
Батырлыққа бара алмайды бос белбеу,
Өзін сынап, дәлелдемек өзгеге,
Қарт кеудеде бар екенін тоқ кернеу.

Құр келмеген есерлікпен аптығып,
Тәтті күннің әр сағатын сәтті ғып,
Дүниеге төбесінен мұз таудың,
Бір қарауға талаптанған жаттығып.

Сексен жылым қас-қағымдай өткен деп,
Ғұмыр жолын сұм жалған деп сөккен жоқ.
Бұл өмірге құштарлығы күш беріп,
Шал келеді шыңға өрмелеп көкпеңбек.

Иығына алғандайын тас артып,
Жылжиды әрең, садағасын қоса айтып.
Опат болса... Орта жолдан қайтқаннан,
Зау биікте өлді деген ат артық!

Тайсалмады тар кезеңнен тартынып,
Тасқа ілініп тұрды кейде алқынып.
Жазатайым тайып кетсе табаны,
Тағы кезек тимейтінін қарт ұғып.

Тас түйін ғып қайрат, жігер, сезімін,
Тасқа салып таусылмайтын төзімін.
Жанталаса жартастарға жармасып,
Шықты ақыры биігіне өзінің!

Қол-аяғы қояды ептеп дірілдеп,
Желдің әні құлағында гуілдеп.
Шың басында шалқып, толқып тұр шалың,
Дүниеге рахаттана күлімдеп!

Жаралған соң бұл өмірге адам боп,
Қамықпа көп, қай қуыста қалам деп,
Талпына бер ақтық демің біткенше,
Түбінде бір биігімді алам деп!

AMERICAN TUNES. АМЕРИКА ӘУЕНДЕРІ

Шилдстың шыңы

*Бокстан екі дүркін олимпиада чемпионы,
Әлем чемпионы,
Американың ардақты қызы
Кларесса Шилдске..*

Кларесса!
Тағдыр сені жастайыңнан сынаған,
Сонда сенің
Жұдырықтай жүрегіңе жылаған,
Селт епеген тастай қатал дүние,
Енді, міне,
Жұдырығың жырлағанда тыңдаған!

Соққысынан
Сұмдықтардың сынбаған,
Батыр қызсың,
Өзін-өзі шыңдаған.
Өмір үшін
Төбелеске бел буып,
Үлгі болдың
Ұл мен қызға мыңдаған!

Кларесса!
Сәби едің,
Мына жарық дүниеге сүйінген,
Зәбір көріп,
Озбырлықтың зорлығына күйінген.
Жан адамға
Жаттығы жоқ жұдырықтай жүрегін,
Жылап жүріп,
Жұдырық боп түйілген!

Қатал тірлік қағидасын
Қаршадай қыз түйді ішке,
Өзін өзі қиынға сап,
Нар көтерер қиды іске.
Енді бүгін
Қол соғып тұр бар әлем,
Шыңға шыққан
Кларесса Шилдске!

Сендей жандар
Күш береді елге тың,
Жігер, қайрат танытады
Көз сүйінген келбетің.
Замананың
Зандылығын аңғарып,
Жұдырықпен
Жаулап алдың жер бетін!

Ерлігіңмен,
Аштың ізгі жолыңды,
Тауға шықтың,
Табысың да толымды,
Кең даладан
Арнап өлең ұшырып,
Ақ пейілмен құшақтап,
Қыстым күшті қолыңды!

Токиодағы жекпе жек

Бастер Даглас
Бокста көп байқалмай,
Жүруші еді,
Шешуші сөз айта алмай.
Токионың төріндегі рингте,
Төбелесті
Тайсонменен тайсалмай!

Қыран құстай
Жая алмаған қанатын,
Оза шаппай,
Көлеңкеде қалатын.
Дәу болғанмен,
Жұмсақ еді жігерсіз,
Жеңісті де
Қолдан бере салатын!

Не бір мықты жеңе алмаған
Майкты,
Жеймін десе,
Джеймісің айыпты.
Тәртіп солай,
Шықты Тайсон амалсыз,
Қарсыласы
Қалмаған соң лайықты!

Тірі жанға
Жібермеген есесін,
Бір ұрғанда
Қабырғаны тесетін.
Жиырма жаста
Чемпион боп әлемге,
Бәрін жеңген,
Кездесе де неше сын.

Жолбарыстай
Жылдам ұра салатын,
Дауыл күнгі
Өрттей лаулап жанатын.
Сарт еткенде
Найзағайдай апперкот,
Атан түйе

Аударылып қалатын!

Қақырата
Соққан кезде оқыстан,
Талай тұмсық
Еденменен шоқықан.
Арқанынан
Ұшып кетіп рингтің
Біржолата кеткен де бар,
Бокстан!

Атақ-даңқы
Жапонда да шыңға асты,
Жанкүйерін
Джеймстің мұң басты.
Қай раундта
Тастар екен талдырып,
Темір Тайсон
Байғұс Бастер Дағласты!

Жиырма төртте
Жанып тұрған жас пері,
Бұйым көрмес
Отыздағы Бастерді.
Бас терісін
Сыпырамыз оның деп,
Қикулайды
Жанындағы әскері!

«Бұл айқаста
Іздегенім табам ба?
Қапы кетіп,
Қалам ба әлде табанда?!»
Деп толғанды
Тау тұлғалы Джеймс,
Енді қайтсін...
Жан керек қой оған да!

«Қорқынышқа
Бой алдырып, құр тоңба!»
Айтуға оңай,
Жеңбес пе еді жұрт онда?
Батыр болсаң
Шайқасып көр Тайсонмен,
Тура қарап
Соққысына бір тонна!

Жекпе-жекке
Келсін дүлей, келсін дөй,
Бір де бірін
Өзіменен теңсінбей,
Араздасып
Ұстазбен де ақылгөй,
Ат құйрығын кесіп еді
Менсінбей.

Жарқ-жүрқ етіп,
Көзді жасқап жасындай,
Сарт-сұрт соғып,
Аққан селдің тасындай,
Кім болса да
Шығаратын быт-шытын,
Ары кетсе
Бес раундтан асырмай!

А дегеннен
Қуырмақ боп апшысын,
Жұмсап бақты
Соққылардың қаттысын.
Бірақ Бастер ығар емес,
О ғажап,
Беріп жатыр
Жауаптың дәл, нақтысын!

Елестетіп
Арқыраған айғырды,
Сақылдатып,
Соққыларын сай қылды.
Пергілесіп
Сегіз раунд қаймықпай,
Тайсоныңды
Көрер емес тай ғұрлы!

Тайсон қайнап,
Есіне алып бапкерді,
Төкті бүгін
Көк терді де, ақ терді.
Сарт еткізіп
Сегізінші раундта,
Бүк түсірді
Апперкотпен Бастерді!

Құлап барып,
Жерді тіреп бөгелді,
Күйінгеннен
Салып қалды еденді.
Түтігіп тұр
Демін алып дауылдай,
Темір Тайсон,
Деп: «Түрегел, бол енді!»

Тұрды Бастер
Сүйретіліп орнынан,
Бірақ үрей
Байқалмайды пормынан.
Қорғанды кеп,
Біржолата құртпақ боп,
Ұрса Тайсон
Оңынан да солынан!

Төгілсе де тұла бойдан
Тер деген,
Есін жиып,
Бастер тағы өрлеген,
Шаршағаны байқалады
Тайсонның,
Тоғыз раунд
Төбелесіп көрмеген!

Оныншыда
Бітетіндей жекпе-жек,
Тым асқақтап,
Бетіңменен кетпе деп.
Сартылдатып
Соғады кеп Тайсонды,
Арқаланып,
Үсті-үстіне төкпелеп!

«Текке кетпен,
Жекпе-жекке текке кеп,
Жерге бір түс,
Қарай бермей көкке көп!»
Періп- періп жібергенде
Иектен,
Еденменен
Келді Тайсон бетпе-бет!

Ай әлемнің
Айран асыр ақылы,
Бас шайқады
Алысы да жақыны.
Дүниені
Дірілдеткен дүлейді,
Момын Даглас
Ұрып жықты ақыры!

Құрбандары
Бір елестеп көзіне,
Жұдырықтың
Қаталдығын сезіне.
Дойман қара,
Допша қаққан талайды,
Ойран болып,
Домалады өзі де!

Түсіне алмас
Жай адамның санасы,
Мұның сырын
Ашты кейін сарашы.
Дәл осынау
Жекпе-жектің алдында,
Қайтқан екен
Джеймстің анасы!

Қайтарында
Айтқан екен ұлына:
-Жақын тұрсың,
Атақ –даңқтың шыңына.
Тарт, тікелей,
Тайқып кетпей Тайсоннан,
Мақсат осы,
Басқа жаққа бұрылма!

Қалып келдің
Қалқасында талайдың,
Бірақ алға
Зор үмітпен қараймын.
Арман болған
Чемпиондық атақты
Сенің жеңіп
Алғаныңды қалаймын!

Маған сонша
Керек осы жеңісің,
Бәлкім, соңғы,
Сенен көрер жемісім.
Сүйетінің
Рас болса анаңды,
Балам, ертең,
Жеңіп шықшы мен үшін!

Өмір, өлім,
Ойлап көрсен, тегін бе,
Өліп кетсем,
Бұл айқастан шегінбе,
Менің рухым
Бірге болар сенімен,
Желеп-жебеп,
Қолдап тұрам көгіңде! ..»

Амал таппай
Тура келген өлімге,
Көзінде жас,
Ана сөзі көңілде.
Қырқы да өтпей,
Намыс қайрап, ширығып,
Шықты Бастер
Сұмдық жекпе-жегіне!

Жылдамдығы
Кем болмады жай тастан,
Оның жайын
Сұңғылалар байқасқан.
Жан алысып,
Жан беріскен сәттерде,
Ұлын қолдап,
Ана рухы шайқасқан!

Әркімнің де,
Болады бір самғауы,
Күдер үзбе
Күндерден деп, алдағы,
Момын ұлды
Жеңімпаздық биікке,
Алып шыққан
Анасының аруағы!

**CANTO ESPAÑOL.
ИСПАН ӘУЕНІ. SPANISH CHANT**

Сервантес. Дон Кихот

Сервантестің
Естігенде
Алғаш рет есімін,
Оның испан екендігін,
Түсінгем жоқ,
Кешірім...
Серісі ме,
Серкесі ме,
Сестісі ме ескінің?
Сұрағам жоқ,
Ешкім маған,
Айтқан да жоқ шешімін.

Батыр деген бәрін жеңіп,
Әдетте,
Атақ-даңққа бөленетін мәзетте,
Дон Кихотты сондай шығар,
Деп оқысақ,
Қайдағы?!
Алпамыстан кейін бізге,
Ондай батыр қажет пе?

Батыр деген
Жерін қорғап,
Қуған жауды ел шапқан,
Қаймықпаған,
Отан үшін,
Дажалдан да, көрқаптан.
Ондай емес,
Делқұлылау Дон Кихот,
Жауыр мініп,
Желік қуып,
Жел қапқан.

Арындатып,
Алға бастап,
Арман төс,
Тау қопарып,
Қамал бұзып, қорған төс.

Дүниенің диірменін,
Жеңе алмайтын бірақ та,
Дон Кихотсың сен де бір деп,
Күлетіндей Сервантес!

Данасынған
Даңғойлардың
Қарс жабылар қабағы,
Тарих деген,
Диірменнің тоқтаусыз,
Уақыт желі айналдырған
Сықыр, сықыр қалағы.
Тағдырларды турап жатыр,
Илеп жатыр бір тынбай,
Қайталау ғой...
Баяғы!

Диірменнің
Қалағы тұр айналып,
Адамзат тұр
Сол қалаққа байланып.
Құтқармақ боп,
Дон Кихоттар алысып,
Аяғында кетіп жатыр,
Өздері де
Бір бидайға айналып!

Алдымызда
Бір-бір үлкен диірмен.
Қалақтарын
Жел мен дауыл үйірген.
Тыным таппай,
Айналады дырылдап,
Бір кезі жоқ,
Тойынған не түйілген!

Ол аздай-ақ,
Құйтырқылық,
Жаһандағы,
Жиылып кеп, қайдағы,
Құрып қойған неше түрлі
Диірменін айлалы.
Қиянатпен
Ақ көбік боп алысқан,
Қиялы көп,
Зияны жоқ Дон Кихотқа,
Ашып қойған майданы!

Майдандасып,
Бақ таласып,
Көрсетеді мың қылық,
Қолдан жасап,
Қай-қайдағы құндылық.
Құндылық пен мұндылықтар,
Қойған жоқ па жынды ғып?
Мұндысың ба,
Жындысың ба бәрібір,
Тоқталмайтын диірмені тағдырдың,
Тартып жатыр
Түгін қоймай ұн қылып!

Белгісіз ғой,
Диірменде,
Кімде қанша дән бары,
Сезді ме екен Дон Сервантес,
Қашан, кімдер толтырарын қамбаны?
Ал, біз үшін мәңгі жұмбақ, құпия,
Қайта-қайта зырылдаған тынымсыз,
Айналмада қаншалықты мән бары?

Бірақ, тіпті, бас қатырмай,
Бұл өмірдің мәніне,
Дүниені Дон Кихоттар
Кезіп жүр ғой әлі де.
Байлық, билік,
Даңққұмарлық,
Жалт-жұлт еткен даңғаза,
Бір қарасаң,
Дон Кихоттық бәрі де!

Елдің бәрі
Санчо Пансо
Болып кетсе – далбаса,
Үйлесер ме,
Бір-біріне жалғаса?...
Азаярдай,
Дүниенің
Қозғалыс пен қызығы,
Желге мініп,
Қиял қуған,
Ақ көңілді
Дон Кихоттар болмаса!

AIRS FRANÇAIS.
ФРАНЦУЗ ӘУЕНДЕРІ.
FRENCH TUNES

Жан

Эйфель көрсем,
Әуелеймін әнменен,
Сена бойлап,
Серуендеуді сән көрем,
Бала кезде
Оқығанда таң қалғам,
Француздың
Есіміне Жан деген!

Жанна д Арк жалын құшып,
Жанғанда,
Жан-Жак Руссо
Жан – жақты сөз жазғанда,
Жан Вальжанның
Жанталасқан тағдыры,
Жаңғырығып,
Ой салған ғой жалғанға!

Виктор Гюго
Жазып кеткен Жан Вальжан,
Бізде де бар
Жан деген сөз, бар Балжан,
Болса керек
Француз бен қазақта
Өмір сүйгіш,
Ғаламдағы ең бай жан!

Адамзаттық комедия –
Ай затты,
Әлем білер
Жазған жайсаң Бальзакты.
Бір романды
Бір-ақ түнде жырлаған,
Білер ме еді
Біздің Иса Байзақты?!

Байзақ болса
Өлең-жырдың Бальзагы,

Бальзак болар
Қара сөздің Байзағы.
Барлығы да
Ұлы өмірдің ағыны
Сана, Сена!
Үйлеспейді қай жағы?!

Сән киініп,
Қазақ атқа мінгенде,
Құмар енді,
Көзге түсіп жүргенге.
Бұл жағынан
Француздар сияқты,
Деген жазу
Маржан болар білгенге!

Топ алдында табиғатын
Атамның,
Тура танып, ойға қалдым,
От алдым.
Жазған орыс,
Оқымысты Потанин,
Досы болған
Ұлы қазақ Шоқанның!

Ғалым адам
Білгендіктен жазады,
Жазғанының
Жанға жағар ғажабы:
Азияның французы
Қазақтар,
Француздар
Европаның қазағы!

Жан

Когда увидел Эйфеля,
Чуть не взлетел ввысь, душа запела.
Бродил по Сене - прекрасно.
А ведь удивлялся в детстве, когда читал,
Французскому имени Жан!

Когда Жанна д'Арк объятая пламенем горела,
Когда Жан Жак Руссо
Писал многозначительные слова.
Водоворот судьбы Жан Вальжана,
Отозвалась эхом, и задумался весь мир.

Виктор Гюго написал про Жан Вальжан,
И у нас есть, слово жан- душа, есть и Балжан.
Наверное, у французов и казахов,
Самый жизнерадостный, богатый в мире душа - жан!

Подлунную Человеческую комедию,
Мир знает написавшего Бальзака.
Споющего за ночь целый роман,
Знали бы нашего акына - импровизатора Иса Байзака?!

Наверное, Байзак,
Это Бальзак стиха- песни,
А Бальзак -
Байзак прозы.
Все это течения, творения великой жизни,
Сана – сознание, Сена –река,
Созвучно, не правда ли?!

Когда казах,
Нарядившись, сядет на коня,
Ну, любить он, покрасоваться прилюдно,
В этом они похожи на французов,
Так написано в истории, знай и подумай!

Таково поведение предков перед народом,
Узнаю точно, и воодушевляюсь.
А написал русский, ученый Потанин,
Друг Чокана, великого ученого казаха!

Ученый муж пишет то, что знает,
И приятна душе, правда чудная.
Значит, казахи – французы Азии,
А французы – казахи Европы!

Жан \каз. \-душа. \Подстрочный перевод с казахского на русский язык автора

Селяви – Солай

Өмірді ешкім,
Айтпайды сірә оңай деп,
Қайда да ылғи
Оңынан келер орай жоқ,
Селяви дейді

Қиналған сәтте француз,
Сабырға келер,
Даланың ұлы солай деп!

Селяви – солай,
Селяви –солай,
Осылай,
Өмірдің жолы
Сан тарау, сынақ, досым-ай,
Француз, қазақ,
Ұйқаса қалған қалайша,
Селяви – солай,
Өмірлік ұғым қосып- ай!

Е, өмір солай,
Дегені қазақ - селяви,
Даланың сөзі
Даналық тұнған, тола күй,
Селяви – солай,
Қонақжай болса бұл қазақ,
Дүние шіркін,
Адамдар үшін қонақ үй!

Керемет Париж,
Көңілде өлең, тола күй,
Эйфельді бойлап,
Тұрғандай билеп қала би.
Сіздермен, достар,
Бір ғана сәтте кездесіп,
Қоштасып жатсақ,
Солай ғой, өмір,
Селяви!

Селяви – солай

Никто не скажет, что жизнь легкая штука,
И не всегда улыбается удача.
Скажет *селяви*,
Когда трудно, француз,
Успокаивает себя,
Сын степей, сказав - *солай!*

Селяви – солай,
Селяви –солай,
Такова жизнь,

Путь нелегкий,
Полно испытаний, о дружище.
Француз и казах,
Как созвучны, прямо в рифму,
Селяви – солай,
В понятий жизненном.

О, такова жизнь,
Скажет казах солай – селяви,
Слово степи полно мудрости, музыки,
Селяви – солай,
Говорит если гостеприимный казах,
А ведь этот мир,
Как будто гостиница для людей!

Чудесен Париж,
Душа поет, наполняясь мелодией,
Вокруг Эйфеля, кажется, город танцует.
И если мы с вами друзья,
Встретившись на миг, прощаемся,
Такова жизнь,
Солай – селяви!

Солай \каз\ - буквально: Вот так, такова. \Подстрочный перевод автора.

Лувр

Бұлдыр, бұлдыр,
Бұрынғыдан,
Бұдырдан,
Бар байлығын,
Бұйра бұлтқа будырған.
Ғұмыр, уақыт,
Алды-артына қаратпай,
Белгісіздік
Құрдымына қудырған,
Ғаламдағы
Адам ұлы тудырған,
Сан ғасырлық асыл мұра,
Табылады Луврдан!

Лувр,
Лувр,
Дуылдаған

Атың мәлім бұрыннан,
Дулығалы
Қырдың ұлы,
Қадіріңді ұғынған.
Қанша мұра
Қорыңда тұр сақталып,
Шын Машыннан,
Мысыр, Шамнан
Ұрымнан да, Қырымнан.
Асылзада
Әспеттеген асыл зат,
Замананың
Дауылында
Луврға кеп тығылған!

Асығамыз
Танысқанша Луврмен,
Бонжур,
Пардон...
Кулуарлар ду күлген.
Араласаң,
Ай жетер ме, асықпай,
Қаншалықты
Бай екенін кім білген!?
Балбал тасым,
Бармысыңдар,
Бабаларым қалдырған,
Төбесінде
Жұлдыз жайнап,
Ай мұңайып,
Күн күлген.
Күлдір, күлдір кісінеген,
Күреңімді іздеймін,
Күмбезіңді
Кернеген күй күмбірден!

Мен ақынмын,
Ізгілікті ту қылдым,
Есті жырмен
Көңіл дағын жудырдым.
Естелігін
Ескіліктің
Сақтап қалған жоғалтпай,
Орны бөлек,
Даңқы биік Луврдың!

Бой алдырма,
Даңғазаға, судырға,
Мағыналы,
Үлкен өнер тудыр да,
Елдің туын,
Ердің туын көтеріп,
Қос апарып,
Адамзаттық Луврға!

**РУССКИЕ НАПЕВЫ.
ОРЫС ӘУЕНДЕРІ.
RUSSIAN TUNES.**

Ертіс пен Обь

Ертісім еркін, ер еді,
Екпіндей ағып келеді,
Бұралып шыққан алдынан,
Арудай айдын көреді.

Өрімдей ерке Обь еді,
Ебімен Ертіс өбеді,
Белінен орай құшақтап,
Бөгелмей алға жөнеді.

Қос ғашықтай табысты,
Қатарласып, жарысты,
Айналып ұлы айдынға,
Мұхитқа бірге барысты

Мұхитқа жеткен өр Ертіс,
Картада неге жоқ Ертіс?
Қос өзен бірге қосылған,
Аталу керек Обь – Ертіс!

Қызыл қаулы мен қызыл сиыр

Ол кездер ойдан өшіп, алыстауда,
Шалғыдай тиген қаулы қамыс, қауға,
Бір сиыр, я болмаса бес қой деген
Бір үйге рұхсат болды мал ұстауға.

Бас шайқап қаталдықтың жобасына
Бір қарап кеуіп қалған сабасына,
Сиырды әке-шешем тығып қойды
Немере апамыздың қорасына.

Алдауға, мектеп айтқан, болмайды деп,
Өтірік айтқан кісі оңбайды деп,
Қып-қызыл пионерміз, күйінеміз
Сәбетті неге әкеміз алдайды деп!?

Ұмытты сиыр біраз өрісті енді,
Көк шөппен орып берген күйістенді,
Аралап аулымызды, малды санап,
Бір күні тексеруші орыс келді.

Жүр едік үй алдында асық ойнап,
Сақамен соғамыз кеп диды байлап,
Бізбенен емен-жарқын амандасты
Азырақ сөйлейді екен тілін шайнап.

Өзі біраз қызара бөртіп алған.
Жетекке лесепетін ертіп алған,
Бізге қызық...Емес – ау оған қызық,
Қызыл заман оның да еркін алған.

Қонақты балайтұғын ізгі адамға,
Баланың көңілінде сыз бола ма,
Корова ес деп күліп сұрап еді
Ес,ес деп, алып келдік біз қораға.

Алдынан әлгі орыстың апам шықты,
Даусы да жайдағыдан қатаң шықты,
Қораға кіргізбеді, жолын бөгеп
Апаммен алысып көр, болсаң мықты!

Санамыз саясатты ұға алған ба,
Біз мәзбіз, орыс сөзді құп алғанға,
Қанады айызымыз, сиыр бар деп,
Апамның өтірігін шығарғанға.

Апам қолын сермелеп еңірейді,
Орыс бізше, бірақ та, тіл білмейді,
«Коброба нет! Нету!»–деп апам тұрса,
Бармын деп қызыл сиыр мөңірейді!

Шешем кеп, сарқыт қой деп кешегіден,
Ұсынды қызыл арақ кесеменен,
Қиналмай қағып салды қайран орыс
Жүгіртіп көз қиығын көшеменен.

Қаһарлы қаулы оны да көндірді ме,
Терге деп, бейбіт елге төндірді ме,
Қызылкөздер тұтатқан қызыл өртін
Қызыл орыс қызылмен сөндірді ме?!

Кім білсін!? Адам екен, ұқты бізді,
Жазбады қағазына түктімізді...
Қызыл сирақ балалар қызылсырап
Қызыл етке жеткенше бұлтты күзгі,
Қызыл заман қинаған сол күндерден
Қызыл сиыр аман ап шықты бізді!

Сібір сарыны...

Оймякон деген Ой мекен,
Ойылып түскен ой ма екен?
Сақылдап тұрған ойпатты,
Сахалар не деп қойды екен?

Сусуман деген су ма екен,
Сусыған сырма, қу ма екен,
Сырғанақ тағдыр сұмдығы,
Кімдерді мұнда қуды екен?

Колыма деген көл ме екен,
Темірдей шеңгел, қол ма екен,
Зәбірі батқан замана,
Кімдерді мұнда көмді екен?

Аямай түссе қолына,
Аязы қатты Колыма,
Қаншама жанды жұтты екен,
Қалдырмай белгі соңына?

Магадан деген маған ба?
Нөмірлер ілген баған ба?
Тарландар тордан телміріп,
Тағдыры қалған табанда!

Хандыға бөлкім, қан доға?
Алданға қаның тамды ма?
Қаншама нахақ қан ішіп,
Құмарың, заман, қанды ма?

Қол үзіп қиқу, дүбірден,
Күйініп өткен күбірмен,
Сағым боп кеткен сырттанның,
Сарыны келер Сібірден!

Жүз тоқсанға толғанда асыл Толстой,
Ұлан-асыр жасайтындай орыс той,
Ғасырларды жалғастырған арыстан,
Алға асырып данышпандық өрісті ой!

**БЕЛАРУСКІ НАПЕЎ.
БЕЛОРУС ӘУЕНІ.
BELARUSIAN CHANT**

Қара қазаққа мадақ

Өмірлерін еңбекке арнағандар,
Москваның маңына бармағандар,
Нарық қысқан заманда тарықса да
Несібесін адалдан аулағандар,
МТЗ Беларусты гүрілдетіп
Егін салып, шалғында аунағандар,
Қара жолдың ақ шаңын аспанға атып
Москвичпен салдырлап заулағандар,
Желдіртіп Жигулиді күні-түні
Такси болып қатардан қалмағандар,
Оларды осал ғой деп ойламаңдар
Оңай олжа табатын оңды адамдар,
Ауылда қара қазақ аман болса
Тілек те, тіл де тура жолда болар!

Ода простому казаху

Жизни посвятившие труду,
Не шагавшие по Москве,
Во времена рынка пережившие тяготы,
Но заработавшие свой хлеб честно.
На рокочущих железных коней - «МТЗ Беларусях»,
Сеявшие хлеб, косившие сено,
Подняв до небес белую пыль на степных дорогах,
Мчавшиеся на громыхающих Москвичах,
Денно и ночью не слезая с Жигулей,
Таксовавшие, не отставая от времени,
Трудяги славные!

Не считайте их немощными простаками,
Господа, имеющие легкие доходы.
Если простой казах в ауле будет жив-здоров,
Будут наши помыслы и язык на правильном пути!

*\ Подстрочный перевод автора. *

**УКРАЇНСЬКИЙ НАСПІВ.
УКРАИН ӘУЕНІ.
UKRAINIAN TUNE.**

Гүлбанудың биіктігі

Өмір – жұмбақ, үйлесім мен қайшылық,
Күн батады, бір жағынан ай шығып...
Өсті ауылда жетпісінші жылдары
Он үш жасар Гүлбану қыз- талшыбық.

Сұлу еді, сұнғақ еді сымбатты
Сүйетін-ді әсем әнді, ырғақты,
Асыл еді, асқақ еді арманы
Ғашық еді бұл өмірге тым қатты.

Асық ойнап, доп қуалап таласқан
Балалыққа асыр салу жарасқан,
Құрбыларын таңдандыра өрмелеп
Аңғалдықпен шықты бір күн ағашқа.

Зау биікте қолын бұлғап тұрады,
Абайсызда оңбай бірақ құлады,
Озмыш бар ма тура келсе жазмыштан
Омыртқасы отыз жерден сынады.

Жанталасып әрең қағып иегін
Жағалады өмір-өлім жиегін,
Дәрігерлер алып қалды ажалдан
Жинастырып, гипстеді сүйегін.

Бала көңіл білмейді ғой мұңдану
Бал секілді оған қолда тұрған у,
Құлантаза айықтым деп аурудан
Алаң болмай оқи берді Гүлбану.

Қарағайдай түзу болсам деуші еді,
Сәмбі талдай нәзік болсам деуші еді,
Қыран ұшқан құзар шыңға құмар боп
Қаршадай қыз бойың көкпен өлшеді.

Барын салып дәрігерлер жазғанмен
Амалы жоқ...Көзге сап-сау болғанмен,
Күннен күнге бара жатты қисайып
Биіктікке бойын қанша созғанмен.

«Мұндай сұмдық болатынын білмеп ек», -
Дейді үлкендер... Енді жылап не керек?
Қыр арқасы қисық бітіп, қор қылып
Балдырған қыз болды мәңгі мүгедек.

Бір әпкесі, бар еді бес ағасы,
Жоқ бірақ та қолдан келер шарасы,
Күйігіне шыдай алмай қызының
Қайтыс болды атасы мен анасы.

Адамзаттың жігерінде бар ма шек?
Шектеу болса ерліктерге бармас ек,
Мектептен соң түсті оқуға Гүлбану
Таңдап алған мамандығы- фармацевт.

Жалдап тұрды Алматының шатырын
Дәмін татты тер мен табан ақының,
Күдер үзбей келер күннен, мұңайып
Аптекада істеп жүрді ақырын...

Отыр еді кешке тамақ пісіріп,
Дауыс шықты зәре-құтын ұшырып...
Бормотуха ішкен кеше көрші орыс
Өлейін деп жатыр екен қысылып.

Жоқ еді оның тірі жанға зәбірі,
Басқа жақта бала-шаға, бауыры,
Таза спиртті тамызғанда аузына
«Уh!» - деп барып, соқты қайта тамыры.

Көзін ашып, қимылдады еріні,
Keң ғой, шіркін, даламыздың пейілі,
Жалғыз алқаш кәрі орысқа жаны ашып,
Түсті кемтар қазақ қыздың мейірі.

Өшпегесін өмірінің шырағы
Дәдә Миша тірлікке бет бұрады,
Жаман арақ ішсе уланып қалар деп
Таза спирттен әкеп беріп тұрады.

Талғамайтын бұрын сары, қызыл деп
Жаман ғадет Миша ағайда бүгін жоқ,
Аздап-аздап спирт ішіп, күн көрді,
Алғыс айтып, бақытты бол, қызым деп.

Совет елі айналмаған бөтенге
Коммунизм тұрған кез ғой көкейде,
Әйелі кеп алып кетті бір күні
Украина – қазіргіше шетелге.

Өте берді күн артынан күн жылжып,
Бір-ақ сәттей кейде уақыт бір жылдық,
Дәдә Миша іздеп кепті бір күні
Бір мұңлыққа сүйеу болып бір мұңлық!

«Құрбандығы болсам да ата салтының
Баласы едім батыр орыс халқының,
Жақынымның бәрінен де көрмеген
Жақсылықты сенен көрдім жарқыным!

Бұл өмірде біраз жерге барыппын,
Ақырында бәрінен де жалықтым,
Бала-шаға, әйеліммен табысып
Ем-дом жасап, ауруымнан айықтым.

Көрші болдым бір емшімен мен дейді,
Қырық жылғы бүкірлікті емдейді,
Келсін деді, сен туралы айтып ем,
Жүр менімен, жазыласың сен!» - дейді.

Есі шығып, қыз не дерін білмейді,
Миша айтады: «Оны көп жұрт іздейді,
Қисық бітіп, қатып қалған сүйекті
Сылап-сипап, сымдай тартып түзейді!

Күлпәрә боп, теріс бітіп, шор басқан,
Жон арқаға өркештей боп жармасқан
Сар сүйекті саздай илеп жазатын
Сиқыры бар, сан ғасырдан жалғасқан!»

Нанарын да білмейді қыз, нанбасын,
Күмәні жоқ, ағай неге алдасын?
Ем қона ма ескі ауруға – сол уайым,
Нар тәуекел, көре жатар барғасын!..

Айтса айтқандай, қайырымды шал екен,
Кемпірі де Иванына пар екен,
Халық емін атасынан үйренген
Өзіне аян құпиясы бар екен.

Емшілердің құрметке бір лайығы,
Кемелденген парасаты, пайымы,
Жұмсарта ма өз жүйкесін, кім білсін,
Ішеді ептеп... Осы ғана айыбы.

Әр нәрсенің бар ғой жауап, сұрауы,
Сырқат, бәлкім, жаратқанның сынағы...
Күтірлетіп күдірейген арқасын
Тәуіп алты ай маймен сипап, сылады.

Буын, буын – бәрін қозғап, баптады,
Төзімді деп түз баласын мақтады,
Кемпір-шалға көмекші боп тірлікте
Дала қызы дәм мен тұзын ақтады.

«Қатқан сүйек қалай ғана бүгілмек,
Бүгілмесе, жөн бе өмірден түңілмек?»
Шерлі жанды жұбандырды Ваня атай,
«Шешуші сәт, келді қызым, бүгін» - деп.

«Алты ай бойы дайындадым қарағым,
Тәуекел ғып, дерт шипасын табамын,
Өзім ғана құпиясын білетін
Ергіндіге екі сағат саламын.

Жібіген соң әбден балқып буының
Әр сүйектің салам тауып орынын,
Қалпына кеп қатқан кезде қайтадан
Сұңғақ бойлы, сұлу болмақ порымың!»

Ергіндіге ептеп қызды салыпты,
Жеңіл, жылы жамылғысын жауыпты,
Сәтін тосып, байыз таппай жүрген шал
Ішкен екен... Мас боп ұйықтап қалыпты!

Тағдыр жолы бір өткелге таянды,
Оның сыры тек құдайға аян-ды,
Қалғып кетіп балбыраған бейбақ қыз,
Таң алдында кенет шошып оянды.

Демі бітіп, қара терге малшынған,
Айқай салды жан шыдатпас шаншудан,
Өне бойы от боп күйіп барады
Сүйектері секілді оңбай жаншылған.

Шал да оянып, жеткен екен алқына,
Жидіп түскен бер терісі, жарқырап,
Көрініп тұр балқып кеткен сүйегі,
Қатып қалған... келмейді енді қалпына.

Күле алмайды еңсе тіктеп шалқалап,
Жүре алмайды шақырса да шартарап,
Өксіп-өксіп өмір сүрмек жас сұлу
Өз тағдырын еркесіндей арқалап.

Шал күйініп, тоқпақтады өз басын,
«Кеше гөр!» - деп, төкті көлдей көз жасын,
Оңалмады оған бірақ, амал не,
Бастан бақыт, сәттен уақыт озғасын.

«О, құдайым! Мені қайда бастадың?
Бір бейбақты кемтар қылып тастадым,
Өмір бойғы жақсылықты жоя ма
Жазатайым жаза басқан қас-қағым?»

Сал боп жатқан қанша адамды тұрғыздым,
Омыртқасын түзеп тура жүргіздім.
Мейірбанды дана тәуіп атанып
Обалына қалдым ақыр бір қыздың!»

Қыз түсінді зар жылаған жан мұңын:
«Мойныңа алма ауырлықтың барлығын,
Болмайды екен қайтып қолмен түзеуге,
Әу басынан қисайған соң тағдырым!»

Таң алдында екі ғаріп зарлады
Жана беріп қайта сөнген арманы,
Тілге келді біраздан соң ақырын
Есін жиып емшіліктің тарланы.

«Келді саған зор жақсылық жасағым,
Күйігінді енді қалай басамын?
Өмір бойы азық болар жаныңа
Емшіліктің барлық сырын ашамын.

Бейнеттің де болар, бәлкім, өтеуі,
Бұл құпия жансерік боп кетеді,
Ұстай білсең қасиетін қадірлеп
Керегің мен мерейіңе жетеді!»

Жеті жылдай мекендеді жат жерді,
Төкті аямай шәкірт ақ тер, көк терді,
Атасымен адам емдеп жүргенде
Неше түрлі жағдайға да тап келді.

Көрді басшы, генералды, әскерді,
Спортшыны, спецназды, актерді
Тіліне де, дініне де қарамай
Сынған, шыққан сүйектерін сап берді.

Тірей қалып сұқ саусағын бір жерге,
Ауру сырын айырады қыз демде,
Аһылайды ақ аюдай алыптар
Бармақтай қыз арқаларын үзгенде.

Омыртқалар...Закым көрген, ұшынған,
Қиқы-жиқы, ию-қию, қысылған,
Бұратылған нар жігіттер түзеліп
Сүйді қыздың саусағының ұшынан.

Разы болып, «атақ, ақша ал, - деді,
Украина - біздің елде қал,»- деді,
Бір жымыып ілтипатпен дегдар қыз,
Менің туған қазақ елім бар, -деді.

Маңдай алды мықты тәуіп атанды
Сыннан өтіп, сертификат қоса алды,
Алғыс айтып, рұқсат сұрап ұстаздан
Елге оралып, емханасын ашады.

Көңілінен алыс тұрды бұлдану,
Ізгілікте шындап жарыс қылды ару,
Қарағаштай қатып қалған арқаны
Сәмбі талдай майыстырды Гүлбану.

Үміт артқан әр күніне, әр айға,
Шипалы қол дәру болды талайға,
Өзгелерге шарапаты тигенмен
Өзін емдей алмайды екен алайда!

Омыртқа деп өмір әнін салғандай,
Омыртқасыз өмір бізде бар қандай?
Бауырлардың бақыты үшін балғын қыз
Өз сымбатын құрбандыққа шалғандай.

Өркендерім түзу өсіп, өнсін деп,
Еңбек етіп, ет жүрегі дүрсілдеп.
Қанша адамды кемтарлықтан құтқарған
Гүлбануды ел айтады ерсін деп!

Алды жұрттан ағыл-тегіл алғысты,
Қанаттанып иманды қыз алға ұшты,
Бой ұсынып бұйрығына Алланың,
Бағы жанды, бала сүйді, жар құшты!

Рухы сынбай, жолдан өтіп шыңдалу
Биігіне шықты осылай Гүлбану,
Ақынға да құдайдың бір сыйлығы-ау
Мейірбанды адам жайлы жыр жазу!

**CANTO BRASILEIRO.
БРАЗИЛИЯ ӘУЕНІ.
BRAZILIAN TUNES.**

Игуасу

Тау кернеп,
Тастан өрлеп,
Үңгіп асу,
Білмейтін аққан сайын
Бір жуасу,
Ең жойқын сарқырама
Жаһандағы,
Мың құлаш биіктігі
Игуасу!
Игі су,
Игі асумен үндесетін,
Үндістің
Үздіктірген күй дуасы,
Орғиды
Бір жартастан бір жартасқа,
Ғажайып,
Табиғаттан сый бұл асу,

Жылжып кеп,
Шұңғымаға жығылатын,
Мұнарлы уақыт-мұңға
Мың куә су!

Пәле мен Пеле

Бразилия!
Жерің байтақ, кең елің,
Кім білмейді
Амазонка өзенін,
Ес білгенде
Естіп едік алыстан,
Есімдерін
Гарринча мен Пеленің!

Теңбіл допты
Өнер көрген өрен көп,
Бала күнім,
Ертелі, кеш тебем кеп,
Ағаларым
Мақтаушы еді мені де,
Пәлі! Пәлі!
Мынау пәле!
Пеле деп!

Не бір патша
Арманына жетпеген,
Ала алмаған
Жердің жүзін отпенен,
Пәлі!
Пәлі!
Пеле қандай пәле еді,
Жұмыр жерді
Шыр айналған доппенен!

Ала допты аялаған
Алақан,
Маракана,
Мадақнама,
Дара, паң,
Теңбіл доптың
Сиқырына арбалып,
Мұратына
Талаптанған балақан.

Жас талаптын
Көзінен от көремін,
Жоқтан емес,
Доптан тапқан керегін,
Жерге түспей,
Шыр айналып жүр әлі,
Әуелетіп
Тепкен добы Пеленің!

Пале и Пеле

Бразилия!
Широка страна, бескрайняя земля.
Все знают славную реку Амазонку.
С раннего детства нам дошли издалека,
Имена Гарринчи и Пеле!

Дети считают искусством и любят круглый мяч.
Малышом я тоже с утра до вечера играл неустанно.
Старшие хвалили меня восторженно:
Пали! Пали! Этот - пале, как Пеле!

Много царей не достигли своей мечты,
Не смогли захватить всю землю мечом.
Пали! Пали! Какой Пеле пале – молодец!
Объяввший круглую землю круглым мячом!

Прославляет пятнистый мяч всему миру.
Маракана – гордый, неповторимый.
И дети, околдованные круглым мячом,
Устремляются к вершинам мечты!

Я вижу огонь в глазах мальцов,
Ищущих свою мечту с мячом.
И летит над земным шаром еще,
Круглый мяч Пеле, пущенный в небо!

Пали – восклицание. \браво! здорово!

Пале – дословно – беда, проблема. Переносно – мастер – дока, умелец – ураган. \Подстрочный перевод автора.

Карнавал

Талғамдарды
Таң қалдырған карнавал,
Толғандырар
Сан ғасырлық арна бар,
Қызыл, жасыл,
Таңғажайып дүние,
Карнавалдан
Орныңды дәл таңдап ал!

Карнавалда былқылдаса
Ламбада,
Сылқылдайды
Сәмбі талдай самба да,
Жорғасынан
Бір жаңылмай ырғалған,
Пайдасы көп
Сымбатқа да, санға да!

Өмірінің базары да
Карнавал,
Өнерінің ғажабы да
Карнавал,
Дүниенің қызығынан
Құр қалмай,
Билеп бар да,
Керегіңді қармап ал!

Біраз елді
Құмар қылған карнавал,
Қасиеті
Жанында бар, қанда бар,
Ұлы мұхит
Бимен толқып тұрғанда,
Рио, сенде
Айтшы, қандай арман бар!?

日本の詠唱
ЖАПОН ӘУЕНІ.
JAPANESE CHANT.

Саори мен Каори

*Еркін күрестен үш дүркін
олимпиада чемпионы,
он үш дүркін әлем чемпионы
Саори Йошида мен
төрт дүркін олимпиада чемпионы,
он бір дүркін әлем чемпионы Каори Ичога*

Самурайдың семсеріндей
Саори,
Арулардың көркеміндей
Каори.
Таңдай қағып,
Қол соғады бар әлем,
Жер мен мұхит,
Мұхиттағы маори!

Ягуардай
Сарт еткізіп Саори,
Кугуардай
Қағып түсер Каори.
Көз ілеспей қимылына,
Қайран боп,
Басын шайқар,
Баға берген дара би!

Асқақтатқан
Дүниеге өз жұртын,
Еліктейді,
Оларға сан қыз –қырқын.
Әлем тұрып,
Чемпионы Олимптің,
Біреуі төрт,
Ал біреуі үш дүркін!

Мықтылары
Бар әлемнің тірескен,
Мұнша алтынды
Кім алыпты күрестен?

Чемпионы
Алты бірдей олимптің,
Кротондық Милон ғана
Тұр есте!

Тірі жаннан жеңілуді
Білмеген,
Ширек ғасыр
Олимп төрін бермеген,
Көтеріп ап
Бір бұқаны күн сайын,
Жүгіргенде
Ойдан қырға өрлеген!

Ол еркек қой...
Ал нәзік қыз екеуі,
Атақ-даңқы,
Ай әлемге жетеді.
Жер жаһанға
Жақсы атты ғып жапонды,
Елдің туын
Ерлігімен көтерді!

Қыздар қандай,
Сыннан қайтпай, беттеген,
Ата жолы,
Ерлік рухпен көктеген,
Екеуінің
Жетістігі айрықша,
Ешбір палуан
Бұл әлемде жетпеген!

Жұлқысқанын
Жұлып алса Саори,
Бұлқысқанын
Бұрап тастар Каори.
Арулары
Алысқанда әлемнің,
Боз кілемде
Тудырғандай жаңа би!

Сара жолдан
Жаңылмаған Саори,
Ата заңын
Қабылдаған Каори,

Қол ұстасқан
Қос аруы жапонның,
Тарту сізге
Дархан өлең, дала күй!

Саоридің
Әдістері бөлекше,
Каоридің
Күші қандай ерекше.
Сүйіндірген
Сымбаты мен келбеті,
Баян сұлу,
Құртқа мен Ай – Шөрекше!

Өмір мәнін
Тапқан күрес - сапардан,
Өз ісінің
Данышпаны атанған.
Жақсы көріп
Палуан жапон қыздарын,
Сәлем жолдап,
Жырға қостым жапаннан!

**DEUTSCHE MOTIVE.
HEMIC ӘУЕНДЕРІ.
GERMAN TUNES.**

Түн басқан таудың жұмбағы...

Гетенің жырын түн сүйген,
Көкейіне кім түйген?
Үйлесім тапса ізгі жыр,
Туады мың күй бір күйден.

Лермонтов, Гете, Абайдың,
«Қараңғы түні» талайды,
Тұңғиық ойға батырып,
Серігі болған сан айдың.

Түнекті жарған жыр-ағын,
Ғаламға төкті шуағын,
Таба алмай, іздеп келеміз,
Түн басқан таудың жұмбағын!

Берлинде: Адасу мен жол табу.

Ұмтылыңдар,
Көп тіл білсең, қор қылмас,
Біреу езіп,
Миларыңа бор құймас,
Деп оқытқан
Неміс тілін мектепте,
Әлі есімде,
Хенде хох пен дер, ди, дас!

Қыс қыраулы,
Қызығына батып көп,
Қардан бомбы жасап алып,
Атып кеп,
Құрбыларды
Қуып тықсақ қуысқа,
Қуанушы ек,
Бітті Гитлер,
Капут деп!

Алалық жоқ балалықта,
Бір айым,
Неміс қызға әзілдеуші ек,
Фрөйләйн,
Фраулар кеп,
Нәйн дейтін, әй, бала,
Зер гут, шөйн...
Естен шықпай жүр дәйім.

Біз ғана емес,
Бүкіл ғалам сенген іс,
Сол сенімнен
Туған үлкен сенделіс,
Капиталдың
Капитаны секілді,
Комманифест
Жазған Маркс, Энгельс.

Абай атам
Дәл аударған бейнелі,
Өлең тұнған меңзейді екен
Ой нені,
Кемісі жоқ жыр жемісі

Немістің,
Сүйіп өстік,
Гете менен Гейнені.

Тағдыр жолы
Апармайды қай тұсқа,
Оған өлшем бола алмайды
Ой қысқа,
Әкем барған
Бір заманда қарумен,
Мен де бардым
Кітап ұстап Дойтышқа!

Болса егерде ниет түзу,
Ойың шат,
Бар адаммен
Болатындай бойың шақ,
Боздақтарға
Дұға қылып Берлинде,
Өлең оқып,
Достық дедік,
Фройндшафт!

Берлин байтақ,
Кеттім бір сәт адасып,
Бір топ неміс
Келе жатыр жарасып,
Жөн сұрадым,
Заген, битте,
Ферлауфен...
Күлді бір қыз,
Жылы жүзбен, жаны ашып:

«Қазақсыз ба?
Сағындық қой сіздерді,
Арқа-жарқа,
Аңқылдаған күндерді,
Қимасақ та кең даланы,
Отанға,
Уақыт желі
Әкелді айдап біздерді!»

Қас-қағым сәт,
Талай сырды бөлістік,
Жерлестерім,

Жан сияқты ең ыстық,
Қанша заман
Жат саналған Берлинде,
Қазақ, неміс,
Құшақтасып көрістік!

Көңілінің
Шуағымен бөлісті,
Адастырмай,
Жолымды айтып берісті...
Арғы жағы тұңғиық ой,
Толғаныс,
Тағдыр солай,
Қосқан қазақ, немісті!

Берлин. Заблудшие и нашедшие путь

«Стремитесь сами,
Чем больше языков будете знать, тем лучше.
Вам в голову никто не вливает знания!»
Так говорили и немецкому в школе учили нас.
До сих пор помню,
Хенде хох и дер, ди, дас!

Зимой мы играли азартно, с интересом,
Из снега создав бомбу, бросая,
Загоняли друзей в тупик,
И радостно визжали: Гитлер капут!

У детей нет корысти...
Красотке милой,
Немецкой девченке мы шутя говорили,
Фройляйн.
Фрау остерегала нас : Мальчишки, няйн.
Помню, мы отвечали: Зер гут, шейн.

Не только мы,
Поверил весь мир в дело революции,
И последовало столько потрясений,
Казались капитанами капитала,
Написавшие Комманифест Маркс и Энгельс.

Наш Абай перевел точно и образно,
Стихи полны мыслей и чувств,
Творения немецкой совершенной поэзии,
Мы росли, подюбив Гете и Гейне.

Судьба направляет человека куда угодно,
Однообразной мыслью это не объяснить.
Когда-то мой отец пришел сюда с оружием,
И теперь я пришел в Дойчланд,
Но с книгой!

Если у тебя помыслы чисты и мысли светлы,
То ты станешь равным со всеми людьми.
Мы читали молитвы нашим предкам в Берлине,
И читали стихи о дружбе - Фройндшафт!

Берлин большой,
И заблудился я вмиг,
Смотрю, идут немцы, весело шумят.
Я обратился к ним:
Заген зи, битте... Ферлауфен...
И одна девушка засмеялась,
Добродушно:

«Вы казах?
Соскучились мы по вас.
Помним дни наших бескорыстных общений.
Хоть жаль было расставаться со степью,
На Родину,
Ветер времени и перемен привели нас!»

Прекрасный миг,
Столько трогательных слов,
Мои земляки кажутся самыми близкими,
И в Берлине, который давно считался чуждым,
Казах и немец,
Обнялись по дружески!

Поделились душевной теплотой,
Указали мне правильный путь...
Если посмотреть поглубже,
Здесь столько волнующих мыслей,
Как история и судьба,
Свела напрочь казахов и немцев!

\ Подстрочный перевод - автора Баянгали Алимжанова.

Қазақтың келіні

Құдайдың кең жаратқан ғаламында,

Туса да жердің қилы тарабында,
Табысқан тағдыр айдап талай адам,
Аңыз көп олар жайлы даламызда.

Кім білсін, тері ащы ма, сор басты ма,
Фашистер жеткен кезде бел астына,
Сталин жер аударып, Еділ жақтан,
Келіпті бір топ неміс «Кеңашыға».

Ерлері жүрген соғыс алабында,
Батса да елмен бірге дала мұңға,
Немісті ауып келген дұшпан демей,
Қарасқан жағдайына, қабағына.

Бір сұлу, төзген тағдыр азабына,
Сонда да сенген өмір ғажабына,
Жылқышы Қабдөш оның болды ғашық,
Мөп-мөлдір, көк аспандай жанарына.

Жас дәурен, думан, дүбір, қызық күнде,
Қалады қыз дегенде ырық кімде?
Ілінді неміс қыздың кірпігіне,
Тізгіні тұлпарының тұнық түнде.

Неміс қыз, найзадай тік, ұзын бойлы,
Саналы, жарқын мінез, түзу ойлы,
Даланың батыр ұлын ол да сүйіп,
Сертіне жүрегімен қолды қойды!

Екеуі сөз байласты қосылмаққа,
Аттанып жаңа өмірге, жасыл баққа,
Әкесі Ермағамбет естігенде,
Тулады, көнбеймін деп тосын затқа!

Ерекең, ақкөңіл жан, алаңғасар,
Жері жоқ тірі жанмен жамандасар,
Кезеңге келді тағы тағдыр жазып,
Белгісіз жаңа жолға қадам басар.

Шалдардың хикаясы теңіз, дастан,
Ерекең өткізбеді нені бастан,
Намаздың есебінен жаңылып қап,
Оқитын орта есеппен сегіз бастан!

Көңілде сұм соғыстың даты бар-ды,

Денеде - жарақаттың таты қанды,
Қабдөш пен Полинаға рұқсат бермей,
Ақсақал көлденеңдеп жатып алды:

«Таптаған табанына жемісімді,
Тарылтқан тыныш жатқан өрісімді,
Тұқымын туысқанның тұздай құртқан
Көрмеймін ата жауым немісінді!

Атанның ақыл сөзін тыңда, балам
Күні ертең қаңқу сөзбен сынға қалам,
Кешегі қас дұшпанмен қан төгіскен?!
Мен қайтіп төс қағысып, құда болам?!

Қой деді, неміс қызды, тиыл,- деді,
Әйтпесе, арғы жағы қиын!»- деді,
Әкенің әр сөзінің астарынан,
Заманның соғып тұрды құйын демі.

Көрінбей әкесі мен шешесіне,
Аңсаған аяулының көшесіне,
Тартады көз байлана Қабдөш батыр,
Махаббат қарата ма пәшесіне?!

Бәрінен неміс қызын тәуір көрді,
Дүрілдеп, дәурен сүрді, дәуірледі,
Аялап бірін бірі ала жаздай,
Аяғы Полинаның ауыр болды.

Халыққа барлық жағдай жария боп,
Жиылып апалар мен қария көп,
Полина иман айтып, дінге кіріп,
Ат берді қазақ оған Мәрия деп.

Некесін екі жастың қиды қажы,
Ерекең тырп ете алмай, болды разы,
Бастады жаңа тарих жас өркендер,
Қаһарлы қыс артынан келді жазы!

Мәрия жан жарымен жылқы бақты,
Еңбек пен махаббаттан бағын тапты,
Көкшетау аймағының барлық халқы,
Қолынан бал қымыздың дәмін татты!

Атанды еңбегімен ер Мәрия,

Қымызы ағыл-тегіл көл дария,
Аяулы ана болған он балаға,
Келінге берді бата ел, қария.

Далада сайрап жатқан өрісті ізі,
Өсірген махаббатпен жемісті ізгі,
Қазаққа келін болған, ана болған,
Мәриям Полина деген неміс қызы!

Дүбірлі мекен болған асылдарға,,
Бұйығып, бүгін үнсіз жатыр дала,
Атанып еңбек ері Қабдөш ағам,
Мәриям болды нағыз Батыр ана!

Аянбай, терін төгіп даласына,
Толтырған сары қымыз сабасына,
Мәриям неміс қызын ардақтайды ел,
Айналған бір әулеттің анасына!

*Этот стих о казахском джигите – молодце, который сразу после Второй мировой войны женился на немецкой девушке-красавице, невзирая на все преграды и предрассудки. У них – одиннадцать детей и они вместе прожили долгую, счастливую жизнь. \ Автор. *

TÜRK EZGILERI. ТҮРІК ӘУЕНДЕРІ. TURKISH TUNES

Ақтеңіздің айдыны

Көкжиек кернеп,
Керіліп жатқан көк теңіз,
Қиялға мініп,
Шегіне жүзіп жетсеңіз,
Көңілдің күйі,
Өмірлік түйін табар ма,
Теңізді кешіп,
Тереңін сүзіп өтсеңіз.

Жерорта теңіз
Кіндігі жердің дегенде,
Қазығын меңзер,
Қағылған мықтап тереңге,
Жер-көкке сыймай
Шалқыған шалқар дүние,
Сыярсын қайтіп,

Бір тамшы сия - өлеңге?!

Түріктің әні
Түн түріп мұнда шырқаған,
Түреді құлақ,
Жаһаннан келген жұрт оған,
Жағаны соғып,
Ақ көбік атқан көк толқын,
Шегінен асып,
Кетпесін біліп бұрқаған!

Құбылып теңіз,
Нұрымен күннің мың ірет,
Тербейді көңіл,
Ғажайып шексіз сүгірет...
Дүниеге сыймас
Телегей-теңіз жойқынды,
Ыдысын тауып,
Сыйғызып қойған құдірет!

Тұзды су неткен
Тап-таза, мөлдір...
Қолға алам,
Теңізден қуат,
Іздеген жандар толғаған,
Адамға қуат,
Сыйлай бер, аман Ақтеңіз,
Ортасы жердің
Ойылмай тұрса, жер де аман!

Белектің жасыл желегі

Жамылған жасыл желегін,
Белгілі мекен Белегім,
Белестен өткен берендер,
Белектен табар керегін,
Береді екен бір күнде,
Бір жылға жетер қорегін,
Тамашалайды, таңданып,
Тамырлы түрік терегін,
Бір көрген адам ұмытпас,
Белектің жасыл желегін,
Жағада жүзер, қиялмен,
Теңіздің сүзіп тереңін,
Көк теңіздің түбінен,

Өткеннің іздеп дерегін,
Сағымы бұлтпен ойнаған,
Сары даладай көремін,
Шалқыған байтақ Ақ теңіз,
Сағынып тағы келермін!

Түнгі теңіз тынысы

Қараңғы түнде Ақ теңіз,
Тыныштық таппай, тыныстап,
Күрсініп қойса тереңнен,
Керілсе, бойы құрыстап.

Тұңғыық қуат қозғалып,
Көк теңіз көкке талпынып,
Атады толқын, толғанып
Толған айға тартылып.

Қорғасын ырғақ дүрілдеп,
Жер мен көк түгел дірілдеп...
Теңіздің түнгі тынысын,
Еске алып жүрер күнім көп!

Теңіз тастары

Теңізден шыққан майда тас,
Мекенің сенің қайда тас?
Асыр салып айдында,
Толқынмен болған майдандас,
Жасаймын десең әдейі,
Қолдан да бұлай қайралмас.

Не деген әсем,
Қайранмын!
Түбінен сүздім қайраңның,
Сан бояу сәнмен үйлескен,
Табиғат – шебер,
Ойландым,
Сырыңды айтшы, майда тас,
Қай жерде, қалай қайралдың?

*31.07.- 6.08. 2018ж. Түркия,
Жерорта теңізі. Анталия. Белек. Патиллон.
Зюгма демалыс үйі. 29.10.2018ж. Астана.*

Анадолы

Түскенде қазақ,
Тағдырдың қара жолына,
Айналып барған,
Алтайдан Анадолыға.
Қан кешіп, қажып,
Барғанда бабаң, басқа жер,
Анадолыдай,
Анадай пана болды ма?

Аяздай заман,
Қысқанда қазақ үріккен.
Арқардай ауған,
Алысып тұман күдікпен.
Таулардан асып,
Тайғақтан аман өткені,
Тірегін тапқан,
Түбі бір туыс түріктен!

Құшағын жайып,
Қарсы алған қазақ қандасын,
Түріктің елі,
Мың алғыс саған, қардашым!
Тамырын тауып,
Тұранның түгел тұқымы,
Балбалын танып,
Бабалар жолын жалғасын!

भारतीय मंत्र ҮНДІ ӘУЕНІ. INDIAN CHANT

Гималай

Төбесін мәңгі мұз бен мұнар басқан,
Гималай асқарынан кім бар асқан?
Қара жер қазығындай таудың рухы,
Жалғанда жалпағынан шұбап жатқан.

Қырандар мекендейді Гималайды.
Үлкен тау күйкентайды сыйламайды.
Ерендер көкке құмар барын салып,
Тегіннен тегін жанын қинамайды.

Дара шың - Джомолунгма көк тіреген,
Ақпар жоқ, басынан құс өтті деген.
Дүние төбесіне бір шығуды,
Дүрлер де, дүлейлер де көп тілеген.

Шыңға тие бергенде иектері,
Қапыда тайып кетіп тиектері.
Мәңгі мұз құшағында мумие боп,
Талайдың тауда қалған сүйектері.

Қайтсем де биігімді алам деген,
Алмасам, соған құрбан болам деген,
Адамға өр мінезді тоқтау бар ма,
Ерлермен алға басар заман деген!

Адамды биіктікке даңқ бастаған,
Жабдықтап мемлекет пен заң қостаған.
Ішінде Хиллари мен Нөргей де бар,
Келді топ Гималайға Хант бастаған.

Мұзарт шың еліктіріп ерікті ерді,
Мұздақты, ескен желді серік көрді.
Өрені өркениет жолдас етті,
Ерекше тау баласы шерптерді.

Эдмундтың екі метр бойы қандай,
Таулармен бой таласар ойы қандай!
Ал Тенсиннің тынысы тарылмайтын,
Биікте үш өкпесі сайлы жандай!

Хиллари деді бірақ: «Жүк артам ба?
Алып ел аманаты тұр арқамда.
Өзімнің досымменен аттанайын,
Жат жұртпен байланбайын бір арқанға!»

Бұл сөзді кесіп тастап, көнбеді Хант:
«Жүрмейді биіктікке жердегі салт!
Шерпсіз шың басына шыға алмайсың,
Оларға төзім, қуат бергені хақ!»

Сабырмен салқын ойдан сақтандырды,
Мақсатты, мұндай ұлы, мақтан қылды.
Тағдырын екеуінің бір арқанмен,
Қосақтап, асқар тауға аттандырды.

Сақадай, құрал-сайман алған сайлап,
Амалдап өтуді ойлап жолдан тайғақ.
Қапы кетсе, қалады бір қуыста,
Бір сәтте бақыт-ғұмыр қолдан таймақ!

Қанша рет қауіп, қатер төніп келді,
Тайдырып, жұтпақ болып серіктерді.
Бір-бірін тар қуыстан тартып шығып,
Қар басып, қатып жатқан өлік көрді!

Ерлердің тегін емес өлімі шын,
Күрескен жеңу үшін, өмір үшін.
Ұмтылды солар үшін, өздері үшін,
Бір кезде қол созымда көрінді шын.

Тістеніп, өршелене беріпті өрлей,
Үрейлі жел мен мұзға ерік бермей,
Ең алғаш шықты ғалам шатырына
Ағылшын Хиллари мен шерп Нөргеі!

Төбесі бар әлемнің, жердің көркі,
Екі адам сияды екен емін-еркін.
Биікке құштар адам баласына,
Бұл ерлік берді қуат, берді серпін!

Жаттық жоқ, бір жылылық сезіледі,
Ақ таулар алақанда көрінеді.
Ең биік шыңға шықтың, ей адамзат,
Іздейсің төмендіктен енді нені?!

«Көкпеңбек аспан неткен! - дейді Нөргеі,
Дәл мұндай тұңғиық көк келдім көрмей!»
Дүние қандай таза, қандай шексіз,
Құдайым оған мәңгі өмір бергей!

Шыныққан шындық шыңнан басталатын,
Шынайы шымыр жандар дос табатын.
Қуанып, құшақтасты екі қыран,
Кең жайып дүниеге қос қанатын!

Қызықтап Хиллари мен Тенсің Нөргеі,
Төбесін дүниенің жерсінгендей.
Қарамай нәсіліне, рәсіміне,
Бір-бірін шың басында теңсінгендей!

Қалмайды шыңмен бірге, амал бар ма?
Сан сала, алуан ойлы қоғам барда...
Кей-кейде күлетіндей қарт Гималай,
Қайтадан жерге түскен адамдарға...

Абырой адамзатқа алып берді,
Еңбегін күллі ғалам танып, көрді...
Ер екен сэр Хиллари, шерптерге,
Көп мектеп, аурухана салып берді!

29.01. - 25.05.2022жс.

**КАВКАЗСКИЙ НАПЕВ.
КАВКАЗ ӘУЕНІ.
CAUCASIAN CHANT.**

Эльбрус

Қатпар, қатпар Қап тауы,
Ең биігі Эльбрус.
Шыңға қарап бой түзер,
Бітіргенде ел бір іс.

Тайталасып тау үшін,
Шатқалында болды ұрыс.
Эльбруссын бермеген,
Кетпейді екен ел бұрыс!

Аты қандай, тұнған сыр,
Албарс, ірбіс, ілбіріс?
Ақ барыс па, апырмай,
Мәні қайсы ең дұрыс?

Ай аруға бой түзеп,
Атылғандай Эльбрус.
Ақ жолбарыс ақ шыңға,
Ақ тілеумен келді ырыс.

Тайғақта табысқан вайнах

*Досым, ақын
Ғабиден Құлахметовтың рухына.*

Қан майданда
Азаматтың

Адам атын сақтауын,
Оңай деме,
Ізге түсіп таптаурын.
Темір тәртіп,
Қатал заман қайшылығы тереңде,
Біреу ақтап,
Енді біреу келістірген даттауын.
Гитлердің танктері
Еділ бойлап,
Елді жайлап алғанда,
Сталиннің бұйрығымен бір түнде,
Түп қопарып,
Көшірген ғой Қап тауын!

Ләм дегенге
Қазылады лақат тар,
Оқ аузында
Кімде қандай,
Амал, айла, тақат бар?
Топ-тобымен топырлатып,
Қауқылдаған вайнахтарды
Вагондарға артқанда,
Толқын қуған түбіртектей,
Қалтылдады,
Көк тіреген папахтар!
Қаһарынан
Көрі Кавказ күңіренген бастықтан:
«Не себепті
Қор болады нахақтар!?»
Деп сұрады қаба сақал бір ингуш,
Тау сияқты тәкаппар!

Қатал майор ұрды бастан білгішті,
Қарулы қол сақадай-сай,
Тым күшті.
Ойға келген
Көрсетуде қорлығын,
Кім есептеп,
Біліп жатыр түнгі істі?
Қаһарлана бұйрық берді,
Қазаққа:
«Былай қарай алып бар да,
Атып таста ингушты!»

Жауынгерге үнсіз қарап,

Зерлі күлкі төкті майор миықтан:
«Бір - бірінді атып бітір...
Батыр болсаң,
Бас тартып көр бұйрықтан?
Көрмей, білмей,
Тіпті, сезбей қаларсың,
Қайырымсыз қорғасын оқ,
Қадалғанын милықтан!»
Амалсыздан
Тау қыранын ер қазақ,
Алдына сап айдап кетіп барады,
Топты жарып,
Тар ұйықта булыққан!

Мейірбанды жан иесі,
Дархан ерді жын қысты,
Қысқанда да, темір құрсау
Құтқармастай шын қысты.
Амал қанша,
Ұңғысымен от қарудың итеріп,
Оңашалау қалтарысқа
Алып шықты үңгішті.
Оқып еді бала кезде
Бір орысша кітаптан,
Дәл осылай
Отаршылдар
Өлтіргенін үндісті!

Сар далада қажетінсіз,
Қой бауыздап көрмеген,
Күйін тартып, ән шырқаған,
Кір жуытпай атағына ер деген,
Қазақ ұлы,
Қара терге малшынды кеп,
Қалтырады өн-бойы:
«Қаруы жоқ тұтқынды атып,
Атанбақпын жауыз жендет
Мен неден?!»

Қаптың ұлы,
Қыран тұмсық,
Өткір көзі шұңғыма,
Кірпік қақпай
Тік қарайды
Түсі суық ұңғыға...

Кезікті өстіп жүзінде өткір
Тағдыр атты қылыштың,
Кең даланың еркін ұлы,
Тау мен таста
Тарпаң өскен мұңдыға!

Бұйрық сол деп,
Бұрқ еткізіп нахақ қанын,
Атармын да кетермін,
Жеткен жері осы болса жетемнің?
Жазықсыздың қанын жүктеп мойныма,
Өмір бойы
Жан азабын тартуменен өтермін!
Бірақ, бірақ амалым жоқ,
Көк желкемнен
Қатал бұйрық төніп тұр,
Орындамай нетермін?!

Тырп етуге шама қайда,
Темір зәкөн, тас тәртіп,
Шаш ал десе,
Бас алатын жындыларға
Қойған жұртты басқартып.
Қас-қағымда қағып тастар басыңды,
Бұйрығынан бұлтарып көр,
Бас тартып.

Бір дажалмен
Алысқанда бір дажал,
Темір табан тапап өтіп,
Шалажансар қалды адамдық жыр ғазал.
Қой боғындай қорғасынға байланып,
Тар ұңғыдан
Суық қарап тұр ажал!

Адам қаны
Қисабы жоқ, көл боп тұр,
Бір-бірінді қырып, жойып,
Тағдырыңды ермек қыл.
Атар болсаң бөгелмей ат,
Дәл көздеп,
Сен атпасаң,
Сені біреу атады деп,
Жүйкесін жеп,
Желкесінде,

Жеті басты жөндет тұр!
Нысанаға ілінгенде тағдыры,
Тіл қатты ингуш,
Оңай ма екен өлмек құр!

«Амал қанша,
Ат дегесін бауырды да атасың,
Аз халықпыз сіз де, біз де,
Ақ патшадан
Шеккен жәбір-жапасын.
Қияметте
Таразыға тартпай қоймас құдайым,
Адамзаттың
Қиянат пен қатасын.
Жазығымыз қанша біздің
Өкіметке отаршыл,
Ол арасы көп әңгіме,
Кейін біле жатарсың!

Қорқақ кісің мен емеспін,
Жалбарынып, ая дер,
Бірақ ойлан,
Мұсылманға
Мұсылмандық сая бер.
Мылтығыңды
Дұшпан көз ғып көкке ат та,
Нахақ қанды төкпей аман қоя бер!

Арамызда қара түндей құпия сыр,
Жасырын,
Сабасына түсер әлі,
Астаң-кестең ғасырым.
Аты-жөнің жүрегімде сақталады
Мәңгілік,
Сал қалтаңа,
Бір белгі боп
Қалсын алтын қасығым.
Хақ бұйырып, күн туғанда
Осы қасық дәнекер,
Іздеп сені тауып алам, асылым!»

«Тоқта,-деді, өзіне-өзі,-
Тағдырыңмен дүлейлерді ойнатпа,
Кез боп тұрмыз,
Біз екеуміз

Ер сыналар тайғақта.
Арыстары
Айтып кеткен Алаштың,
Ар алдында
Адамдықты айғақта!»
Гүрс еткізіп
Қиырға атты мылтығын...
Қараңғыға сіңіп кетті,
Семсер мінез вайнах та!

Өтті соғыс,
Жер жүзінде
Адам қанын селдетті,
Гитлердің соңын ала
Өлмесхандай көрінген
Сталин де мол кетті.
Қыран қазақ елге келіп,
Көп жылдан соң
Қайтыс болды сырқаттан,
Өсіп-өнді,
Ұрпақтары ер жетті...
Ауылдағы бейбіт үйге,
Кешке таман бір күні,
Папах киген ингуш келді,
Қаба сақал, тау сияқты келбетті!

Досын жоқтап,
Құран оқып,
Татқаннан соң дәм үйден,
Өткен істің
Шертті сырын жан күйген.
Ескі сандық ақтарылып,
Алтын қасық табылды,
Табысты ақыр,
Дос ұрпағы
Өр мінезді дадимен...
Содан бері бір туғандай
Болып кеттік, деп маған,
Айтып еді жас күнімде
Ақын досым Ғабиден!

2016 ж.

**MAGYAR DALLAMOK.
МАЖАР ӘУЕНІ.
HUNGARIAN TUNES.**

Будапешт

Бірі – Буда, бірі – Пешт,
Тура қонған ұлы көш,
Екі жаға жайлаған,
Бір – біріне көңлі хош!

Тұңғиығын мөлдірдің,
Шын биігін сеңгірдің,
Қиындығын құйынның
Көргені көп венгрдің!

Тарихта бір ғажабым,
Ғұн тағдырлы мажарым,
Дунай бойлап дулатқан,
Дүниенің базарын!

Жағасында Дунайдың,
Жарығына күн, айдың,
Жарқын жүзбен қуанса,
Жазғаны да құдайдың!

Қоңыр

Иштван Қоңыр Мандокидың рухына

Дәуренін сүріп,
Береке тауып Дунайдан,
Жүрсе де қыпшақ,
Далаға қарап мұнайған,
Мажардың сырын,
Бабаның жырын іздеген,
Мадиярлардан,
Мыңжылдықтардан, мың айдан.

Даладан ескен,
Самалмен жеткен Дунайға,
Жусанның иісі,
Батырып терең мың ойға.
Сыздатқан жанын
Сауалдың іздеп жауабын,
Қол созып өсті,
Арманшыл Қоңыр Қун, Айға.

Әуен де қоңыр,
Әулие Қоңыр,
Қоңыр күй,
Қоңырау емес,
Қоңырлау неге көңіл күй?
Бабадан қалған
Сабырлы сарын, сазыңды
Басады неге,
Даңғаза даңғыр тобыр би!?

Қол созған бала,
Тізбегін көздеп шыңдардың,
Ойына бойлап,
Мән беріп оны тыңдар кім,
Қоңырдың жанын,
Жасынан буған қоңыр мұң,
Аруағы шығар,
Айналып қонған ғұндардың!

Қиялы жүйрік,
Ғаламды кезіп, құс қуған,
Заманнан бөлкім,
Ертерек, әлде, кеш туған,
Іш тарта берді
Кешегі көшкен жұртына,
Іштуан Қоңыр,
Ішімнен шыққан,
Іш туған!

Қанына тартып,
Қазақтың тілін үйренді,
Жанына тартып,
Оңайша қызға үйленді,
Қобыздың үнін,
Абыздың мұңын сағынып,
Қырларды кезіп,
Даладай қоңыр күйге енді.

Сан ғасыр тұнған,
Сағыныш қандай, құштарлық,
Шығармай сыртқа,
Шыдаған ата ұстам ғып,
Аманат алған,
Қоңырды келсе түсінгің,

Туған жер үшін
Таулардан асқан құстарды ұқ!

Өтсе де жылжып,
Қаншама жылдар, қаншама ай,
Ақыры жетті,
Даланы қыпшақ аңсап-ай,
Жусан мен қымыз...
Тынысын ашып киіз үй,
Домбыра тыңдап,
Тыныштық тапты жан сарай!

Даладан ұшқан,
Қоңыр қаз дауыл шайқаған,
Айналып келіп,
Далаға қонды қайтадан,
Жусанын іздеп,
Жылаған жанды ұғар ма,
Жусанды таптап,
Жосыннан аттар майтабан.

Жер-көкке сыймай,
Жөргегін жүрек іздеді,
Ақтарып кітап,
Сарғайған көне тізбені,
Мәңгілік мәнге
Жеткендей мұңды Мандоки,
Атамекенін,
Тамырын тауып түздегі!

Дунай

Дунай,
Дунай,
Дүние-ай!

Қара орманнан басталған,
Қарғып тау мен тастардан,
Кең жазықта сабырлы,
Алғандай сабақ аспаннан!

Бауырласып он елмен,
Тоқтаусыз алға жөнелген,
Су бойлаған құр болмай,
Ен байлыққа кенелген.

Күндіз күнді, түн – айды,
Серік қылған Дунайды,
Ойға батып ой мен қыр,
Дүние мүлгіп тыңдайды.
Дөңге біткен тоғайды,
Дөңгелеп Дунай орайды.
Жайылып аққан жойқын су,
Жанға жайлы, ыңғайлы,
Жағадан ескен еркін жел
Жігерінді шыңдайды,
Айдынның серпіп айбыны,
Ұмыт болар мұң-қайғы,
Орай аққан он елді,
Кім көріпті мұндайды!?

Дунайдың даңқы – көгілдір,
Өркенін жайған өмір - гүл,
Өзегі бірге он елдің,
Өзенді сүйген көңіл бір!

Дунай,
Дунай,
Дүние-ай!

AUSTRALIAN TUNES. АВСТРАЛИЯ ӘУЕНІ.

Кенгуру

Капитан Кук
Жиһан кезген жасынан,
Жерге келді,
Желек киген жасылдан...
Қалтасына
Салып алған баласын,
Бір қосаяқ
Қарғып өтті қасынан.

Туземдіктен,
Сырға жапқан құлағын,
Капитан Кук
Мұның атын сұрады.
Кенгуру деп,
Кеңірдегін бір сипап,

Абориген
Аң-таң болып тұрады.

Қосаяққа ат қойылды,
Кенгуру,
Көрді халық,
Көңіл қойды,
Көнді ру.
Кенгуруың
Түсінбедім деген сөз,
Кетті солай,
Енді қайда оң бұру!

Неше түрлі
Жан-жануар жаралған,
Дүниені
Еркін жайлап таралған.
Арасында
Бір керемет кенгуру,
Австралия
Символы боп саналған!

Оңай болмас,
Ақыл-ойға қондыру,
Табиғатты мүмкін емес,
Жасандыға жеңдіру.
Қалтасына толтырып ап,
Баласын,
Кең аралдан
Кең әлемге
Қарғып өтті кенгуру!

**SUOMALAINEN LAULU.
ФИНН ӘУЕНІ.
FINNISH CHANT.**

Боксшының көз жасы

*Бокстан Рио және Токио олимпиадасының
қола жүлдегері Мира Потконенге.*

Финнің қызы Потконен,
Жастық қуат, отпенен.
Түсті мықтап боксқа,
Алды жүлде көптеген.
Не бір күшті шеберлер,

Потконеннен өтпеген.

Қайрап жігер намысқа,
Қолын созып алысқа.
Қырық жасар қайсар қыз,
Қаны қызып дабысқа.
Олимпиада төрінде,
Шықты соңғы жарысқа.

Армандап алтын аңсаған,
Шайқасып әбден шаршаған.
Шымыр да болса шыныққан,
Шыдата ма шаршы алаң?
Жартылай финал мінеки,
Жете алмай кеткен қанша адам!

Қолтығы әбден сөгілді,
Ащы да тері төгілді.
Бразилиялық жас өрен,
Басымдау бірақ көрінді...
Қола медаль алса да,
Мира қыз әй, бір егілді!

Шабады жүйрік бабымен,
Бәрі де дәмді уағымен.
Суомидің сұлуы,
Қоштасты жылап жанымен,
Рингте қалған жалынды,
Оралмас жастық шағымен!

**УДМУРТ ГУР.
УДМУРТ ӘУЕНІ.
UDMURT CHANT.**

Боранды апалар

Бала кезімнен
Білуші ем ептеп удмуртты,
Ойлайтын едім,
Болар деп халық кіл мұртты...
Чайковскийдің
Фестиваліне мені шақырып,
Кітапханашылар,
Танытты маған бұл жұртты.

Дәм-тұзын тартты...
Құрметті көрген паш етем.
«Перепеч» деген
Удмурттың кәде асы екен.
«Мінеки, енді,
Айналдың, - дейді, - удмуртқа»,
Яхшы боп қалсам,
Якшурдан татып «пәшетем».

Апаны бізше,
Апа дейді екен удмурттар...
Ғұндардан қалған,
Осындай бейбіт, оңды ұлт бар.
Даңғыра тектес,
Танқыра қақса, тәңірмен,
Тілдескен болып,
Марқайып қалар мұңлықтар.

Бураново деген ауыл бар,
Бізше Боранды,
Әйгілі болып,
Әнсәмбіл шыққан орамды.
Борандай билеп,
Ән салған апа – әжелер,
Әлемді шарлап,
Жұлдыз боп елге оралды!

Апалар аппақ
Аспаннан түсе қалғанда,
Жиғандай есін,
Жын қуып жүрген жандар да.
Өмірге деген
Құштарлық қайта оянар,
Әжелер билеп,
Әуелеп әнге салғанда!

Тың екен әлі,
Сөйлейді баяу, күлімдеп,
Кейбірі енді,
Қояды ептеп дірілдеп.
Сексеннен асқан,
Ең жасы тіпті жетпісте,
Сахнаға шықса,
Кетеді бірақ дүрілдеп!

Өнерсіз өмір,
Көгеріп, көктеп өнер ме?
Ежелден қалған,
Ескірмес үлгі, өнеге...
Күлімдеп көзі,
Әжімді жүзі нұрланған,
Әжемен бірге
Ән салды, билеп шөбере!

Буранные бабушки

С детства я,
Знал кое-что про удмуртов,
Думал наивно,
Что все они усатые - с муртом...
На фестиваль Чайковского,
Пригласили меня,
Библиотекари,
И познакомили с удивительным народом.

Приняли меня с хлебом - солью...
Проявили уважение большое.
Вкусил я перепеч,
Удмуртское угощение традиционное.
« Вот вы стали теперь удмуртом! »
Смеются они довольные,
Когда я пробовал в Якшуре пачетем,
И мне приятно было!

Удмурты, как и мы.
Бабушек тоже называют апа.
Осколки гуннов,
Такой миролюбивый народ.
Когда они стучат по танкыре,
Похожей на нашу дангыра.
Будто говорят с тенгри - богом,
И воспрянут духом.

Мы были в Буранове,
По нашему буранный.
Вот отсюда и начал путь,
Ансамбль знаменитый.
Бабушки – апа,
Танцующие как буран,
С песней пронесли по миру,

И вернулись звездами!

Когда белые апа- бабушки,
Прилетели с неба,
Кажется, опомнились даже те,
Кто дружил с темными джиннами.
Когда танцевали бабушки,
И пели возвышенно,
Пробуждали любовь,
И страсть к жизни!

Они еще крепки,
Говорят тихо, улыбаясь.
Ну, чувствуется иногда,
Легкая дрожь.
Им за восемьдесят,
Самой юной– семьдесят,
Но когда выходят на сцену,
Преображаются и зажигают!

Жизнь без искусства,
Разве будет процветать?
От предков завет,
Есть нестареющий пример.
Танцевали и пели правнуки,
Вместе с бабушкой,
С лучистыми глазами,
И с просветленной душой!

*Мурт\каз.\-усы. \Подстрочный перевод с казахского на русский язык автора. *

**МОНГОЛ ДУУЛАЛ.
МОНГОЛ ЭУЕНИ.
MONGOLIAN CHANT**

Әбілсейіттің көргенділігі

Күресте қайран қылған бар халықты,
Қазақта кім білмейді Айхановты,
Бас қосып алты құрлық алысқанда,
Айбаты Айхановтың байқалыпты,
Белінен бұрап ұстап ырғағанда,
Алыптар нар бурадай шайқалыпты,
Оңтайлап оң жамбасқа салған кезде,
Шік түсіп боз кілемнен жай тауыпты!

Бір жылы маңғұл жаққа барған екен,
Жеңімпаз бәрін жығып болған екен,
Қайткенде жеңеміз деп бұл қазақты,
Маңғұлдар түйе балуан салған екен.

Жекпе-жек шетелдегі батырға сын,
Шықпауға амал бар ма шақырғасын,
Жасы үлкен тау тұлғалы сақа балуан,
Талайдың шаңға тыққан тақыр басын,
Көрмекке әуселесін жас перінің
Балпандап боз кілемге жақындасын,
Басталды ұлы айқасы екі алыптың,
Ініде күш, ағада ақыл басым.

Даңқы зор, еңбегі мол маңғұлдық ер
Басына хан көтерген қабырғалы ел,
Толысып ер ағасы жасқа келген,
Күресте айла, тәсіл бәрін білер,
Жараған қаңтардағы қарт бурадай,
Қалшылдап қаһарланса темірді үгер,
Қарымын байқаған соң Әбілсейіт,
Күш тасып, өн бойында жалын жігер,
Алыста ағалық жоқ дегендейін
Бір жынды ой дейді жерге қағып жібер,
Оңтайға ала беріп ойға қалды,
Болса егер ардагердің белін бүгер,
Өкпелеп маңғұл, қазақ түгел бәрі
Көргенсіз жөн-жобадан жаңылды дер,
Сындырмай ердің сағын, елдің бағын,
Алғысқа бөленетін табылды жол.

Жапырып жіберем деп жас баланы
Бұлқынып балуан аға бас салады,
Бұқадай тірескенде жер солқылдап,
Ел толқып, тау жаңғырды асқаралы,
Жас наһан жұлқығанда қарт қаһанның
Кілемнен ажырады қос табаны,
Төңірек тына қалды демін тартып,
Жас бала жасайды-ау деп масқараны,
Ұршықтай үйірсе де қапсырып-ап
Қайқайтып қара жерге тастамады.

Көтеріп алып барып орынына,
Қондырды қарт қыранды тұғырына,
Қол соқты тік түрегеп қалың маңғұл

Көргенді ел қазақтың ер ұлына
Сол сәтте ұқсап кетті Әбілсейіт
Шыңғысты хан көтерген Тоғұрылға!

**LAGU MALAYSIA.
МАЛАЙЗИЯ ӘУЕНІ.
MALAYSIAN CHANT**

Бам-балан

Жемістің түр-түрін таңдаған,
Анаңмен базарға бар, балам,
Шабдалы, өрік пен мейіз көп,
Алма мен алмұрт бар, бар банан.

Базарда анаңыз алмаған,
Жемістің ешқайсы қалмаған.
Бірақ та бар екен бір жеміс
Аты да, қызық-ай, бам-балан!

Малайда өседі бам-балан,
Көрдің бе сен оны жан балам?
Дәмі де ұқсайды борщқа,
Дейді жұрт, мен соған танданам.

Бам-балан, бам-балан, бам-балан,
Ондайды білмейді дән далам.
Әдемі сөз екен, әнге қос,
Бам-балан таңдап ал, бал балам!

**ТАТАР ЖЫРЛАРЫ.
ТАТАР ӘУЕНДЕРІ.
TATAR MELODIES.**

Чак-Чаги

Тельман Елубайұлы мен Флюра Тагирқызына

Көтергенде өз басына шақтап үй
Телағанда болған емес басқа күй,
Татар қызы Флюраға үйленді
Күнде-күнде жеймін бе деп чак-чаги.

Шалқар сезім шарықтатып жас жанын
Күндер өтіп секілді бір қас-қағым,
Тельман аға сұрайды енді қайда деп
Қыз кезінде күнде берген чак-чағың?

Жеңгей айтты, азаматсың жақсы атты,
Ақыл-ойың өз бойыңа шап-шақ-ты,
Бұдан былай білгенің жөн, татарлар
Тойда ғана пісіреді чак-чакты!

Жіберсе де аузын өстіп ақ қылып,
Ағай сүйді жеңгемізді тақ тұрып,
Әрбір күні той емес пе адамның
Болса үйінде бақ-береке тәттілік!

Тұрса дағы бауырсақ пен әзір ет,
Чак-чак сұрап қояды ағаң әзілдеп,
Тегін емес татар қызы- жиеншар,
Түп нағашы-Науан ата хазірет.

Хазіретті қазақ елі ойға алды,
Ойға алғаны бір арнаға жиналды,
Басын құрап, бітіп тұрған кітапты
Шығаруға қаржы таппай қиналды.

Қаржы деген бір қиямет бүгінгі,
Не бір үміт үзілді де бүгілді,
Тығырыққа тірелгені шаруаның
Жиеншар қыз Флюраға білінді.

Ата-анасы көрген қуғын, қысымды,
Абзал жеңгем тарих жайын түсінді,
Атамыздың аруағы үшін қажетті
Қаражатты қалтасынан ұсынды!

Кітап шығып, жұрт жиенді жақтапты,
Матур қызды батыр қыз деп мақтапты,
Жақсы сөзден жақсы адамдар нұрланып
Жегендей боп жүрсін күнде чак-чакты!

Бір ғұмыр

Татар ақсақалы Назыйим Сэйфуллинге

Купеде,
Екі адамдық,
Бүгінгі сал,
Өзгеше
Түндегіден күндізгі хал,
Қыз келсе
Сырласатын деп отырса,
Көтеріп
Төрт сөмкені кірді бір шал!

Сексенде
Сексеуілдей қатардағы,
Жараған сәйгүліктей
Сапардағы.
Қаңтарда қақап тұрған,
Қазан жаққа,
Ауылын іздеп барған
Татардағы!

– Назыйим – менің атым,
Назым деді,
Қазақта
Қыз аты деп әзілдеді,
Жасарып
Жанарынан ұшқын атты,
Жазылып
Әзілменен әжімдері...

– Не нәрсе,
Жол тартқызған кәрі қыста,
Сыздатқан
Жүрегінді сағыныш па?
Сары аяз сақылдап тұр,
Сықыр-сықыр,
Қол емес,
Ел кезетін сабылысқа!

– Жер шіркін
Тірі жанға жұп-жұмыр деп, –
Татары
Қарағанды тұр күлімдеп.
– Адамға
Туған жерден ыстық не бар,
Елімді
Бір көруім – бір ғұмыр деп!

Бір ғұмыр – бір көргенім!
Не деген сөз!
Шығады-ау,
Көп көргеннен кемеңгер сөз,
Шын өмір,
Тағдыр-талқы деген осы,
Қоспаған
Сөзге көбік, өлеңге жез!

**КЫРГЫЗ ОБОНДОРУ.
ҚЫРГЫЗ ӘУЕНДЕРІ.
KYRGYZ SONGS.**

Манас пен Мұхтар Әуезов

Кер заман
Құйтырқылы құйын демі,
Қазаққа,
Қырғызға да қиын еді.
Жылында
Мың тоғыз жүз елу екі
Бір сұмдық
Фрунзеде жиын болды.

Түрікті
Түбірімен шабамыз деп,
Тегінен
Ажыратып аламыз деп,
Сайланып келіпті өңкей
Ығай-сығай
Манастың жырын жойып,
Жабамыз деп.

Пәрменді
Ол заманда Мәскеу берер,
Қасқырдай
Шабар сосын қас кеуделер.
Қосыла кетті оларға
Іштен шыққан
Жандайшап
Жылан тілді жас «төрелер».

Ішінде «қонақтардың»
Қарқындысы
Сөз бастап дөкей сары
«Алтын кісі»:
«Бұл эпос –
Бізге дұшпан байшылдық пен
Ұлтшылдық,
Ескіліктің сарқындысы.
Сондықтан
Аластауға тиіспіз!» – деп,
Қаһарлы болды сөздің
Қортындысы.

«Жыр еткен
Кереметтей дәмді көріп,
Неғылған бітпейтін бір
Қанды жорық,
Ол өзі неткен соғыс,
Кімге қарсы,
Ойлайық
Біз саяси мәнді беріп!

Советтік тәрбиеге
Үйлеспейді,
Бүгінгі заманаға
Үндеспейді,
Сондықтан
Манас енді ұмытылсын
Дәп содан айың құлап,
Күн де өшпейді!»

Қаһарланып кеп айтып,
Қара бұлтты төндіріп
Қара дауыл соқтырып
Қызыл заман қысқанда,
Қалың қырғыз сорлады,
Оқымысты ұл-қызы
Ата жырын жат жұрттан
Жанын сала қорғады,
Дәлелдерін келтіріп
Тереңінен толғады,
Қанша айтса да амал не,
Қасарып келген қаскөйден
Қорғау оңай болмады,
Тас жүректі басшылар
Құлаққа ілмей сөздерін
Аяққа басып қорлады,
Айтқаныма көнесің
Айдауыма жүресің
Деп халықты зорлады.

«Өз атаңның өлеңін
Мақтайсың сонша өзеуреп,
Әсіре ұлтшыл элемент
Дес бермейтін демеугөк,
Секілді деп сендерге
Ертең айып тақпай ма
Бұл сөздерің желеу боп!»

Деп ғалымның әккісі,
Кебежедей пәпкісі,
Қорқытып қойды қырғызды
Келгендей күйе жаққысы,
Қазық қып жерге қаққысы.
Түйіп алып қабағын,
Күшейте түсті талабын,
Жиынға келген қазақтан
Ай маңдайлы Әуезов
Еске алып тарих сабағын,
Төніп келген қауіпті
Жанымен сезініп,
Елестетіп бір өтті
Түрмеде көрген азабын,
Отыз жетінің сұмдығын
Қынадай қырған қазағын.
Данышпан Ахаң амалдап
Ойлаған мұның аманын,
Айламенен алмаса
Түзетуге дәрмен жоқ
Темір құрсау заманын:
«Анталап дұшпан жан-жақтан
Бұзық салса Манасқа
Қайтіп бұғып қаламын,
Манасты жауға алдырып
Жолымды тосқан Алашқа
Қай бетіммен барамын?»

Тамырын қиса қырғыздың
Қазақты қоса кескені,
Шамы сөнсе қырғыздың
Қазақтың бірге өшкені!
Ата жырын өлтірсе
Азып-тозып аз халық
Айдауға жүрер оп-оңай,
Түп-түбінде осы ғой
Көкейлерін тескені!»

Бір дауыс
Ар жағынан
Деді ыңғайлан,
Айқассыз ақиқатты
Көрдің қайдан,
Манастан өлсе қырғыз

Айрылмайды
Мүмкін бе ажырауы
Жердің айдан?
Айкөлден
Айқын қуат сезінгесін
Ар жағы
Жаратушы бір құдайдан,
Рухани жендеттерге
Жалақтаған
Әуезов
Жалғыз өзі берді майдан!

Қайран Мұхан қайтсін-ай,
Басқа жұртқа бодан боп
Ел тұрғанда бағынып,
Жауларының бәрі дәу,
Жалмауыздай сары дәу,
Қарауытып, қабынып
Қөп қорқаудай қағынып,
Жан-жағынан жабылып,
Жанға зорлық қылғанда
Қос өкпесі қысылып,
Тынысы кетті тарылып,
Тамырда қаны тасынып
Кетердей миы жарылып,
Қиналып жаны тұрғанда
Айкөл Манас аруағы
Өлме, Мұхтар, өлме деп,
Бұл қорлыққа көнбе деп,
Атаңның жырын берме деп,
Қолтығынан дем беріп,
Кеудесіне жел беріп,
Арнасы сөздің табылып
Сөйлеп бір кетті ағылып!

Жарқырай берді ақмандай,
Саңқылдай берді ақ тандай,
Әр сөзі тұнған ақыл-ой
Атадан қалған дастандай,
Сөйлеген сайын жұрт қолдап
Аспандай берді аспандай!
Мастанып келген Мәскеуден
Дөкей сары қаскөйді
Айкөл Манас аруағы
Төбесінен басқандай,

Берекесі қашқандай,
Сөзіне ұйып Мұхаңның
Өз - өзінен сасқандай!

«Ақылға салып қарасак
Адамзаттың ғажайып
Алуан-алуан өнері
Бір-бірінің кемері,
Шын өнерде жаттық жоқ,
Біріне-бірі бөгет боп,
Бір-бірін қалай көмеді?
Нағыз өнер қашанда
Бір-біріне дем беріп
Үндесе өрлеп келеді,
Арғы түптен таратсақ
Тауарих еткен көнені,
Гректің кемел Гомері,
Гомеріңнен кем бе еді
Көшпенді елдің өлеңі,
Данышпан Шоқан Манасты
Илиада, Одиссей
Гомерге неге теңеді!?

Ақыл-ойдың кеніші
Асыл жырда бәрі бар,
Жоғалған білім, жойқын сөз
Ежелгі жырдан табылар,
Алатаудан Алтайға
Қудаланған қырғыздың
Сан ғасырлық зары бар,
Туған жерге ту тігіп
Жаудан қорғап отанын
Тулап аққан қаны бар,
Шындық іздеп жалғаннан
Шырқыраған жаны бар,
Есте жоқ ескі заманғы
Ел-жұрттардың тарихы
Салт-дәстүрі тағы бар,
Өлмес рухы халықтың
Дана жырдан танылар,
Қатпар-қатпар уақыттың
Қалыңынан сараптап
Қазынасын танып ал,
Алатаудың шыңынан
Шырқап шыққан кенен жыр

Айға барып шағылар,
Жер-жаһанның көгінде
Жұлдыз болып жағылар,
Еншілеген бұл сөзді
Елін сүйген өрендер
Бабаларын сағынар,
Атаның жырын ұмытып
Қағынан безген қағынар
Тәубасынан жаңылар,
Бар қуатын халықтың
Бір арнаға құйдырып
Манастың жырын тудырған
Қырғыздың баян, бағы бар!»

Осылай толғап кеп айтып,
«Сіздің де, мейман,-деп айтып,
Сөзіңіздің мәні бар,
Расында да Манастың
Кей тұстарын қарасаң,
Байшылдық пен ханшылдық
Ескіліктің дәмі бар,
Дәнін аршып қауыздан
Нұсқасын жасап халықтық
Қазынасына советтің
Қосып қойсақ нағылар?!»

Кен ақыл, кемел ойлы,
Кең маңдайлы,
Тұңғиық
Оңайлықпен толғанбайды,
Сөзіне сүттей ұйып,
Тәнті болды
Көрмеген
Көптен бері ел мұндайды.

Мұхаңның
Мәскеулікті мысы басты
Иа, құдай!
Деп халайық дуылдасты,
Қайтарар
Әуезовке уәжі болмай
Дәу сары үнсіз қалды,
Шұлғып басты.

Қырғыздың бетке шыққан

Күллі еріне,
Сонда да шырай бермей,
Күлді еріне,
Елеусіз ымдап еді,
Бір жас қырғыз
Кезексіз
Шықты жиын мінберіне.

Бұл өзі орысша оқып,
Орысша өскен,
Тегінен тамыр үзіп,
Теріс кеткен,
Қашанда
Отарлаудың әдісі сол
Безгенді
Өз ұлтынан өрістеткен.

Жүрсе де
Жоғарының ұлығы боп,
Халқына
Жақпайтұғын қылығы көп,
Жылмағай,
Жылтыр бетті жұрт айтатын
Баяғы Көзқаманның
Сынығы деп.

Жалпақтап жат жұрттарға
Көзін сатқан,
Лауазым, дәреже үшін
Өзін сатқан,
Шүлдірлеп
Сол Көзқаман түсті дауға
Атаның атын сатқан,
Сөзін сатқан.

«Аузыма
Қаратам деп бар халықты
Жынданған жомықшылар
Жар салыпты,
Айкөлім аян берді
Деп аңыз ғып
Айылда
Айлы түнде тамсаныпты.
Бұл неткен соқыр сенім
Сонша уақыт

Милау ғып
Адастырған мұнша жұртты,
Манастан
Асатұғын батыр жоқ деп
Панислам,
Пантюркистік дән салыпты,
Айбынды қызыл әскер
Әлемді алған
Оған тең бола алмаған
Қанша мықты,
Жанында
Маркс, Ленин ілімінің
Кім еді
Манастарың соншалықты!?

Тұранның
Ежелгі жыр ұраны екен
Өшпейтін
Ұлтшылдықтың шырағы екен,
Манасың миллион жол
Тегін емес
Қырғыздың
Ол екінші құраны екен,
Манастың
Жырын айтып, тыңдаған ел
Ешкімге
Басын имей тұрады екен,
Сондықтан
Тамырымен жою керек
Советтік болсын десек
Мына мекен!

Бұл эпос
Басқа жұртты қорлайды тек,
Табын деп
Бір Манасқа зорлайды кеп,
Қырғызды
Ерекшелеп ұлықтайды
Шыққандар
Оған қарсы оңбайды деп,
Ақ қалпақ
Аңқау халық адасып жүр
Аруағы
Манас ата қорғайды деп,
Ал бізге жол көрсетті

Компартия
Ұлт деген
Болашақта болмайды деп!

Сондықтан
Біріге түс халің барда,
Ұрандап
Шығармаңдар ханыңды алға,
Біртұтас
Мызғымайтын совет халқы
Құрыштай қайнап біткен
Жалындарда,
Сарынға
Байшыл, ұлтшыл орын бермей
Жол ашар
Интерсовет дарындарға,
Айтарым,
Манас, Талас тастап енді
Ілесер
Ұлы көшке жолың қамда,
Біз сияқты
Озық жан болсаң жылдам
Партия өсіреді,
Оны да аңда!»

Төмен қарап көпшілік
Тым-тырыс боп қалғанда,
Атып тұрып бір жігіт
Салды ашулы айғайға:
«Дәреже мен даңқ іздеп
Дүниені кезіпсің,
Өз тіліңді ұмытып
Өз жұртыңнан безіпсің,
Озықтығың осы ма,
Өз атаңның жырына
Өзің шоқпар сілтеген
Осы күнгі Көзқаман
Озық емес тозықсың!

Манас біздің атамыз
Қанікей біздің анамыз,
Олардың атын ұмытсақ
Қайтіп ел боп қаламыз,
Атамызды жат көріп
Атаны қайдан табамыз,

Анамыздан безініп
Ананы қайдан табамыз?!
Жер бола ма Талассыз
Ел бола ма Манассыз!?»

Тоқта деп,
Дөкей сары сөзін бөлді,
Қырғызда
Намыс барын көзі көрді,
Қалаған жағына оңай
Бұра салды
Нық ұстап отырған соң
Өзі рөлді:

«Әй, жолдас,
Бұра тартсаң із ретінен,
Жіберіп қоя алмаймыз
Біз бетімен,
Ертең сені шығарып
Партиядан
Ар күні босатамыз
Қызметіңнен,
Органдар
Біліп қойса, орың қазып
Бір жола жоғалтпасын
Жер бетінен!

Жассың ғой,
Мән бермейік лаққаныңа
Не жетсін
Таңның тыныш атқанына,
Ойлама,
Құтылам деп аман-есен
Бір түссең
КГБ-ның қақпанына!»

Қайран ер
Үндей алмай іштен тынды,
Қайсарлық қайтсін енді,
Күшпен сынды,
Сұсымен қайтарған соң
Елдің бетін
Дәу сары рахаттанып
Үстем күлді:

«Жаққан соң
Жаңа заман жұлдыздарын
Безіп тұр
Ескі жырдан ұл-қыздарың,
Теріс деп Манас жырын
Советке жат
Біз емес,
Айтып тұр ғой қырғыздарың!»

Туған ұл сатқын болса
Тым қиын-ды,
Сатыл деп
Осыларға кім бұйырды?
Біз емес,
Айтып тұрған өз балдарың,
Дегенде
Ел аузына құм құйылды.

Осындай арсыз болса
Таласатын,
Оншалық керек қылмай
Парасатын,
Өсіру іштен шыққан
Көзқаманды
Ежелден
Отаршылдық саясаты.

Әрине,
Мұны Мұхаң айта алмады,
Ақылмен жеңіп шығар
Жол таңдады,
Әкелді
Оң жамбасқа айналдырып
Ғылым мен
Қара сөздің майталманы.

«Зер салып
Байырғының жырларына,
Әділін
Айту парыз шын ғалымға,
Дара тұр
Манас жыры бой теңесіп
Әлемдік
Әдебиеттің шыңдарына.

Теңіздей...
Теңдесі жоқ...
Таңғаларлық...
Эпос деп
Қызғылықты жанға барлық,
Орыстың
Озық ойлы оқығаны
Манасқа маңыз берген
Бар ғаламдық.

Манасшы
Дауылдатса
Жалындар от,
Мазмұнын
Талдап ұғар ғалым да көп,
Біздерге
Бүкіл әлем қарап отыр
Советтер
Қандай шешім қабылдар деп!

Өткенді
Бүгінгімен таластырма,
Нәрін ал
Жақсылықпен жарастыр да,
Қиянат болып жүрер,
Кінә тақсақ
Марксті
Білмедің деп манасшыға!

Тұрғанда
Шежіредей қарияң тың,
Эпостың
Оймен сүзіп дариясын,
Сараптап,
Артық-кемін алып тастап,
Советтік
Жасау керек вариантын!!!»

Жаланы
Жапқан жаңа жаңбырлатып
Қиқулап
Елдің басын даңғырлатып,
Көзқаман
Тағы шықпақ бола беріп
Орнынан қозғала алмай

Қалды қатып,
Сөйлемек түгіл үні
Шықпай қалды
Кептеліп
Тамағына қанды қатық,
Ербеңдеп екі қолы,
Бас қалтылдап
Кеткендей
Мойынына қарғы батып,
Отырған Көзқаманды
Ойлады жұрт
Манастың
Кетті ғой деп аруағы атып!

Кеңесін
Келтірген соң кемелінен
Көненің
Өнегелі дерегімен,
Бар жиын
Бір ауыздан мақұлдасты
Санасып
Әуезовтың беделімен!

Бұл айқас
Осылайша тәмамдалды,
Аңыздай
Кешегі өткен замандағы,
Қазақтың ұлы ойшылы
Қорған болып,
Қырғыздың
Ұлы жыры аман қалды,
Шайқасып
Қалмақ, қытай жеңе алмаған
Манасты
Москва да жаба алмады,
Біртұтас
Елдік нұсқа даярланып
Басылсын
Деген қаулы қабылданды,
Қырғызша,
Қазақша да, орысша да,
Ер Манас
Дүниені аралады...
Жас қазақ,
Жас қырғыздар,

Ұмытпайық,
Бұрынғы
Биік ойлы бабаларды!

**Манас жыры.
Қырғыздан келген хат**

“Жұлдызға” қонып,
Жүргенде шырқап,
Қырғыздан маған
Кеп түсті бір хат,
Бір емес, бес қыз
Қол қойған екен,
Масайрап кеттік,
Қонғандай “сырқат”.

“Біз сізді көрдік,
Теледен депті,
Аруағы Манас
Жебеген депті,
Алғысын айтқан,
Атасы үшін
Қырғыздың қызы
Не деген текті!

Жырласаң жүйрік
Аттайсың депті.
Алмамбет ерге
Ұқсайсың депті.
Манастың керек
Кітабы болса,
Біздерді іздеп
Тапқайсың депті!”

Қыздардың ынтық
Сәлемі балдай,
Әдемі әзіл,
Әдебі қандай,
Маржандай тізген
Өріпте тұнған
Ыстықкөл жақтың
Әуені бардай!

Жігіттер қандай,
“Жуысып” алды,
Қалжыңдап біраз,
Күлісіп алды,
Біреуін таңда,
Қалғаны бізге
Десті де бірден,
Бөлісіп алды.

Сараңға сірә
Ермеймін дедім,
Қыздарды бірақ
Бермеймін дедім,
Бес қыздың бәрі
Бір ғана жүрек,
Жүрегін достың
Бөлмеймін дедім!..

Түскенде бір күн
Алшыдан асық
Бішкекке тарттық
Қордайдан асып.
Жанымда Мұса,
Жазушы досым,
Орғыған таудан
Қарғындай тасып.

Тапкандай едік
Қағып-ақ есік,
Ол үйден бәрі
Кетіпті көшіп...
Амалың қанша,
Жиырма жыл өтті
Ақырын жылжып,
Желдей боп есіп,
Қырғыздың маған
Бес қызы бірден
Болған деп ғашық
Қоямын бөсіп.

Ақ тілеу құстың
Ақ қанатындай

Жаныңа сөнбес
От болатындай,
Пошта жәшікке
Қараймын кейде
Бішкектен бір хат
Кеп қалатындай!!!

Мұса Рахманбердиев – қазақ жазушысы.

Невада-Семей. Қомызшы қыздың күйі

Полигон жауып, бомбыны жеңдік,
Ақындар жырлап, Ертіске келдік.
Невада-Семей, акция өтті,
Қалғандай орнап ғаламдық теңдік.

АҚШ-пен батыс, шығыс та мұнда,
Теңдік пен достық шыққандай шыңға.
Қомызшы сұлу қырғыздан келді,
Әнімді әлем дегендей тыңда.

Уланған жерге басты да идік,
Сұмдықтың сырын көкейге түйдік,
Тажалға қарсы лағінет айтып,
Қауым боп қолдан тасоба үйдік.

Қара тас болсын тажалдың үйі,
Сұлулық, өнер адамдық сыйы,
Ертістің бойы, еліктей қыздың
Елітіп мені әкетті күйі.

Қырғыздың қызы қомызын тартып,
Қырмызы қырлар кеткендей балқып,
Қызарған күн де ұяға қонып,
Қызғалдақ толқып, қымыздық аңқып...

Елестер түнде үркердей болып
Әуені жанды өртердей болып,
Кей-кейде жүрем өзімнен өзім
Қомыздың қылын шерткендей болып!

**ALL TURKIC PEOPLES.
ТҮГЕЛ ТҮРІК БАЛАСЫ.
ВСЕ ТЮРКИ.**

Түгел түрік баласы

Түрікпіз, түгелімен түбіміз бір,
Түріміз, діліміз де, тіліміз бір,
Сырымыз, мұңымыз да бірге біздің,
Жалғанға жар салатын жырымыз бір!

Өтүкен, отты жерді еткен мекен,
Алтайдан аса көктеп өткен екен,
Ешкімге тізе бүкпей тік тұрған соң,
Тұр, тұрық, түрік атап кеткен екен.

Қарсы алған ақын халық күнді күліп,
Жау тисе, қыран құстай ілді бүріп,
Түрік деп түп атамды атағандай,
Жарқырап шыққаннан соң түнді түріп!

Әйгілі адамзаттың сырттанымыз,
Киелі көк бөрінің ұрпағымыз,
Баласы түгел түрік басын қосып,
Оралсын ортамызға сырттағымыз!

Түрік

Батаны алып абыз бабасынан,
Аттанып Өр Алтайдың даласынан,
Ақ – қара алысқанда, орын алған,
Ақ теңіз, Қара теңіз арасынан!

Қақ жарып жер ортасын сара жолы,
Жабылып, жеңе алмаған қара долы,
Жұртына исі түрік қорған болған,
Аруақты Анкара мен Анадолы.

Бағдарын болашақтың нұсқа қылған,
Елдігін ұрпағына ұстам қылған,
Жалғанға жар салады біз бармыз деп,
Түріктің байтақ елі Ыстамбұлдан!

Әзірбайжан

Каспийді кең жайлаған әзірбайжан,
Жаһанға жалпағынан тамыр жайған,
Оғыздың өркендеген оғландары,
Бауырдың бары - баян, бағы - байрам!

Бізге ортақ дәдәм Қорқыт – бабам Қорқыт,
Ұйыған қобызына ғалам толқып,
Алпамыс – Бамсы Бәйрек елін қорғап,
Бір өзі жер түбіне барған жортып!

Таудай ел тау бөктерлеп күн кешеді,
Низами мұра қылған жыр еседі,
Тілеулес, тіреу болып бір-біріне,
Баласы бар түріктің бірге өседі!

Өзбек

Өзбегім, өз ағамыз, туған бауыр,
Бөтен бе сіздің қышлақ, біздің ауыл,
Ұрпағым, бөлінбе деп жатқан шығар,
Тәшкенде Төле би мен Шайхантауыр!

Пайымдап, көзді арбайтын сөз көптігін,
Түсінген, әрбір істің көздеп түбін,
Отаршыл озбырды да алдап-сулап,
Ешқашан өзгертпеген өзбектігін!

Самарқан, Бұхар, Тәшкен - сөз келелі,
Айтатын оны баптап кез келеді,
Тұғыры Тұранымның шайқалмайды,
Тұрғанда қара ормандай өзбек елі!

Қырғыз

Қырғызым, жан бауырым, бір туғаным,
Қуанса, жүрегінен нұр туғаным,
Қазақпен қатар тұра қалған кезде,
Байқалмас айырмасы түр-тұлғаның.

Жомықшы жорға жырмен жосылғанда,
Қомызшы сырлы күймен қосылғанда,
Ескінің Енесайдан ескен лебі,
Жеткендей үзілместен ғасырларға.

Қырғызым, жұлдызым деп аспандағы,
Айтылған асыл сөздің дастан бәрі,
Асырып Алатаудан Манасты айтқан,
Аумасын ақ қалпақты бастан бағы!

Түркімен

Оғыздың от жүректі түркімені.
Ежелден бар түрікпен бір тілегі.
Трухмен, туркоман да аттас екен,
Олар да, бөтен емес, қыр түлегі.

Ел үшін жастық көрмей жар құлағы,
Аталар мұра қылған барлық әнін,
Тарихтың қамалынан аман өткен,
Қарғытып Ақалтеке арғымағын!

Туған жер, туған тілді сүйіп келсең,
Айбының аса түсер, киіп сеңсең,
Жайнаған Қаракұмда қаһарман ел,
Өрлей бер, төмендемей биік еңсең!

Татар

Татардың атақ-даңқы жер жаратын,
Жаятын дүниеге кең қанатын,
Хандығы салтанатын құрған шақта,
Түріктің бір тірегі сол болатын!

Қашанда күдер үзбей қазағымнан,
Өмірдің олжа тапқан базарынан,
Алаштың ең алғашқы кітаптары,
Татардың қайнап шыққан Қазанынан!

Қосылса, қазақ-татар - ғажап қатар,
Қызыққа айналады ұзақ сапар,
Ең алғаш Берлинде де, рейхстагқа,
Тіккен ғой жеңіс туын қазақ-татар!

Еділді елім дейді, жерім дейді,
Туғанмен қашан да бір көңіл дейді,
Тұрғанда тас қамалдай қалың татар,
Іргесі түгел түрік бөлінбейді!

Башқұрт

Түгендеп, түгел түрік халқы жайлы,
Жырласам, көңіл қалай толқымайды,
Басқы жұрт, басты қасқыр деген сөз деп,
Ғалымдар башқұрт сөзін талқылайды.

Бас шығар, айдар шығар, арай шығар,
Бауыр ел шаттанғанда күн, ай шығар,
Назындай сұлу қыздың сызылтқанда,
Сазымен баурап алар қурайшылар.

Уфаны өзімсініп Үпі деймін,
Еріксіз Үпі десем үһілеймін,
Күптіні жазады деп келер күнім,
Үзілмес үмітімді үкілеймін!

Баяндар баба жолын башқұрт толғай,
Ғасырлар қойнауынан мақсұт жолдай,
Елдігін ерлігімен сақтап қалған,
Башқұртым жасай берсін, басқа ұлт болмай!

Қарақалпақ

Қандасым, қарындасым қарақалпақ,
Ішінде мың қалпақтың дара қалпақ,
Ілесіп, бұлтпен бірге көшкен жұрттың,
Бәріне мекен болған дала жалпақ.

Әмудің толқынымен өмір аққан,
Өңірден, орда құрып, орын тапқан,
Келеді көне күмбез күмбіріндей
Қоңыр үн қоңыраулы Қоңыраттан!

Ұйғыр

Ұйғырдың рухы бар ғой ұрпағында,
Атадан мұра болған дутарында,
Қағанат тарихының ізі қалған,
Көненің Қашқария, Тұрпанында!

Мажар

Мажарды талай заман ел білмеген,
Жайлаған Будапешті венгр деген,
Аттылы аталардың тұяғы екен,
От кешіп өткен су мен сеңгірлерден.

Мадияр - қыпшақты іздеп мың келіпті,
Аумайды, кесе бізден, бір бөрікті,
Бұрын да көзге жылы ұшырайтын,
Айрықша түр - тұлғасы тым көрікті!

Ілінген бар әлемнің назарына,
Мажардың ай қонғандай ажарына,
Тартады сыбағаны түрік-тойда,
Қайнатып қазағымның қазанында!

Қарашай

Қияға ұялаған қарашайым,
Түсіңе кірер ме екен дала сайын?
Қашанда қарашайды сөз қылғанда,
Қытымыр еске аламын қараша айын.

Даладан тауға тартты жолың бұрын,
Жетеді құшақтауға қолым бүгін,
Сарыны бабалардың шалынғанда,
Сала жүр сардалаға көздің қырын.

Балқар

Шалқардан уақыт өте жылдап шеттеп,
Балқарлар батыл басқан, шыңға беттеп,
Ішінде Европа елдерінің
Ел екен ең биікте тұрған көктеп!

Қырандай зау биіктен қараған ел,
Таулық боп, туын шыңға қадаған ел,
Өз тілін, салт-дәстүрін сақтап қалған,
Далалық ер түріктен тараған ел!

Ноғай

Бауырым, сен де ноғай, мен де ноғай,
Ешкім де кетпейді ғой елден оңай,

Орғытқан ортекені домбырада,
Ноғаймен қазақ болған орман,тоғай!

Даланы қазақ жайлап, ноғай мақтар,
Тіл – ортақ, құлақ - ұзын, тарайды ақпар,
Ноғайдың бір тармағы сияқтанған,
Тағы бір бауыр ел бар – ноғайбақтар!

Заманда басындағы бағы айныған,
Айрылған ноғай - қазақ ноғайлыдан,
Күн туды қайырылар, аспаныңда,
Ақ таңы азаттықтың арайлаған.

Құмық

Қап тауын қаптай көшкен құмықтарым,
Көтерген бір шаңырақ уықтарым,
Тығылып жүрген кеше тар қоғамда,
Құмығып, құмығымды ұмытпадым.

Қырымлы

Қардашым, татарларым Қырымдағы,
Қырық батыр ойға түсер бұрындағы,
Ұрымға ұрын барған мырзаларың,
Құлжадай орғушы еді қырыңдағы.

Қырымлы, қараманлы, қырымшақтар,
Тел емген бір енені құлыншақтар,
Тектілер қай қиырда, қай-қашанда,
Өзінің түбін біліп, тілін сақтар.

Құманды

Адасып, алыс кетсе құмандылар,
Замана ашық күнді тұман қылар,
Бәрі бір табысады түп-түбінде,
Түбі бір, тілегі бір ұрандылар!

Қарайым

Жүрсе де қиыр жайлап қарайымдар,
Олар да өзіміздің ағайындар,
Қараймын десең келіп ата жұртқа,
Арнайы саған көңіл сарайым бар!

Ғағауыз

Жырақтап, шетке кеткен ғағауызым,
Түрікше сөйлеп тұрған бал ауызың,
Ғағауыз – қазағымдай қазбен үндес,
Сағынып жүр ме екенсің дала уызын?!

Қашқай

Қаладжа, қарапапах, қашқайларым,
Түрікше түн тербетіп, бастайды әнін,
Юрюктер жүрек болсын, жүйрік болсын,
Бір шеттен жалпы түрік қостайды әнін!

Шуаш

Шеңгелін батырса да зор мен зұлым,
Ешқашан үйлеспейді тор мен тұлым,
Шашырап кетсе дағы, шашылмаған,
Шағатай, шуаш, шалқан, шор мен шұлым!

Орыстың ортасында шуаштарым,
Орда боп, жуан шыққан жуастарым,
Ата салт, ана тілді қадір тұтып,
Шарықтап, кең жайылсын құлаштарың!

Долған

Қиырда қалған туыс долғаным-ай,
Көңілім, сені тауып, толғанын-ай,
Тұтасып тұрушы едік бір заманда,
Сібірдің қалың қара орманындай.

Саха

Жақыным, жақұт елі сахаларым,
Шыныққан сары аязда сақаларым.
Алмас пен алтын жатса аяғында,
Адамды алдамаған аталарың!

Саханың Сахарадай жері байтақ,
Киіп ап бұлғын тон мен тері байпақ,
Көсілтіп кесіп өтер, қармен ойнап,
Керілген кербұғымен, мүйіз шайқап.

Сахалар Сібірдегі ірі халық,
Жасаған сан сынақтан тірі қалып,
Жырладым, өркен жайған жас түріктер,
Жүрсін деп, бірін - бірі біліп, танып!

Хакас

Келбеті бізге тартқан хакасым - ай,
Кеудесін желге тосқан жар тасындай,
Сан тарих иіргенде алшы түстің,
Асықтың қорғасынды сақасындай.

Шырқалса хакас әні Абақаннан,
Байырғы үн келгендей баба тамнан,
Бақ қонсын ұрпағына, бекер болмай,
Хакастың қан мен тері қарға тамған!

Тыва

Тывалар, тофаларым, тубаларым,
Бәрі де туғандарым, тумаларым,
Телеуіт, төлеңгіт пен әпшар, салар,
Аман, сау жүргеніңе қуанамын!

Тываның қаласы бар Тұран деген,
Қызылды қыздырады жыр-әнменен,
Атауы Самағалтай үндесіп тұр,
Жоғалтпас ата сөзін ұранменен!

Алтай мен шор

Алтайдың әйгілеген ай шырағын,
Әуенмен әлдилеген ой, сұрағын,
Үңгірдің күңгірлеген үніндей боп,
Жаңғыртқан жер-жаһанды қайшыларың.

Бір туған алтай мен шор қосылғанда,
Катуньның ағын суы тасығанда,
Жалғасты жалпы түрік әлеміне,
Атадан қалған кеше асыл арна!

Алтай, шор атқа қонып, аң қуады,
Тұтасып, табиғатпен таң қылады,
Тамсанып таңғы шыққа, тау-тас кезген,
Тап-таза жан сарайы, нәр бұлағы!

Қазақ

Танысаң, мен халықпын, атым - қазақ,
Тарихта талай ауыр тарттым азап,
Көтердім көк байрақты азат ел боп,
Жалғанда қазақ болу қандай ғажап!

Мен қазақпын, мейірбан мұсылманмын,
Мейман келсе төрімді ұсынғанмын,
Мың сан жұртты сыйғызып құшағыма,
Мандайынан сипадым қысылғанның!

Кең дала, атамекен, шаңырағым,
Салт жүрген, сал-серілер салып әнін,
Тұраннан түлеп ұшқан түлектердің,
Тілекпен табысқанын сағынамын!

Жоғалмай, ерлік намыс, елдік есің,
Мыңдаған жылдан өтіп, келді көшің,
Үйлесіп адамзатпен түрік жыры,
Азаттық туы мәңгі желбіресін!

11 – 16. 08. 2018ж.

**COMIC TUNES OF THE WORLD.
ӘЛЕМНІҢ ӘЗІЛ ӘУЕНДЕРІ.
ШУТОЧНЫЕ НАПЕВЫ МИРА.**

Атланттан атпен өткен аталарым...
Ancestors who crossed the Atlantic on horseback...
Предки, пересекшие Атлантику на коне...
Әзіл поэма. The poem is humor. Поэма – юмор.

Шығысқа шырқағандар

Уақыттың көк мұхиты тулағанда,
Заманның көк дауылы шулағанда,
Толқыған ру-тайпаның тарихынан
Топшылап, бір толғайын тыңдағанға!

Қиялап тау мен тасты Керей басқан,
Шатыр деп қайда болсын мерейлі аспан.
Шығандап Қиыр Шығыс шығып кетіп,
Басталған дейді содан Корей дастан!

Тарылып өскен елге жапан далам,
Жер шолып, менің атам Жапон барған.
Киото – киік оты, тоғайған соң,
Тоқ үйі – Токио тек атанбаған.

Шуылдап, жылқы қайда оттайды деп,
Дуылдап, шай қоятын от қайда деп,
Аралды азан-қазан қылғаннан соң,
Аталып кеткен екен Хоккайдо боп.

Аралы қоңсы қонған Хонсю бопты,
Күйсеуі, мал тойынып, Кюсю бопты.
Бабамыз басын қасып жағалауда,
«Апырмай, не деген суй, мол су!» – депті.

Аралдың бір төресі Окинава,
Орын бар ол жерде де қоқимаға.

Қиратудан карате ойлап тапқан
Кератаңа қарама қоқилана!

Бір атаң өскен екен білікті боп,
Ел оған лақап берген Біліппін деп.
Су кешіп, бір аралды иемденді
Тарихта аты қалды Филиппин боп!

Біліппін сүйген екен Мәмиләні,
Мың қыздан нақ сүйерін тани алды,
Сүйгені Мәмиләні соншалықты –
Атаған астанасы Маниланы!

Шашылған дүниеге талай атам,
Самоаны жайлаған Самай атам,
Атаңды Малайзия деген ел боп,
Балықтың майын ішіп Малай атам.

Тайып хан Таитиге тайып кетті,
Қайып хан Гаитиде қайық тепті.
Мая би Майамиде маймыл қуып,
Гавайда Қабай атаң «кәйіп бопты»!

Сырықтай сирақтары суда тұра,
Шөмішін тұнық суға шым батыра,
Сусынын қандырғасын Суан батыр
Аталып кетіпті арал Суматра!

Бастады Бандар сері жол алам деп,
Қолқанат болды інісі Бегаман кеп,
Мұрын ел Брунейді мекен етіп,
Тұр бүгін Бандар-Сери-Бегаван боп!

Масқарды бастап шыққан Мадақ, Асқар,
Қоржында қырық-елу қадақ ас бар.
Теңізде шөлден кеуіп, аштан қатып,
Аралға әрең жеткен Мадагаскар!

Батысқа беттегендер

Көрмеген ақылынан артып айла,
Бармаған аталардың аты қайда?
Сванетия Сыбанға мекен болып,
Адыгей қоныс бопты Атығайға!

Қарашай Қарасайға бөтен емес,
Черкестен Шеркеш алыс кетер емес,
Атауларға ақырын ой жүгіртсең,
Ұқсауы түбірінің бекер емес!

Албания Албандар алған мекен,
Хорватың Қарқабаттан қалған екен.
Серіби Сербияға қанат жайып,
Қарадөң Черногория болған екен!

Жорыққа Балталы да аттаныпты,
Алпыс бір ала балта саптаныпты.
Теңізге алты балта батып кетіп,
Балта батқан Балтық деп ат қалыпты!

Басында әр тарихтың аталық тұр,
Көнеден қиялыңмен хат алып тұр,
Ителі Апеннинде қалып қойып,
Бұл күнде Италия аталып тұр.

Ыстыдан ысылған ер Ыспан екен,
Ысықтан Мортығали қосқан мекен.
Пір ене – Пиренейге тұрақтаған,
Бүгінгі Португалия, Испан екен.

Бірігіп Керей-Найман өріс тапты,
Олардан Кермания – неміс қапты.
Шатланып шот маңдайлы Шотаманың,
Жерінде Шотландия жеміс тапты!

Тауыпты Есентемір Ерлан қия,
Әйгілі осы күнгі Ирландия.
Рахиябек – қазіргі Рейкьявик,
Исландия – ер Еслан құрған ұя!

Нұралы, Нұрымбетпен Нұрбек, иә,
Тараған Ақымбеттен, бір боп ұя,
Бөлініп о да көшіп, шырқап кетіп,
Барған жері белгілі – Норвегия!

Барыпты Балға Керей Балқан тауға,
Бораннан орай-борай қалқан тауға.
Қорған сап, Болгария болып қазір,
Аттарын күз жартасқа арқандауда!

Қалатын ұлы көштен Керейт пе еді,
Көлденең кезіккенді дүриттеді.
Өкірген бір заманда минотавр,
Үңгірді үй ғып алған Криттегі!

Мұхитта бір арал бар Мальта деген,
Дауылда адасқандар қалқа көрген.
Аралға аман-есен әрең жетіп,
Матайлар түп қоржыннан малта жеген.

Америка асқандар

Көшпенді кәмшат киген, қамшы, аттылы,
Көшкенде, қара көзден тамшы атқыды.
Камчатка – түбек аты содан қалған,
Еске сап елдегі өзен Қамсақтыны.

Сібірден теңіз кешіп, әрі асқанда,
Атаңның шарықтаған әні аспанға.
Түбекті Әлі батыр тіліп өтіп,
Айналған Аляскаға – Әлі асқанға!

Әуенді атаң солай әуелетті,
Қажымай алға бастап әлеуметті.
Әліден ер Әлеует туған екен,
Алеут деп жүрміз ғой әлеуетті.

Тарыдай дүниеге тарағанда,
Бір тайпа ел тақ тұрыпты Қанаданға.
Торы атпен Торонтоны көктей өтіп,
Қоныпты Торы қыпшақ Канадаға!

Жүгірткен жүйрік ойын ми шығанға,
Тежей ме Оңторыны үйшік алда.
Онтарио көлінде аңтарылып,
Бишіхан ат қаңтарған Мичиганда!

Қысқанда бабаларды заман қатты,
Етігін ескі көнмен табандапты.
Еру боп Ергенекті жағасында,
Көл аты Эри деген содан қапты.

Алысқа ат барады ақтабанда,
Тоғайып шалып, жусап, оттағанға.
Бас болып топ Табынға ер Отаман
Тигізген Оттавада от табаға!

Байға тоға бола ма майда қоға,
Кім білсін, қайда табыс, қайда тоба.
Айдахар деген атаң айналсоқтап,
Ақыры қонған екен Айдахоға!

Қалыспай ер інісі Арқан жас та,
Тоқтапты табан тіреп Арканзасқа.
Аризона мекен боп Әрижанға,
Байлаған тұлпар басын қалқан тасқа!

Бостонның өзіміздің Бостан екен,
Дортмундты Дөртуылың ашқан екен.
Конкордты Қоңыраттар қоныстанып,
Дулутты қалың Дулат басқан екен!

Өткен іс уақиғадай тап кешегі,
Қалыспай қалың елден Уақ көшеді.
Осы-ау деп Уақ кешені ойға қалам,
Картадан көрген сайын Уокешоны!

Мол ырыс бұйырмас деп монтаны ерге,
Бастаған Маңғытайды Монтан мерген.
Тәуекел түбі сөйтіп желқайық боп,
Бүгінде монтиып тұр Монтенегро!

Қалыспай Қияттағы Қиыс тоңға,
Кіріптар болмаймын деп киіс тонға.
Қиқайып, қиыс жолды қиып өтіп,
Қоныпты көшін бастап Хьюстонға!

Атаңнан талай тылсым ат қалыпты,
Аңыз боп, әуемізде жатталыпты.
Аттылы ант бергесін Аттилаға,
«Атлант!» деп, Атлантыңа аттаныпты!

Атамыз жүйрік көздеп, жүре кезді,
Жан тартып, бүйрек бездей Ирокезді.
Ереккөз, Үйреккөзге ирек кездей,
Жақындығын сезбей ме жүрек көзі!

Ғұмыры атыспенен атүсті өтті,
Алысып, жау жеңбеген Ацтекті,
Ас та төк бай боп өткен алыстағы ел,
Еріксіз еске салар асыл текті!

Үндісте үлкен тайпа Майя дейді,
Майяның ата-тегі қайда дейді?
Майя деген атамыз Мая би деп,
Майқы бидің ұрпағы жая жейді!

Аңызды жұрт құптайды, бұлт айтады,
Қағып ап құймақұлақ құтайтады.
Ап-ащы, апа, ащы дегенді естіп,
Жат жұрттар Апач депті бұл тайпаны.

Ел үшін жаннан безген бейнетті ұлды,
Әспеттеп талай көркем бейне туды.
Тегін бе бала күннен бауыр көрсек,
Көсемі апачтардың Виннетуды!

Уақыттың отымен көп дерек күйді,
Аңыздан аңғара біл ерек күйді.
Ер мінезді Серекке ұқсатамын,
Үндістің өр тайпасы Черокиді!

Қағазда хатталмаған қан шығыны,
Жаһанға жеткен шындық жан шырылы.
Команчи деп атаса, күмәнші кім,
Түп тегі Құман-Қыпшақ Қамшылыны!

Баласы Ақсарының Еменалы,
Інісі бірге туған Семеналы.
Семинола үндістер сол емес пе,
Тарихы танылмаған терең әлі?!

Ұлдары Күрсарының кілең батыр,
Гуронның түп атауы Күрең батыр.
Могиканың кәдімгі Мағихан ғой,
Әр атаудың артында бір ел жатыр!

Мағихан биіктікке шын ғашық боп,
Ат қойған бір ұлына Шыңға Шық деп.
Чинга Чгук танылған бар әлемге,
Басқыншыға балтаңды құмға тық деп!

Көмескі континенттің көп сиқы әлі,
Қоңырат суды бүркіп, от сипады.
Текесі текила ішіп, Техас кетіп,
Мекесі мекен еткен Мексиканы!

Үш батыр Кәріп, Құбай, Қабан аған,
Теңізден өтуді аман амалдаған.
Теңіз – Кариб, ал елі Куба атанып,
Тауыпты астанасын Гаванадан!

Каноз деген қайық Қанай мінген,
Қорықпай тұңғыықтан қалай мінген?
Мінгені Байлар, Жандар байдарка боп,
Канарға жетіп, шөлім қанар деген!

Теңізден тірі шығып, тобаға кеп,
Тобықты тобық жепті, жобаға кеп.
Бастаған Тырыли Дат, Тобағабыл,
Тұр бүгін Тринидад Тобаго боп!

Інісі Көнсадақтың Көндірас хан,
Арманы – ақша бұлт пен мөлдір аспан.
Жел мініп, желкен керіп, жаһан кезіп,
Ақыры бір-ақ шыққан Гондурастан!

Қосарға арымайтын құла атын ала,
Аман-сау жерге жетіп Гватемала.
Тапсырып ұлдарына ел тізгінін,
Демалды Ашамайлы қуат, ем ала!

Балға айтты: «Ойып тасты, тегіс үй, Балта,
Дауылдан болар бізге келісті үй қалқа!»
Тасқа тіл, ағашқа күн туғызатын
Қос Керей қала салды – Тегусигальпа!

Қыздырып көздің құртын тамаша үй тұрған,
Тұтанып, тұтты дейді Танаш би тұлан.
Көшебе, Тарышыны жұмылдырып,
Қала сапты, атақты Теночтитлан!

Түбірін қусаң сөздің балама көп,
Көп атау қалған екен жанама боп.
Паң анаң Паң атаңмен пана тауып,
Аталып кеткен екен Панама боп.

Бір ата көшкен керей Қарақас та,
Қарамай қара теңіз, қара тасқа.
Венесуэла – көне су елге барып,
Ат берген астанасы Каракасқа!

Ягуар – жағы барды қу қуар деп,
Тұрғанда, қалған екен қуғуар кеп.
Қуғара қылыш алып, қиқулады:
«Құрғырды қорқыратып қу, Ғұмар», – деп!

Теңізді, жердің түбін табам алдан,
Деп шарлап, Бағаналы Бағам бағлан.
Кез болып аяғында көп аралға,
Белгі боп ол заманнан Бағам қалған.

Көргендер көп кедергі төрде билер,
Тау-тасты тесіп өткен Керделілер.
Кердері кеп жеріне күрке тігіп,
Атанған керілген тау Кордильер!

Жолынан адастырмай анты бастан,
Жалайыр Андас атаң Андыны асқан.
Жайылып мекендепті тау аңғарын,
Арты – аңыз аттаныстың, алды – дастан.

Өзен бар орғи аққан Ориноко,
Көзге ыстық шөлден кейін көрінді өте.
Кеңесіп Өрімбике, Арынбөке:
«Біз үшін, – десті, жайлы, орын, көке!»

Қалым би тапты бойлап жолын қия,
Келімберді Адайға толымды ұя.
Дауылды заманнан соң дамылдап ел,
Болыпты өркен жайып Колумбия!

Жан жеңбес айы батпай айбаттыны,
Бөле би бастап барып Байбақтыны.
Болыпты байырқалап Боливия,
Аңыз ғой, демесең де айғақ мұны!

Екейден аттаныпты екі батыр,
Бір туған Үке менен Көкі батыр.
Екеуі еңсе тіктеп, ел болыпты,
Бүгінгі Эквадорға жетіп ақыр!

Ай ана айналған ғой Гайанаға,
Әйтпесе, ұқсатасың қай анаға.
Гвиана емес пе Бүби ана,
Болады ой жүгіртсең айналаға.

Сырманақ сұр қылаңмен сұғынған ба,
Бір сәтке үңіліп көр Суринамға.
Сыр ұғам Сыр-намадан деп тұрғандай,
Құпия қызығынан құры қалма!

Парақбай Тарақтының дарағы бай,
Жейді екен жалшысы – жал, барағы – май.
Ел бопты қанат жайып бара-бара,
Парагвай – тарихтың бір парағындай.

Қырықбай бай болғанда құрығы май,
Ұрықбай інісі екен ұрығы бай.
Ұрпағы өсіп-өніп, ел болыпты,
Уругвай – құрылықтың тұғырындай!

Көп іздеп жанға жайлы жақсы мекен,
Шеруші, Меркіт шеру тартты ма екен.
Перуден періп өтіп перілердей,
Чилиден шилі өзенін тапты ма екен?!

Чилиде атақты шөл Атакама,
Аң қуып барды ма екен Ботақара?
Қиқулап, саятшылар жан-жағынан,
Дегеннен шықты білем, ата, қама!

Сол жақтан қоныс алған Арғын, Тана,
Пампастар мал-басына болған пана.
Бұл күнде ұлан-байтақ айтулы жұрт,
Әлемге даңқы шыққан Аргентина!

Біраз ел Бразилия жатыр жалпақ,
Кигені шолақ дамбал, шатыр қалпақ.
Бір әзілге ұқсайды жүрісі де
Тарамыс, серіппедей, батыр талтақ!

Асықты, Рамазандай сабаз омпә,
Түсірсе, ұшырады Тама жоңқа.
Таяғы тиген жерден бұлақ шығып,
Арналы өзен бопты Амазонка!

Тау кернеп, тастан өрлеп, үңгіп асу,
Білмейтін сарқырама бір жуасу.
Жаһанда теңдесі жоқ мың құлаштай,
Игі су, биік асу – Игуасу!

Алғасын жағасында Тоқа тыныс,
Бір өзен атаныпты Токантинс,
Тапал жас тоқталыпты Тапажосқа,
Тапқан соң талшық қылар қатаң жұмыс!

Жантекей жағалауға барған тақап,
Туым деп Жанайдарды алған атап.
Рия жоқ, жан мейірін іздеген соң,
Рио де Жанейро боп қалған лақап!

Сәмбіні кім аңғарар самбадағы,
Билейді ләңгі адамы ламбаданы.
Карнавал әуеніне құлақ түрсең,
Сезілер көне күйдің сарнағаны!

Өткеннің оймен кешіп теңіздерін,
Түбірлеп көрдім сөздің негіздерін.
Атланттан атпен өткен аталарым,
Әзілмен әлем кезіп, сені іздедім!

ӨЛЕҢДЕР

Шүкірлік

Бір Алланың
Бұйырғанын құп алып,
Атқан таңға
Тәуба қылып, қуанып,
Тіршіліктің талқысынан түңілмей
Тәуекел ет,
Талаптанып ту алып.

Таңғы шықтың
Тамшысына тамсанып,
Күн сәулесін
Күліп тұрып қарсы алып,
Жер жұпарын
Толтыра жұт кеуденді,
Кім біледі
Дем қалғанын қаншалық?

Әрбір жұтқан
Демге де қыл шүкірлік,
Әр бір татқан
Дәмге де қыл шүкірлік,
Күнге шүкір,
Шүкір және түнге де,
Тіршіліктің әр сәтіне шүкірлік!

Қазақтың баласымын

Аңсаған адамдардың жарасымын
Арнаған туған елге бар асылын,
Қиялы көп болғанмен зияны жоқ
Қазақтың мен де ақкөңіл баласымын!

Кейде тоқ, кейде болдым жүдеу-жадау,
Керек пе сөз көбейтіп бәрін санау?
Апырмай, мен де осындай болсам дейтін

Тұлға көп адамзатта қадау-қадау,
Ешкімнің биігіне таласпаймын
Өзімнің жолым жатыр тарау-тарау!

Жалғанда жаманшылық қуыспаған
Адамдар ақ пейілді туыс маған,
Алла деп ақ сөйлегем домбыра алсам
Жалтақтап және ешкімнен ығыспағам,
Түсіме кіріп ұлы бабаларым
Жолбарыс жон арқамнан уыстаған!

Су кетпесін мөп-мөлдір бұлақтардан,
От кетпесін тұтанған шырақтардан,
Белдерің бүгілмесін еңсең түсіп
Арқаңа тірлік артқан сұрақтардан,
Ұзақ та мәнді болсын ғұмырларың
Қазақтың өлеңіндей шумақталған!

Мәңгілік жырлай берсін дала тынбай,
Жырларын өсе берсін бала тыңдай,
Көргенде жарқын жүзді адамдарды
Аппақ нұр жүрегіме толатындай,
Сол нұрды көбейсін деп дүниеге
Себемін қарлығаштың қанатындай!

Бала күнгі жұлдыздар

Шексіздіктің біледі кім мөлшерін...
Қиялдадым...
Жер, көкті,
Күнді өлшедім,
Жете алмадым түбіне
Бар сезгенім
Шексіз ғалам...
Мен сенің бір бөлшегің!

Ой азабын арқалап сенделіп тым
Кетпесем де,
Көп сырды желден ұқтым,
Шырылдайды шыбын жан шырқау іздеп
Шырмауынан шыға алмай пенделіктің.

Пендешілік...
Дүние – ай,
Пәни жалған,

Дәурен – ғұмыр...
Осы ма нағыз арман?!
Менің жаным мәңгілік мән іздейді
Галактика,
Ғарыштан,
Жұлдыздардан.

Құштар болдым жұлдызға
Бала кезден,
Жылқы бағып кезекпен, дала кезген,
Жұлдыздар мен жанымның арасында
Бір жақындық барлығын қалай сезгем?!

Айсыз түн
Айдалада
Ұйқы қашқан,
Пысырады жылқылар жусап жатқан...
Естен тана үздігіп Құс жолына,
Ұшып кеткім келетін жұлдыз жаққа.

Мөлт, мөлт еткен жұлдыздар
Көп, көп еді,
Жерге тамып кетердей көркем еді,
Суырып алардай боп өзегімді
Шақыратын жан қоймай көкке мені...

Таң атарда қоштасып, қимайтынмын,
Әлденеге ішімнен жылайтынмын,
Сыйса деуші ем
Бар ғалам жүрегіме
Сыя қоймай ол мені қинайтұғын!

Жарты ғасыр өтіпті,
Өмір легі...
Бір тынбайды қаланың дүңгірлегі,
Тынысыңды тарылтып түнгі лебі,
Жұлдыздар да қазіргі өзгешелеу
Әлде өзгерген мен бе екем,
Кім біледі?!

Бүгінгінің балдары біздей ме екен,
Көктің сырын сезе ме,
Сезбей ме екен...
Менің таза, мөп – мөлдір жұлдыздарым
Бала досын даладан іздей ме екен?!

Жұмбаққа толы дүние

Түңіле берме өмірден
Түңілгенде не етерсің?
Күңірене берсең күн-түні
Күңпір де болып кетерсің.

Ашам деп көңіл сарайын
Көп күлгенде не етерсің?
Кеңкілдей берсең күн-түні
Кеңкелес болып кетерсің.

Иіле берме әр неге
Иілгенде не етерсің?
Бүгіле берсең бір жола
Бүкір де болып кетерсің.

Көтере берме кеуденді
Көпіріп қайда жетерсің?
Көбіктің түбі өтірік
Үп етсе ұшып кетерсің.

Бойына сыймай қуатың
Бұзып-жарғанда не етерсің?
Қиянат-обал арқалап
Бір күні мүрдем кетерсің.

Сұлумын деп сүйініп
Секеңдегенде не етерсің?
Сүйкене берсең әр неге
Сүйкімсіз болып кетерсің.

Үрейге бойды алдырып
Үрпигенде не етерсің?
Үңги берсең өзінді
Кеуек боп босқа кетерсің.

Әр нәрсе тәтті дәмімен,
Бәрін де татып өтерсің.
Жұмбаққа толы дүние-ай,
Мәніне қайтіп жетерсің!!!

Досың жоқ па...

Досым жоқ деп күйінеді көп пенде...
Дос боларлық кісі құрып кеткен бе,
Дос емес пе саған мына ұлы өмір
Көшкен бұлттар, келген құстар көктемде?!

Нағыз достық—ақ тілеуі елдің де,
Қуат берер аңқылдауы желдің де,
Андайың мен мұндайыңа қарамай
Достық шығар көтеруі жердің де,
Жұрттың бәрін жазғырғанша, ойлашы,
Шын жүректен өзің дос боп көрдің бе?!

Досым жоқ деп елге өкпелеп жылама,
Доссыз болсаң, тек өзіңді кінәла,
Өзің егер бере алмасаң елге нұр
Жүрегіңе жұрттан шуақ сұрама!

Қанат

Қанатсыз адам болмайды
Бәріне қанат берілген,
Қияда қыран самғайды
Ұшуға қораз ерінген.

Біреулер пайда табатын
Қыздырып мамық саудасын,
Сыпырғыш қылып қанатын
Тазалар біреу ауласын.

Жаза алмай еркін құлашын
Бір-бірін бөгеп, қаққылап,
Қанаттар қанша ылашын
Ұша алмай кеткен шапқылап.

Дарынды туған дүрлерге
Артады заман ауыр сын,
Ұшам деп енді жүргенде
Жұлынып біткен қауырсын.

Тірліктің тапқан жайлысын
Талғамы қызық санаттың,
Кім ұғар екен қайғысын
Самғаусыз өткен қанаттың!

Жалғыздар

Ару қыздай ғашығымен табысқан,
Ай құяды аппақ нұрын ғарыштан.
Шетсіз, шексіз тұңғиықтан сескеніп,
Жалғыз жерді серік қылған алыстан.
Ай нұрынан ақыл-ойы қозғалып,
Қиялданды қанша нәзік данышпан.

Ай да жалғыз, жер де жалғыз, күн жалғыз,
Мың-миллион болса да адам-шын жалғыз.
Құдай жалғыз, құдай деген жан жалғыз,
Қастық қылмас бір жалғызға бір жалғыз!

Өмір сынағы

Жанталасқан дүние
Жаралайды жаныңды,
Сол жараның уыты
Аралайды қаныңды.

Қозады-ай келіп жындарың
Ызадан ыза туады,
Абжыландай көрінер
Тірліктің түйткіл сұрағы.

Арамдық, алдау, ақымақтық,
Келеді бәрін сындырғың,
Болмауға тиіс бұлай деп
Ай-әлемге шыңғырғың.

Ашуға бойды алдырсаң
Ажалдан бұрын өлерсің,
Өмірдің сансыз сынағын
Сабырмен ғана жеңерсің.

Сабыр ғып тазарт жаныңды,
Қаныңды, қуат, тәніңді,
Біткенше демің шырқай бер
Өзіңнің өмір әніңді!

Аппақ қар

Қар жауып тұр...
Жапалақтап
Аппақ таза сезімдей,

Қалықтап кеп
Қонып жатыр,
Қонғаны да сезілмей,

Бір рахат күй
Кешіп келем
Көше бойлап, оңаша,

Жан-дүнием
Жермен,
Көкпен,
Біртұтасып егіздей.

Аппақ қарлар,
Кіршігі жоқ,
Қай сәуледен жаралдың?

Тозып кеткен,
Тіршілікке,
Мөлдірлік боп таралдың,

Кейде, достым,
Ұшып кеткің
Келмей ме осы ғарышқа,

Содан кейін,
Аппақ қар боп,
Жерге қайта оралғың?!

Әр адамның әлемі

Әр адамның
Өз әлемі өзінде,
Жүрегінде,
Санасында,
Көзінде,
Ортақтасып
Кіре алмайды басқалар,
Біреу кешкен
Өмірлік ой- сезімге.

Біреу көрген азаптан да,
Рахаттан,
Бөлек етіп,
Өз сағатын санатқан,

Бір-біріне кіріктірмей,
Кісіні,
Құдай қалай
Керемет қып жаратқан!

Бөлек сенен
Ата-анаң да,
Ел,
Бала,
Дос та бөлек,
Сырлассаң да мұңдана,
Сезілетін анық нәрсе
Сен үшін,
Шексіз ғалам ортасында,
Сен ғана!

Көк пен жер де,
Көкжиекпен бөлінген,
Көк теңіз де,
Көз ұшында көрінген,
Көңіліңе
Сыйғыза алсаң болғаны,
Күллі ғалам
Саған сыйға берілген!

Бұйрық сырын
Сезінбесек
Өспейміз,
Күн-шуақпен
Жерден өніп, көктейміз...
Сүю үшін жаратылған ғаламды,
Өктемдік қып
Неге билеп, төстейміз?!

Түстегі есеп

Мұғалімдерім,
Кіреді кейде түсіме,
Жайнаған тудай,
Баяғы жап-жас пішінде,
Бала боп жүрем,
Құрбыларыммен асыр сап,
Ұядай ыстық,
Мектептің ескі ішінде.

Есепті таппай,
Алдында тұрам тақтаның,
Қып-қызыл болып,
Шымырлап төбе қақпағым...
Оянып кетіп,
Ойланып қалам,
Ойпырмай,
Оқушы ем жақсы,
Шешуін қалай таппадым!?

Бұл неткен есеп,
Көлденең тартқан сұрағын,
Өмірлік сауал
Сияқты көріп тұрамын,
Дәл тауып мәнін,
Беретін жауап түрім жоқ,
Өзіңіз айтып,
Жібермесеңіз мұғалім!

Ескерткіштер

Күн еңкейіп,
Көлеңкелер кешкілік,
Ұзарғанда
Бой теңесіп, шеп құрып,
Ескерткіштер ел кезетін сияқты
Елес қуып....
Егескендей
Ессіздік пен Естілік.

Тірі жанды талқыға сап
Қысты өмір
Көкке ұмтылды
Шырылдаған құс көңіл...
Кеуде керіп күрсіне де алмайды
Тасқа қонып
Қатып қалған мыс темір...

Неге оларды байлап қойған тұғырға?
Байланғаны аз болғандай ғұмырда ?!

Нөмір мен Өмір

Құдай білер,
Шектен шығып тасқанды,
Халық сүймес,

Қалыбынан асқанды.
Бірінші орын
Екінші орын
Үшінші...
Деп нөмірлеп
Тарих жазу басталды!

Неге сонша
Құмар болдық нөмірге?
Өкім айттып
Өтіп кеткен өмірге.
Нөмірге өмір сыймайды ғой,
Ойлап көр,
Көнбейді ғой,
Ілімге де, көңілге!

Миллиондап
Адамды айдап қасапқа,
Өртеп,
Отап,
Дән қалдырмай масақта,
Жаулап алып
Жалмап жұтқан жан- жағын
Тарихты тек
Біріншілер жасап па?

Не бір ғажап
Ерлер өткен еңіреп,
Айта алмайсың
Бірін ауыр,
Жеңіл деп.
Ақиқатқа жетесің бе,
Ойлап көр,
Аталарды
Аналарды
Нөмірлеп!

Желп-желп еткен,
Жер жаһандық желікпен,
Естен танып есеп қуған,
Еріккен,
Жарнамаға,
Жанын сатқан жайсаңдар,
Нөмір құмар,
Орын құмар,
Неліктен?

Нөмірлеумен
Түсінбессің заманды,
Нөмірлейді поездарды,
Вагонды,
Нөмірлеген,
Концлагерь, Гу Лагта...
Нөмірлеуге
Болмайды ғой адамды!

Ақыл-ойға,
Әділетке жүгінші,
Дүниенің
Шексіздігін ұғыншы...
Әрбір адам
Қайталанбас құбылыс,
Әрбір адам,
Өз орнында Бірінші!

Семсер мен соқа

Салдыр, гүлдір, қиқы, жиқы,
Қисық соқа жерді жыртқан.
Семсер мінсіз, сұлу мүсін,
Сілтеп қалсаң, елді құртқан.

Кие қонған сертті семсер,
Ерге серік ел қорғаған.
Сергелденді кер заманда,
Семсері бар қор болмаған.

Әлем кезген семсер тарих,
Төгілген қан, теңіз баян.
Жер қыртысын жыртқан соқа,
Егілген дән, өгіз аяң.

Серке мінез сері ақындар,
Семсер жайлы сермеген жыр.
Қара соқа қасиетті,
Өлең болып көрмеген бір.

Артық болып саналады,
Таң қаласың өлшемдерге,
Дән себетін соқадан да,
Қан төгетін семсер неге?

Шындығында, ойлап көрші,
Соқа жақын дос адамға.
Музейлерде семсер төрде,
Соқа жатыр босағада.

Өткір семсер өлім сепкен,
Қисық соқа өмір сепкен,
Ешкім соқа болам демес,
Бәрі семсер көкірекпен.

Семсер бейім ерегеске,
Жүрген жері сор емес пе?
Өмір дәнін сепкен жерге,
Соқа нағыз ер емес пе?!

Үзілмеген тамыр

Талай ақын
Таңдай қаға жырлаған,
Бурабайда,
Куә болдым мынаған.
Сұлап жатыр,
Қара таста қарағай,
Түбірімен,
Опырылып құлаған!

Жығылса да,
Жардан ұшып кетпеген,
Жапырағы
Күнге күйіп, кеппеген.
Бірінші рет көріп тұрмын,
Ағашты,
Жер бауырлап,
Құлап жатып көктеген!

Қайта айналып,
Қонатындай бағы алдан,
Қара жерден,
Әу басында жаралған,
Үзілмепті,
Шұбатылған бір тамыр,
Жарып шығып қара тасты,
Нәр алған.

Көтерсең де жүктің қандай,

Ауырын,
Замананың,
Көрсен де қай дауылын,
Қай қиырда,
Қандай күйде жүрсен де,
Туған жерден,
Үзілмесін тамырың!

Көкше. Қысқы орман.

Сақылдаған сары аязбен тіресіп,
Сарт-сұрт сынар сұлу бұтақ сіресіп.
Қарағайлар қалқып бара жатқандай,
Ұшар басы ұшпа бұлтқа ілесіп!

Жортады аңдар аштық қуып інінен,
Тағдырларын қарға жазып түнімен.
Қырау шалған аңшы кезер құмартып,
Шимай-шиыр жазуды оқып күнімен.
Тұнық жырды тыңдайтындай ақ тиін,
Қарағайдың дыңылдаған діңінен.

Сере қардың сүйкей басып күртегін,
Арлан бөрі сездірмейді бүлкегін.
Ақ көрпесін қымтанады жан-дәрмен,
Үркек қоян үлпілдетіп үлпегін.

Түсінбессің қанша түрсен құлақты,
Құйтақандай құсқа біткен қуатты.
Аяз құшқан ақ орманның тірлігі,
Тоқылдақтың тұмсығында сияқты!

Өкпе

Неге сонша болдық екен өкпешіл,
Өкпелеуден басталмай ма көп кесір?
Бір өкпеге бір бауырдан қиғасын,
Тоз-тоз болдық,
Шашылғандай шөпке шіл.

Өкпелей сап,
Ойда жоқта тектен-тек,
Өткенді айтып
Жалғастырып кекке кек.
Жегідей жеп,

Күйдірердей жақынды
Бұл өмірге
Келіп пе едік өкпелеп?!

Қайтсем табам
Деп біреудің көңілін,
Қайран қазақ
Өксітеді өмірін.
Сүйретумен
Келеді әлі өкпесін,
Өкпесімен
Шырмап алып бір-бірін.

Мұны біліп
Сырттан баққан жымысқы,
Айдап салып
Араз қылған ұлысты.
Қылт ете қап,
Сәл нәрсеге сылт етіп,
Айырбастап жібереміз ұлы істі.

Өкпелеумен
Өртенсе егер өзегің,
Өксуменен
Өтеді өмір, сеземін...
Өз өкпеңді
Өзің кешір алдымен,
Өссін десең
Өз Отаның,
Өз елің!

Жеңіс пен Жеңіліс

Жеңілу, жеңу
Ежелден егіз.
Құм көшіп келсе
Шегінді теңіз.
Ақылгөй жоқта
Әңгүдік сөйлеп,
Жолбарыс жоқта
Семірді доңыз.

Біреуді жеңіп
Сындырып сағын,
Баянды болмас

Қондырған бағың,
Дүние кезек
Бүгінде жеңсең,
Бір күні келер
Жеңілер шағың.

Керемет болып
Кетем деп асып,
Жұлқынсаң жұрттың
Кеудесін басып,
Жапанда жалғыз
Жабырқап жүрме,
Басыңа тиіп
Берекең қашып.

Шапқының сенің
Біреудің құны,
Шаттығың сенің
Біреудің мұңы.
Біріңді-бірің
Жылатып жеңу,
Осы ма, досым,
Өмірдің сыры!

Күрессіз өмір
Болмайды десіп,
Бір-бірін қырып,
Қызыл қан кешіп.
Адамзат қане,
Мұратқа жеткен?
Біреуді таптап,
Кетпейсің өсіп.

Біреуді жеңсең,
Шығад дейт атың,
Адамға адам,
Емес пе жақын?
Біреуді жеңіп,
Үстемдік құрар,
Бір құдай берген
Бар ма еді хақың?!

Адамды адам,
Өзіндей көрсін,
Кеудесін кермей,
Көңілін бөлсін...

Жетелі болсаң,
Жетерсің ойлап,
Жеңген де сенсің,
Жеңілген сенсің!

Сатты ма досың...

Шынымен сенген сатты ма досың,
Жаныңа қатты батты ма тосын?
Сүрінген кезде сыртыңнан күліп
Табалап таспен атты ма сосын?!

Еріңнен ауып, атыңнан құлап,
Құшақтап жерді жаттың ба жылап?
Мұң шағып барсаң мұқият тыңдап,
Сырынды ұғар таптың ба құлақ?!

Не болды саған, соншама күйреп,
Кім сені қолдар, жан сала сүйреп?
Жолынан азып қайтпаған атаң,
Жатса да дұшпан қаншама түйреп.

Өмір де кейде етеді мезі,
Көп жәйтке жанның жетеді көзі.
Алғыс айт оған, көрсетіп берген,
Өзінің қандай екенін өзі!

Сабағын тағдыр түсінген жоқсың,
Алдандым-ау деп күрсінбе көп тым.
Қайтер ең сатса сол досың сені
Қып-қызыл майдан, ішінде өрттің!

Сен оған сеніп барлауға барсаң,
Шайқасып жаумен шырмауда қалсаң.
Жапанда жалғыз жаралы күйде,
Ол тастап кетіп, арманда қалсаң.

Қайтер ең, тіпті желкеңнен атса,
Жап-жарық күнің ертелеу батса...
Ендеше қазір елең де қылма
Дұшпан боп досың желдетіп жатса.

Достықты нағыз маржанға бала,
Жылтырақтарға алданбай қара.
Аман-сауыңда құтылғаныңа қуан,
Азба да тозба арзанға бола!

Күйіп-піспе

Күйкілікке күйіп- піспе,
Күйіп-піссең- біткенің.
Күліп қара- күле білсең
Бір жеңіске жеткенің.

Ит үрді деп сен де үрме,
Үрсең –ит боп кеткенің.
Керуенінді кері бұрмай
Жүрсең – аттап өткенің.

Жымысқыға жаның аурып
Жын буса да, алдырма.
Ақымақпен алысам деп
Аяғыңнан шалдырма.

Залымдыққа ыза болып
Ізгіліктен айныма.
Зұлымдыққа зұлымдық қып
Қалма мәңгі қайғыға.

Өмір – сынақ,
Сауалы көп,
Сабырмен тап жауабын.
Өзі білер бір жаратқан
Зауалы мен сауабын!

Ғажайып күй

Өзіңмен қалсам кезігіп
Ғажайып бір күй туатын.
Екеуміз ғана сезініп
Екеуміз ғана ұғатын.

Айтуым керек болса да
Сөз табу қиын мұндайда.
Айым-ау, мені қинамай
Айтқызбай білсең болмай ма?!

Алаулап нұрың жүзіңде
Ботадай көзің мөлдіреп.
Жарқ ете қалған кезінде
Кетеді жаным елжіреп.

Наздана күлсең сыңғырлай
Жадырар жаным жаңарып.
Жаңбырдан соңғы қырлардай
Дүние кетер тазарып!

2000 жс.

Сен ешқашан өзгерме

Бейнеңді іздеп мен сенің
Өмірді оймен өлшедім.
Өзіңмен өткен күндерге
Жанымның бердім бөлшегін.

Арайлы күндей көріктім
Ағарған таңда көріпшін.
Есімнен қалай тандырып
Елес боп қайдан жолықтың ?!

Сүйегің қандай текті еді,
Көздерің қандай отты еді.
Жаныма шуақ құйылып
Жұтқандай болдым оттегі.

Сәуірде келген сәулелім
Сәулеңді таппай әуремін.
Ғайып боп кеткен бір сәтте
Дәуірге татыр дәуренім!

Жыр ойнаған сөздерде,
Нұр ойнаған көздерде,
Аймен бірге айналған
Аяулы бір кездерде.
Өмірдің зулап өтерін
Албырт көңіл сезген бе?
Мен өзгеріп кетсем де
Сен ешқашан өзгерме!

Көшкен бұлт. Көңіл.

Бұлтпен бірге көңіл көшіп барады
Өмір өтіп, естелігі қалады.
Аппақ құдай шалды көріп кім ойлар
Көкке қарай қолын созған баланы.
Еліктейтін Тарлан атты Тарғынға
Бала кезде жатып алып шалғында,

Ақша бұлттан қайдан келе жатсың деп,
Сұраушы едік, не күтед деп алдында?

Қара бұлттай нөсерлетіп төгуші ек,
Бұйра бұлттай ұшып кете беруші ек,
Бір құпия сыр бар ма екен осында
Біз де кейде бұлт секілді көрінсек?!

Шексіз аспан аялаған еркем деп
Керуен бұлттар бүгін бар да ертең жоқ.
Бұлтсыз аспан жұртсыз жердей көңілсіз
Бұлт көшеді көктің жүзін көркемдеп.
Бізден сәлем жеткізердей алысқа
Асығардай жауап әкеп берсем деп!

Басынды көтер...

Сүрініп кетсең,
Түңілме,
Қайта түрегел,
Сілкініп тастап,
Серпіліп алға жүре бер.
Сенен де бұрын,
Бұдан да ауыр салмақты,
Көтеріп кеткен
Ерлердің барын біледі ел.

Жығылып қалсаң
Тұрдым де жерге бір аунап.
Тырнадан үлгі ал,
Төбеңнен ұшқан тыраулап.
Сарала жапырағы
Саудырап түсіп жатқанда,
Көктемін күтіп
Күлмей ме кейде қырау бақ?

Жаныңды жесе
Күйзеліс, уайым жегідей,
Өзіңді өзің
Езгілей берме тірідей.
Қарысып неге
Қасқайып қатып қалмайсың,
Аяғын шайнап
Қақпаннан шыққан бөрідей!

Жылаңқы, жасық,
Кінәмшіл болсаң боркемік,
Күйініп іштей,
Кетерсің босқа өртеніп.
Темірді үзіп
Қопарар тасты шағыңда,
Не болды сонша,
Шағылып тауың ерте өліп?!

Басыңды көтер,
Жігерді қайрап, мін атқа,
Үргісі келген
Иттердің бәрін шулат та.
Тәуекел етіп,
Көтеріп тағдыр жазғанын,
Тарта бер тура
Өшпейтін үміт-шыраққа!

Кітапханашы

Бір ғажап тыныштық орнаған,
Бұл жерге жиылған бар ғалам,
Киелі мекені кітаптың,
Ғасырды ғасырға жалғаған.

Жүрегі өлеңмен нұрланған,
Ізгілік ізінен үлгі алған,
Қазына иесі қарындас,
Өмірін кітапқа арнаған.

Нұр төгіп аялы көздері,
Ой салған зиялы сөздері,
Оқитын жан болса аяулы,
Кітап қой қыздардың өздері!

Айнымай атаның жолынан,
Ақ тілеу аңқылдап оңынан,
Аяндап барады арманға,
Кітабын тастамай қолынан!

Қазына қалың ну ормандай,
Әр сөзге даналық тұнғандай,
Сарғайған парағы жылдардың,
Сыбырлап сыр шертіп тұрғандай.

Өткеннің аманат сәлемі,
Өзгеше сәулелі әлемі,
Кітаппен дос болған қыздардың,
Бәрі де керемет әдемі!

Уақыт

Өкінеміз бекер біз,
Өтеді-ау деп уақытты,
Өтпей қойса нетерміз,
Өтумен бәлкім бақытты!

Еңбек қып дара, толымды,
Ерекше жана порымды,
Өтуің керек жүгіріп,
Өзіңнің марафоныңды!

Өмір қызық...

Ойлап көрсең сабырмен,
Өмір қызық бір түрлі.
Бүгін күйіп – піскен нәрсең,
Ертең қандай күлкілі.

Өмір ғажап, қарапайым,
Жаратқанның сыйлығы.
Қолдан бәрін бүлдіретін,
Пенделердің қылығы.

Бұйырғанға шүкірлік қып,
Жақсы дәурен сүріңіз.
Күйкілікке күйінбеңіз,
Көңілденіп күліңіз.

Өмір деген тарау, тарау,
Өзінше әркім түйеді:
Қасиетті қасірет пе?
Күлкі ме әлде киелі?

Толқын мен бұлт.

Бұйра толқын қарғиды,
Бура бұлтқа бұрқырап.
Долы дауыл қуғанда,
Толқын соғып жағаны,

Бұлт ұшады зырқырап.

Бу боп ұшқан қалың бұлт,
Су боп қайта құйылған.
Тулап толқын басылған.
Табиғатта бәрінің,
Өз жолы бар бұйырған.

Өз жолыңнан жаңылма,
Орындалмақ орнымен,
Әрбір нәрсе уағында,
Табиғаттың заңы бұл,
Бағын мейлің, бағынба!

Бұлақ пен айдын

Тап-таза мөлдір бұлағым,
Өзенге барып құлай ма?
Алыстан келген ағылып,
Айдынның суы ылай ма?
Ылайға кеткен жұтылып,
Бұлағым үнсіз жылай ма?

Айдынга неге асықтың,
Тап-таза тұма бұлағым?
Бастауда қалсаң болмай ма,
Желкілдеп жасыл құрағың?
Алысқа неге құмарсың?...
Менің де келер жылағым!

17.04.2022жс.

Күз бен құс

Қалайсың, құрбым,
Бабаның түсіп ізіне,
Жеттік пе біз де,
Өмірдің қоңыр күзіне.
Қарашы көкке,
Құстар да қайтып барады,
Бірінен кейін,
Тәртіппен бірі тізіле!

Ұша жаздаймын,
Қиқуы құстың жеткенде,
Суылдап қанат,

Ауылды басып өткенде.
Қолымды бұлғап,
Қаламын қырда амалсыз...
Қайтады құстар,
Оралу үшін көктемде!

Қостаған

Жанын ұқсаң, адамның бәрі жақсы,
Жынына тисең, айналады жаманға!

Көркемдік қашар көңілден,
Керілген кезде көкірек!

Дүниенің дүрбелеңі мазалайды жанымды,
Келіп – кетер оған пайда бар ма содан, алайда?!

Үштаған

Ауыз деген бір жалмауыз,
Ашынғанда не демейді,
Ашыққанда не жемейді?

Төрттаған

Адамға ең бастысы иман, ақыл,
Бойыңа білім, қуат жиған мақұл.
Сақтайды сабыр -соттан, шүкір -оттан,
Әдепсіз мінез, нәпсі тиған батыр!

Ешқашан ешнәрседе шықпа шектен,
Дәмімен бәрі жақсы, татсаң еппен.
Дәрі де у болады мөлшерден тыс,
Өмірде ұтыласың, ұқпай кетсең!

Жанжалға кім жазықты, тіл жазықты,
Түртпектеп, тыныш жатпай мін қазыпты.
Аузыңа ие болсаң, түк пәле жоқ,
Сөз- ине, адам жаны тым нәзік – ті!

У қосып, зәр құятын бұлағыңа,
Қоқыс, қалдық төгетін құрағыңа,
Бейпіл ауыз ақтарған бәдік сөзді
Қыстырмау керек мүлде құлағыңа!

Тексердік деп тарихтың ақпаратын,
Өткендердің өсегін ақтаратын,
Ескі сезім егесін қозғайтындар
Ессіз ғой, қоқыс жәшік қопаратын!

Аталар – аспандағы аруағымыз,
Ағалар – асқар таулар, ардағымыз.
Оттан - ұшқын, асылдан - сынық деген,
Біздің де ізгілік жол арманымыз!

Қалып жоқ, сай өмірдің мөлшеріне,
Барады ағып, тоқтамай жер шегіне,
Бәріне баға берем деп күшенбе,
Өмір сенің сыймайды өлшеміңе!

Адамның ізгілік сезімін ояту -
Мәңгілік парызы ақынның,
Әлемді құтқарса құтқарар тек қана,
Шуағы мейірім, рахымның!

Бес таған

Малевич сызған атақты қара квадрат,
Қап-қара бояу, тесіліп нені ұғады «брат»?
Қатырып басты, керегі қанша жаныңды қинап,
Түк те жоқ онда, шықпайды шауып құла бір ат...
Жақын ғой бізге табиғи бояу, құба қырат!

Қайырлы болу қиын ба, досым, шынында?
Ерінесің бе, жоқтауға жоғын әркімнің?
Жарайды, онда, жасама жанға жамандық,
Жаман сөз айтпа...
Сонда, бәлкім, шуақты болар әр күнің!

ПОЭМАЛАР

Абылай хан мен керей ер Жәнібек Жыр-аңыз

Сиынып жаратушы бір құдайға
Қылышын тасқа қайрап, жанып айға,
Қазақтың арыстандай батырлары
Анттасып, серік болып Абылайға,
Жолында азаттықтың жан қимаса
Алаштың соры қалың, бағы қайда?
Өліпті ханның аты бір соғыста
Қадалып тар қолтықтан зәрлі найза.

Хан жығылып, шайқалып тұр байрағы
Дүние төбесінде шыр айналды,
Қазақты мұратына жеткізе алмай
Арманда кеттім – ау деп шын ойланды.
Қапыда жаяу қалған Абылайды
Қоршауға бір топ қалмақ ыңғайланды.

Шыдайды ер – сынаққа, нар – салмаққа,
Мұрша жоқ жанталаста жар салмаққа,
Бетпе – бет келді ажалмен қаһарман хан
Қасқайып қан майданда қарсы алмаққа.

Ер үшін өлімнен де намыс күшті
Ызадан беттің түгі қарыс шықты.
Тұрғанда хан тағдыры қыл үстінде
Алдияр, аттан деген дауыс шықты.

Қараса – жас Жәнібек қара балуан,
Қайтпаған қалың жаудан жалаулаған,
Секіріп түсе қалып, тартты ханға
Көлденең көк дөненді танаураған.

Алдияр, көк дөненмен жөнел, – деді,
Жолыңа қарап отыр көп ел, – деді.
Сен жаяу қаласың ба? – деген ханға
Маңдайға жазылғанын көрем, – деді.

Хан айтты: «Мен жылыстап кете алмаймын,
Мақсатқа қашып – пысып жете алмаймын,
Жолдасын жауға тастап, бас сауғалап
Бұтаға бұққан бейбақ атанбаймын!»

Жәнібек отты көзін сырға тұнған
Тік қадап, деді: «Кез бе ырғатылған?
Сендей хан керек қазір халқымызға,
Мен өлсем – ер туады бір қатыннан!

Қазаққа жан – жағынан қауіп төнді,
Алып шық тар кезеңнен халықты енді!»
«Кетпеймін, – деді Абылай, – соғысамын
Сенімен қатар тұра қалып тегі».
Жәнібек: «Қор қылғанша қонтайшыға
Тастаймын өзім сені шауып, – деді.»

Уа, алдияр, екеуміз
Бірдей өлсек жөн болмас.
Бассыз қалса қазағың
Есі кетіп, ел болмас.
Елдің қамын жесеңіз
Жер біздікі десеңіз,
Аттан, деп, енді бөгелмей,
Жәнібектей жан жолдас
Қолтықтан ханды көтеріп
Көк дөненге мінгізді,
Шуу, жануар, кәні деп
Жаутаңдаған дөненді
Тобылғы сапты қамшымен
Сауырынан бір тартып
Елге қарай жүргізді!

Егесін жерге қаратпай,
Керіле тартқан садақтай,
Көсілте сермеп тұяғын
Көденің түбін тепкізбей
Көлбей ұшты көк дөнен,
Жебеге жауған жеткізбей
Көбесін ердің сөккізбей
Желдей ұшты көк дөнен.
Хандығы мен қазақтың
Елдігінің тағдырын
Қыл мойнымен көтеріп
Өрлей ұшты көк дөнен.

Қағанатын қазақтың
Аманатын Алаштың
Анталаған дұшпанға
Бермей ұшты көк дөнен!

Қос танауы делдиіп
Қос өкпесі қысылып
Аузынан көбік бұрқырап,
Шыбын жаны шырқырап
Жанып шықты көк дөнен.
Қара бұлтты құрсаған
Жарып шықты көк дөнен.
Қара таудай аруағы
Қара жердей салмағы
Абылайдай ханыңды
Бір ажалдан аман – сау
Алып шықты көк дөнен!!!

Жәнібек енді жауға бұрылады,
Басына бір төбенің шығып алды,
Жаяуды тапап өте салам деген
Өркеуде көк сүңгіге ұрынады.
Жалғызға жан – жағынан жабылғанда
Жалт еткен қылышынан қырылады.
Жапырып жолбарыстай Ер Жәнібек
Ақырса, жаудың жүні жығылады.
Бір қалмақ гүрзіменен ұрған кезде
Қалқанмен қағып қарсы тұрып алды.
Шап беріп ұстай алып айдарынан
Атынан тымақтай ғып жұлып алды.
Аунатып топыраққа бұрқ еткізіп
Атына ата жаудың мініп алды.

Тұлпар ат тигеннен соң тақымына
Далада бөгет бар ма батыр ұлға?
Ұран сап айбаттанды Ер Жәнібек
Құйылып көктен қуат қарқынына.

Аруағы Жәнібектің асқан екен,
Тарыдай торғауытты шашқан екен,
Қоршауын қорқаулардың бұзып шығып
Ханының оң тізесін басқан екен...

Өткеннің аңыз болған шын дерегі,
Біздерге бар ғой оның мың керегі.

Ажалдың ауызында тұрған сәтте,
Біреуге атын түсіп кім береді?
Аман – сау Абылайды алып шыққан
Керейдің көңілі мен көк дөнелі!

Ерлікпен ақ найзаға ту байлаған,
Салмаған дақпырт үшін құр байбалам,
Айналдым аруағынан аталардың
Алдымен өзін емес елді ойлаған.

Жұмабек батырдың жұлдызы

Ақ боран, қысы қатты, қары қалың.
Солтүстік сары алтындай соры қалың.
Шынардай мұздақ тасты жарып шыққан
Ұлдары ойы терең, жаны жалын.

Тарихтың ой жүгіртсең ар жағына,
Жер үшін садаға боп мал-жаны да.
Атойлап Алаш ұлы қарсы шапқан
Жоңғардың жалақтаған қанжарына.
Жұрт болып жігін тауып жол бермеген
Жымысқы жандаралдың жанжалына.
Қып-қызыл қанға батып атамекен
Қалың жау шеп құрса да жан-жағына,
Зеңбірек зірк-зірк етіп, доп жаудырып
Замана астан-кестең болғанында
Қасқайып туған жерді қорғап қалған
Мың алғыс ата-баба аруағына!

Бұйығы бодандықтың заманында
Лаж таппай ақ патшаның амалына.
Шұбар төс, шынжырбалақ шонжарлардың
Шұрайлы жерден тайып табаны да,
Алқаптар айналып кеп түсе берген
Ақшалы алпауыттың аранына.

Көрсен де қиғаш қылық бөтендерден,
Даланы емін-еркін мекендеген,
Тағы да талай зардап тартты қазақ
Кеңестік кеңеспейтін көсемдерден.
Картаны қарындашпен бір-ақ сызып
Жеріңді қайшыменен кесем деген.

Мың тоғыз жүз елу төрт
Жылқы жылы келгенде
Қазақстан жерінде
Тың игеру басталды
Әлемде бұрын болмаған
Мұндай үлкен көлемде.
Тербеледі тың дала
Деп айтылды өлең де.
Ерендердің еңбегі
Бейнеленді өнерде,
Масайрамай қайтеді
Біз керемет дегенге.
Көзсіз сеніп көсемге
Тасқұдайдай табынған
Көңілі соқыр керең де.
Төбесінен тастаған
Алданып тиын-тебенге
Қара халық тер төгіп
Бейнетін тартқан төменде.
Саналының ақылын
Құрсаулап ұстап шегенде,
Көңілден туған көп ойды
Қуырып алып шөгенде
Көжедей құйған тегенге.
Осының бәрін көргенде
Сабыр сақтау оңай ма
Зерек туған беренге
Ерлердің шері тарқамай
Айналған беріш, шеменге.
Арғымақты ақсатар
Тұяққа қаққан шегең де.
Өрелі жанды оңдырмас
Өкшеге кірген тебен де.
Тарылмай қоймас тынысың
Темірдей шеңгел тарбиып
Төніп тұрса төбенде.
Оңай емес ойласаң
Тың игеру дегенің
Қатпар-қатпар құбылыс
Көп сыры жатқан тереңде!

Жайылып жер-жаһанға дабыстары.
Тынымсыз алға қарай қарыштады.
Тұяғы тұлпарлардың тиген жерді
Трактор шынжыр табан жаныштады.

Ұлы еңбек, ұлы дастан он сан ұлттың
Тағдыры бір арнада табысқаны.
Қып-қызыл қиянат қой бір жағынан
Тапталса ата жұрттың намыстары!

Бульдозер бір-ақ сүзіп зиратыңды,
Ескерткіш ескі қорым қиратылды.
Ана тіл, ата дінің қысым көріп
Қыл бұрау тартқан сымдай ширатылды.

Тың төсін тілген кезде түренімен
Қазақтың қан саулаған жүрегінен.
Жазылса жан жарасы жазылар тек
Қалтқысыз шын достықтың тілегімен!

Кең дала төңкеріліп шыр айналды.
Тың өлкесі – Целинный крайланды.
Темірмен түп-тамырын қопарып ап
Жұтуға түгелімен ыңғайланды.
Қазақтың бес обылыс Солтүстігін
Қосуды Россияға шын ойланды.
Бар ма екен қазағымнан басқа халық
Көтерген қыңқ етпестен мұндай лаңды?

Күштінің жөн таңдай ма үстемдігі.
Назары несібеңе түскен күні.
Бұл аймақ бетке шыққан қаймағындай
Даланың ұлан-байтақ үштен бірі!

Советтер Одағының ел ағасы
Жарқырап Хрущевтің дана басы.
Мәскеуге қазақтарды шақыртыпты
Әрине, ішуге емес қонақ асы.
Қағады арқасынан Тәшеновті.
Совминнің Қазақстан төрағасы:

«Бір бауыр тату-тәтті болайық та,
Жер де ортақ, су да ортақ қой халайыққа,-
Бірінші секретарың күлімдейді
Кеңесі жүріп тұрған талай ұлтқа.-
Соқамен ескіліктің тоңын жыртып
Орақпен достық дәнін орайық та.
Сыздатпай Солтүстікті соқыр шектей
Ресейге тұтас қоса салайық та.
Сіздің ғана қаулыңыз керек боп тұр

Қайтеді көнбегенде Қонаев та,
Бұл өзі негізінде шешілген іс
Қағаздап, заңдастырып алайық та!»

Жұмабек Никитамен дос-жар еді.
Бас қосса көп қызықты бастар еді.
Мәз-мәйрәм арқа-жарқа араласып
Әзілді түйдегімен тастар еді.
Тастамай сөзін жерге, төс қағысып
Тапсырған жұмысын да қоштар еді.
Бірақ та мына сөздің жөні бөлек
Иықтан қара аспандай басқан еді.

«Кремль көк тіреген кемел сарай.
Екі етпей дегеніне көнгем талай.
Сіз басшы, сөзіңіз заң... Кешіріңіз,
Бөлшектеп туған жерді берем қалай?!

Қалса да амал қанша, көңіл мейлі,
Әділет ойыңыздан көрінбейді,
Біртұтас республика Қазақстан
Жырымдап жер мен суы бөлінбейді!»

Тілімді мына қазақ алмады деп
Хрущев қып-қызыл боп долданды кеп,
Тәшенов тайсалмады қаһарынан
Кеткендей Алпамыс пен Қобыланды боп,
Күмбезін Кремльдің кернеп кетті
Басшының ащы айқайы салған үдеп!

«Бәрі де жері емес пе Эс-сес-сердің.
Эс-сес-сер болмағанда өспес едің.
Ойыма алғанымды атқармасаң
Мен саған өле-өлгенше өштесермін,
Кісендеп, ауыздықтап, торға қамап,
Төбенді сүйменменен көп тесермін!»

Үстелді қаһарланып соққылады,
Үндемей көнтерілі көп шыдады.
Ол кезде тырп етуге шама қайда
Соққыға себепкерді жоқ қылады.
Це-Каның мүшелері іштен тынды
Секеңдеп Хрущевтің қос құлағы.
Жұмабек жымнан атқан жолбарыстай
Қып-қызыл қос құлақты осқылады:

«Қылып ал қыларыңды, пісіріп же,
Тірідей отқа қақтап, тұшынып же,
Уатып сүйегімді, күлімді шаш
Көнбеймін мұндай қорлық ісіңізге,
Қазақтың жерін қылғи салам деген
Ой кірмесін өң түгіл түсіңізге!»

Бетіне ешкім келмеген,
Келмек түгіл бетіне
Басын шайқап көрмеген
Мұндай жауап басшының
Қамшыдай батты етіне.
«Бұл қайдан шыққан жұмыс?»- деп.
Қарыс азу –құрыштай
Қырш-қырш шайнап әр сөзін
Қандырды құлақ құрышын
Қырыс мінез Хрущев.
Жолдастар басын шұлғиды
Не десе де дұрыс деп,
Бұрыс десе бір бәле
Кетеді үлкен ұрыс боп.
Қызыл хатшы қаһарман
Ысқырып тұр жылтылдап
Қиып түсер қылыш боп!

«Зардабын көп тартарсың бұл қатаның.
Алмайды сәлемінді бір қатарың.
Өзіңнен төмендерге кіріптар ғып
Мен саған тек түсінде тіл қатармын.
Құны жоқ қуыршақтың сөзін қайтем
Өкімді Москвадан шығартармын!»

Қиқулатса Хрущев
Атлантика бір аунап
Шошынатын жарты әлем
Құйын ба, әлде жын ба деп?
Үрпек бастар үйірі
Төбелдей топқа төніп тұр
Үрей – құтын ұшырып
Ушыққан сайын ура деп.
Қадалғандай жүрекке
Улы жебе тура кеп.
Сыбырлайды сақтық үн
«Бас сауғалап бұға кет!»

Көне салса «лөпбайлап»
Айғай да жоқ, шу да жоқ.
Темір тағып төсіне
Даңғазалап насихат
Жар салады жалғанға
Жер жүзілік тұлға деп,
Атамекен жері үшін,
Исі қазақ елі үшін,
Шыбын жаны шырылдап
Жалғыз шықты майданға
Жалаңтөс батыр Жұмабек!

«Ұлы едім қазақ деген бір атаның
Тереңнен төрт мұхитты тулатармын,
Бұтарлап отар елдей жұтпақшы деп
Мен сізді ай-әлемге шулатармын!

Жер берген құдай дархан қазағыма.
Көнбейді ол құйтырқыға, мазағына.
Өтпейді ешкімнің де өңешінен
Тас болып тұрып қалар тамағына!»

Хрущев Тәшеновке кектенеді.
Тектіге кектенуі тектен бе еді?
Орайын келтіріп ед орап әкеп
Жүмекен жәрәйт десе, біткен еді,
Қазақтың бес обылыс атырабы
Ресейдің қоластына өтпек еді.
Қарумен қанша ғасыр тындырмаған
Шаруаны бір қаулымен реттер еді.

Хрущев қазақ жерін ала алмады.
Жер-көкке Жұмабекті жамандады.
Қуғындап, қызметінен төмендетіп
Сындырып қор қылуға амалдады,
Басына бұлт төнгенде Тәшеновке
Бір қазақ арашашы бола алмады,
Жүргендер Жүмекелеп сырт айналып
Өзіне сол керек деп табалады.

Сынбады, батыр бірақ сына алмады.
Тыс қалып тіршіліктен бұға алмады.
Мысықтар пеш түбінде көзін қысқан
Ұғар ма жолбарысты бұғаудағы.
Тұрды оған өмір бойы қуат беріп

Алаштың азаттығы – ұлы арманы!

Ежелден қилы-қилы тарих қалған.
Аңыз көп үлгі тұтар алыптардан.
Уақыттың таразысы елеп-екшеп
Кімнің кім екендігі анықталған.
Ерлігі Тәшеновтің тым ерекше
Намыстың оты болып жанып қалған.
Шайқасып жалғыз өзі жаннан кешіп
Қазақтың жерін аман алып қалған!

Тәшенов келіскенде бас сауғалап
Қалып ед қазақ мәңгі масқараға.
Ресейдің меншігі боп кетер еді
Тау, орман, көл мен дала, баспанаң да,
Көкшетау, Бурабай мен Қызылжарың
Ақмола, Павлодар мен Қостанай да,
Басқаның босағасы болар еді
Бүгінгі бәйтерегің – Астанаң да!

Тағдыры ұлы ерлікке жолықтырған
Ел үшін кету бақыт, болып құрбан.
Биік ой, асқақ сезім бойын билеп
Даңқты ел тарихын толықтырған
Партия солдатты боп жүрсе дағы
Жүрегі қазағым деп соғып тұрған.
Ең жарық жұлдыздардың бірі Жүкең,
Азаттық аспанында жанып тұрған!!!

Ғарыш қазағы

Хақ тағала аспан, жерді жаратқан,
Әр халықты әр қиырға таратқан,
Тілі басқа, түрі бөлек бәрін де,
Күрсіндіріп зеңгір көкке қаратқан!

Қилы-қилы болса дағы өткелі
Көкқұмарлық көкіректен өшпеді,
Могикандар аспандата ұран сап
Шумерлердің ойы көкке беттеді,
Мәңгі өлмейтін мифтерінде эллиндер
Көкке ұшам деп жанып кеткен жоқ па еді?
Көк түріктер көк тәңірге табынып
Көкке қарап ұлитұғын көкбөрі,
Көк боз ат пен ақ боз атты қосақтап

Қазығына арқандаған көктегі,
Қиялында көкте жүзіп жүргенмен
Түрік қолы көкке бірақ жетпеді!

Ай мен Күнді ардақтаған Алашым
Биіктерге баулитұғын баласын,
Көк дөненнен жүйрік қазақ көңілі
Шарлайтұғын жұлдыздардың арасын,
Киіз үйде отпен бірге алаулап
Ғарыш сыры арбайтұғын санасын,
Ұша алмады өзі бірақ, амал не,
Космодромға берсе дағы даласын!

Кімдер ұшып, кім қонбады далаға
Хаттап, шоттап сана мейлің санама.
Отыз жылғы өрендердің ішінде
Бір қазақ жоқ дегенге жұрт нана ма?!

Қып-қызыл от, зиян қалған ізінде
Ғарышқа ұшу пайда ма екен түбінде?
Тек әйтеуір келді қазақ кезегі
Мың тоғыз жүз тоқсан бірдің күзінде!

Қалды артында бодан болған қор шағың,
Жеңді ақыры елдік атты ер сарын,
Алақанға салды қазақ баласы,
Аттила да ала алмаған жер шарын!

Тына қалып тас кеуденің бұрқағы
Шырылдаған шындық көкке шырқады,
Күнге беттеп күндей күліп келеді
Күннен туған ер гүндердің ұрпағы!

Көкжалдығын халық көрген Тоқтарым,
Көкке жолды салып берген Тоқтарым,
Көптен бергі көк түріктің қайтпаған
Көп есесін алып берген Тоқтарым!

Қайратты да зейінді,
Айбатты да мейірлі,
Болған-ақ шығар осындай,
Батырлары әлемнің
Бұрынғы мен кейінгі!

Алақаны күректей,
Саусақтары білектей,
Дыбыстан ұшқыр ұшақты
Дәл қондырған кемеге
Айдынын теңіз кірлетпей.
Қақ жарып мұзды мұхитты
Тоқтаусыз ұшқан полюске
Жанармай құйып аспанда
Жұмбақтан жүрек дір етпей.
Қиынның жеңіп талайын
Абыройға бөленген
Туған елін жүдетпей.
Атлас батыр секілді
Көк күмбезін көтеріп
Ұстап тұрған тіректей!

Көкті шарлап көкейкесті күй кетті,
Кең әлемге көшпендіні сыйлы етті.
Сүйіндірді пейілімен даладай,
Серіктері Волков пенен Фибекті!

Өтті тарих, орын бар ма өкпеге,
Не табасың, өзге жұртқа кектене ?
Жер бетінде майдандасқан неміспен,
Орыс, қазақ ұшты бірге көкке де!

Жолдас болып неміс пенен орысқа,
Бір кемеде ұшты қазақ ғарышқа.
Бұл сапардың жөні бөлек, жолы кең,
Ой жүгіртер азамат ер алысқа!

Қыран құстай достарымен табысты,
Құшақтасып, ер парызын алысты,
Иен далада арғымақпен шапқандай
Тоқтар кезіп келе жатыр ғарышты!

Нұр құйылып жүрегі мен санаға,
Көз жіберді тау мен мұхит, далаға,
Шексіз, түпсіз кеңістікте қалықтап
Өз жолымен бара жатыр Жер-Ана!

Айдынды шалқар су қандай,
Судан ұшқан бу қандай.
Керіліп жатқан кең дала
Тауға біткен ну қандай.

Осынша сұлу дүниені
Шарпысқан ашу-ызаның
Қара бұлты буғандай!

Аспан шексіз, мөлдір неткен,
Секілді бір мәңгі көктем.
Қолын созып, көз талдырып
Мұңлық не бір өндірі өткен.
Жер бетінің өңбес дауы
Ерді не бір еңіреткен!

Елді құртқан, ерді жұтқан
Таудай болған дау-дамай,
Қарағанда ғарыш жақтан
Тарыдай да болмады- ай!
Қолдан жасап қанды қасап,
Адам ұлы бірін-бірі
Аямастан жалмады-ай,
О, дүние, жалған-ай!
Кінә тағып жан біткенге
Бұл өмірге көп өкпелеп
Қойыңдаршы зарламай!
Зар көбейсе, пәле – жала ушығып,
Жер-Ананы жаралайды, арман-ай!
Көтере алмай соншалықты
Озбырлықты, жауыздықты,
Аярлықты, арамдықты,
Күңіреніп Жер-Анамыз,
Шексіздікке шеру тартып,
Күйіп кетсе не болады, Аллам-ай!!!

Құдай ортақ, Жер де ортақ, Күн де ортақ,
Көппен көрген ұлы тойдан кім қорқат?
Жалғыз өзі жетем дей ме мұратқа
Ортақ үйді ойрандаған жын-көрқап!

От-жалында өмір бақи жандың да,
Ақыл-естен біржолата тандың ба?
Қарапайым әрі дана ақиқат
Ей, адамзат, екі-ақ жол тұр алдында!

Жер бетіне сыйластықпен сыясың
Я желкеңді бір-біріңнің қиясың.
Өзгелермен өзің қоса қиылып
Біржолата тіршілікті жоясың!

Опырып-ап, ойып,отап тап-тақыр,
Тартып жерді көкпардай ғып қақпақыл.
Көздеріне үймелетіп көк шыбын
Бірін-бірі көрде өкіртті көп батыр.

Батырларды бір кемеге мінгізсе,
Біраз уақыт көк аспанда жүргізсе.
Ғарыш жақтан жерге бір сәт қаратып
Көп таластың керексізін білгізсе!

Насихаты емес жалған текке айтқан,
Ақиқаты өзек жарды көпке айтқан.
Айға қонған Армстронг аспаннан
Тәубә қылып, хақ мұсылман боп қайтқан!

Тәубә, тәубә, керек бізге көп тәубә,
Тәубәсіздер енді иманды жоқтауда.
Қанша ғасыр қасап болды қан сасып
Ей, адамзат, болмай ма енді тоқтауға ?!

Ақ пен қызыл, қоңыр, жасыл түске ендік,
Жат жұрттарға көз алартып, тістендік.
Өзімізді артық санап өзгеден
Ұялмастан құрмақ болдық үстемдік!

Қанға сіңген сонау кезден ес білмес,
Ең ежелгі ессіз сезім ескірмес.
Алшандаған ақ нәсілден әлемде,
Өзін артық санайды екен эскимос!

Табиғи заң екендігін түсінем,
Түңілмеймін нәсілінен, түсінен.
Теңдік заңға қол қойса да барлық ұлт
Өзін артық санайды екен ішінен!

Санай берсін, оған бола жынданба,
Қуан қайта, еңсе биік тұрғанға,
Қайтер едің сорлы болса кембағал,
Сенен басқа халық біткен жалғанда!

Өзін- өзі қор санаған ел емес,
Өзге жұртты кекеп-мұқау жөн емес.
Артық емес бір халықтан бір халық
Нағыз халық ешкімнен де кем емес!

Жек көрмеңдер бір- бірінді тістене,
Ешкімге ешкім бола алмайды үстеме.
Өзіңді артық санасаң да өзгеден
Дәлелдеуге күшенбе тек, күштеме!

Жанын сақтап қала алмайды жасқанған,
Асқақтап та аса алмайсың аспаннан,
Барлық пәле бір-біріне адамның
Артықтығын дәлелдеуден басталған!

Кемсітпей-ақ өзге жұрттың орынын,
Қиын ба осы шын керемет болуың?
Мойындатам деп жүргенде басқаға
Қайырылып қалмасын өз мойының!

Пәле қумақ пешене ме пендеге,
Өмір жоқ па өктемдіксіз өңгеге,
Бағынуға міндеттімін мен неге,
Басқаруға тиістісің сен неге ?!

Мен-қазақпын, сен-орыссың, сен-неміс,
Ел емеспіз ең керемет, ең кеміс.
Мен ұлымын, бағындырам дегеннен
Басталады бар ғаламдық сенделіс,
Біздің қазақ басынбаған ешкімді,
Өзің айтшы, қалай еді сендегі іс ?
Бір-бірінді жаулап алу –қиянат,
Бәріміз де бір кемеде –жердеміз.
Қоққан-лоққы, қақтығысты тый - дағы
Жер бетінен жарасыммен тер жеміс!

Пәле іздеме досыңнан да, қастан да,
Мұңға батпа, жасыма да жасқанба,
Жаман ой мен ұсақтыққа салынбай
Жиі- жиі қарап тұршы аспанға!

Жат сезімді жүрегіңе өткізбе,
Көңіліңе кемшілікті көп тізбе.
Жамандықтан жабырқасаң жердегі
Жер бауырлап жатып қалмай, көкті ізде!

Жан білмейді періште ме, аруақ па,
Шексіз қуат, таза нұр бар ол жақта.
Тазалық пен сұлулыққа ұмтылшы,

Құмар болмай қан төгіс пен қылжаққа!

Байлығың мен көптігіңе тасынбай,
Бір-біріңді бағындырып басынбай,
Бір бауыр боп тату-тәтті жүрейік
Қамыт болып мойнымызға асылмай!

Біз жүрейік сыйластықты ән қылып,
Жоқ өмірде одан басқа мәнділік,
Нағыз достық болады ғой тек қана
Тең халықтар арасында, мәңгілік!

Біз сыйлаймыз барлық елді ғажап қып,
Сен де, ғалам, құрметтей біл қазақты.
Өзгелердің азаттығын сыйлаудан
Басталады шын мәнінде азаттық!

Көз алартып мекеніне басқаның,
Ықтиярсыз топырағын баспағын.
Бәріміз де баласымыз ғарыштың
Мәңгіліктің бір сәтіміз қас қағам!

Ғарыш-Жердің ашып жаңа парағын,
Ай - әлемді айналдырып пырағын,
Екі досын – барша адамды құшақтап
Кең далаға қонды Тоқтар қыраның!

Жан сарайын жаңғыртқандай жел иісі,
Аңқылдаған жел әкелген ел иісі,
Аспан, ғарыш шын ғажайып болса да
Бәрінен де артық бейбіт жер иісі!

2001 ж.

Тәксидегі тағдырлар

Поэма

I

Кел, жолаушым,
Қане, қайда барасың?
Қатарымсың,
Бәлкім іні, ағасың?
Отыр, отыр...
Бергеніңе қанағат
Қалтаңның да байқап тұрмын шамасын.

Бөтен емес
Бәріміз де бауырмыз,
Жел көтеріп
Көшіп келген ауылмыз.
Тыным таппай
Теріп жүрген несібе
Тас жолдағы тәкси деген қауымбыз.

Тәкси!
Тәкси!
Деп күнімен қақсаймыз,
Қақсамасақ қара бақыр таппаймыз.
Түсінерсің
Тіршіліктің қамы ғой
Жанталаста жақынға да жақпаймыз;
Керілдесіп кейбіреумен теңге үшін
Кейде тегін жеткізіп те тастаймыз.
Алғанды ешкім жек көрмейді десек те
Адамдықты ақшаға біз сатпаймыз.

Айып етпе
Ескілеу деп көлігің,
Темір түгіл
Тозыңқылау көңілім.
Қуып келем тәтті үмітті тәксимен
Түзелер деп түбінде бір өмірім.
Жол қысқарсын
Әңгімені шертейік,
Тыңда менің, момақандау серігім.

Кімдер мініп
Кім түспеген тәксиден,
Тәкси артық кейбіреуге жақсы үйден.
Шындықты айтып
Басқа жерде айтпайтын
Кіжінуген,
Жұдырығын тас түйген.
Ағайларды ала зытқан кез де бар,
Асып-сасып,
Қашып шыққан басқа үйден.
Айғыз-айғыз бетін көрдік арудың,
Ақ шаштыға
Ақшасы үшін жас тиген.
Асыққаннан есі шығып абдырап,
Көрдік жұртты

Көлік үшін басты иген.
Алыс жолға адастырмай уағында
Алып барсаң
Алғыс айтып
Ақша үйген.
Айта берсем әңгіме көп...
Бір күні,
Мінді бір қыз,
Ырғатылып...
Мас күйде!

Езуінде секеңдетіп шылымын,
Елеусіздеу сездіреді қылығын.
Бүйрек бетті,
Сүп-сүйкімді,
Сүйріктей,
Сәлден кейін
Атты сөздің тығынын.

Адам – қызық,
Мейлі бір іс тындырсын,
Я күйініп,
Сағы сынып, шыңғырсын,
Бейтанысқа сыр ашады тәксиде
Түсінбеймін,
Неге екенін кім білсін?!

«Ағай, - деді,
Қарайсыз ғой түйіліп,
Отырсыз ба ішіңізден сүйініп?
Қарындас деп жақын тартып алдымен
Қырындайтын біздің қазақ қиын ұлт!

Қайырылдым
Қайыры жоқ уайымнан,
Майырылдым
Тойымы жоқ жайыннан,
Сандалкермін,
Саңлақ қыздың бірімін,
Сайғақ құрлы сая тапқан Саиннан!

Ақшалыға
Табылады патша-тақ,
Ақшасызды
Алжастырып, қақсатат,

Заман солай
Билеп бізді, үйретті,
Барыңды сат!
Арыңды сат!
Ақша тап!»
Сөзін бөліп мен ақырын күңк еттім,
«Арсыз деген
Емес бірақ, жақсы атақ!»

Үндемеді
Көк түтінге көмілді,
Өксігендей...
Іштей бәлкім, егілді?!
Бір мезгілде белгі берді тоқта деп,
Түсініксіз,
Нені ойлады, не білді?

Келдім, - деді,
Мен көздеген жеріме,
Машинадан түсті ақырын,
Еріне,
Мен де түстім жол ақысын алмаққа,
Көз төңкеріп,
Күлді маған керіле:
«Сізге төлер соқыр тиын ақшам жоқ,
Натурамен алам десең – мен міне!»

Тұра қалды қолын тіреп капотқа,
Артын түріп,
Ыңғайланып «заходқа».
Шошып кеттім,
Масқара деп, мынауың,
Шоршып түстім,
Ілінбедім шатаққа.

Сөзбен атты,
Түйіп алып қабағын:
«Бұдан басқа бар ма менен аларың?
Өмір деген – сатып алу, сатылу,
Сенің – тәкси,
Менің – тәнім тауарым!»

Қымсынбайды
Айналадан
Түнгі айдан,

Азғырады...
Деп қимылда, ыңғайлан,
Күнде саған табылмайды бұл қызық,
Айт, егер де
Қалдым десең мұндайдан...
Әйел заттың әзәзілі аз емес,
Намыс қайрап,
Ұрып-ақ тұр шымбайдан.
Жыным қайнап
Қайдан шықсаң одан шық,
Бастап кеттім әлгі қызбен бір майдан!

Ес жиғасын қарап оң мен солыма,
Тізгінімді алдым қайта қолыма.
Қара түнге сіңіп кете барды қыз,
Қала бердім бомба түсіп ойыма,
Ар туралы ақыл айтып отырып,
Қалай түстім арсыздықтың торына?!

Өмір – осы,
Мың бұралаң, сырғанақ,
Шыбын жанды шырқыратар шырмап ап.
Тура жолмен түзу келе жатқанда
Адастырар
Ойда жоқта сор қамап.
Өзегімді өртейді кеп әлдене,
Өр кеудемді орып, орып, тырналап,
Неге елестей береді сол кеткен қыз,
Тәлтіректеп,
Қараңғыны қармалап!

II

Иә, жолаушым...
Әлі біраз жер бар ма?
Зерделей бер
Сөз арнасын аңғар да.
Кейде осылай шер тарқатып алмасақ
Қайран жүрек
Жарылмай ма арманда!

Ығы-жығы...
Кісіден де көлік көп,
Кететіндей бір бүйірден періп тек.
Мәз боламыз иномаркі мінгенге

Шетелдерден ескі-құсқы теріп кеп.

Тозса дағы құйғытады Тойотам,
Оза алмайды одан тұлпар,
Тай, атан.
Заман солай...
Қалдырып ед әйтпесе,
Тойотаны
Қай отаның,
Қай атаң?!

Біреу – андай,
Біреу, бәлкім мұндай дер,
Өзін-өзі тек шындықпен шындайды ел.
Көшіп көрген көшелі жан екенсің,
Ауыз – біреу,
Құлақ – екеу,
Тыңдай бер!

Адам ұшып
Ай мен Марс, ғарышқа,
Түссе дағы компьютерлер жарысқа.
Қара жолда талай тағдыр тәксимен
Кетіп бара жатқан жоқ па алысқа...
Бөлек-салақ көп сөмкелі мінді әйел
Кенелгендей базар барып табысқа,

Жайылып кеп, молынан-ақ жайғасты,
Үсті-басын пора-пора тер басты.
Әңгімесін қоя берді ағытып
«Той жасаймын,
Қызығым, - деп, - алғашқы!

Құдай берген бір ұл, бір қыз бар менде,
Ондай балдар
Жоқ қой күллі әлемде!
Әкелері жастай қайтты,
Жеткіздім,
Ешкімнен де кем қылмадым
Шерменде.
Шүкір, міне,
Ұл үйленем деген соң
Шығып кеттім
Отыра алмай бөлмемде.

Қуанышты бөлісем деп халықпен,
Шауып жүрмін
Оттай лаулап жанып мен,
Көптен күткен қызығымды тойлауға
Бес миллион қарыз алдым банктен!»

Жанды баурап
Жүретұғын жарқылдап,
Біздің қазақ,
Ақкөңіл ғой аңқылдақ.
Қазағымды айырбасқа бермеймін
Басқа жұртты әкелсең де алтындап.
Бір шалқысақ
Шалықтап та кетеміз,
Әйел де отыр
Ағыл-тегіл
Таңқылдап.

«Көрші-қолаң күнкілінен қашам деп,
Күндегеннің көкірегін басам деп,
Бәрін жиып
Ығай-сығай
Жайсаңның
Ағайыннан,
Аймағымнан асам деп,
Жұлдыздарға ән салдырып бұл тойда,
Мал-мүлкімнің түгін қоймай шашам!» деп.

Болам десең,
Жаны таза, жарқын ұлт,
Көкіректі қақпаған жөн,
Халқым, ұқ!
Лепіргенде
Тәксиімнің төбесін
Тесе жаздап
Тоқтады әрең алқынып,
Түсті әйтеуір жеткеннен соң үйіне,
Бума, бума сөмкелерін артынып.

Бас шайқадым,
Іштей ептеп мұңданып,
Болса қиын
Қызың - масыл, ұл – ғаріп.
Қарызданып той жасаған – қате деп,
Қанша айтсаң да,

Ұғар ма екен бұл халық?
Кіріп кетіп кредитке өмірлік
Өз мойнына өзі салған бұғалық!

Жә, сонымен,
Келдім үйге іңірде,
Бала-шаға
Мәре-сәре, күлімдеп,
Шай-пәй ішіп,
Ашып қалсам телені,
Әйел отыр
Көп каналдың бірінде!

Жоқ бірақ та манағы екпін, қарқыны,
Өшіп қалған
Жанарының жарқылы.
Сөйлеп отыр жанындағы тілші қыз.
Бір жағдайдың сезіліп тұр салқыны.

Жәрдем сұрап
Жылап – сықтап келгесін,
Тілші қалай
Әйелге сөз бермесін?
Қарызға алған
Үйін салып кепілге
Жоғалтыпты
Бес миллион теңгесін!

Әрең сөйлеп
Экраннан зарлап тұр.
Жар сап жұртқа
Көзден жасы парлап тұр.
Қайда?
Қалай жоғалтқанын білмейді
Жобалаумен
Жалпылама сарнап тұр.
Тапқан адам әкеп берсе,
Сүйінші,
Дайын ғой деп
Үміт жібін жалғап тұр.
Бұл заманда кім апарып береді.
Дәтке – қуат,
Өзін-өзі алдап тұр...
Бітті әңгіме,
Экранға айқайлап,

Қаным қайнап
Ашуымды, ал, лақтыр:
«Нең бар еді кредит ап кердеңдеп,
Барды ұқсатып
Дәміменен жан баққыр!

Шүкірлік жоқ
Күпірлікке бас ұрған,
Әй, ақымақ!
Сүйрер ме еді шашыңнан?
Моды,
Моды,
Деп жадылап жаһаннам,
Миың бу боп
Ұшып кеткен басыңнан.
Өмір құнын білетін-ақ жөнің бар,
Талай бейнет көрмеп пе едің жасыңнан.
Қанша айтсақ та
Ұқпайсыңдар...
Неліктен?
Асылық, деп,
Тым асқақтап,
Тасынған.
Жиған-терген дүниенді аямай
Шашам деп ең...
Қалай екен шашылған ?!
Сен қатынға,
Шынымды айтсам, сол керек,
Таптың ба, ақыр,
Пиғылыңнан...
Осыңнан,
Сендейлерді керегі жоқ аяудың,
Қал, табаға,
Досыңнан да, қасыңнан!»

Әрең, әрең келдім, тоқтап, сабырға,
Ертеңіне жұмысыма бардым да,
Көз алдымнан кетпегесін кешегі іс,
Көлігімді ақтардым кеп тағы да.
Дорба жатыр, орындықтың астында,
Ал, не дейсің,
Мұндай қызық тағдырға!
Аяғымен теуіп, теуіп, байқамай,
Кіргізген ғой, түсіріп ап, алдына...

Ашып қалсам...
Пәшкемен бес... мелион!
Мелшиемін,
Мелионға мөлием.
Ақша жатыр, арбап көзді, құбылып,
Дегендейін
Ал, қанеки,
Кел, ием!

Есім шықты,
Айран-асыр ақылым,
Тыға салып,
Жүріп кеттім ақырын.
Жақсы болды,
Қажетіңе жарат деп
Ұры дауыс сыбырлайды жасырын.
Кісі ақысын жеп мұратқа жетпейсің,
Не болады,
Дейді ұятым, ақырың ?
Әй, обал ғой,
Бейшараға обал ғой,
Болмаса да бірге туған жақының!»

Күні бойы әрі-сәрі,
Шыр-пыр боп,
Жанды қинап,
Өз-өзіме жүр, тұр деп,
Әдірісін сұрап алып теледен,
Іздеп келсем, отыр екен
Сұп-сұр боп.
Өзін-өзі сөгеді кеп аяусыз,
Сорасы аққан екі көзін «шыққыр» деп.

Мені көріп
Ұшып тұрды ербеңдеп,
Көктен түсті,
Шықты ма әлде жерден деп.
Екі қолдап бас салды да ақшасын,
Көпке дейін өзіне өзі келген жоқ.
«Құр сүлдерім қалды, – деді бір кезде
Тәуба, тәуба
Тек әйтеуір өлгем жоқ!»

Есін жиып,
Көзін оттай жандырды,

Ақылға кеп,
Ақ алғысын жаудырды.
Аппақ жібек орамалды,
Түйілген,
Сүйінші деп,
Разылықпен алғызды.

Бауырым деп
Ет жүрегі езіліп,
Аттандырды
Жан жылуы сезіліп.
Құстай ұштым...
Қандай бақыт
Өзіңді,
Өзің сыйлау
Адаммын деп сезініп!

III

Ей, жолаушым!
Кеттім білем көп сөйлеп,
Қайтем енді
Бара жатса тоқ кернеп.
Бір көкмылжың екен өзі деп қалма,
Тамағы тоқ, уайымы жоқ, көк көйлек.

Біздің тағдыр
Қиын әрі қызық та,
Бәрі болды,
Жақсылық та,
Бұзық та.
Мына тас жол - менің жолым өмірлік,
Тартып келем
Жеткенімше сызыққа.

Мен де оқығам
Бар жоғары білімім,
Ортан қолдай көп маманның бірімін.
Бес ауылдың мал шаруасын басқарып,
Бабын тауып
Өсірдім төрт түлігін.

Мыңғырған мал
Сана мейлің, санама,
Әрең сыйып жүретін сай, салаға,

Жалмауыздай жалмап түгел жан-жағын,
Нарық келді,
Мың құбылып замана.
Талай сұмдық істер болды ауылда
Ойлап көрсен
Сыяр, сыймас санаға.
Табын сиыр,
Үйір жылқы бензиннің,
Түтіні боп ұшып кетті ауаға.
Естен танып, құр сенделді қайран ел,
Қаншама жыл жиған байлық...
Шамала!
Құмға құйған судай болып сарқылып,
Қалқоз құлап
Қалды халық далада...
Қара ормандай қараша үйді қиратып,
Қаңғып келдік ақырында қалаға!

Жәрдем сұрап көрдік жақсы жайсаңнан,
Белді буып,
Өттік ептеп лайсаңнан.
Кіріп кеттік кәсіпкерлік әлемге
Саттым бір кез балық әкеп Зайсаңнан.

Әйтіп, бүйтіп,
Нарықты да меңгердік,
Қиындық пен қызықты да тең көрдік.
Кейде табыс қар суындай тасқындап
Сарқылғанда
Шөл кезгендей сенделдік.
Талаптанып,
Еңбек етіп жігермен,
Бірте бірте
Біз де оңалып, жөнделдік!

Иә, сәт деп
Іс орайын іздестік,
Ой жүгіртіп
Аннан, мұннан із кестік.
Беу, сәт сағат!
Кейде бар да
Кейде жоқ,
Сәт сағатым
Маған да ақыр кездесті.
Бір себептен бір себепке жалғасып,

Дүрілдеттім
Дүниелік бизнесті!

Алдымыздан ашылғандай жол даңғыл,
Ақша деген
Секілді бір мол жаңбыр,
Орайласып бір жұмысқа бір жұмыс,
Идеялар
Қаптап оң мен солдан бір,
Жарнамалап
Жер жаһанға жар салдық,
Құлағымнан кетпейді әлі сол даңғыр,
Алғашқы боп,
Алға шықтық...
Алдамшы,
Екен бәрі
Әуейлік
Болжам құр!

Ей, жолаушым,
Сөз ұққаның ұнап тұр,
Ұғымталға ықыласым құлап тұр,
Еш адамға тіс жармаған сырымды
Саған ғана айтам бүгін,
Құлақ түр!

Жалған,
Жала,
Ғайбат сөз деп жынданба,
Өтірікте
Көк тиындық құн бар ма?..
Ту сыртымнан ұрды бір күн біреулер
Гаражымнан
Шығайын деп тұрғанда...
Көлікке артып,
Керіп, тартып көкпардай,
Тастай салған
Ұрып-соғып зынданға.
Бір топ кісі
Тұрды төніп төбемнен,
Көзімді ашып,
Есімді әрең жиғанда.

Жалтылдайды,
Жандаралдың формасы,

Жанында өңкей еңгезердей зор кісі.
Жаутаңдадым
Жанұшырып мен байғұс
Айтшы кімнің
Келер дейсің өлгісі?!

Сұсты жүзді
Суық көзді жандарал,
Сөз бастады
Жендет құсап жанды алар.
«Жағдай жаман
Түсінерсің айтпай-ақ,
Бала емессің
Мұндай іске таңданар.

Амалың жоқ,
Айтқаныма көнесің,
Қарсы болсаң
Осы жерде өлесің.
Заңдастырып
Бар қағазға қол қойып,
Бизнесіңді
Бізге түгел бересің.
Үй-жайыңды,
Машинаңды өзіңе,
Қалдырамыз,
Тәп-тәуір күн көресің.
Құжаттарды
Біз ақтарып
Дайындап,
Әкелгенше жат осында...
Елесін,
Өткен күннің екшеп, әбден ойланып
Тағдырыңның өзің шығар төресін!»

Тастап кетті...
Тау жығардай екпіні,
Қара жерге көрсеткендей тепкіні.
Етіктері тарс-тұрс етіп еденге,
Езіп, жаншып
Жоқ қылардай «пешкіні».
Кетерінде
Кекете бір қарады,
Шекесіне
Баса киіп кепкіні.

Қорқыныштан
Қалтырады өн-бойым
Тірі адамды аяйтұғын жоқ түрі.
Қараңғы үйде қала бердім, қор болып,
Өтті зармен
Мен бейбақтың көп күні!

Шарасызбын...
Шамам келмей жемқорға,
Тоғыз айдай тарттым азап мен торда.
Таскеренмін,
Көрсоқырмын,
Мақрұммын,
Не болды үйде?
Елде?
Жерде?
Канторда?
Жетті бір күн
Сарт-сұрт етіп жандарал
Сақылдаған сары аязды қаңтарда.
Алдыма әкеп бума-бума қағазды
Тастай салды...
«Тағдырыңды ал, таңда!

Жұмыстағы сені іздеген құрбының,
Кім құлаққа іліп жатыр міңгірін?
Айттық елге,
Көп қаржыны жымқырып,
Жалмай берген
Толтыра алмай ындынын.
Үйіңе айттық,
Көтере алмай тойғанын,
Желік қуып
Кебін киіп жындының,
Қашып кетті дедік сені шетелге,
Көтермекке жас тоқалдың ырбыңын.
Саған күнде жаудырады нәлетін
Балаларың,
Сүйіп алған мұңлығың!
Шыңғырсаң да шыңыраудан шыға алмас
Шынжырлаулы шалажансар шындығың.
Бәрін реттеп
Қойдық жөнге келтіріп
Тірі жанға білдірместен ым-жымын.
Соңғы айтарым,

Қолыңды қой,
Айырбас,
Бизнесіңе –
Сенің өмір, тірлігің.
Я болмаса біржолата құртамыз,
Іздеп жатыр осы күні кімді-кім?!»

Сындым ақыр,
Мойынсұндым, бағындым,
Бар байлықтан
Баз кештім де,
Арылдым,
Сұрағанын түгел бердім қол қойып,
Ешбір жаққа келген де жоқ шағынғым.
Тақыр кедей болсам да аман жүрейін
Жандарында балдарымның,
Бағымның.
Елестейді
Элита боп жүрген кез,
Бұлдыр-бұлдыр
Арасынан сағымның!

Өтірік те,
Өксу де жоқ сөзімде,
Бұл бір сынақ
Ауыр ма әлде жеңіл ме?
Кім біледі
Жасадым ба асылық
Болып, толып
Балпаң басқан кезімде.
Сүйегімнен өтіп кеткен бұл қорлық,
Мәңгі мұң боп қатып қалды көңілде,
Кейде менен бәз біреулер сұрайды
Бір тұңғыық уайым бар деп көзіңде,
Оңай ма екен осыншама озбырлық
Болып жатса туып, өскен елінде?!.

Сөйтіп бәрін артқа тастап азаптың,
Жеткізер деп келешекте ғажап күн,
Тәкси болып тартып келем,
Тәуекел,
Жол да өзімде,
Рөл де өзімде,
Азатпын.
Қанын,

Жанын
Жәһәннамға сатпаған,
Шүкіршілік,
Мұсылманмын, қазақпын!

Сау бол, достым,
Қайрылмасын қанатың,
Аман-сау жет
Жеріңізге баратын...
Кейде өмірдің өзі тәкси секілді
Біреу мініп,
Біреу түсіп қалатын!

2010 ж.

ПАНДЕМИЯ Поэма

Пандемия

Дүңк еткізді дүниені дүлей сөз :
Коронавирус!
Пандемия! Пандемия!
Даңғырлап, гулеп,
Жәһәннам зәрін жанға құя.
Сасқанда жаман,
Сан -саққа кеткен сансырап,
Пенденің миын
Дуалап алды зәндемі қиял.
Жоба мен жөннің,
Жоспардың бәрі күл болып,
Алыстап кетті
Бір сәтте арман, алдағы қия.
Маңдайдан бағы,
Таңдайдан әні тайғанда,
Зарлады халық,
Талқан боп тыныш таңдағы ұя!
Үрейлі қаңқу шырмады күллі ғаламды:
Коронавирус!
Пандемия! Пандемия!

Қапыда соққан таңжал

Қаптады дажал,
Басталды майдан алапат.
Ар-ұят қайда,

Ақыл мен білім, парасат?
Залымдар бастап,
Қостаған ғылым зұлымдық,
Ғаламға салды,
Жазылмас ауыр жарақат.

Уханьнан ұшқан
Улы ажал кетті жайылып.
Жасытып жігер,
Сындырып бәрін, майырып,
Қапыда соққан
Қатерлі індет, зұлматқа,
Жүзінде жердің
Жоқ еді ешбір дайын ұлт!

Бүйірден келіп
Бүйідей тиген тосыннан,
Тажалдан тәжді
Тіршілік түгел шошынған.
Жаһанның жұрты
Саудалап жүрген бар-жоғын,
Дүниеге симай,
Сауғалап жанын жосылған!

Қиналған ғалам

Тына қалып ессіздік даңғырлағы,
Басталды зауал шақта тағдыр әні.
Ормандай орыс елі ойға батып,
Алпауыт Америка абдырады.

Өркенді елдер батты қызыл қанға,
Жер таппады жан сақтап, тығыларға.
Исі адамзат есінен танып қалды,
Испан мен итальян қырылғанда.

Тұншықтырды төрт бірдей тарабыңды,
Түңілді түрік, иран, араб, үнді.
Адамзаттың өкпесі саналатын,
Алқынтты Амазонка алабыңды.

АҚШ-тың ақша тапқыш даналары,
Сарғайды, сараптады, саралады.
Ғажайып ғылымы да, қаруы да,
Вирусты тоқтатуға жарамады.

Адамзат миллиондап қаза болды.
Батырды ауыр ойға саналы ерді.
«Жаңылған тәубасынан жер жүзіне-,
- Біреулер: «Көктен келген жаза!» - деді.

Қаңқуды, қан бұзатын, шындық көрді:
«Ханзулар ойлап тапқан сұмдық! - деді.
Зауыттан байқаусызда шығып кеткен,
Зұлматтан қапыда біз тындық!» деді.

Адамзат бірін-бірі кінәлады.
Есіктен ажал- елес сығалады.
Ковидты кім шығарды ?
Неге? Не үшін?...
Жауапсыз салбырап тұр сұрақ әлі?!

Дағдарған дала

Кең дала...
Кеңпейіл жұрт...
Аңғал-саңғал...
Аңғалдық жақсы емес-ау,
Аңғарсаңдар.
Сақтанбай,
Ашық, шашық жатқан елге,
Анталап бәле-бәтер, еркін самғар!

Күйзелді ел, күрсіне алмай,
Күңіренді,
Кеселдің көрінбейтін түрін көрді,
Түгелдей дүниені түнек басып,
Түңіліп тіршіліктен дірілдеді.

Сабылды,
Сең соққандай сансырады,
Қара жер қайғы басып, қансырады.
Алдынан адамзаттың шыға келді,
Аман-сау құтылудың сан сұрағы.

Түнімен тарттырды азап тән сынағы,
Таңға жету мұң болып, тұншығады.
Тұнжырап таң атқанда, а, дариға,
Талайдың сөнді үміті, шам шырағы.

Ес кетіп елдің бәрі үрейленген,
Айрылып арыстардан, сүлейлерден,
Білмейді қалай, қайтіп күресерін,
Көрмеген бұрын - соңды дүлейменен.

Жандары саруайымнан сығылысқан,
Сабылып, қалтарысқа тығылысқан.
Көрвирус көрінбейтін көрқап сынды,
Жаралған жер-жаһандық ыбылыстан.

Жанталас...
Танымайды адамды адам.
Жалынып, қу жан үшін амалдаған.
Аңғалдың алаңдаулы бар білгені,
Зар жылап, зұлымдарды жамандаған!

Көшеде ел сенделіп егіледі,
Бауыры бауыр үшін езіледі.
Бұл бәле қайдан шықты, кім жіберді,
Төбеде кім әкеліп төгіп еді?

Әр ненің еріп жүрген әсеріне,
Кірмейтін қауіп-қатер қаперіне,
Аңғал ел жанын қояр жер таба алмай,
Қамалды төрт қабырға пәтеріне.

Қонақпен бұрын үйге құт келетін,
Ал қазір болды үрей мен құрт келетін...
Келешектен керемет күтіп жүрген,
Көрешек көп екен ғой жұрт көретін.

Ауырды патшалар да пәрмені көп,
Әлеуметтің сөзі көп, әлдері жоқ.
Көпшілік әрі-сәрі, есі шыққан,
Көрінбейтін кеселге дәрмені жоқ.

Арыс жатыр, аузымен ауа қармап,
Судан шыққан балықтай, жағада аунап,
Арыстандай, жалынан айбын кеткен,
Далада тұр ағайын, ана зарлап.

Даланың ұлысы да, ұрысы да,
Уханьның айла таппай вирусына.
Жүздерін төмен салды, дем бере алмай,
Тарылған туған елдің тынысына.

Ой - толғақ

Кім тапты?
Кім таратты?
Қауіп қайдан?
Ғаламға ашқандар кім жабық майдан?
Кім, қане, қорған болмақ ел мен жерге,
Ерлерің жүрсе қуып сауық, сайран?!

Не таптың арыстандай ақырғаннан,
Ерте-кеш қызыл сөзді сапырғаннан?
Бәлеге қарсы тұрар білгірің жоқ,
Не пайда ай кезетін ақылманнан?

Жүрміз деп дүниені дүрілдетіп,
Жым болды дүрдигендер бүгін нетіп?
Көкірек кергендерді қас-қағымда,
Көрвирус қойған жоқ па дірілдетіп!

Көкжалсып, кеуде соққан батыр қайда?
Тәңірісіп, тіл безеген ақын қайда?
Қарсылық көрвирусқа көрсете алмай,
Қор болды ғылым, білім, ақыл, айла.

Шыдамай көр- кеселдің салмағына,
Қайысты елдің не бір ардағы да.
Алшайып атқа мінген азаматтар,
Жарамай дәнемеге қалғаны ма?

Таяныш көрсе халық үкіметті,
Жөн таппай үкіметтің есі кетті,
Арыстай азаматтар қаза болса,
Табытты тас бекітіп, бесік етті.

Жат жұртқа жаның қалмай жайрандадың,
Қай бетіңмен тайрандап, сайрандадың ?
Жұқпалы дерт қаптаса қайтеміз деп,
Қорғауды елді неге ойланбадың?

Оп-оңай ойы бұзық өте алады,
Ашып неге тастадық шекараны?!
Далаға қаптап кіріп жатқан жоқ па,
Жұқпалы ауру, індет, топалаңы!

Жан-жақтан жаһандық дерт торлағанын,

Неліктен ой жүгіртіп, аңдамадың?
Өзін қорғай алмайтын байғұс халық,
Кімге керек құр бекер зарлағаның?!

Сақтанам десең жақсы, жаманды ойла,
Белгісіз бұрылары заман қайда.
Тағы да бәле келсе, ел қорғайтын,
Білетін іс тетігін маман қайда?

Еліңді қойса жатқа ойрандатып,
Уайымсыз ішесің бе айран, қатық?
Зұлым заман өкпеңнен қысып тұрған,
Қойса жақсы сайратып, сайрандатып!

Жұлдыздар - елдің ие, тірегі деп,
Білегі, ақыл-ойы, жүрегі деп,
Елірді, еліктеді үлкен-кіші,
Экран – өмір өзек, тілегі боп!

Бәрінен артық көріп жалтылдақты,
Жезді де, ездерін де алтындапты,
Сарп етіп күш-қайратын, ақыл, ойын,
Жалтылдау үшін босқа салпылдапты.

Дүрсінген, дүрілдеген дүйім жұртты,
Бір уыс қылған жоқ па түйір құрты?
Кемелдер, кемеңгерлер көк тіреген,
Қайрансыз салбырады үйде мұрты!

Мемлекет шешімі

«Қиын сәтте күллі халық біргеміз,
Бірге болсақ, сөгілмейді іргеміз!
Түңілмейміз қара түнек басқанда,
Үмітпенен ұмтыламыз күнге біз!

Қапияда қаптап келген бәлекет,
Елден алас, жер бетінен мүлдем кет!»
Президенттің өзі бастап, ел қостап,
Көрвируспен шықты айқасқа мемлекет!

Шамырқанып, азаматтар бар күшін,
Халық үшін бұл майданға салды шын.
Карантиннің - қара түннің кезінде,
Аямады елден көмек, қаржысын.

Аруақтанып, көтеріп көк туыңды,
Қайратты ерлер бір кісідей жұмылды.
Көрінбейтін дажал, бірақ, оңай ма,
Жалмай берді талай қымбат ғұмырды.

Ауруханадағы арпалыс

Аурудан алыс та өлді, жақын да өлді,
Ғұлама, батыр, бағлан, ақын да өлді.
Көрвирус құрбандығын таңдамайды,
Бірталай басшы, қосшы, әкім де өлді!

Тарылып, таусыларда алар демі,
Науқастың аурухана барар жері.
Көрмеген көрвирусты дәрігерлер,
Дауасын сұмдық дерттің табар ма енді?.

Алқымнан алғанда елді ажал мерген,
Сауал тұрды, кім емдеп жазар деген?
Инфекционист Исабек Қозыбаев,
Шайқасты көрінбейтін тажалменен.

Ұшына саусағының құт дарыған,
Қасиет үзілмеген түп-тамырдан.
Дәрігер дара мінез бір тынбайды,
Ажалдан адамдарды құтқарудан.

Жағдайды, жұртты жинап, ұғындырды:
«Шамамыз жоқ па біздің шыбын құрлы?
Қалайық адал болып антымызға!»
Деп күреске ұжымды жұмылдырды.

«Тар кезең...
Тәртіпке сый!
Мейлің сыйма!
Өмір үшін көңілдің күйін сыйла.
Аққа құдай жақ болып, қуат берсін,
Бізбен бірге Гиппократ, Ибн Сина!»

Майдандағы дәрігерлер

Дәрігерлер еңсені езген зілді ұқты.
Кілең мықты жігер қайрап, ширықты.
Орындауға бел байлады бұлжытпай,
Маңдайына

Тағдыр жазған бұйрықты!

«Айнымаймыз
Адамшылық міндеттен,
Айқасамыз
Елге келген індетпен.
Амал қанша,
Білмей тұрмыз біз бірақ,
Қалай, қайтіп күресуді бұл дертпен ?!»

Анталаған алды-артыңды аңдатпай,
Дажалменен шайқасамыз шаң қаппай.
Қан майданда Отан үшін қылышпен,
Танкке де қарсы шапқан солдаттай!»

Көрвируспен күреске,
Дәрігерлер кірісті,
Бір құдайға сиынып.
Аранына ажалдың,
Тастама деп адамды
Ар-намысы бұйырып.
Үсті-басын тұмшалап,
Тұншықса да сабыр ғып,
Төбесінен аққан тер,
Табанына құйылып.
Жер-жаһанның жел құрты,
Қаптағандай жиылып.
Қылшылдаған қыз, жігіт,
Құрбан болды ел үшін
Қыршынынан қиылып!

Үрей мен үміт. Айқай

Жанталас...
Аурухана,
Көңіл күпті...
«Жаратқан!
Үзе көрме өмір жіпті!»
Құдайды қиналғанда еске алған ел
Күбірлеп, тілейді іштей жеңілдікті,
Бетпе-бет дертпен жатыр арпалысып
Көтеріп келген жандар не бір жүкті...

Ажалдың амалы жоқ,
Себебі көп,

Сырқат пен шипаны хақ береді деп,
Аулада сең соққандай сенделген жұрт,
Арасын үміт, үрей кезеді кеп.
Қалтаңдап дәрігерге жүгіреді,
Жаутаңдап, дәтке қуат, демеу іздеп.

Әуелде жылышырай, жұмсақ бәрі,
Тәп-тәтті, сыпайылап тіл қатқаны.
Қабағы қарс жабылды дәрігердің,
Сыйғыза алмай қаптаған сырқаттарды.
Қабарған көпшіліктің қаны қайнап,
Аузынан ашу-ыза бұрқақтады:

- Менсінбей бізді жүре тыңдайсындар,
Басыңды кімге, неге бұлдайсындар?
Күттіріп күні бойы зарықтырып,
Неліктен жұртты сонша қинайсындар?
Бір қағазды толтырып пәлен сағат.
Дәлізге топырлатып жинайсындар!

Қойқаңдап әрлі-берлі жүресіндер,
Елді емес, өздеріңді сүйесіндер!
Дәріден дәрмен болмай, дерт меңдесе,
Кінәні өзімізге ілесіндер.
Кісіні емдеуден де артығырақ,
Үндемей өлтіруді білесіндер!

Ойыңды жамандыққа жани көрме,
Ем қылсаң, шипалы боп, дари көр де!
Жанына батқан дертке дауа тілеп,
Шырылдайды кәрі де, сәбилер де.
Көзіңмен көріп тұрып қиналғанын,
Қалайша жатқызасың кәридөрге!?

Жақынның жайын ойлап, мазамыз жоқ,
Ажалдан қайтсек алып қаламыз деп!
Бірдеме болып кетсе, көрсетеміз,
Табамыз сендерге де жазаны іздеп!
Көп қорқытты: «Көріңді қазамыз!» – деп.
«Иттей ғып интернетке жазамыз!» – деп.

Ел ішінде қит етсе жылайтын бар,
Сәл сүрінсе, жалп етіп құлайтын бар.
Міндетсіп күллі жұртқа, масылдықпен,
Қажетін қиқулатып сұрайтын бар.

Жамандап, жалпақ елдің түгін қоймай,
Сапырып оңды - солды сынайтын бар.

Дәрігер Қатираның жауабы:

Қатира қайсар еді қарағаштай,
Қитұрқы қулықтарға араласпай,
Күреске кірген құртпен көрінбейтін,
Қорғалап, қара басын ала қашпай.

Ақ бата, алғыс алған аталардан.
Қазақтар жақын тартып, апалаған.
Ардақтап орысы бар, немісі бар,
Өзге ұлттар Катерина – Катялаған!

Жұмысын өте жақсы білетұғын,
Әдеппен әдептіге күлетұғын,
Текті еді, тепсінгенге тіке қарап,
Бетпақтың бетін сөзбен тілетұғын:

- Тоқтаңдар!
Неге сонша тулайсыңдар?
Жағдай осы...
Орын жоқ... сыймайсыңдар!
Жан-жақтан жала жапқан жаман сөзге,
Елігіп, ғайбат сөйлеп, шулайсыңдар!

Неғыл дейсің?
Орын жоқ палатада!
Босайды...
Күте тұрсаң...
Таң атарда...
Кәридөр түгіл тіпті көрге тығар,
Көрвирус алды-артыңа қарата ма?

Даттауға неткен жүйрік шеберсіңдер,
Тағдырдың жазғанына көнерсіңдер!
Шипа берсе, жазылып біздің қолдан,
Ажал жетсе, бізсіз де өлерсіңдер!

Бұл сұмдық ойда- жоқта елге төнді,
Ғажайып шипа қолдан келмес енді.
Бар емі дәрігердің қона берсе,
Еш адам дүниеде өлмес еді.

Қара бұлт торлағанын ұғын анық,
Қайғыдан қан жұтып тұр бүгін халық!
Жоқ болса немді берем, немді салам?
Салмасам өз өкпемді жұлып алып!

Шулатып анда-мында жаздырасың,
Қайдағы шайтан ойды қоздырасың.
Жазғаны ажал болса пешенеге,
Несіне оған бізді жазғырасың?!

Мен тұрмын қырық тоғыз мүшелімде,
Жұрт үшін жанған отқа түсемін бе?
Көрвирус көрінбейтін дауасыз дерт,
Көнбейді тістенуге, күшенуге.

Байым бар, менің де үйде балдарым бар,
Немере сүйсем деген арманым бар.
Адам ғой сен сияқты дәрігер де,
Оның да жан, жүрегін аңғарындар!

Жалаға жауап қатпай, көнемін бе?
Баламды көрмеймін бе, көремін бе,
Емдеймін деп жүргенде өзгелерді,
Олардан бұрын өзім өлемін бе?

Еңбегім – өмірім бе, өлімім бе?
Кигенім кебенек пе, кебінім бе?
Тағдырдың тезі қиын, жолы жұмбақ,
Бұйырар төрін кімге, көрін кімге?

Науқасы меңдеу тартқан жан өле ме,
Жоқ әлде емдеп жүрген мен өлем бе?
Шалықтап, сал-сері боп жүрген елді,
Салды ғой бір- ақ сәтте сергелдеңге.

Бауырмыз, бір-ақ елміз мен де, сен де,
Мейлің сен, сөзім шындық, мейлің сенбе.
Қайран жоқ қолдан келер бұдан басқа,
Тірідей қазір мені жерлесен де!»

Қаһармен Қатираға қайрат бітті.
«Науқастар өмір жайын ойлап күпті.
Бұл жерде топырлауға болмайды!» – деп,
Бәрін де бет қаратпай айдап шықты!

Киініп қабат, қабат, тұмшаланып.
Айқасып, алғы шепте тұрса да анық.
Ем түгіл, есі де ауып қалады екен,
Зар илеп қаптағанда мұнша халық!

Уайымдап, балдарына алаңдайды,
Уағымен өз үйіне бара алмайды.
Мекендеп бір бөлмені тұрып жатты,
Бір сәт те емін – еркін дем алмайды.

Қауіпті ішкен суы, тамағы да,
Көрвирус жайлап алған ауаны да.
Әйтеуір, алданышы ватсап қана,
Көреді содан байды, баланы да!

Алғыс пен қарғыс

Дәм-тұзы таусылмаса тағдырдағы,
Себепсіз үзіле ме жанның әні?
Жазылып ауруынан шыққан жандар,
Ақ бата, ақ алғысын жаудырады.

Ал енді қаза болса, зарлайды кеп,
Дәрігер, мемлекетті қарғайды кеп.
Мәңгілік өмір сүрер адам жоғын,
Ашумен ойына да алмайды тек!

Бауырдың амандығын зарлап тілеп,
Тұтасты туысқандар, қармап білек.
Аман-сау шықса айығып, алғыс айтып,
Опат болса, түк қоймай қарғап-сілеп.

Ел бұрын: «Көп көңілі - көлдей!»- десті.
Ал бүгін ылайланған селдей көшті.
Гулеген, дүрілдеген қаңқу, ғайбат,
Әлеуметтік желіде желдей есті.

Тілдеді...
Барды боқтық, балағатқа.
Қалдырып бар жақсыны жаман атқа.
Қит етсе ғаламторға жүгіретін,
Не дерсің, бәрі де адам, жамағатқа?!

Қаралы жанның қарғысы:

Көк ит жарсын өтінді,
Көп ит жесін етінді,
Ковид жесін өкпенді,
Түгінді қоймай тілдеп жұрт,
Қап-қара қылсын бетінді!

Тынысың бітіп, тарылып,
Тамырың түгел жарылып,
Бір-ақ жұтым ауаға,
Бауырым қалай қиналса,
Сен де қал солай зарығып!

Өкпең түгел тесілсін,
Өмірің ерте кесілсін.
Санатынан жақсының,
Атыңды мүлде өшірсін!

Аман қалған жанның алғысы:

Тарылмасын тынысың,
Табысты болсын жұмысың.
Алғысы елдің қалқан боп,
Қайтарсын қарғыс қылышын!

Көркейіп өссін өркенің,
Өмірдің кешіп көркемін,
Армандай аппақ айдында,
Керіліп еркін желкенің,
Биік болсын мерейлі,
Бүгіннен де ертеңің.
Айналсын шынға, аяулы,
Бала күнгі ертегің!

Ақ халагты абзал жан,
Бақыт жолың ашылсын,
Алғысымен халықтың,
Алланың нұры шашылсын!

Көшеде

Дүние келгендей боп асты үстіне,
Байланды бес теңгенің мәскісіне.
Мәскі киіп алған соң айырмайсың,

Ұры ма?
Мас кісі ме?
Бас кісі ме?!

Халықтың қарс жабылды қас-қабағы,
Дегендей бізді кімдер басқарады?
Басталды қайғыдан да пайда сауған,
Маскалы масқараның маскарады.

Арпалыс...
Айырып көр ақ-қараны.
Қоймада қап-қап дәрі сақталады...
Секілді көрінеді көпшілікке,
Алдырмас аярлықтың тас қамалы.

Ел-жұртқа берілмеді дәрі-дәрмек.
Дәрісіз жас пен кәрі – бәрі де өлмек.
Жер-көкті жаңғыртқандай жанайқайы,
Жүрегін жалпы жұрттың жалын кернеп.

Басшылар сөзге тоқтап, жоғын жоқтап,
Бар затты қоймадағы хаттап, шоттап.
Қиналған елге қымбат дәрі сатқан,
Қуларды қуып шықты, даттап, соттап.

Батса да ел қайғысы ер кеудеге,
Мұрша жоқ, таразылап, зерделеуге.
Бетперде кие салу қиын боп па,
Пендеге, еті үйренген перделеуге!

Ақыл-ой шексіз болса қаншалықты,
Шексіз ғой ақымақтық соншалықты.
Ауытқып, қылған ісін есерліктің,
Жабылып ойлап таппас барша мықты.

Жөн бар ма жамандайтын жақсыларды.
Ел үшін тар кезеңде шапқылады.
Бір күні, түсінбеді ел, астанада,
Аспанға фейерверк атқылады!

Ерлерін елі қанша мақтаса да,
Той жасап тар кезеңде топтаса ма?
Дем жетпей, ел тұншығып жатқан кезде,
Аспанға салтанатты от шаша ма?

От шашу – айдалаға алтын шашу,
Жемқорлық, ессіздіктің артын ашу.
Сасытып, жер мен көкті, даланы улап,
Аяққа, алдап-сулап, халқын басу!

Қайғылы халық көктен от көргесін,
Қалайша дүлейлікті жек көрмесін?
Карантиннің қатпарлы қара түні,
Сыпырды сырттандардың бетпердесін!

«Ақшаны ақтау үшін аттық!» – деді.
«Ел рухын көтереді шаттық!» – деді.
Тарсылдап, жарқ-жұрқ етіп жатқан шақта,
Таусылды талай жанның ақтық демі!

Дәрігер мен елес

Амалдап,
Аннан-мұннан жиса да еппен,
Дәрі жоқ...
Дәрмен кетті Исабектен.
Дауасыз дерт шипасы табылады-ау,
Тек қана Рахман құдай құйса көктен!

Оп-оңай болып кетті өлу мұнда,
Құрбандар
Отыз...
Қырық...
Елу мың ба?
Тым ауыр қаза болып аз қазаққа,
Батты ғой айықпайтын елім мұңға!

Өмірдің сарқыларда бал бұлағы,
Аяусыз тапталғанда тал, құрағы,
Күрескен күні-түні көртажалмен,
Абзал жан азап тартып, қалжырады.

Белгісіз түсі екені,
Өңі екені,
Көргендей болды күлгін көлеңкені.
Құбылып, тәжді малғұн тіл қатады,
Үйіріп езуіне келекені:

Елес:
Адамзатты құтқарам деп,

Әуре болып жатырмысың?
Көрвирустан қорықпайтын,
Әлде көзсіз батырмысың?

Ақымақсың, бәлкім, білмес,
Тыныс, тірлік тарылғанды?
Шырмап алдым дүниені.
Жер де, су да, бәрі уланды.

Исабек:
Сен кімсің?
Есермісің, сермісің?
Жаумысың әлде елмісің?

Елес:
Мен бармын...
Әлде жоқпын...
Елеспін...
Жау десең жаумын,
Ел десең елмін,
Ешкім де бәлкім, емеспін!

Ал, сен өзің кім боласың?
Ұрымысың, ұлмысың,
Дүлеймісің, дүрмісің?
Бактерия басыңмен,
Адаммын деп жүрмісің?!

Исабек:
Мен адаммын!
Рухым биік дертіңнен,
Айнымаймын дәрігерлік сертімнен!
Адам үшін шықтым ұлы шайқасқа,
Парызымды атқаруға еркіммен!

Елес:
Дүние шексіз, тұңғиық,
Адам деген бір тозаң,
Көзге де тіпті ілінбес.
Тозаңдығы бірақ та,
Өзіне мүлде білінбес!

Естідің көрқап күркірін,
Қаптатып дерттің түр-түрін,
Күркілдеп жерге бүркемін,

Бермеймін енді бір тыным.
Көрвирус кіріп келер деп,
Үреймен өтер күн-түнің.
Кімге дәрі, кімге құт,
Даңғаза жалт-жұлт жырқылың?
Кімнен қайыр, қайран бар,
Дәрменсіз ыңқыл-сыңқылың!

Исабек:

Өмір үшін от кешіп, ордан өтем.
Аурудан адамдарды қорғап өтем.
Ковидтен, көп иттерден қорықпаймын,
Адамшылық жолын мен жалғап өтем!

Елес:

Құйттай ғана, көрінбейтін жалған дерт.
Жер шетіне желмен ұшып барған дерт.
Жарты әлемді жаулап алған патша да,
Жансыз құртқа әлі жетпей болған мерт!

Исабек:

Адамның жаны,
Биік тұр құрттың тегінен,
Шегінбей өлем,
Майданның алғы шебінен!

Елес:

Жоқ нәрсені малдана,
Өзіңді өзің алдама!
Жай ғана сөз жан деген,
Адам деген - тән ғана!

Исабек:

Адамның тәні табиғи,
Жаратылыс ең ғажап.
Тән – жанымның ұясы,
Ете алмайсың сен мазақ!

Елес:

Тән дегенің тәп-тәтті,
Микробтың мекені.
Микробтан жаралып,
Микроб боп өтеді.
Микробқа жем болып,

Микроб боп кетеді!
Аксиома, білесіз,
Тіршіліктің негізі,
Микробтар екені!

Исабек:

Табиғи жаратылыс - бәрі сұлу.
Бәрінен сау адамның тәні сұлу.
Тән – тіршілік негізі ағза болса,
Адамды адам қылған жаны сұлу!

Құртыңменен қорқытпа, өлесің деп...
Құдай жазса, өмірде көресім көп.
Тәнімді түгел жалмап, жеп қойсаң да,
Жанымды жеңе алмайсың теңдесі жоқ!

Елес:

Құрт жайласа тәніңді,
Ұмытарсың жаныңды,
Әнің менен сәніңді!

Дерт меңдесе дененді,
Ұмытарсың өлеңді,
Өлең түгіл енеңді!

Исабек:

Тәніміз - табиғаттың ең асылы,
Тарихтың дәлелдеген сан ғасыры.
Бірінсіз бірі тірлік ете алмайды,
Адам деген жан мен тән жарасымы!

Ескермей кеткендіктен кейде осыны,
Адамдар әрі-сәрі күй кешулі.
Бақытты болады адам, табылғанда,
Сәулелі жан, сау тәннің үйлесімі.

Біздің парыз адамның тәнін емдеу,
Бас, жүрек, қол мен аяқ, қарынды емдеу.
Тәні саудың жаны сау болуы үшін,
Әркімнің өз міндеті жанын емдеу.

Тәнді дерт меңдегенде емдегенмін,
Ешқашан жан мен тәнді бөлмегенмін.
Уақыт жетсе, денеден ұшып шығар,
Жан өлмесе, менің де өлмегенім!

Елес:

Әуре болып, әлденені ән қылып,
Іздейсіндер сәнділік пен мәнділік.
Бәрі жалған...
Құдай да жоқ,
Иман да жоқ,
Жан да жоқ,
Жоғалмайтын
Микроб қана мәңгілік!

Исабек:

Әзәзілге арбалма,
Әсерлі сөзге алданба.
Имансыз өмір - өмір ме,
Құдайсыз мән жоқ жалғанда!

Тозады дейміз темір де,
Жүрмейді ол заң көңілге.
Тоқтаусыз қайнап, жайнаған,
Өмірдің мәні - өмірде!

Жан мәңгілік, өлмейді!
Жер-көктегі жауыз құрттар,
Жиылып кеп жабылсаң да,
Жанға шамаң келмейді!

Елес:

Жанды сөз ғып, адаммын деп ақталдың,
Мәңгілік өмір дегенге сеніп, мақтандың.
Ал, бірақ, жанды қолыңмен ұстап көрдің бе,
Ағзаны сойып, түгендеп талай ақтардың?

Тіршіліктің сырын зерттеп, іздейсіндер көп заттан.
Өсімдіктен, су мен ауа, жер асты мен көк жақтан...
Өмір деген шұбатылған, бір тоймайтын шек-қарын,
Ал адамдар – бактерия, бірін-бірі жеп жатқан!

Исабек:

Аздырмақ болған,
Әзәзіл сөзге нанбайтын,
Көзбенен көріп,
Қолменен ұстай алмайтын,
Әуеден келіп,
Әуеге ұшып кететін.

Адамның жаны
Жаратқан берген
Аманат көкке самғайтын!

Жан аңсары – жақсылық,
Аманат жанды адамзат,
Құтылмас құмға жасырып,
Құтырған жынға тапсырып!

Елес:

Кемеңгерлер малталарын езіп жүр,
Қара халық шыбын жаннан безіп жүр,
Адамды адам жою үшін шығарған,
Дажал вирус күллі әлемді кезіп жүр!

Күллі әлемді патша вирус жайлаған.
Бар тіршілік – бактерия қайнаған.
Макромірде нелерің бар, ессіздер,
Тағдырларың микромирге байланған!

Құтқармайды оқ өтпейтін сауыттар,
Құрт жеңісі – қатар, қатар табыттар.
Бар әлемді билейді енді бұқтырып,
Бактерия өндіретін зауыттар!

Исабек:

Адамға таққан перде - ауыздықты,
Имансыздар жасаған жауыздықты!
Имансыз ғылым, білім қасіретті,
Адамгершіл ғалымдар – нағыз мықты!

Елес:

Сенесің артамын деп жүкті кімге?
Үзерсің күдеріңді күпті күнде!
Макросқа қолын созған марғасқалар,
Микросқа жем болады түп- түбінде.

Жалғаннан түрлі қауым, халық та өткен,
Жер жарған атақ, даңқы алып та өткен.
Өмір, тарих жоғалған уақыт қана,
Із-түзсіз жел ұшырып алып кеткен!

Исабек:

Тіршіліктің түп-түбінде бәрі алданыш, бекер ме?
Уақыт-желмен күллі тарих ұшып ізсіз кетер ме?

Бәрі мәнді өз уағында...оған ақыл жетер ме?

Бұл өмірдің барар жері, түпкі мәні өлім бе?
Күмән, күдік, үміт ойнар көнбейтұғын көңілде.
Күрес, тірес, егілген жан, төгілген тер тегін бе?

Батқан күннің қайта оралып, шуақ шашар таңы бар,
Әр нәрсенің өз уағында, өз орнында мәні бар.
Таным жолы оңай емес, жұмбақ сырын тауып ал!

Тегін емес адамдардың тілек, үміт, арманы,
Жоғалған жоқ ұшқан көкке бабалардың аруағы.
Бәрінің де біз білмейтін, бір құпия бар мәні!

Елес:

Ей, адамзат!
Қайтеді асып-таспасаң?
Кеш болмайды бәрін қайта бастасаң.
Бактерия – күллі әлемді билеп тұр,
Одан қашып құтылмайсың ешқашан!

Адамдардың өзі вирус, шынында,
Мұны бірақ білмейді әлі ғылым да!
Әрбір адам – бактерия қаптаған,
Тамырында, қарынында, миында!

Жан деген жоқ, нағыз өмір - тәнің, сен!
Басыңды иіп, бактерияға бағын сен,
Құдай санап тәжді тажал вирусты,
Микробқа тізе бүгіп, табын сен!

Исабек:

Бас-басына құдай іздеп, жол көрсетіп жаңадан,
Алжастырып сенген жанды, адасып жүр сан адам.
Келтіреді неше түрлі кереметті қиыстырып қисынға,
Құдай жасап қиялынан, қолдарынан, қоладан.
Ей, адамдар, иман ғана мәңгілік қамал, қорғаның,
Сақтайтын сені сайтани қатер, сасыған пәле - жаладан!

Елес:

Адамшылық, иманыңды,
Аяр білім жеңген жоқ па?
Ажалың мен дажалыңды,
Ғылым тауып берген жоқ па?

Исабек:

Имансызға дауа болмас,
Иманды жан- жауыз болмас!
Ақыл, білім адаспайды,
Иман, рахым болса жолдас!

Адамзаттың ақыл-ойы,
Биіктерге барады.
Құдай қолдап, ізгі ғылым,
Дерт дауасын табады!

Елес:

Басқа жол жоқ, пайымдаңдар.
Жойылатын жайыңды аңғар,
Ақиқатты іздесеңдер,
Микробты мойындаңдар!

Исабек:

Зұлымдық жетсе,
Аузынан көбік бұрқырап,
Заманды бұзған
Зымыстан ойлар зырқырап,
Құйындай соғып,
Ұйтқыса желдей жұлқылап,
Шыбындай жаным,
Қысылған кезде шырқырап.
Қорғайды мені,
Мәңгілік кәміл иманым!

Әзәзіл арбап,
Құлаққа малғұн сыбырлап,
Түршігіп жаның,
Жұлын мен жотаң жыбырлап.
Шалығы жынның,
Жегі құрт сынды,
Жүйкенде жүрсе қыбырлап.
Сақтайды бүгін,
Ақтайды ертең,
Мәңгілік кәміл иманым,
Мәңгілік қамал, қорғаным!!!

«Иа, Алла!» - деді,
Исабек сергіп, оңалды,
Сілкініп қыран,
Тұғырға қайта оралды.

Ширьғып, шындап
Алланың атын айтқанда,
Сылқ ете түсіп,
Көлеңке - елес жоғалды!

Исабектің мінажаты:

Иа, Алла! Рахман, Рахим!
Жұртты да өзің жараттың,
Құртты да өзің жараттың...
Адам қылып адамды,
Жер жүзіне тараттың!

Күрсінген көптің жерін көр,
Күйзелген елге көңіл бөл!
Жаратқан ием жар болсаң,
Ауырлық қандай жеңілдер.
Дертті де берген өзіңсің,
Жаратқан, өзің емін бер!
Тарылды елдің тынысы,
Өмірдің еркін демін бер.
Өлімге әзір асықпай,
Өмір бер, бізге өмір бер!

*Жан толқынысы.
Исабек пен Қатира.*

Ақ халат киген,
Аққудай аппақ абзалдар,
Адамдар үшін
Аранға тура барғандар.
Үзілер кезде,
Үміттің жалғап ақ жібін,
Дажалдан жанды,
Аман-сау алып қалғандар.

Кеудесін тосып,
Белгісіз жаудың дертіне.
Семсердей берік,
Адамдық парыз, сертіне.
Ерте ме, кеш пе,
Жұғарын ауру білсе де,
Еркімен барып,
Майданның түскен өртіне.

Ес кетіп елден,
Серкелер қалды сенделіп,
Арбасып жатты,
Азаматтық пен пенделік.
Деміккен елді,
Жаутаңдап қалған жан-жаққа,
Дәрігерден басқа,
Демейтін кім бар дем беріп?!

Қатира:

Сүйектен өтіп,
Күйдірді жүрек көргенім.
Өкпесі өшіп,
Тұншығып жанның сөнгенін.
Басымды тігіп,
Қаһарлы қарғыс арқалап,
Келмейді өлгім,
Ешкімді бүйтіп емдегім!

Боқтайды неге,
Кінәсіз әкем, шешем де!
Мен неге үнсіз,
Төзуім керек есерге?
Жаһанда кім бар,
Сақадай сай боп отырған.
Күтпеген жерден,
Көрінбей келген кеселге?!

Ұлдардан емес,
Іздей ме пана ұлт қыздан?
Жабыла тілдеп,
Жағасын неге жыртқызған?
Мен емес жұрттың,
Мұрнына вирус тықпалап,
Өкпесін өртеп,
Өлімнің демін жұтқызған!

Астында қалдым,
Атылған оқтай сөзінің.
Адаммын мен де,
Бар ұят, ақыл, сезімім.
Десең де мейлі,
Аттаған анттан қашқынсың,
Кетемін енді...
Қажыдым...
Бітті төзімім!

Исабек:

Егіліп жүрсің,
Болса екен аман халқым деп,
Еңбегің адал,
Соған сай еңбек ақың жоқ.
Шындығын айтып,
Ащы да болса өмірдің,
Шырылдап тұрсың,
Шырмауға сені хақым жоқ!

Өкпелей салып,
Біріне бірі өшігіп,
Өкпемен билеп,
Өктемдік қылып есіріп,
Қылт ете қалып,
Өкпесін сүйреп жүрген жұрт,
Жем болды құртқа,
Өкпесі күйіп, тесіліп.

Өспейміз өрлеп,
Өкпе мен назды тізгенде.
Өкпешіл қауым
Өртеніп кетер бір демде.
Өкпесі өшіп,
Еліміз сорлап қалмай ма,
Майданды тастап,
Өкпелеп кетсек біздер де!?

Қатира:

Қиналып халық,
Қаптаған ауру заманда,
Келгенше қолдан,
Беремін жәрдем адамға.
Келмейді бірақ,
Кінәлі болып жазықсыз,
Датталып жөнсіз,
Тапталып қалғым табанға!

Тепсініп неге,
Теріге сыймай тұлданып?
Қояды талап,
Біздерге сонша бұлданып?
Ешкімге ешкім
Міндетті емес өмірде,
Білмейтін соны,
Жылауық па еді, кіл ғаріп?

Исабек:

Вируста жан жоқ,
Иман жоқ, ой жоқ, қан да жоқ.
Тұрмайды таңдап,
Бала ма, жас па, шал ма деп.
Адамды емдеп,
Азабын тартқан жандарға,
Айтамын қалай,
Мұнда қал, үйге барма деп?

Сөйлеуге баптап,
Жағдайды жалпы ұқтырып,
Мұршамыз жоқ қой,
Қылуға қызмет тік тұрып.
Емі жоқ ауру,
Есінен елді тандырды,
Ұшқандай оққа,
Дәрігер де ауру жұқтырып.

Күн сайын қаптап,
Қазылып жатқан бейіттер,
Қайғылы кездің
Келбетін солар кейіптер,
Ақ халат киіп,
Аспанға кеткен ақ қанат,
Алдыңғы шептен
Шегінбей өлген шейіттер!

Ардақты жандар,
Орыны қайта толар ма?
Өлген жоқ босқа,
Аруағы қорған болар ма?
Сауғалап басты,
Майданды тастап қашсақ біз,
Ойлашы өзің,
Не дейміз ертең оларға?!

Қатира:

Аждаһа дажал
Тұрады-ау төніп төбеңнен,
Зұлымдық неткен
Қитұрқы, кесір өлермен.
Арқа да жарқа,
Алаңсыз дәурен жоқ енді,
Дәрменсіз елім,
Не көрсем бірге көрем мен!

Амалын тапсам,
Айықпас дертті жеңем мен,
Ажалым жетсе,
Айқасып тұрып өлем мен!»
Әйелдің нәзік
Толқытып батыл шешімі,
Азамат ердің,
Көз жасы әрең тежелген!

Жанкешті жандар,
Тұлғасын елдің тау қылған.
Оларға халық,
Алғысын аппақ жаудырған.
Азапты бейнет,
Егес пен еңбек еш болмай,
Мыңдаған адам
Жазылып шықты аурудан!

Аурухана: Ана мен бала

Қайнаған құрттың,
Зарлаған жұрттың ішінде.
Жүрді ұқсап дәрігер,
Ақ мәрмәр тастай мүсінге.
Тұншыққан жанға,
Шарасы болмай қиналды,
Көремін деп пе,
Өң түгіл мұны түсінде.

Анасы зарлап,
Қиналып жатыр баласы,
Араша түсер,
Оған жоқ енді шамасы.
Жұбата берді,
Сөзімен жылы амалсыз:
«Жар болсын құдай,
Жабыққандардың панасы!»

Не дерін білмей
Қиналды, зарлы анаға.
Бала дегенде,
Ананың жаны қала ма?!
«Өкпемді менің
Суырып ал да, дәрігер,
Сап берші мына
Тұншығып жатқан балама!»

Садаға қылып,
Ботасы үшін өз басын,
Төгеді ана,
Тұншығып үнсіз көз жасын.
Амал не, бірақ,
Үзіліп кетіп боздағы,
Бозала таңда,
Сорлаған ана боздасын!

Даланың дана,
Жөн болар сөзін ойға алған,
Көшпенді батыр
Көшкенде мына жалғаннан,
Ұшты дейді екен,
Байырғы түрік бабалар.
Өлмейді кісі,
Ұшады көкке қайран жан!

Ұшып кеткендер...

Адамды ажал құшқанда,
Кеудеден жаны шыққанда,
Ұшты деп айтса, бабалар,
Меңзеген нені?
Тұспалда!

Жылама, зарлап жоқтама,
Өлімді сұм деп дағтама.
Ол, бәлкім, қайта тумаққа,
Ұшатын көкке шақ қана!

Сызыққа жазу жеткенде,
Өшер ме мүлде өткендер?
Белгісіздікті бетке алып,
Үндемей ұшып кеткендер?!

Айналып мәңгі аруаққа,
Ұшты екен олар қай жаққа?!
Жүр ме екен әлде көгінде,
Қарайлап ауыл, аймаққа?

Аурухана. Алпауыттың әкесі

Бай келді, тау жығардай, әкіреңдеп:
«Беріңдер қайтсеңдер де әкемді емдеп!»

Дәрігер әбігер боп, абыржыды,
Әсерін әдепсіздің әрең жөндеп.

- Демі жоқ, дәрмені жоқ әніңнің де,
Тығулы қоймадағы дәрің кімге?
Әкемді аман алып қалмасаңдар,
Әкеңді танытамын бәріңнің де!

Қатира, жыны келсе, көкбет еді,
Өн бойын, қаны қайнап, от кернеді
Бетпаққа барқыраған тік қарады,
Жұлып ап тұмшалаған бетпердені:

- Бұл ауру бәрімізге болды уайым.
Өзімді де, сені де алдамаймын.
Ажалдан аман алып қаламын деп,
Ешкімге де кепілдік бере алмаймын!

- Жаныма батқаннан соң бақырамын.
Әкемді ойлап, амалсыз аһ ұрамын.
Біліп қой, біз – халықпыз, көпшілікпіз,
Қоғадай барлығыңды жапырамын!

- Қағасың, кеуде керіп, халықпын деп,
Көппін деп қиғылықты салыпсың кеп.
Ал сонда біздер кімбіз, халық емей,
Екіге елді бөле қалыпсың кеп!

Ессіздіктің мұндай да көрдік түрін,
Халық деген қасиет, елдік ұғым.
Топырлаған бұзақы тобырыңды,
Халық деп кетірмеңдер сөздің құнын!

Шоу жасап, ай-әлемге селтендедің,
Осы ма керемет боп жеткен жерің!?
Мыңқылдап тұрсың міне, мән үйретіп,
Тығылып тасасына бетперденің?

Сексен бес жақсы жас қой, білмейсің бе?
Бұған да шүкірлік қып жүрмейсің бе?
Әкең мындай болғанда, өзің қандай,
Әдеп пен ұят-аят білмейсің бе?»

Қатира қара дауыл соқтырады.
Ауызын адуынның жапқызады.

Арбамен сүйреп әкеп сексен бесті,
Әлпештеп ақ төсекке жатқызады.

Қарияның Қатираға айтқан сыры

- Айтайын саған бір сыр, абайлағын,
Бастық боп, шалқығанда арайлы әнім.
Кранын кислородтың жауып қойып,
Тынысын тарылтып ем талайлардың!

Өзіме, өктемдікпен табындырдым,
Демінен, еркін алар, жаңылдырдым.
Өңештен сығып тұрып аямастан,
Өкпесін талайлардың қабындырдым.

Өтті өмір, көшті дәурен кешкен бастан.
Сексеуілдей мықты едім, сексен асқан.
Жан тәтті кімге болсын, дұрыс қара,
Қу сүйек деме мені кепкен, қатқан.

Өткенді есіме алып қапалықпен,
Айтайын бір-ақ тілек аталықпен.
Өзің қос оттегінің аппаратын,
Алмасын ауыстырып қаталықпен.

Үлкенге істегенің келер басқа,
Үлгі ғып айтқан оны нелер қасқа.
Ажалдан алып қалсаң, балам сенің,
Басыңнан бақайыңа төгеді ақша!»

Түрінен білінген көп шалқығаны.
Ақсақал әрең сөйлеп, алқынады.
Бірдеме айту қиын мұндай сәтте,
Қатира тілін тістеп, тартынады.

Бекерден бекер адам тұншықпайды,
Шыбын жан шіркіндерді тыншытпайды,
Болашақ жастар аман болсын деген,
Жақсы сөз ауызынан бір шықпайды!

Жанталас

Әбігер, абыр-сабыр күнделікті,
Мұндайды бұрын-соңды кім көріпті?
Бір кезде сүйретіліп кешегі әйел,

Өрең кеп, дәрігерге егіліпті:

- Қайтейін жазғанына тағдырымның,
Жанына бара алмадым қабірінің.
Бір ұлымның өлгенін көрдің кеше,
Баламның әкеп тұрмын тағы бірін!

Бұларға келген кесел маған келсе.
Жақсы еді-ау садаға боп анаң өлсе.
Жылап тұрып тілеймін, жарығым-ай,
Алып қал бір баламды шамаң келсе!

Көзінен ана көлдей төгер жасты,
Көңілін Қатираның төмен басты.
Амалсыз алпауыттың әкесімен,
Жатқызды бір бөлмеге өрен жасты.

Саудагер ананың Қатираға айтқан сыры:

«Сасығын сатып,
Сайтанға жанды жалдадық,
Пайдалы зат деп
Ұялмай елді алдадық.
Уханьның улы
Вирусы жетіп артынан,
Аңғал да саңғал,
Ақымақ болып жайрадық.

Зиянды нәрсе
Алдап-ақ саттық халыққа,
Пайданы көздеп,
Қойып-ақ кеттік нарыққа.
Ұқсаймыз енді
Қармаққа жылтыр ілініп,
Тұншығып жатқан
Жағада тулап балыққа.

Алданып оңай
Олжаға мәз боп шуладық,
Ақылмен айтқан,
Аталы сөзге туладық.
Сасыған затты
Ойланбай елге кіргізіп,
Қолқасын қауып,
Өкпесін жұрттың уладық.

Базарым – бағым,
Қит етсе, күйді, жанды деп.
Өңешті жыртып,
Өзекті жанға салдық өрт.
Өлермен өңшең,
Көшені кезген еліріп,
Өкпешіл едік,
Өкпеден міне алды дерт!

Ар жағын ойлап,
Ақылға салып қарашы,
Ауаны ластап,
Бүлдірген адам баласы.
Асылық қылып,
Асқақтап едік, зар қылды,
Бір жұтым ауа,
Алтыннан артық бағасы!»

Саудасы бітіп,
Таусылған амал, шарасы.
Өзегі күйіп,
Өкініп отыр анасы,
Қатира қатты,
Бір ойға батты, дариға,
Құтқарар еді,
Бәрін де, жетсе шамасы!

Таңдау

Тұншықты шал мен жігіт қызыл қанға.
Жетпейді бұл түрімен бүгін таңға.
Екі адам...
Бір аппарат ортасында...
Бөгелме,
Тәуекел ет,
Бірін таңда!

Қария қайтара алмас кеткен көшті,
Жастың да алқынумен өкпесі өшті,
Тағдырға шара бар ма, таразыға,
Тартқызған он сегіз бен сексен бесті.

«Өмірде тауып лайық өлшем ізгі,
Көп жасап, қызық-шыжық көрсең ізді,

Өткен шақ, өкінбессің, өкпелеме,
Тандадым болашақты, он сегізді!»

Қатира іштей үнсіз күбірледі,
Егіліп, ет жүрегі езіледі.
Аузынан жұлып алып қарияның,
Балаға оттегінің демін берді,

Өкпеге тәтті өмірдің лебі келді,
Жас жігіт күрсінуге ебі келді.
Лөктірлер киіп алған аппақ киім,
Көзіне кебін болып көрінеді.

Қиналып, әрең, әрең алған демін.
Кезеріп, желім болып қалған ерін.
Е деуге ебі келмей, көзін салса,
Жан-жағы толған аруақ, толған кебін.

Айнала бұлдыр, бұлдыр, аппақ кебін,
Кеп қалды қайдан, қалай қаптап кебін?
Жас жігіт әрең, әрең демалады,
Ажалдың сезіп қайтқан аптап лебін.

Көз жетер дүниенің жалғанына,
Ажалдың аранына барғаныңда,
Айрылған бір ұлынан бейбақ ана,
Қуанды біреуі аман қалғанына!

Ажал аузындағы айқай

«Баласынан жанын аяр жан бар ма?!
Амал қанша, қайшылық көп жалғанда.
Ал не дейсің: -Құрбан болып жас өркен,
Өзім аман қалсам! - дейтін шалдарға?!

Жастар өліп, қарттар қалса лайық па?
Соған бола адам тамыр жайып па?
Нартәуекел, белді будым бұл іске,
Мейлің сотта, бұйыра бер айыпқа!»

Тұмшаланып, қиналды әбден тән, жаны,
Өкпесі өшіп, еркін тыныс алмады.
Қайрады өзін талықсыған Қатира,
Иығына түскен тағдыр салмағы.

- Әкем қайда, күндей күліп, жайнаған,
Кеше ғана саңқылдаған, сайраған? -
Қатираға келді алпауыт ақырып,
Аш аюдай қарағайды шайнаған.

-Мәшинедей тыным таппай жүретін,
Қаһарланса, қара тасты үдетін.
Қара нардың жөні жоқ қой, әй, қатын,
Көрінбейтін құртқа жем боп өлетін!

Жер жүзінде теңдессіз ғой жарықтық,
Оны құртқа бердің қалай азық қып?
Кегімді алмай тоқтамаймын, қанға –қан,
Қара жерге қағам сені қазық қып!

Зорға жүрген қара терге малшынып,
Өкпесі өшіп, дем ала алмай алқынып,
Дүлейлікке күйіп кетті Қатира,
Қаймықпады қара дәуден тартынып:

- Ақырасың неге маған, сен мұндар?
Мен де адаммын, жүрегім бар, нервім бар!
Өйтпейді деп, бүйтпейді деп, қит етсе,
Шу шығарып, шектен шығып болдыңдар!

Көк тіреген дөкеймісің, дөймісің?
Өзге жұрттан асып туған соймысың?
Аман қалса болды маған өз әкем,
Қалғандарың қырыла бер деймісің?!

Кесапатқа жетсін енді көзің шын,
Ойланатын кез келгенін сезін шын.
Ата-анана, ауылыңа ауруды
Алып барған өз қолыңмен өзіңсің!

Ойға, қырға той тойлауға шабасың,
Жиын десе, жер түбіне барасың,
Өзің тілеп сау басыңа сақина,
Өз дертіңді өзің іздеп табасың!

Құшақтаспай, қол алыспай тұрмайсың,,
Уланасың, өзгені де улайсың.
Өз үйіңе өзің ауру жұқтырып,
Өз қолыңмен өзің өлім сыйлайсың!

Сақтан десе, жүрдім –бардым тыңдайсың,
Денсаулықты құртып бітпей тынбайсың.
Құйын қуған, жиынқұмар даңғырлақ,
Қайран жұртым, неге сонша мұндайсың?

Селтендеуден қандай мұрат табасың?
Қашан, қалай есті кісі боласың?
Жиып әкеп жер жүзінің сырқатын,
Емде дейсің, қиғылықты саласың!

Бәле-бәтер жер-жаһаннан жинайсың,
Денсаулыққа бір тиын да қимайсың,
Жаман ауру жұқтырып кеп, бір сәтте,
Айықтыр деп, бізді неге қинайсың!

Ырбаңдаудан қамсыз, қапы қалғаның.
Маған артпа тағдырыңның салмағын.
Сендейлерді емдегенше қор болып,
Артық еді алыпсатар болғаным!

Бақытты екен қас батырлар, аспаннан,
Медет тілеп, жауға қарсы аттанған,
Бетпердесіз бетпе-бет кеп майданда,
Қас дұшпанын жастық қылып жастанған.

Ал біздікі көрінбейтін қалтарыс,
Күні-түні бітпейтін бір арпалыс,
Құртқа қарсы не істер еді, апырмай,
Отқа салса жанбайтын,
Суға салса батпайтын,
Атса мылтық өтпейтін,
Шапса қылыш кеспейтін ер Алпамыс?!

Біз –соқырмыз, семсерін құр сермеген,
Жаудан жастық жастанып та өлмеген.
Соғысамыз дауасы жоқ кеселмен,
Көзбен көріп, қолмен ұстап көрмеген.

Өсек, ғайбат жас өркенге үйретіп,
Өкпе қуып, өкпемізді сүйретіп.
Жүруші едік өкпешіл боп өмірге,
Өкпеден ап, кетті міне күйретіп!

Шүкір дейік, жақсы жасқа жеткен - ді.
Тағдыр жазып, мәңгілікке кеткен-ді.

Ал, қоймасаң, өтеуіне әкеңнің,
Суырып ал, күйіп тұрған өкпемді!»

Балта төнген ағаштайын жал тауып,
Қос өкпесін қысқандай боп тар сауыт,
Күрс-күрс етіп жөтелгенде Қатира,
Жан сауғалап тұра қашты алпауыт!

Тексеруші. Құрбан болған дәрігер

Кәсіпкер қап-қара боп, қаны қайнап,
Қалшылдап, қаршылдатып азу қайрап.
«Әкемді әдейілеп өлтірді!» – деп,
Жіберді жоғарыға арыз айдап.

Жұрт солай, дәрігерге жабылады,
Жөнелтіп жоғарыға шағымдарды.
Тексеруші келгенде, а, дариға,
Қатира орынынан табылмады.

Оған да жеткен екен ажал оғы,
Күресіп, көртажалдан қаза болды.
Ыңғайсыз күйге түсіп тексеруші,
Өзіне бұл қазаны жаза көрді!

Біреудің оты сөнді, бірі жанды,
Дәрігер арашашы кете барды.
Еңбектеп емханаға әрең келіп,
Еңіреп кірген науқас тірі қалды!

Ажалдан арашалап ап қалатын,
Жеткізе алмай оттегі аппаратын,
Келмеске кете барды талай лөктір,
Кебін ғып үстіндегі ақ халатын.

Көр тажал құбылмалы келеді екен,
Үсті -үстіне үймелей береді екен,
Әркімнен әр түрлісі жұққаннан соң,
Дәрігерлер тез арада өледі екен.

Арыз деген бір вирус ел ішінде,
Із болмас бәлекорлық жүрісінде.
Бас иді басқарма да аруағына,
Тексеруге келсе де тірісінде.

- Өсекпен өзекті өртеп өтерсіңдер,
Онымен қай мұратқа жетерсіңдер?
Ковидтен дәрігердің өзі де өлді,
Ал енді кімнен көрер екенсіңдер?!

Абзал жан,
Ажал жетті, болды ғаріп,
Өшті өмір...
Өтті дәурен...
Сенді жарық...
Паналап енді кімді, таяныш қып,
Кімді боқтар екенсің енді халық?

Алқынған дәрігер

Исабекке келген СМС:
«Әкетайым, сағындық қой,
Сағындың ба сен бізді?
Сен әкесің біз үшін,
Әлемдегі ең ізгі!»

«Келгенше қолдан
Парызды адал өтедік,
Үйіме барып,
Баламды сүйем көтеріп!»
Орнынан тұрып,
Есікке беттей бергенде,
Оқыстан қалды
Өрескел құрғақ жөтеліп!

Отырып қалды,
Өкініп іштей, ойланып,
«Бәлекет неме,
Өкпеде тұр-ау байланып!
Уханьнан ұшқан,
Зуханнан шыққан улы құрт,
Қапыда соқты-ау,
Алдап та сулап, сайланып.»

Алқына берді,
Аузына жүрек тығылды,
Буғанда жөтел,
Өкпесі күйіп, сығылды,
Халқына пана,
Саялы зәулім бәйтерек,
Жегідей жеген
Жалмауыз құрттан жығылды.

*Исабектің жан арпалысы.
Бірінші толғаныс*

Азабын Исабектің түн жасырды,
Есі де кіресілі - шығасылы.
Көз алдын кейде тұман, түнек басып,
Жарқ етіп арасында күн де ашылды.

Жатқанда өмір, өлім арасында,
Абзал жан алаң болды алашына.
Алысты рахман ой мен шайтан шалық,
Сарғайған сырқат жанның санасында:

- Өмір мен өлім сырын жан біліп пе?
Жармасып әр үміт пен әр күдікке.
Жарқырап жүрген жандар жаңа ғана,
Кете ме ғайып болып мәңгілікке?!

Кім тапқан өмір кілтін күнде ойланып?
Кете ме гүл дүние күлге айналып?
Тірлікте, күл де ойналық,
Баяғыдай,
Жер ана бара жатыр күнді айналып.

Жауыр болып шатасқан ақыл жаман,
Жауын таппай адасқан батыр жаман,
Кімнен, неден қорқамыз, ойлаңдаршы,
Шын болса келетіні ақырзаман?!

Өмір – бақ, жолың ұзақ, өлім де хақ,
Мұңға батсаң, қалады-ау егілмей бақ.
Сызығыңа жеткенше дәурен сүріп,
Өз мәніңді риясыз көңілмен тап!

Исабектің екінші толғанысы

Не табасың қузай беріп құн-жұнды,
Беті күліп, білдірмейтін ым-жымды.
Адам қиын,
Уақыт құйын,
Танып көр,
Дені дұрыс ақылды кім,
Кім жынды?
Не қылсаң да,
Жер астында қаласың,
Үзген бар ма,

Тағдыр таққан шынжырды?
Керегі не кезе беріп көп ойды,
Ертелі –кеш езе беріп бір мұңды?
Қиын болар қайта шығу жарыққа,
Мұң - мұхитқа түсіп кетсең мың жылғы.

Тоқтаусыз өту өмірдің заңы,
Бұлжымас,
Тауып көр іздеп, ғаламда не бар,
Жылжымас.
Жүздеген ғасыр, мың жылдар қайда?
Жоғалған...
Жұлдызды аспан қойғандай жұтып,
Жым-жылас!

Білмейді тоқтау тынымсыз уақыт,
Зырлауық,
Заңдылық осы...
Білсе де адам –
Жылауық.
Өкінбе босқа,
Өтеді-ау деп өмірді,
Не болар еді, тоқтаса уақыт,
Бір ауық?

Исабектің үшінші толғанысы

Бәрі өткінші, бәрі заңды өмірде.
Бірі мәнсіз, бірі мәнді көңілде.
Ешкім жоқ қой әлі мәңгі жасаған.
Адам түгіл, тозады ғой темір де.

Тумақ, өлмек – бұлжымайтын заңдылық.
Бұл жалғанға келмек, кетпек - заңдылық.
Қаншама рет оты сөніп өмірдің,
Қаншама рет қайта ұшқындап, жанды үміт.

Өмір қандай, у сияқты, ащысың.
Жүгің ауыр, қара тастай қаттысың.
Адам тоймас қызықсың да, қиынсың,
Өмір неткен, махаббаттай, тәттісің!

Заңды екенін біліп тұрып жылаймыз,
Мәңгіліктің мәнін іздеп жырлаймыз.
Өйткені біз адамбыз ғой, адамбыз,
Заңдылыққа, қағидаға симаймыз!

Бұлқынады, көнбей заңды заманға.
Ұмтылады тазалыққа, адалға.
Талпынады алысқа да, ғарышқа,
Құдай берген жан сия ма ғаламға?!

Кәміл иман, үміт барда өлмейміз,
Мәңгіліктің әлемінде сөнбейміз,
Құдай рухы кеудесіне дарыған,
Біз адамбыз, заңдылыққа көнбейміз!

Исабектің төртінші толғанысы

Әлемін ақыл-ойдың аралады,
Айтқанын даналардың саралады.
Мәңгілік жан мен өмір мәні жайлы,
Құдайдан басқа ақиқат таба алмады.

- Жалғаннан табамын деп адам пайда,
Жасайды неше түрлі амал, айла.
Жер-Ананы жұлмалап, жалмап, жайғап,
Жанталасып барады заман қайда?

Шынымен де адамзат санасыз ба?
Кеңістікте тұңғыық панасыз ба?
Шексіздіктің жанында шектеулі ме?
Мәңгіліктің алдында шарасыз ба?

Ақиқат бар ма қолда тұрған анық?
Алайда, аласұрып, жынданбалық.
Адамдық ой адаспай тұра алмайды,
Тек қана құдайлық ой – шын даналық!

Бәрі заңды – жыларың, күлерің де,
Сенім, иман бар болса жүрегінде,
Түпсіз, шексіз мәңгілік хаосында,
Жалғыз құдай таяныш, тірегің де!

Исабектің бесінші толғанысы

Өлім қайда кетер дейсің,
Өзімізбен бірге туған.
Өмір- қиын...
Көңіл - құйын,
Мән бермейтін мүлде бұған.

Уайым, мұңды мұрат көрме,

Толып жатыр айналада.
Не табамыз бата беріп,
Баса беріп байбаламға?

Аждаһадай аран – ажал,
Аңдығанын сеземіз бе?
Өзгелерге өкпелесек,
Елімізден беземіз бе?

Оңай болмас келесіде,
Көрешекті көресің де.
Көріп тұрып төнген бұлтты,
Тұяқ серппей көнесің бе?

Елге кіріп, жерге шашты,
Улы құртын, кенесін де.
Микробы мекен тапты,
Ұрпағыңның денесінде.

Күресе алмай, кең далада,
Демің бітіп өлесің бе?
Бәле, бәтер, паразитті,
Өлең айтып, жеңесің бе?

Азаматтар ойлар ма екен,
Замананың жаман жағын.
Зұлмат, зәрін тексеретін,
Бар ма мықты мамандарың?

Сөзден басқа ісің бар ма?
Тексеретін кісің бар ма?
Құрт-құмырсқа қаптап келсе,
Қарсы тұрар күшің бар ма?

Исабектің алтыншы толғанысы

Салдырлатып темір қару, жарақ кіл,
Қарақтай бер, бір-біріңді харап қыл.
Не табасың, ей, адамзат, сонда деп ?
Аспан үнсіз,
Төбемізден қарап тұр!

Жердің жүзі емес қой құр сайран бақ.
Өтетұғын ойран салып, тайрандап.
Шексіз, түпсіз ғарыштағы кемеміз,
Қалса қайттік, бір-ақ сәтте қайрандап?!

Қиялилар мал, жанынан безеді,
Құдай іздеп дүниені кезеді.
Қолын ұстап келгендей боп тәңірдің,
Ескі сөзді жаңашалап езеді.
Елікпейді оған нағыз мүміндер,
Жүректегі иман нұрын сезеді!

Құдай сенің жүрегіңде, жаныңда,
Сана, сезім, тамырыңда, қаныңда.
Жанталаспай жаңа құдай табам деп,
Барға шүкір, сабырға кел, дамылда.
Жылай бермей бұл өмірді жалған деп,
Жаратқанның сыйлығы деп қабылда!

Қап-қараңғы тас қамалға қамап қойса адамды,
Ұмтылады ол үміт үзбей жарыққа.
Шалшыққа сап шалқасынан, аунатса да балшыққа,
Күдер үзбей оның жаны талпынады жарыққа.
Қызыл қанды кешіп жүріп қырғында,
Ізгілікке ауады оның тілегі.
Қатігездік құрсауында тұрса да,
Мейірімге шөлдейді оның жүрегі.
Шын ойланып, неге бұлай десеңіз?
Адассаң да маған қарай ұмтыл деп,
Бір құдірет шақырып тұр жарыққа!
Құдіреттің ізгілігі - үміт, сенім, мейірім,
Бір құдайдан дарыған нұр халыққа!

Рахымшылық

Алланың адамға болмаса рахымы,
Келді деп санай бер замана ақыры.
Адамға адам- дос, бауыр деп жырлаған,
Далаға кетпейді даналар нақылы!

Дәрігер достары бейтарап қала ма?
Барын сап алысты, бермеуге молаға.
Емдеген ел-жұртын есіл ер, абзал жан,
Ес жиды, жеті күн өткенде арада.

Исабектің жетінші толғанысы

Көтерді басын...
Жаудырды аппақ алғысын.
Алдында - арман,
Артында қатер, қалды сын.

Дүниеге қайта,
Туғандай болып таңданды:
- Аттың ба аман,
Арайлы таңым, армысың!

Сағындым қырды...
Құлынды, жусан талмаған.
Қиын –ау, елге,
Қыдырып қырға бармаған.
Қамауда қалды,
Қаншама халық қалада,
Құрттардан қорқып,
Көрінбей жанды жалмаған.

Қол созып көкке
Келеді ұшқым арманға,
Ұшпайтын көкке
Жалғанда мына жан бар ма?
Шыңдарға шығып,
Аңғарды кезіп алаңсыз,
Адасып кеткім
Келеді қалың орманда.

Сағына берем,
Даланы байтақ, сағымды,
Бабамның жырын,
Көнеден келген сарынды.
Аңсадым әбден,
Әжемнің аппақ жаулығын,
Бұлақтың басы,
Балалық сәби шағымды!

Жел қандай таза,
Көл неткен мөлдір,
Биікте нұрлы Күн, Айым.
Зауалдай төнген,
Қаптаған сауал,
Жауабын кімнен сұраймын?..
Ізгілік жолдан,
Жаңылсақ, жаза бастырмай,
Жар болып бізге,
Қуат бер өзің, құдайым!

25.07.2020 жс.—20.12.2021 жс.

**АУДАРМАШЫЛАРҒА АЙРЫҚША АЛҒЫС! РАХМЕТ!
ОСОБАЯ БЛАГОДАРНОСТЬ ПЕРЕВОДЧИКАМ! СПАСИБО!
SPECIAL THANKS TO THE TRANSLATORS! THANK YOU!**

*Джон Фарндон. Англия.
Робин Манби. Англия.
Джонатан Кампеон. Англия.
Вячеслав Ар-Серги. Россия. Удмуртия.
Сергей Жилин. Россия.
Александр Головкин. Россия.
Анна Новикова. Испания.
Ясер Акель. Араб.
Магди Халим Эл-Мысри. Египет.
Ашур Өздемир. Түркия.
Абдуқапан Қара. Түркия.
Имдат Авшар. Түркия.
Рәмиз Аскер. Әзірбайжан.
Музаффар Ахмад. Өзбекстан.
Нигора Умарова. Өзбекстан.
Ирода Мухамеджанова. Өзбекстан.
Шомфай Қара Дәуіт. Мажарстан.
Қадыралы Қоңқабаев. Қырғызстан.
Перизат Алмазова. Қырғызстан.
Азиз Бимырзаұлы. Қырғызстан.
Рафис Корбан. Татарстан.
Әхәт Салихов. Башқұртстан.
Бақытжан Разиев. Ұйғыр. Қазақстан.
Сұраған Рахметұлы. Монголия.
Орынбай Жанайдаров. Қазақстан.
Бақтыгүл Маханбетова. Қазақстан.
Амандық Көмекұлы. Қазақстан.
Қоныс Жүсіп. Қазақстан.
Дидо. Қазақстан.
Дина Ораз. Қазақстан.*

**АВТОР ТУРАЛЫ.
ОБ АВТОРЕ.
ABOUT THE AUTHOR.**

Баянғали Тақанұлы ӘЛІМЖАНОВ – ақын, жазушы, драматург, айтыс ақыны, жыршы-жырау, манасшы, кинорежиссер, сценарийші, актер, сыншы, сатирик, әдебиет пен өнер зертеушісі, аудармашы, балалар ақыны және балалар жазушысы.

Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері. Қазақстанның «Құрмет», Қырғызстанның «Достық» ордендерімен марапатталған. Халықаралық Саяқбай манасшы, ТҮРКСОЙ-дың Низами медальдарының иегері. Біржан сал ауданының құрметті азаматы.

1954 ж. 16 қазанда Ақмола облысы, Біржан сал ауданы, Степняк қаласында дүниеге келген. Қазақ Мемлекеттік университетінің филология факультетін бітірген. 60 кітабы, 23 томдық шығармалар жинағы шыққан. Төрт көркем, алты деректі фильмнің авторы.

Б. Әлімжанов республикалық, халықаралық деңгейде 216 рет айтысқа қатысып, 22 рет бас жүлдеге ие болған, талай дүркін жүлдегер атанған. Екі мәрте жыршы-жыраулар конкурсының Бас жүлдегері. Шығармалары 20 тілге аударылған. Қазақ және орыс тілдерінде жазады.

Баянғали Токанович АЛИМЖАНОВ – казахский поэт, писатель, драматург, акын – импровизатор, жыршы – сказитель, манасчи, сатирик, критик, литературовед, режиссёр, сценарист, киноактёр, телеведущий, переводчик, детский поэт и детский писатель. Заслуженный деятель Казахстана. Кавалер орденов «Құрмет» \»Почет»\ Казахстана и «Достук» Кыргызстана. Родился 16 октября 1954 года в г. Степняк, Акмолинской области РК. Окончил казахский филологический факультет КазГУ.

Автор 60-ти книг и 4-х художественных, 6-ти документальных фильмов. В Казахстане изданы Собрание сочинений Б. Алимжанова в 23-х томах. Его роман и повести, написанные на русском языке, изданы в Москве. \ «Сказ столетнего степняка» Изд. «Художественная литература», 2019г. \ опубликованы в «Роман – газете». В «Детской

роман-газете» была опубликована сказка «Доброжелательный Аскар». В 2020 г. эта книга издана на английском языке в Лондоне. Его произведения переведены на 20 языков мира. Пишет в основном на казахском, а так же на русском языках.

Б.Алимжанов принял участие в 216 республиканских, международных и краевых айтысах, завоевал двадцать два Гран-при и многократно был в числе призёров. Он так же победитель двух Гран-при в республиканских состязаниях жыршы-сказителей. Обладатель специального приза международного конкурса манасчи.

Bayangali Tokanovich ALIMZHANOV is a Kazakh poet, writer, playwright, improviser, storyteller, manaschi, satirist, critic, literary critic, director, screenwriter, film actor, TV presenter, translator, children's poet and children's writer.

He was born on October 16, 1954 in the town of Stepnyak, Akmola region. He is the author of about 60 books, four films and six documentaries. His collected works were published in 23 volumes. His novel and short stories written in Russian were published in Moscow. \ 2019\ . In 2020. This book «A Hundred Years in the Steppe» was published in English in London. His works have been translated into 20 languages of the world.

He has appeared at aytys - improvisers competition 216 times, and has won 22 grand prix and about a hundred other competitions. He twice won the grand prize at the Kazakh national story-telling competition. In 1995 he won the international competition for manaschi — narrators of the Kyrgyz epic novel 'Manas' – in Bishkek, Kyrgyzstan.

Mr Alimzhanov is an Honored Artist of Kazakhstan. Cavalier of the orders «Kurmet»\»Honor»\ of Kazakhstan and «Dostuk» of Kyrgyzstan. He writes in Kazakh and Russian.

Tel: 87014432593. e-mail: alimzhanov1954@mail.ru

CONTENT. MAZMUNY. СОДЕРЖАНИЕ

Languages of the world. Әлем тілдері. Языки мира.

English language. Ағылшын тілі.	3
Русский язык. Орыс тілі. Russian language.	18
Idioma español. Испан тілі. Spanish language.	84
Langue française. Француз тілі. French.	90
中国人. Қытай тілі. Chinese.	93
العربية. Араб тілі. Arabic.	96
Türk dili. Түрік тілі. Turkish language.	99
Azərbaycan dili. Әзірбайжан тілі. Azerbaijan language.	183
Oʻzbek tili. Өзбек тілі. Uzbek language.	185
Magyar. Мажар тілі. Hungarian.	196
Кыргыз тили. Қырғыз тілі. Kyrgyz language.	197
Türkmen dili. Түркімен тілі. Turkmen language.	231
Қарақалпақ тили. Қарақалпақ тілі. Karakalpak language.	232
Татар тили. Татар тілі. Tatar language.	234
Башкорт теле. Башқұрт тілі. Bashkort language.	237
Уйғур тили. Ұйғыр тілі. Uigur.	239
日本語. Жапон тілі. Japanese language.	241
Монгол хэл. Монғол тілі. Mongolian.	243
Удмурт кылэ. Удмурт тілі. Udmurt language.	245
Қазақ тілі. Kazakh language.	249
Earth. Water. Mountain. Forest. Жер. Су. Тау. Орман.	249

Chants of the World. Әлем әуендері. Напевы мира. 256

English Chant. Ағылшын әуені.	256
American tunes. Америка әуендері.	257
Canto español. Испан әуені. Spanish chant.	265
Airs français. Француз әуендері. French tunes.	268
Русские напевы. Орыс әуендері. Russian tunes.	274
Беларускі напеў. Белорус әуені. Belarusian chant.	277
Український наспів. Украин әуені. Ukrainian tune.	278

Canto Brasileiro. Бразилия әуені. Brazilian tunes.....	284
日本の詠唱. Жапон әуені. Japanese chant	288
Deutsche Motive. Неміс әуендері. German tunes	290
Türk ezgileri. Түрік әуендері. Turkish tunes	297
भारतीय मंत्र. Үнді әуені. Indian chant.....	300
Кавказский напев. Кавказ әуені. Caucasian chant.....	303
Magyar dallamok . Мажар әуені. Hungarian tunes	308
Australian tunes. Австралия әуені.....	312
Suomalainen laulu. Финн әуені. Finnish chant.....	313
Удмурт гур. Удмурт әуені. Udmurt chant	314
Монгол дуулал. Монғол әуені. Mongolian chant	317
lagu Malaysia. Малайзия әуені. Malaysian chant.....	318
Татар жырлары. Татар әуендері. Tatar melodies	319
Кыргыз обондору. Қырғыз әуендері. Kyrgyz songs.....	321
All Turkic peoples. Түгел түрік баласы. Все тюрки	338
Comic tunes of the world. Әлемнің әзіл әуені. Шуточный напев мира.....	347
Өлеңдер. Poems. Стихи.....	357
Поэмалар. Poems. Поэмы	381
Абылай хан мен керей ер Жәнібек	382
Жұмабек батырдың жұлдызы	384
Ғарыш қазағы	390
Тәксидегі тағдырлар	396
Пандемия	412

Баянғали Әлімжанов
Bayangali Alimzhanov
Баянғали Алимжанов

ШЫҒАРМАЛАРЫ
WORKS
ПРОИЗВЕДЕНИЯ

XXIII ТОМ

Редакторы Б. Әлімжанов
Техникалық редакторы Е.Сотниченко

Басып шығаруға 28.06.2022ж. қол қойылды
Пішімі 60x84 1/16. Қағазы офсеттік.
Офсеттік басылыс. Шартты баспа табағы 28,7
Таралымы келісім бойынша.

«Сотниченко Е.В.» ЖК баспаханасында басылып шықты
Нұр-Сұлтан қ., М.Әуезов көш., 46/1, 105. Тел. +7 701 599 92 60

